ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\F\Forstchen Wiliam\Forstchen_W_R-Unie 3-Prapor svobody.pdb

PDB Name: Forstchen William-Unie 3-Prapor
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 15.6.2007
Modification Date: 15.6.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

William R. Fortschen
Prapor svobody

Věnování
Tuto knihu věnuji Eleanor Woodové. Je skvělé mít nejlepšího agenta v branži a ještě lepší je, když ten agent je zároveň blízký a věrný přítel.
Tuto knihu také věnuji Joelu Rosenbergovi, který je vždycky po ruce, aby mi poradil v mnoha obtížných věcech jak osobních, tak profesních.
A nakonec ji věnuji L. Sprague a Catherine de Campovým, kteří mě před mnoha lety inspirovali svými úchvatnými příběhy a nedávno i svým přátelstvím, jehož si budu vždycky vážit.
Chci zvláště poděkovat profesoru Dennisi Showal-terovi, který mi pomohl s mnoha nejasnými a složitými problémy logistiky. Dále chci poděkovat i všem svým profesorům a kolegům studentům na oddělení historie v Purdue za jejich rady a povzbuzení. Nakonec chci poděkovat i člověku, jemuž jsem měl poděkovat již dávno, totiž Deanu Millerovi za všechny ty rozhovory při obědě, při nichž se akademický svět prolnul s vesmírem science fiction a fantasy.

Černý muž pod bičem otrokáře žil,
kapitán John Brown to zřel.
Sebral z Virgínie věrných přátel šik,
prapor svobody tam zdvih.

Prolog

„Vesla vysunout.“
Tentokrát to bylo jaksi příliš snadné. Netrpělivě čekal a větřil, jako by mohl ve větru skutečně zachytit pach Merkiů. Vzduch na moři byl vlhký a kolem něj se v temnotě vzdouvaly páry. Jediným zvukem bylo tiché narážení vln na skalnaté pobřeží.
Kde jsou oblační létavci a hlídkující galéry na moři?
Něco nebylo v pořádku, ale byl blízko, příliš blízko, aby se vrátil.
Hamilkar Baka, karthský vůdce ve vyhnanství, se na přídi galéry předklonil, a jak upřeně vyhlížel do tmy k západu, znepokojeně si hladil naolej ovanou černou bradku.
„Támhle je,“ zašeptal jeden z veslařů a ukázal na záblesk světla v šeru. Zablýsklo se ještě dvakrát.
„To je ono,“ šeptl Hamilkar. Kývl signalistovi vedle sebe a on, otočený k zádi, vyndal lucernu a dal flotile lodí míli dál na moři znamení, že je všechno v pořádku.
„Jdeme na to,“ řekl Hamilkar a cítil se trochu hloupě, že šeptá. Jestli tam Merkiové čekají, pomyslel si, tak vědí, že tu jsme, i kdybychom mluvili sebetišeji. Podíval se na dva měsíce, jeden vycházel na východě, druhý, téměř v úplňku, visel na obzoru na západě. Na hladině se mihotaly stíny zdůrazňující lodě, které jako duchové proplouvaly chuchvalci mlhy.
Veslaři spustili vesla a do lehkého příboje Vnitřního moře se přimísilo tlumené pleskání vesel. Mlha vířila a převalovala se, v měsíčním světle matně zářila a odrážela světla Karthy o pár mil dál na jihu. Rybářská vesnice před nimi byla tmavá a tichá.
Zatím to bude největší pokus o záchranu a pro jeho duši nejdůležitější. Bylo zvláštní vracet se na vlastní pobřeží jako uprchlík, připlout a vytáhnout pár šťastlivců z merkijských jam.
Přede dvěma lety byl králem. Samozřejmě dobře věděl, že Merkiové přicházejí, ale zajímalo ho jen to, že nakonec on sám, jako šlechtic, i všichni jemu blízcí dostanou výjimku. Jistě, snil o vzpouře – kdo by ne? – zvlášť když se k nim dostala zpráva o tom, že Yankeeové se rozhodli bojovat s Tugary. Jak prahl po těch pár zbraních, které nabídli výměnou, v noci se na ně díval a přál si, aby sám také dokázal takové kousky vykovat a Merkie vyhnat.
Při té vzpomínce smutně zavrtěl hlavou. Vzpomněl si, že znovu zaprodal duši, když k bránám dorazil hlásný s varováním, že se nemají vzpírat. Proklínal Baalka, že se o něj nepostaral, že ho zaslepil a nakonec ho dovedl k této pohromě. Stal jsem se jejich nástrojem, říkal si trpce, a díky své zbabělosti jsem všechno ztratil. A teď se plížím nocí a prese všechno doufám, že zachráním ubohých pár duší.

K jeho úžasu Keane dodržel slib, nikoho z nich nedržel v zajetí a nabídl bezpečný přístav každému, kdo chtěl s Merkii bojovat. Takovou nabídku nemohl odmítnout. Když šla ke dnu Ogunquit, chvíli váhal, jestli má doplavat na západní břeh k Merkiům, či na východ do zajetí. Tisíckrát Baalkovi poděkoval, že se vydal na východ, poněvadž Merkiové by jej jistě poslali do jam kvůli porážce, kterou utrpěli.
Za posledních čtyřicet dní dvakrát proplul Vnitřním mořem. Poprvé vedl šest lodí, na nichž zpátky přivezli téměř pět set uprchlíků. Podruhé, s dvanácti loděmi, jich zachránil tisíc, ale ti zatracení oblační létavci Merkiů je našli a dvě galéry cestou domů potopili.
Ale tím, že se poobakráte vrátil, něco dokázal – že na spojenectví věří – a teď mu dal Keane čtyřicet galér a dva dělové čluny, aby měl jakous takous ochranu. Plul s ním dokonce pluk suzdalské pěchoty. Muži sice veslovali, ale zároveň byli vyzbrojení mušketami a byla tu čtyřliberní děla, která bylo možné použít proti oblačným létavcům. Kdyby mu Andrew poskytl stejný doprovod při první výpravě, byl by měl pocit, že mají zaručit jeho návrat. Teď v té nabídce viděl to, čím byla. Ozbrojená ochrana mu měla pomoci dostat z Karthy rodiny jeho mužů.
Celou cestu sem neviděli jediného oblačného létavce – studené podzimní větry je nejspíš zahnaly do hangárů – a on se mohl jenom modlit, aby tentokrát unikli bez šrámů.
Na břehu se objevily dvě lucerny označující oblast, kde se galéry mohou bezpečně přiblížit k pevnině a přistát.
Hamilkarovi zvlhly dlaně. Mušketa v ruce mu stále připadala cizí, dřevo bylo tvrdé a ve srovnání s kůží ovinutým jílcem meče nepoddajné. Ale mušketa dokázala zabít Merkiho na sto kroků, což meč neuměl.
„Dvanáct stop.“
Hamilkar se pozorně díval na muže s olovnicí a vyčkával.
„Deset stop, osm stop.“
Pláž už byla vidět, označovala ji stužka bílé pěny z nízkých vln běžících od moře.
„Vesla do lodi.“
Loď se lehce zvedla, jak se hnala na vlně, a pak zaškrábala o oblázky na pláži.
Hamilkar seskočil do vody a mušketu držel nad hlavou, jak se brodil ke břehu. Před něj se protáhli další muži se zdviženými zbraněmi. Stále to mohla být past. Stačilo jen, aby to zjistil jediný člověk a prodal informaci Merkiům výměnou za výjimku.
Na pláži kdosi tiše vykřikl a Hamilkar se napjal. Objevila se žena, vběhla do vody a v každé ruce držela dítě. Přibíhaly další postavy a ve chvilce temnotu roztříštil radostný křik, jak se k jediné lodi hnaly stovky lidí.
„Hamilkare?“ zavolal kdosi.
„Tady jsem!“
Ze tmy se vynořila nejasná postava, pak odkryla lucernu a posvítila mu do očí, takže nic neviděl.
„Díky Baalkovi!“ zvolal muž a pokorně padl na kolena do příboje.
Hamilkar se usmál a zvedl Elazara, svého starého přítele z dětství, zase na nohy. S Elazarem vyrůstal –dokonce se narodili ve stejný den. Také díky němu se naučil disciplíně, neboť za dětské neplechy dostal výprask Elazar, protože uhodit člena královského rodu bylo zakázané. Brzy se naučil trpělivosti. O věcech, pro něž by sám klidně riskoval trest, se mu ani nesnilo ze strachu o přítele.
„Elazare, co se tu, ve jménu Baalka a všech bohů, děje?“ zařval Hamilkar a užasle se díval na zmatený dav, který se hrnul od vesnice do příboje.
„Vymklo se nám to z rukou!“ křičel muž, přičemž se tahal za šedou bradu a ustrašeně koulel očima. „Městem se rozšířila zpráva, že se vracíš. Tisíce lidí utekly na venkov. Merkiové zřejmě berou do jam každého, kdo jim přijde pod ruku. Desítky tisíc dalších nutí, aby vyráběly válečné zbraně. Povídá se, že
na jaře vpadnou do ruských zemí, a teď se připravují.“
„Do háje se vším,“ zavrčel Hamilkar. Tentokrát tu panoval skutečně dokonalý zmatek. Ve válce proti Rusi a Romě bylo zajato téměř dvanáct tisíc jeho mužů. Většina se rozhodla přijmout Keanovu nabídku. Slíbil, že zpod merkijského jha dostane tolik rodin, kolik to jen bude možné. Několik set mužů se dobrovolně nabídlo, že se tajně vrátí do Karthy, aby shromáždili lidi a dostali je k moři. Vnitřní moře se následkem toho změnilo v bitevní pole. Jednotlivé lodě vyplouvaly na moře, za noci přistávaly u břehu a následující den ráno se vracely do Suzdalu obtížené uprchlíky.
Ale za vše platili pravidelnou daň. V nehybném vzduchu po rozbřesku přilétaly merkijské vzdušné stroje, a pokud z nich spatřili nějakou loď, jako by už byla vyřízená.
„Jestli to zjistilo tolik lidí, musí to vědět i Mer-kiové,“ prohlásil Hamilkar a nervózně se díval na ječící dav, jenž se hnal na pláž.
„Lidi jsme sem dopravovali tajně podle plánu,“ vysvětloval Elazar, „a odpoledne to začalo – z Karthy utekly stovky lidí.“
„A Merkiové?“
„Není po nich ani stopy. Ale přijdou.“ A ukázal na muže, jenž stál za ním.
Hamilkar obrátil pozornost k muži, který nedočkavě přešlapoval za Elazarem. Vypadal jako Rus a byl mu vzdáleně povědomý. Kdysi plavé vlasy měl silně prošedivělé. Byl štíhlý, očividně zvyklý na drsný život, ale neměl šaty rolníka, jeho oděv byl z drahé látky a tuniku měl dokonce protkávanou zlatou nití. Střih trochu připomínal tradiční ruskou rubašku a kamaše měl křížem převázané, ale
po obou stranách měl tuniku rozstřiženou kvůli snazší jízdě na koni.
„Rus?“ zeptal se Hamilkar ostražitě.
„Kdysi, ale hodně dávno, před celým okruhem,“ odpověděl muž jazykem Merkiů. Z lidských úst zněla ta slova zvláštně, drsně a trochu sprostě.
„Je to mazlíček merkijského štítonoše Tamuky,“ připojil Elazar chladně. „Přišel sem krátce před vámi a říkal, že Merkiové

přicházejí.“
„Než zmizí Šagára,“ pronesl Rus a ukázal na dorůstající měsíc na západě, „budou tady.“
„Proč nám to vykládáš?“
„Rád bych se vrátil ke svým lidem. Výměnou jsem vás přišel varovat, že Merkiové přicházejí, a mám ještě pár dalších informací.“
„Jaké informace?“ chtěl vědět Hamilkar a podíval se na Elazara.
„Mně je říct nechtěl,“ opáčil Elazar a opovržlivě sledoval Rusa. „Rozhodnutí jsem nechal na tobě,“ pokračoval karthsky šeptem. „Nikdy nevěř nikomu, kdo s nimi byl celý okruh jako mazlíček – ti budou klidně jíst maso vlastních lidí, aby přežili. Nejspíš se tenhle všivák živil tím, co zbylo v jámách, masem vlastní rasy. Slyšel jsem, že je k tomu nutí.“
Hamilkar se na Rusa podíval blíže. Muž tu před ním stál a klidně jeho pohled opětoval. V modrých očích neměl ani stopu strachu.
„Jaké informace tedy máš?“
Rus se usmál. „Merkijský a bantažský qar qarth se sejdou při příští měsíční hostině, aby jednali o míru. Vím přesně, jak bude znít nabídka a kdy zaútočí, ale to odhalím jenom tomu, který si říká Keane, až se k němu v pořádku dostanu.“
„Hrom je všechny bac!“ zasyčel Hamilkar. „No, jídal jsi maso?“ zeptal se kostrbatou merkijštinou.
„Přežil jsem,“ odpověděl Rus a díval se přímo před sebe, aby bylo jasné, že se za nic neomlouvá.
Hamilkar znechuceně zavrčel. „Tvé jméno?“
„Jurij Jaroslavič, zlatník ze Suzdalu.“ Tentokrát promluvil karthsky a díval se přitom na Elazara, jako by naznačoval, že rozuměl všemu, co tu říkali.
„Jdi na loď,“ nakázal mu Hamilkar. „Vezmu tě k tvým lidem, ať tě soudí oni.“
Muž se lehce uklonil a zamířil k vodě.
„Je moc úlisný,“ brumlal Elazar dost hlasitě, aby ho Jurij slyšel. Ten si ho nevšímal a brodil se příbojem. „Proč by se vzdával bezpečí svého postavení a přidával se k nám?“
„Vlastenectví,“ navrhl Hamilkar cynicky.
„Těžko. Podřízni mu krk a hoď ho přes palubu. Přece bys nevěřil někomu, kdo jedl lidské maso? Já bych mu vyřízl srdce a nacpal bych mu ho do chřtánu. To jsme vždycky dělali mazlíčkům, kteří se mezi námi chtěli schovat. Jsou nečistí.“
Podíval se za Jurijem, jenž právě nastoupil na Hamilkarovu loď, a odplivl si.
„A z nás dvou jsi měl měkké srdce ty.“
„Po všem tom, co jsem viděl,“ zašeptal Elazar, „mám srdce z kamene.“
„Co má rodina?“
Elazar ukázal na rybářskou chýši a Hamilkar se rozběhl mezi lidmi a cestou křičel na štáb, ať dá znamení dalším lodím. Měl pocit, že běží proti přílivu, lidé deroucí se na pláž ho brzdili, až se jen plahočil. S klením se po nich oháněl a prodíral se dál.
„Drisilo!“
Dveře chýše se otevřely a před nimi stálo na stráži několik jeho starých vojáků, kteří se před několika týdny vplížili zpátky do Karthy. Když se přiblížil, uklonili se mu a ustoupili.
Připadala mu jen jako iluze. Když se vydával na tažení proti Romě a Rusi, měl pocit, že už ji nikdy neuvidí. Došel ke dveřím a ona se mu vrhla do náručí.
„Ani se mi nesnilo, že tě znovu uvidím!“ vzlykala a pevně se k němu tiskla. Pustil mušketu. Cosi ho zatahalo za rukáv. Natáhl se a zvedl do náruče malého Azreula. Hošík výskal radostí, tahal otce za vousy a tulil se mu k široké hrudi.
„Říkali, že jsi mrtvý, ale já jim nevěřila!“ šeptala Drisila hlasem zdušeným slzami.
„Jak jsi unikla?“ zeptal se Hamilkar a zároveň se již znepokojeně ohlížel na dav za nimi.
„To Elazar. Když přišla zpráva o porážce, podařilo se mu dostat nás z paláce a do úkrytu. Když jsi tu byl naposledy, minuli jsme se. Tentokrát se nám to málem nepodařilo. Merkiové začali s probírkou.“
Takže ti parchanti se stejně budou krmit karthským masem. Celou dobu to čekal. Výjimka pro všechny, které znal, byla podmíněna tím, že porazí Rusy.
Vlastně by měl Keana, Marka a všechny ostatní proklínat, protože kdyby se vzdali a nechali se porazit, nic z toho by se nestalo. Ale nemohl, poněvadž, jak mu řekl Keane, kdyby byla situace obrácená, copak by on sám nebojoval? Jediným skutečným nepřítelem byli Merkiové.
„Můj pane, měli bychom jít.“
Hamilkar se ohlédl na Elazara, jenž nejistě postával opodál.
„Tentokrát se nám to skutečně vymklo z rukou – na cestě sem jsou tisíce lidí. Merkiové to musejí vědět.“
Hamilkar kývl a s Azreulem stále v náručí se sehnul pro mušketu. S Drisilou po boku se začal tlačit davem zpátky k vodě. Cítil rostoucí paniku lidí kolem sebe.
„Kolik lodí máš?“ zeptal se ho Elazar potichu.
„Čtyřicet a jednu.“
„To nestačí.“
„Vidím,“ opáčil Hamilkar ostře. Dral se mezi lidmi, ale bylo mu jasné, že to není k ničemu. Potmě nebyla hodnost k ničemu, jak se u vody tlačily tisíce lidí a snažily se dostat do člunů, které připlouvaly ze tmy.
Jak každá loď přirazila, lidé ji okamžitě obklopili ze všech stran, tlačili se na vesla a v nejednom případě hrozilo, že galéru převrátí. A přes všechen ten rámus zaslechl Hamilkar zvuk, jehož se nejvíc obával, volání merkijské nargy, válečné trubky hordy.
Dav na okamžik ztichl, jako by nevěřil, že se tak znenadání ohlásila smrt. Narga se ozvala znovu, její zvuk se jasně rozléhal po pláži, doprovázen tucty dalších, volajících v rozlehlém kruhu kolem vesnice.

„Merkiové!“ První výkřik paniky okamžitě přebraly tisíce hlasů. Hamilkar byl bezmocný, měl pocit, že ho dav rozmačká, jak se vyděšení lidé hnali do vody. V kruhu kolem vesnice zapráskaly výbuchy a vzápětí do davu dopadaly koule i granáty, až voda pěnila, a vyrývaly krvavé brázdy mezi uprchlíky.
„Hamilkare!“
Jeho loď byla blízko a kapitán Githra stál na přídi s rukama u úst a z plných plic volal svého vůdce. Loď byla jen pár kroků od nich, ale mezi nimi a bezpečím byly natlačené stovky těl.
„Drž se mě!“ zařval Hamilkar, když ucítil, jak mu Drisilina ruka klouže z dlaně. Snažil se otočit. Podívala se na něj vystrašenýma očima a jako v noční můře mu její ruka vyklouzla ze sevření.
„Zachraň Azreula!“ křikla. Mezi ně se protlačila jakási tlustá ženská, zoufale se snažící dostat do bezpečí. Hamilkar ji, nyní volnou rukou, udeřil, snažil
se ji odstrčit. S očima šílenýma strachem se po něm ohnala.
„Drisilo!“
Dav se posunul a zvedl Hamilkara do vzduchu. Tlustá žena upadla a zoufale křičela. Lidé dupali přes ni a kopali do ní. Drisila byla pryč.
„Mami!“ pištěl Azreul a snažil se dostat z Hamil-karova sevření. Hamilkar chlapce pevně držel a zvedl ho nad hlavu, aby ho lidé neumačkali. Azreul přitom volal matku.
A nargy se stále ozývaly. Merkijští dělostřelci zvedli náměr, koule létaly nad vodou ve snaze rozbít lodi, jako by jim lidé na pláži už nestáli za námahu. Z lodí také vystřelili – suzdalští mušketýři stříleli přes hlavy lidí ve snaze je zadržet.
„Hamilkare!“ Githra se díval přímo na něj.
„Musíme se dostat na loď!“ křičel Elazar a strkal do něj.
„Drisila!“ zaječel Hamilkar a naopak se snažil vrátit.
„Můj pane, vezmi Azreula na člun!“ zavolal Elazar.
Přežití jediného potomka náhle bylo ze všeho nejdůležitější, takže se otočil a tlačil se k lodi. Na loď se dostal oddíl vojáků, kteří nyní mávali meči a zadržovali dav. Voda již zrůžověla.
Téměř přímo nad lodí vybuchl jeden granát a tma se na okamžik změnila v den. Jakoby nějakým božským zásahem zároveň vyčistila prostor, když do příboje padala těla. Hamilkar skočil a Azreula držel oběma rukama nad hlavou. Dítě ječelo hrůzou. Kruh vojáků prošel kolem něj a on zvedl dítě nahoru na palubu, kde je převzal Githra. Ozvalo se zadrnčení a Hamilkar se ohromeně podíval na chvějící se šíp
zaražený do boku lodi. Vzápětí se dolů snesl déšť opeřené smrti. Lidé padali do lodi, další přes zábradlí a mezi uprchlíky.
„Honem, na palubu!“ křičel Githra.
Hamilkar se otočil.
„Drisilo!“
Koutkem oka viděl, jak se Elazar rozpřahuje mečem.
„Ne!“
Rána ho přirazila na bok lodi.
„Vytáhněte ho na palubu!“ zaječel Elazar.
Hamilkar se chabě vzpíral, když ho zpola táhli, zpola tlačili na palubu. Kolem neustále pršely šípy, hlavice s ozuby fungovaly jako pobídka, dohánějí dav k šílenství.
„Zpětný záběr!“
Hamilkar se snažil vstát, ale silnější ruce ho přinutily si lehnout a kolem ramen mu ovinuly provaz. Svět byl rozmazaný, nejasná vzpomínka na muže s vytřeštěnýma očima, visícího přes bok lodi, šermíře ječící zoufalstvím, když útočili na vlastní lidi, divoký jek, uťatou ruku visící přes zábradlí lodi, a pak loď neskutečně pomalu vyplula.
A nargy dál volaly. Zvedl se na kolena, jenže Elazar ho držel při zemi a bránil mu vstát. Několik lodí uvízlo na pláži, jedna byla převrácená a z převržené lampy se vylil olej, takže příď lodi obalily plameny, ozařující výjev z nočních můr. Pláž vypadala jako hemžící se masa, jako by se tam kroutilo a svíjelo v agónii jediné tělo.
Bylo vidět blížící se Merkie, nejasné postavy tyčící se v ulicích vesničky. Hamilkar si uměl živě představit jejich radost. Nakonec poráželi dobytek, uprchlý dobytek, jenž byl všechen odsouzen do porážecích jam. Ti, kteří dnes zemřou, budou zítra na stole.
Drisila…
Soptě vzteky se podíval na Elazara, jenž neříkal nic, jen ho pevně držel. Veslaři se dřeli u vesel a muži na přídi měli co dělat, aby vesly vůbec pohnuli, jak byla ověšená zoufalci. Křik z tisíců hrdel se valil nad vodou jako žalostné hlasy zatracených. Ozval se hlubší zvuk, hromobití těžkých střel z obrněnců. Bylo to bezmocné gesto.
Vzduchem létaly stovky zápalných šípů a ozařovaly to šílenství. Kule z děl, která Merkiové přitáhli k vesnici, rozvířily vodu. Hamilkar viděl, jak se jedna hluboko ponořená galéra pomalu převrací a potápí se. Suzdalští veslaři a uprchlíci se plácali v příboji. Ze tmy se vynořila další galéra a zamířila k nim. Snad je Drisila na jiné lodi, říkal si, i když mu studený vnitřní hlas říkal, ať si nedělá marné naděje. Jen pár lodí se vůbec dostalo ke břehu, kapitáni se snažili vyhnout tlačenici. Pokud viděl, tak jeho loď byla jediná, která se vrátila na moře.
„Hamilkare?“ Výkřik přišel z lodi plující k nim.
„Je v pořádku!“ zavolal Githra. „Vracíme se do Suzdalu!“
Chtěl namítat, ale věděl, že by se mu hlas zlomil, a tak mlčel. Přišel k němu fňukající Azreul a Hamilkar ho objal a pevně ho k sobě přitiskl, jako by tím mohl zničit vzpomínky, které si dnes pětiletý chlapec ponese nadosmrti.
„Kde je máma?“
„Připojí se k nám později,“ skytal a díval se na Elazara, jako by jeho starý přítel mohl nějak způsobit zázrak.

„Je to chytrá holka, mladá a silná," šeptal Elazar. „Znám ji, nezůstala by s davem. Nejspíš bude plavat a na břeh se vrátí, až tam bude bezpečno."
Křik ze břehu byl stále vzdálenější. Když Hamilkar vzhlédl ke Githrovi, věděl, co bude muset nařídit. „Už tak jsme se opozdili," poznamenal Githra tiše. „Musíme si pospíšit –jejich vzdušné stroje budou na nebi před svítáním a ráno nebude vát vítr. Jestli nařídíme dalším lodím, aby přirazily, lidi je ve vodě zdrží a merkijská děla je rozstřílejí na kusy."
Hamilkar otupěle kývl, neschopen rozkaz vyslovit.
Jestli spolu Merkiové a Bantagové upečou mír, bude muset dát zprávu Keanovi, protože tohle ještě zhorší to, proti čemu stojí. Všiml si, že na palubě sedí Jurij. Rus měl zavřené oči, vypadal ztracený v myšlenkách. Hamilkar by ho nejradsi propíchl, a tak rychle odvrátil zrak. Uvědomil si, že už mu nezbývá naděje. Srdce se mu sevřelo a v hrdle ho pálila žluč.
Až tohle všechno skončí, karthský lid bude jen vzpomínkou, protože pro Karthy nebude podstatné, ať už Merkiové zvítězí, či prohrají – ve válce je budou využívat, dokud bude jediný naživu. I kdyby se k nim vrátil, za svou smrt by nic nezískal. V tom měl Keane pravdu. Válka mezi hordami a lidmi na tomto světě bude vedena až do úplného konce. Ale proč k tomu muselo dojít tady? Nemohlo to všechno počkat, až hordy přejdou, aby cenu zaplatil někdo jiný?
„Vezmi nás domů," zašeptal.
Githra se na něj zvědavě podíval, to slovo znělo zvláštně. Hamilkar vzhlédl.
„Do Suzdalu."
Tajang, qar qarth bantažské hordy, se na trůně usmál. „Od chvíle, kdy se zapomenutí prapředci našich pra-
předků setkali přede dvěma sty okruhy, aby si rozdělili cesty po nekonečné stepi, nebyla taková chvíle."
Muzta, qar qarth rozedraných zbytků tugarské hordy, seděl mlčky a díval se na třetího přítomného qar qartha.
Jubadí se na Tajanga díval se špatně skrývanou záští.
„A přesto jsme se my dva sešli přede dvěma lety," podotkl Jubadí, jako by každé slovo mělo hořkou příchuť, „a ty jsi porušil krvavou smlouvu, kterou jsi mi zaručil ochranu, a pokoušel ses mě zabít."
„Věděl jsi, co děláš," odsekl Tajang. „Tvůj uměn Vušků na oplátku pobil deset tisíc mých. Jak mám vědět, že teď znovu nezaútočíš?"
„Všichni tu máme po jednom uměnu," přerušil je Muzta. „Deset tisíc svých nejlepších. Tady na hranici mezi merkijským a bantazským územím na tři dny jízdy okolo není živé duše – Tugara, Merkie, ani Bantaga, dokonce i dobytek je pryč. Dnes nikdo zabíjet nebude." Podíval se z jednoho na druhého. Oba za ním přišli, hrozili i slibovali, jen aby vzal svůj uměn a pomohl zničit toho druhého. Ovšemže jej to lákalo, ale věděl, co by to pro všechny nakonec znamenalo. Dokonce i Jubadí si to uvědomoval, nebo aspoň jeho štítonoš Hulagar. Zvláštní, pomyslel si Muzta. I on míval svého rádce, starého Kubátu, ale dokonce ani Kubáta neměl na svého pána takový vliv jako mer-kijský štítonoš.
Povídalo se, že štítonoš neusiluje jen o to, aby život svého pána chránil, ale že v případě potřeby, pro dobro klanu a v případě, že se ukáže, že qar qarth není hoden svého postavení, mu ho také vezme. Takový systém mu připadal šílený. Kdo byl qar qarth, když ne vládce nad všemi svými klany, nad nímž nikdo nestojí? Copak se neříkalo: „Jako Bugglaah vlád-
ne nad volbou smrti, tak qar qarth vládne nade vším živým?"
Hulagar zachytil jeho pohled a chvíli se mu díval do očí. Co si štítonoš myslí o tom všem? přemítal Muzta, ale z jeho očí nic nevyčetl, jako by se Hulagar díval skrze něj.
„A i když jsi z nás nejslabší," podotkl tiše Tajang a přerušil tak tok Muztových myšlenek, „tady jsi nejsilnější."
Muzta se v duchu naježil. Zase se mu posmívá nějaký qar qarth. „Kdyby někdo z vás čelil yankees-kým zbraním jako první, tak by byla zničená jeho horda a on by tu teď seděl před ostatními jako chudák."
Tajang se tiše zasmál, ale Muzta poznal, že se má na pozoru, protože to, co říkal, byla pravda. Neměl co ztratit. Nemohli mu nic vzít, a proto se Jubadí a Tajang na tomto kuráta, setkání qar qarthů, nespojí, aby ho zabili. Na okamžik měl on větší moc než oni dva. Ale kdyby jednoho nebo druhého zradil, jejich hordy byly stále početné a oni by štvali téměř bezbranné pozůstatky jeho lidí po celém světě, dokud by se nepomstili. Uměn, který tu byl s ním, byl vše, co pro toto setkání sehnal – skoro všichni ostatní jeho bojovníci byli pochovaní před lidským městem Suzdalem.
Jubadí zvedl ruku, jako by Tajanga varoval. „Nesměj se tak nahlas," řekl tiše. „Příliš mnoho našich mrtvých by nebralo tvé veselí na lehkou váhu."
„Tugarští mrtví, merkijští mrtví, co je mi po nich?" opáčil Tajang, ale Muzta si všiml, jak se rychle podíval nahoru, kudy prý kouřovým otvorem na vrcholku jurty vstupovali zlí duchové.
„Brzy to budou i bantažští mrtví," prohlásil Jubadí, „jestli se nedohodneme."
„A o to vám jde?" vyštěkl Tajang.
„O to jde nám všem – Merkiům, Tugarům i Ban-tagům."
Muzta se překvapeně podíval na Jubadího družinu klanových qarthů, kteří seděli pod ním v kruhu kolem jeho trůnu z dobytčích kostí. Jeden Merki vstal a podíval se na svého qar qartha. Byl štíhlý, srst měl hnědou, oči tmavé a plné chladného odhodlání, spíš oči hadí než lovícího tygra. Zbroj měl prostou: kroužkovou košili z černé oceli, černý hedvábný přehoz ozdobený bílým kruhem a kožené kamaše posílené kovovými pásky. Na rameni měl velký kulatý bronzový štít, znamení svého úřadu.
Jubadí se zatvářil překvapeně, že se někdo, kdo mu slouží, opovažuje přerušit jeho myšlenky ve chvíli, kdy se sešli tři qar qarthove. Díval se na něj, jako by zvažoval nějaké rozhodnutí, a pak téměř nepatrně kývl. Merki přistoupil blíž.
„Jsem Tamuka, štítonoš královského dědice, zan qartha Vuky."
Muzta ho už viděl. Mohl jenom doufat, že má dost síly Vuku ovládat, protože pokud tu někdy byl někdo nehodný úřadu qar qartha, tak to byl Vuka. Muzta viděl ostražitý výraz ve Vukových očích, když se Tamuka postavil doprostřed jurty.

„To máš tak slabý hlas, že nemůžeš mluvit sám?“ zeptal se Tajang.
„Snad dokážu vytvořit slova pro dobro nás všech,“ řekl Tamuka. „Nejsem qar qarth, který se musí starat o svou sílu a o sílu své hordy. Vás tři vede vaše ka, duch válečníka, jak se patří pro ty, kdo vládnou. Ale vy všichni víte, že merkijské štítonoše, ty zrozené z Bílého klanu, vede tu, ka-tu tvořené vnitřním duchem.“
„Už jsem o tom slyšel,“ řekl Tajang hlasem prozrazujícím nepatrnou zvědavost. „I když u Bantagů by takoví jako ty nikdy nemohli získat vliv,“ dodal rychle a podíval se na Muztu. „A soudím, že u Tuga-rů taky ne.“
„Ale možná, že kdybych byl lépe naslouchal jednomu, o němž tuším, že ho také vedlo ka-tu,“ odtušil Muzta, „nic z toho by se nestalo a na slunci by. bělely kosti Yankeeů, a ne Tugarů.“
Zjistil, že jisté okamžiky v životě prožívá pořád dokola a pokaždé je to utrpení naplněné touhou nějak se vrátit v čase a změnit, co udělal, co řekl, jediné slovo, a tak zabránit neštěstí, které z toho pošlo. V jeho životě přišly dvě takové chvíle. Jedna kdysi dávno, chvíle v soukromém životě s dávno zesnulou manželkou, ta druhá v životě qar qartha. Kubáta stál před ním a radil, aby na Yankeeje neútočil přímo. A on ho neposlechl. Teď byl Kubáta mrtvý, stejně jako skoro všichni, kteří toho dne zaútočili.
„Poslechni si ho,“ řekl Muzta. V jeho hlase se ozývala taková síla, až se Tamuka obrátil s náznakem pochopení v očích. Tajang se chvíli díval na Muztu, pak sklopil zrak k Tamukovi. „Tak mluv, ty, který nežiješ podle váleč-nického ducha ka.“
Tamuka kývl a urážky, že nebyl nazván válečníkem, si nevšímal. Vstoupil do obřadního kruhu ze zlatohlavu uprostřed jurty, označujícího místo, kde musela znít pravda.
„My všichni jsme bojovali,“ začal tiše a podíval se na shromáždění qarthů a qar qarthů. „Bantag proti Merkimu, Merki proti Tugarovi, a před velkým kuráta, které rozdělilo svět, bojoval dokonce i Tugar proti Bantagovi. Mohl bych citovat pocty, jichž se nám všem dostalo, zlost, kterou všichni má-
me, mrtvé z dvou set okruhů, jež bychom rádi pomstili.
Tyto věci pohánějí našeho ducha, který nám dává vzrušení při útoku, píseň ka v nás, když vyjíždíme proti sobě a zpíváme bojové písně. Právě tohle znamená patřit k hordám.“ Usmál se, jako by si vzpomněl na něco příjemného. „Díky tomu žijeme, protože bez nepřítele, jak bychom změřili sebe i své kal“ Všichni přikyvovali na souhlas a mumlali si, že to jsou moudrá slova.
„A teď, alespoň pro tuto chvíli, je tohle všechno bezvýznamné.“
Tajang se ošil, ale mlčel.
„Zdrojem živobytí byl pro nás dobytek. Přišel tunely světla, portály, které zbudovali naši božští předkové a díky nimž měli moc kráčet po hvězdách. Jejich fungování je pro nás záhadou, tyto vědomosti jsme ztratili. Tunely světla jako by snad měly vlastní vůli, přitáhnou každého, kdo se ocitne v jejich blízkosti, otevírají se a zavírají v různou dobu a přinášejí na Valdennii různé tvory. Naši předkové vytvořili dobrou věc – alespoň v minulosti to bylo prospěšné. Přineslo to na náš svět dobytek, mnoho rostlin, které se tu ujaly, zvěř do lesů a stepí a přineslo nám to koně, díky němuž můžeme svobodně jezdit po světě.“
„Aspoň to bylo dobré,“ zamumlal Tajang a družiny qar qarthů kývaly na souhlas, jako by byly nějak zodpovědné za to, co Tamuka říká.
„Kůň nám dal svobodu, umožnil nám vlastnit celou Valdennii, jet na východ k vycházejícímu slunci. Kdysi nás bylo pár a žili jsme v oblasti Barkth Nom, v horách, které tvoří střechu světa, ale stali jsme se pány, kamkoliv nás naše zvířata zanesou. Dobytek se ohýbal před naší vůlí, protože když se naše počty rozrostly a my se vydali na nekonečnou jízdu, už
jsme ho tu našli. A přicházel další a další. Na světech, z nichž pocházejí, se zřejmě musí množit jako mouchy, a tak se hrnou z tunelu na tento svět.
Viděli jsme, že všechen dobytek je stejný, a přece se liší – některý má bílou kůži, jiný hnědou, další černou, a stejně tak se liší jejich jazyk a zvyky. Naši prapredci se ve své moudrosti naučili rozmísťovat dobytek po světě. Ten si vystavěl města, v nichž se tak rád schovává. A přinesl s sebou další zvířata k jídlu a osivo na pole. Jejich počty rostly mnohem rychleji než naše. A zjistili jsme ještě něco jiného. Zjistili jsme, že jejich maso je dobré, a začali jsme je porážet, stejně jako jsme brali jídlo, které pro nás připravovali. Nejdůležitější ze všeho pak je, že nás osvobodili od práce, která je pod důstojnost těch, kdo patří k hordě.
Dobytek nás osvobodil, takže můžeme dělat to, čeho si každý z hordy nejvíc cení. Osvobodil nás od práce, od nedostatku potravy, takže spolu můžeme válčit, a tak získávat čest.“ Na chvíli se odmlčel a viděl spokojené přikyvování na souhlas. „Jsme hlupáci.“
„To se opovažuješ říct přede mnou?“ zaječel Ta-jang a vyskočil.
Tamuka se rozhlédl po jurtě.
„My všichni – Tugaři, Bangatové a ano, i mí rodní Merkiové –jsme hlupáci!“ křičel Tamuka a na každou skupinku ukázal vyčítavě rukou.
„Copak se ten tvůj pes zbláznil?“ prskal Tajang. „Umlč ho, Jubadí, nebo to udělám já!“
„Aspoň prozatím hovoří mým hlasem,“ odtušil Jubadí.
Tajang se znovu ošil a hledal podporu u Muzty.
„Nech ho mluvit,“ pošeptal mu tugarský qar qarth.
Tamuka se podíval na Tajanga. Starý qar qarth tiše zaklel a konečně kývl.
„Nemluvím teď jako Merki,“ pokračoval Tamuka obraceje se k Jubadímu a na omluvu se uklonil. „Mluvím jako člen všech hord.“
Muzta se na Jubadího překvapeně podíval. Všiml si, jak se zan qarthovi Vukovi v očích mihl opovržlivý výraz, ale hned zmizel. Uvědomil si, že mezi těmi dvěma panuje napětí. Víc než napětí, skoro nenávist. Tamuka si toho zřejmě nevšiml.

Zvedl hlavu, jako by dokázal zrakem proniknout zlatými stěnami jurty do noci.
„Je to jako vítr v dálce, vzpomínka, tiché připomenutí toho, čím jsme bývali," zašeptal. „Je to jako obrátit se zády k vlastnímu mládí, ke snu o tom, co bývalo a už se nikdy nevrátí. Jako píseň stoupající k noční obloze, letní vánek šumící v trávě, pižmový pach hlíny na jaře. Je to jako jet sám nocí, kdy Velké kolo ozařuje cestu a na všechny strany se táhne step jako nekonečné moře. Jako vzbudit se před svítáním a vyjet na kopec, zvednout hlas v modlitbě, když slunce vyjde na oblohu a jeho světlo se odrazí na sněhu, až svět zrudne jako oheň… To jsme."
Tamuka mluvil tiše, ale jeho hlas se nesl po stanu, jako kdyby recitoval. Muzta zavřel oči a nechal se jeho hlasem unášet do stejných vzpomínek.
„Je to chvíle ka, když zvednete zrak a vidíte, že jste jedním z deseti tisíc válečníků, jedoucích třmen vedle třmene, v dlouhé řadě, a válečný pokřik a dunění kopyt stoupají k nebesům. Nezáleží na tom, zda jsme živí, či mrtví, jediné, na čem záleží, je být tam v té chvíli. A víte, že i kdybyste žili pět plných okruhů, sto let, nikdy nezapomenete na vzrušení při útoku. To jsme." Odmlčel se, rozhostilo se ticho. „Tyto chvíle jsme prožili všichni, je to součástí nás všech, a proto můžu říci, že nemluvím jako Merki, ale jako člen hord. A tohle dobytek zničí navždy. Už to nikdy nebude stejné."
Ozvalo se mručení. Muzta byl nesvůj – nechal se ukolébat slovy, jež se nyní změnila v chladný hlas varování.
„Dali nám svobodu, abychom mohli být takoví, a teď mají moc nám ji sebrat. Dobytek se změnil. Naučil se nejen myslet jako my, ale ještě dál. Nás zničí a tento svět bude jeho, jestli se také nezměníme. Pokud se chceme zachránit, musíme, alespoň prozatím, přestat být tím, čím jsme. I když ho nepovažujete za čestný, právě dobytek na severu je naším skutečným nepřítelem a spory, co máme mezi sebou, jsou bezvýznamné. Jestli tuto záležitost ne-vyřídíme, nakonec nás zničí a oni, nízký dobytek, zdědí svět."
Qarthové sedící pod nohama svých vůdců začali mumlat. Někteří pochytili skrytý význam jeho slov, ale nebylo jich mnoho. Ostatní se na něj dívali pouze zmateně či s opovržením.
„Chvíli jsem to dokázal poslouchat," vyjel Tajang. „Teď jsou tvá slova jako bzučení much kolem lejna."
Tamuka počkal, než se rozzlobení qarthové utiší. „Můj pán Jubadí již nyní vyrábí válečné zbraně. Nebo bych měl říci, že máme dobytek, který nám je vyrábí."
„Jako ta vaše poslední bláhovost, kterou zničili!" chechtal se Tajang.
„Já tam byl, ty ne, Tajangu qar qarthe," odsekl Tamuka. „Já viděl to, co ty znáš jen z doslechu. Znám to, o čem se tobě zatím nesnilo ani v těch nejhorších nočních můrách. Viděl jsem dobytek bojovat s kázní rovnající se té naší. Viděl jsem dobytek ženoucí se do útoku, vykřikující svou nenávist k nám, ochotný zemřít, snící jen o tom, jak s sebou vezme aspoň jednoho z nás.
Vzpomínám si na dobu, kdy jediný z nás mohl vjet do města s deseti tisíci dobytčaty a ona by se nám podvolila, odhalila svá hrdla. Teď vám říkám, že na severu čekají se svými děly, puškami, loděmi, meči i holýma rukama. I kdybychom jich na jednoho našeho mrtvého zabili deset, nakonec stejně prohrajeme. Protože jestli se nákaza jejich nenávisti rozšíří na východ a na jih, dokonce i do říše Bantagů, vy také uvidíte pláně pokryté mrtvolami svých válečníků, poněvadž semeno dobytka je silné, šíří se po našem světě po milionech.
Říkáte, že v boji proti nim není cti. Vyslechni tedy má slova, Tajangu, i vy ostatní poslouchejte. Ať se cti, či bez ní, nakonec vás stejně zabijí jejich kulky a oni se budou smát, až vás budou zahrabávat." Ztišil hlas. „Budou se smát, až do hrobu zahrabou celou naši rasu."
Tajang si poposedl, byl ohromen, ale nedokázal odpovědět, protože viděl výraz v očích svých qarthů, svých klanových vůdců, sedících mlčky s pohledem upřeným na Tamuku.
„Bojovat s tímto novým dobytkem je jako zápolit s Ugrasly, velkými hady z vašich lesů. Chytíš je, myslíš si, že je pevně držíš, a pak ti vyklouznou z rukou a ovinou se kolem tebe. Vyrobili jsme dobytčí zbraně, nebo bych měl říci, dobytek nám je vyrobil, a trvalo nám to rok. Yankeeové vyrábějí zbraně stejně dobré za desetinu času a jejich zbraně jsou ještě lepší. Vyrobili jsme zbraň, která dokáže vystřelit oheň a olovo a zabít muže na padesát kroků, jako je ta, kterou jsi viděl před naší schůzkou. Oni dokážou vyrobit zbraň, co zabíjí na dvě stě kroků, čistě jen tím, že změní tvar kulky a do hlavně udělají rýhy. Musíme se naučit tyto zbraně vyrábět vlastníma rukama."
„Chceš snad, aby ti s ka pracovali?" vyjel Tajang. „Třeba to, co máš v sobě, to tu, bude duch ochotnější provádět takové ponižující práce, ale ne duch válečníka."
Všichni v jurtě kromě Muzty kývali na souhlas s Tajangovými slovy.
„Musíme se od dobytka osvobodit, jestli chceme vůbec zůstat svobodní," odpověděl vzdorně Tamuka.
„Stát se otroky, kopat v horách černé železo, potit se vedle kovadlin, to není svoboda, to je život dobytka," prohlásil Jubadí tiše, i když ho Tamukova slova očividně vyvedla z míry.
Tamuka chvíli mlčel, jako by hledal správná slova. „My žijeme beze změny, oni žijí, aby se měnili."
„A ty nám říkáš, že se máme změnit," pronesl do ticha Muzta.
Tamuka jen kývl v odpověď.
„Chceme-li přežít, musíme změnit část našeho života, odvrhnout to, co bylo, kvůli tomu, co je."
„Navždy?" chtěl vědět Muzta.
„Aspoň prozatím, aspoň dokud se nevyřídí tato věc, ale ani pak už to nebude stejné."
„A proč ne?" vybuchl Tajang. „Pořád nechápu, co to má s námi společného."
„Když jsem poprvé slyšel o tom, jaké mají Tugaři potíže, smál jsem se," ozval se Jubadí. „Ale už se nesměji."
Qarthové bantažské hordy se dívali na svého pána a čekali, co řekne.
„Co tedy chceš?" zeptal se Tajang. „Ty, který mluvíš za qar qartha Merkiů."
„Zničte je všechny," odpověděl Tamuka chladně.
„Pobít všechen dobytek?" vyjekl zděšeně Tajang. „Ty ses zbláznil. Opatřují nám potravu, vyrábějí všechno, co máme.

Šijí nám šaty, vyrábějí zbroj, kovají naše meče, dávají opeření šípům, dělají nám luky. Pěstují obilí, nižší formy masa, které jíme, a jsou ušlechtilým pokrmem, jenž plní naše žaludky. Budeme-li se řídit tvým šíleným plánem, co budeme jíst, Merki? Trávu?“
„Nepobijeme je a za dvacet let, až tudy pojedeme znovu, oni zajistí, že budeme jíst trávu.“
Muzta mlčel. Do této chvíle si myslel, že problém s Yankeeji lze udržet na jednom místě. Že nakonec, i kdyby to trvalo dvacet let jízdy kolem světa, se vrátí a dosáhne své pomsty. Ale s čím se setkají za dvacet let? Tamuka nyní načrtl obraz tak jasně, jako to kdysi dělával Kubáta. Muzta na vlastní oči viděl yankeeský stroj pohybující se po zemi a vydechující kouř. Tenkrát to považoval za zvláštnost, ale s něčím takovým by Yankeeove mohli za den urazit vzdálenost, která koni trvá týden.
„Ten yankeeský stroj, ten stroj, který se pohybuje po zemi…“ začal.
„Říkají tomu ‚vlak‘,“ sdělil mu Tamuka.
„Ano, vlak. Jestli všichni pojedeme dál na východ, tak až se za dvacet let vrátíme, oni budou mít postavené tyto stroje a sjednotí proti nám stovku svých měst. Proto je to i naše starost, Tajangu. Nech to nyní být, a až tvůj syn přivede hordu zpátky, bude proti vám stát tolik dobytčích vojáků, jako je stébel trávy v nekonečném moři zeleně, a jejich vojska urazí za jeden den tolik, co my za deset.“
Tajang se zadíval na válečníka, o němž Muzta usoudil, že bude jeho dědic.
„Tak co od nás chceš?“ zeptal se bantažský qar qarth nakonec.
„Mír, aby všechna moc merkijské hordy mohla na jaře vytáhnout proti Yankeeům.“
Tajang se tiše zasmál. „A na oplátku?“
„Konec jejich nebezpečí,“ procedil Jubadí mezi zuby.
Tajang se zachechtal nahlas. „Copak jsem hlupák? Co ty nové zbraně? Slyšel jsem, jak Merkiové dokážou dokonce létat. Co ty na to?“
„Je to pravda,“ sdělil mu Jubadí. „Dokážeme létat.“
Klanoví qarthové kolem Tajanga jen nevěřícně mručeli. .
„Je to pravda,“ potvrdil Jubadího slova Muzta. „Viděl jsem nebeské jezdce, stroje, které Merkiové vyrobili a které můžou létat.“
„Jak?“ chtěl vědět Tajang, neschopen skrýt svou zvědavost.
Tamuka se ohlédl na Jubadího.
„Jeden z yankeeských zrádců znal tajemství výroby neviditelného vzduchu, který umožňuje vznést se.“
„Nejspíš jeho větry,“ zasmál se drsně Tajang.
Jubadí se usmál. „Nebezpečný vítr, který vybuchne, když se ho dotkne oheň. Je lapený ve velkém stanu, sešitém jako pytel, a když je plný, vznese se. Pod vak jsme dali stroje, které jsme našli v mohylách předků před začátkem jízdy. Sundali jsme shnilá kola a vyrobili čepele, které se otáčejí ve vzduchu a ženou létající stany z lehkého vzduchu z místa na místo.“
„Ty pohřební vozy, které se pohybují bez koní?“ ujišťoval se Tajang.
Jubadí kývl.
„Narušili jste hroby předků. To bude vaše prokletí,“ zavrčel kdosi za Tajangem.
Jubadí se podíval na šamana a čekal, že ho Tajang napomene, když nebyl vyzván, aby promluvil, ale qar qarth neudělal nic. Jubadí se naježil nad tou urážkou.
„Prokletí několik zničilo,“ vložil se do hovoru Ta-muka. „Vypadala jim srst, začali zvracet krev a zemřeli. Ale jiným se nic nestalo, znamení, že ne všichni předkové se hněvají, že je potěšilo, že ty věci používáme, abychom zničili společného nepřítele.“
Jubadí se díval na šamana, který udělal posunek zahánějící zlo, a zacouval do stínů.
„S těmito stroji můžeme doletět i do Ruska, dokonce až do románských zemí, na výzvědy, a také z nich můžeme shazovat zbraně, které vybuchují. Vyrábím stále nové a nepřestanu, protože to jediné Yankeeové nevykovali.“
„Ale…“ zašeptal tiše Tamuka, jenomže ho nikdo neslyšel.
„Prokletí padne na tebe, ne na mě,“ prohlásil Ta-jang, třebaže bylo zřejmé, že by ten div rád sám viděl.
Zešeřilo se a otvorem v západní stěně stanu pronikalo rudé světlo, které stále sláblo. Zvenčí se ozval pronikavý výkřik, volání hlídky ohlašující západ slunce. Všichni se odmlčeli. Tři qar qarthové vstali ze svých trůnů a obrátili se k západu, qarthové kolem nich padli na kolena, otočeni stejným směrem.
„Ó světlo světa!“ volaly hlídky. „Vydej se nyní do nočních zemí věčných nebes. Přines našim otcům a otcům našich otců slova, jimiž je chválíme. Ukaž svou tvář zemi mrtvých a pak se opět vrať ve své slávě.“
Poslední paprsek světla se na obzoru zavlnil a změnil v široký pruh. Objevil se zelený záblesk a všichni radostně křičeli, protože to bylo dobré znamení, příslib milosti všem, kdo ho spatřili. Zelené světlo pohaslo a z kopců okolo se ozýval radostný pokřik tří umenů nad dobrým znamením.
Když byl vchod do stanu uzavřen, všichni tři qar qarthové se otočili. Dovnitř jim přinesli zapálené pochodně, zahánějící tmu. Do kulatého ohřívadla uprostřed, kousek od místa, kde stál Tamuka, vysoko naskládali dřevo, z něhož se šířila nasládlá vůně. Tamuka se na to díval s potěšením. Horda jezdící po centrálních stepích často celé měsíce neviděla oheň ze dřeva, u ní se vařilo na suché trávě a trusu, nebo na větvích trnitých keřů bohatých na olej, z nichž vycházel ostře páchnoucí hustý kouř.
Tajang spokojeně kývl, jako by to dobré znamení byla jeho práce, posadil se a podíval se na Jubadího. „Tak ty chceš mír?“
Jubadí kývl.
„Chceš, abych ti dal mír, abys mohl sebrat dobytku zbraně, naučit se je ovládat a jednoho dne je obrátit proti nám.“

Muzta viděl, jak se Tamuka tváří rozčileně.
„Takový způsob myšlení bude znamenat konec nás všech!“ křičel rozzlobeně mladý štítonoš. „Naším nepřítelem je dobytek. Nejdřív Rusové, teď Romani, a všechen ostatní dobytek na světě, který se doslechne o tom, co se stalo. Už teď červi, kteří se před námi plazí, ti tuláci, rozšířili zprávu o vzpouře o celé období před naše nejpřednější heroldy. Zůstává jediná možnost. Dej Merkiům mír, aby se mohli celou silou soustředit na ty, které vedou Yankeeové. Bude-li to možné, pobijeme je.“ Chvíli váhal, jako by znal předem reakci na svá následující slova. „Pak zabijeme všechen dobytek na světě. Očistíme se od nich. Jenom tak se můžeme vrátit k tomu, čím jsme byli.“
„Zabít náš vlastní dobytek!“ zařval Tajang někde mezi vztekem a nevírou. „A kdo nás bude krmit?“
„Budeme se krmit sami, jako to dělávali naši praotcové.“
Tajang vrtěl hlavou. „A rýt se v hlíně! Zešílel jsi.“
Muzta u jeho stoupenců viděl souhlasné výrazy.
„Štítonoši, už nemluvíš tak, jak si přeji,“ podotkl Jubadí tiše. „Já jen žádám o mír, abych mohl Yan-keeje srazit na kolena, znovu z nich udělat dobytek, nebo je pobít, nic víc.“
„Mluvím, jak mi přikazuje mé tu,“ opáčil Tamuka a necouvl.
„Tak dej aspoň Jubadímu mír,“ přisadil si Muzta, než mohla Tamukova slova Jubadího s Tajangem rozptýlit. „Ať vyhubí dobytek, který je nakažený těmi novými způsoby.“
„A co zbraně? Na to jsi pořád neodpověděl.“
„Když jsme porazili Jory, zničili jsme jejich zbraně,“ řekl Jubadí, „protože naši praotci věděli, že moc takových věcí může nakonec nás všecky změnit v prach. Musíme udělat totéž. Až budou poraženi, zničíme všechny stopy po tom, čím jsou.“
Tamuka se podíval na Jubadího. „Dobytek sem přichází tunely od počátku věků. A bude přicházet dál. Co když přijde nějaký ještě nebezpečnější než Yankeeové?“
„To mě teď nezajímá,“ prohlásil Jubadí ostře a jeho tón ukazoval, že takové výzvy od někoho, kdo není ani jeho vlastní štítonoš, jen štítonoš jeho syna, snášet nebude.
„A záruky?“ chtěl vědět Tajang.
„Záruky,“ vyštěkl Jubadí a podíval se za Tamuku. „Na jaře chci vyjet k severu s novými zbraněmi –i teď, jak tu mluvíme, mi vyrábějí létající stroje –a se všemi svými uměny a vyřídit je jednou provždy. Přijdu přitom o mnoho válečníků, ale poučili jsme se. Nakonec je porazíme. Možná bych měl spíš žádat záruky já od tebe.“
Tajang se zasmál a zavrtěl hlavou. „Co dostanu za to, že na tebe nezaútočím?“
„Třetinu všech pušek, které za zimu vyrobíme, a všechen dobytek z Karthy, který takové zbraně dokáže vyrábět, jakmile dobyta válka skončí,“ vložil se do hovoru Muzta s pohledem upřeným na Jubadí-ho. „Dej mu to.“
„Kartha je má, pušky jsou moje.“
„Na jaře bude pušek víc než dost. Pochytáš Rusy, a dokonce i Romány, kteří se to naučili, a nahradíš tím všechny Karthy, které odevzdáš Tajangovi. Až budou Yankeeové konečně poražení, vy dva se můžete dohodnout, že zbraně zničíte společně, takže budeme moci znovu jezdit jako kdysi a bojovat s lukem v ruce.“
Oba qarthové ho pozorovali. „Možná je to docela dobrý začátek,“ poznamenal mazaně Tajang.
„Ani jeden z vás neposlouchal,“ pronesl Tamuka hlasem plným smutku.
Qar qarthové se zarazili.
„Je pravděpodobné, že je porazíte, aspoň prozatím,“ pokračoval Tamuka, „ale všichni si pořád myslíte, že svět bude jako dřív. Nevidíte, že začala válka, která může mít jenom dva konce. Tento svět bude buď místem pro hordy, nebo pro dobytek, ale už nikdy nebude pro oba. O tom byste vy tři dnes měli mluvit.“
„Mě zajímá porážka Yankeeů!“ zařval Jubadí. „Pochybuješ o tom, že to dokážu, štítonoši?“
„Ne, můj qarthe,“ odvětil Tamuka, „ale pamatuj si jedno: oni se budou znovu snažit všechno změnit. Nejspíš je srazíme ve válce, v níž my i oni vykrvácíme. Naložíme si na talíře jejich mrtvoly, a přivedou nám dokonce i jejich vůdce Keana. Měli bychom rozprášit jejich bývalá města.
Ale nikdy už nebudeme stejní. Pamatujte si mé varování. Vy tři se teď budete pár dní hádat kvůli tomu, jestli to budou tři pušky z deseti nebo čtyři. Jestli to má být pět set karthských dobytčat nebo pět tisíc. Odjedeme odsud a stejně si nebudeme navzájem důvěřovat. To je největší nebezpečí, které nám hrozí, ne od dobytka, který na jaře pobijeme. Zabijte je všechny, vybijte je bez slitování na celém světě do posledního. Pak se znovu budeme moci bavit tím, že se budeme zabíjet navzájem, ale dřív ne. Jestli to neuděláte, nakonec budou oni honit nás.“ Bez čekání na propuštění se Tamuka hluboko poklonil k východu a k západu a pak s hlavou vysoko vztyčenou opustil jurtu.
Nastalo tiché vrtění, všichni se po sobě znepokojeně dívali. Muzta viděl, že merkijský qar qarth je rozrušený, i když nepoznal, zda se hněvá, či souhlasí.
„Říkal jsi půlku všech pušek?“ řekl Tajang.
Muzta se na něj podíval a viděl, jak se bantažský qar qarth prohnaně usmívá. Předstíral, že ho Tajan-gova slova nezajímají, z podnosu vedle sebe si vzal kousek vařeného dobytčího masa a pomalu žvýkal. Už mu bylo všechno jasné: Tugary čekají těžké časy, když budou muset kličkovat mezi Bantagy, Merkii a dobytkem. Tamuka měl pravdu přinejmenším v tom, když věštil válku. Na jaře potečou potoky krve, jak budou všichni manévrovat podle vlastních plánů. Ale se zbraněmi, které vyráběli karthští otroci, a s novými stroji, které dokážou létat, Jubadí nejspíš vyhraje. Dobytka bylo prostě příliš málo, aby se mohl postavit takové síle. Ale složité bylo přežít. Aniž si všímal dohadování druhých dvou qar qarthů, pomalu se usmál.
„Přiveďte ho zpátky,“ řekl Andrew, aniž by se podíval na dveře. Otevřel dvířka u kamen a přiložil do ohně další polínko. Nastaly první skutečné podzimní mrazíky a studený déšť bušil do okna. Dědovy hodiny v rohu tiše tikaly a on z toho zvuku cítil hrozbu: každé cvaknutí znamenalo vteřinu, ukrajovalo drahocenný čas. Napadlo ho, jak je tikot hodin

zvláštní. Člověk si toho zvuku nevšimne, dokud není sám. Je připomínkou smrtelnosti, ubíhajícího času, jenž pro-kluzuje mezi prsty, hlasitý, nelítostný, nezastavitelný. Vyhlédl z okna. Byla tma, skoro dvě hodiny ráno, a Kathleen a malá spaly nahoře. V domě bylo ticho, jen občas zapraskalo dřevo, jak se do domu napřel vítr, a tikaly tu hodiny. Andrew se na ně znovu podíval.

Kolik času máme? říkal si. V zimě nepřijdou – nemají zbraně, není tu dost jídla pro hordu třikrát větší, než byla tugarská, a zdržela je válka s Bantagy. Ne, bude to na jaře, až se zazelená tráva, pak přijdou. V duchu si črtal linie, aniž by se musel dívat na mapu. Řeka Potomac tekla sto mil na jihozápad – to jméno vyvolalo úsměv. Taková jména dávali všem místům na tomto novém světě, jako by se tím stávala ztraceným domovem z blednoucích vzpomínek.

S nepřítelem vždycky bojuj mimo své území, je-li to možné, ale za Něprou ho nedokážou zadržet nadlouho. Merkiové mohli přijít proti proudu přes lesy a sledovat řeku, jak se stáčela k východu. Budeme je mít v boku, východně od Vazimy. Tam je drsný terén, příliš drsný pro železnici. Dostanou se nám do boku a vtrhnou na Rus zezadu. Pak budeme vyřízení. Ne. Naposledy jsme museli držet jenom Suzdal, teď máme celou Rus, spojenectví, železniční dráhu do Rómy. Nemůžeme znovu udržet všechno – do Suz-dalu se všichni nevejdou, a kdybychom se o to po-

kusili, vyhladověli by nás. Ne, musí to být na Poto-maku, i když je Hans proti tomu. Zadržet je tam, na kraji stepi. Vybudovat linii, jako to udělal Bobbie Lee u Petersburgu: zákopy, hliněné bašty, pasti a zátarasy. A pořádnou, aby na ní vykrváceli. A pak je zadržet, dokud je to nepřestane bavit a neodejdou. Tak proč jsem tak nervózní? přemítal.

Ozvalo se tiché zaklepání na dveře do haly.

„Dále."

Slyšel ho přicházet, ale chvíli počkal, než se otočil. Slyšel tichý dech, a pak ho zamrazilo, jako by na něm ulpěl zápach, smrad z jam.

„Víš, že všichni, včetně mých vlastních lidí, by byli šťastní, kdybych tě vyhnal – nebo ještě lepší by byl trest pro vyvržence."

„Za nic se neomlouvám." Muž mluvil chladně. Se suzdalským přízvukem, to ano, a otevřenými samohláskami, ale v jeho hlase se ozývala hrdelní výslovnost někoho zvyklého na jazyk hord.

Andrew se obrátil a podíval se na něj. „Jíst maso jiného člověka…" zašeptal.

„Buď to, nebo jsem mohl zemřít," odvětil Jurij. „Každého mazlíčka k tomu donutí – tak nás navěky oddělí od našich druhů. Já chtěl žít."

Andrew se snažil představit si, jak by na takové dilema reagoval sám. Byl tu Donnerův oddíl, muži z Essexu, kteří zašli tak daleko, že dokonce losovali o to, koho ubijí a snědí, a jednou z obětí byl i kapitánův syn. Tělo je můj chrám… Rouhání! Rychle tu myšlenku zahnal. Jaký život pak museli mít ti, kdo přežili, když porušili nejposvátnější tabu: nebudeš jísti masa svého druhu?

„V pohodlí této místnosti se snadno řekne, myslí, že bys to neudělal," pokračoval Jurij se slabým úsměvem. „A pak to vidíš, měsíční hostinu, přivádějí vzpí-

rající se oběti křičící bolestí, svíjející se v předsmrtných křečích, slyšíš výsměch Merkiů, ve světle pochodní se blýskají zlaté lžíce. Pak oči mučených vyhasnou. A oni se podívají na tebe a strčí ti talíř pod nos. ‚Jez,' vysmívají se," a zašeptal to merkijsky, „‚jez, nebo budeš další na řadě.'" Podíval se André-wovi do očí. „Já chtěl žít…" Odmlčel se. „Nesnesl jsem hrůzu v očích měsíčních obětí. Nedokázal jsem si představit, že takhle otevírají lebku mně a já jsem přitom pořád naživu. Nedokázal jsem čelit takovému konci, s otevřenou lebkou, kdy do ní šaman vylévá obsah zlaté láhve…" Zmlkl a jen se třásl. „A tak jsem jedl…"

Andrew neříkal nic. Poslouchal Jurije s jakýmsi zvrhlým zájmem, jako by se s chladnou hrůzou díval na něco obscénního, a přece se neodvrátil, jak ho poháněl zájem o zakázané, groteskní. Jeho žena a dítě spaly nahoře a on poslouchal, jako by se Lazar vrátil od bran pekelných, aby promluvil.

„Podruhé už to nebylo tak těžké, protože když je člověk jednou zatracený, tak už ho další zločiny hlouběji zatáhnout nemůžou. A nakonec už jsem ani nevnímal, co mám na talíři, byla to prostě součást mého života v pekle. Byl jsem jedním z nich. Po nějaké době mi na tom prostě přestalo záležet."

„Tak proč jsi odešel?" chtěl vědět Andrew.

„Na šepot vod svého domova, vůni domácího krbu, hlasy svých lidí, smích dětí ze svého dětství, na to nikdy nezapomeneš. Yankee, musíš to sám vědět –slyšel jsem vyprávět o vašem Maine."

To slovo ho bodlo u srdce. Maine. Domov. Ulice v Brunswicku, drsný yankeeský přízvuk přátel a sousedů, líné hodiny dopoledního učení na jaře, kdy svět ožíval vůní jabloní, voláním potáplic na lesních tůních u Waterville v létě (to bylo kouzlo měsíčních

nocí), vody zátoky Šťastných shledání plné husí na podzim, příboj narážející na skalnaté pobřeží. To vše se mu vracelo. Sklonil hlavu, bylo mu těžko u srdce a stahovalo se mu hrdlo.

„I když mě vyženeš, i když mě odsoudíš a zabiješ, stejně ještě aspoň jednou uvidím Suzdal, a to mi stačí."

„Kdyby to byl jediný problém," poznamenal Andrew, „vůbec bych se teď s tebou nebavil."

„To mi došlo," řekl Jurij tichým, ovládaným hlasem. „Nemůžeš se rozhodnout, co jsem zač, co je tady pravda a co lež," a ukázal si na hlavu.

Andrew kývl.

Jurij se zvědavě rozhlédl kolem, zahleděl se na hodiny a pak zpátky na Andrewa. Jeho pátravý pohled plukovníka zaujal.

„Ten stroj odměřuje čas."

„Tolik se toho změnilo," podotkl Jurij. „Když jsem to tu před jedenadvaceti lety opouštěl, měl jsem namířeno do Karthy, kde jsem chtěl prodávat hloupé zlaté cetky. Tenkrát ještě Ivor ani nebyl bojarem, má žena byla mladá a byla ještě naživu, mé město…," potřásl hlavou, „… jste ještě nezměnili. Celý můj život se změnil, protože jsem si myslel, že cestou

na jih můžu jen vydělat, ale loď ztroskotala na východním pobřeží, kde nás pochytali Merkiové cestou z Karthy. Teď, po jedenadvaceti letech, jsem zpátky.“ Povzdechl si, jako by si uvědomil, že sny jsou marné.
„Víš, že s námi není nikdo, kdo s Merkii jezdil celý okruh,“ pravil Andrew opatrně a sledoval hostovy reakce, „nikdo, kdo by je viděl tak jako ty.“
„Své mazlíčky obvykle zabíjejí při třech příležitostech,“ odpověděl Jurij nepřítomně. „Všichni kromě těch nejcennějších jsou zabiti, když se na dohled ob-
jeví posvátné hory Barkth Nom. Pak v případě, že zemře qar qarth.“
„A všichni kromě těch nejspolehlivějších, když se , přiblíží k jejich rodné zemi,“ přisadil si Andrew.
Jurij kývl. „Kromě těch nejspolehlivějších.“
„Byl jsi spolehlivý?“
„Sloužil jsem Tamukovi, štítonoši zan qartha Vu-ky, dědice qar qartha Jubadího va Griska merkijské hordy,“ sdělil mu Jurij a v hlase se mu ozývala pýcha. „Vyrobil jsem mu zlaté okruží, které nosí doposud, a vazbu na posvátný seznam jmen. Učil jsem Tamuku, štítonoše Bílého klanu, jazyku Rusi. Ano, byl jsem spolehlivý. Pyšně mě předváděli jako toho, kdo mluví tuctem jazyků a je mistrem ve zpracování drahocenného zlata. Směl jsem nosit zlatý obojek štítonošova mazlíčka,“ a nepřítomně si přejel prstem po krku, kde měl ztvrdlou kůži.
„Někteří říkají, že tě sem poslali, abys nás zmátl, špehoval nás, zjistil, co budou potřebovat, aby tuto zemi získali nazpátek.“
„Přinesl jsem zprávu o schůzce tří qar qarthů.“
„To bychom brzy zjistili i bez tvé pomoci.“
Jurij se tiše zasmál. „Tak mě zabij,“ zašeptal. „Opět jsem viděl svůj domov, i když se ode mě všichni odvraceli. Má žena je mrtvá a mí synové dospěli, jen aby padli ve vašich válkách.“ Odmlčel se a podíval se Andrewovi do očí. Sklopil zrak ke zlatému prstenu na prstě a nepřítomně ho pohladil prstem, než znovu upřel chladný pohled do Andrewových očí. Kolik rodičů se tak na mě dívalo? napadlo náhle Andrewa. Jurijovy oči se do něj zařízly jako nůž, náhle byl celý nesvůj. Tento muž v sobě měl moc, chlad a sebejistotu, kterou nebylo snadné zachytit. Jak mohl někdo, kdo žil na kraji jam, viděl všechnu tu hrůzu a žil jako otrok, být tak klidný?
„Nabízím všechno, co vím, Andrewe Lawrenci Keane z yankeeského Maine. Jestli jsem zradil svůj lid v den, kdy jsem pozřel jejich maso, je snadné zradit ty, kdo mě k tomu donutili.“
Oba chvíli mlčeli, jen hodiny tikaly a jejich hlas se opět rozléhal tichem. Jurij se na ně podíval. „Hlas času,“ zasmál se. „Zvláštní strojek. Víš, už vám moc času nezbývá, a až přijdou, budou jako pekelná bouře.“
Andrew kývl, ale nepromluvil.
„Věř mi, Jubadí strávil spoustu hodin tím, že se o vás učil. Má toho zrádce Hinsena a několik yan-keeských námořníků z velké lodi, kteří jsou pořád v zajetí a vyměnili život za čest. Jubadí tráví hodně času tím, že se ti snaží dostat do hlavy, ale ty nemáš jak se dostat do jeho.“
Andrew při zmínce o Hinsenovi vzhlédl. Nyní mělo jméno stejně temný význam jako Benedict Arnold, jméno, na něž lidé s odporem plivali. To on jim musel prozradit, jak vyrobit vodík pro jejich stroje, i mnoho dalších věcí.
„Viděl jsi Hinsena?“
Jurij kývl. „Mockrát. Plazí se před Jubadím, hodně slibuje, vysvětluje jim tvůj způsob boje, jaké formace používáš, to, jakým způsobem uvažuješ, jak velíš.“
„A ostatní?“
„Většina yankeeských a suzdalských námořníků je mrtvá, někteří odmítli pomáhat, další utekli. Ale pořád jich ještě hrstka zůstává. Jsou tam i další námořníci, ti, kteří mluví vaším jazykem a přišli z jižního moře. Ti přivezli váš parní stroj do Karthy, ale když se rozšířila zpráva o vašem vítězství, vytratili se.“ Tiše se zasmál. „Ukradli jednu z těch železných lodí, co vyráběl Cromwell, ale ta ještě nebyla připra-
vená pro válku. Několik suzdalských a hrstka yan-keeských námořníků šla s nimi. Odpluli na jih a už o nich nikdo neslyšel. Jubadí byl vzteky bez sebe.“ Na chvíli se odmlčel. „Aby se pomstil, zabil pět tisíc lidí, co žili kolem pnstavu.“ Jejich škoda, že neutekli na sever, pomyslel si Andrew. Stroje z Cromwello-vých člunů, byť nepříliš dobře vyrobené, byly dobře vymyšlené. Andrew toho muže znovu proklel, že si své vědomosti nechával pro sebe, když je nejvíc potřebovali.
„Cromwell? Co se stalo s ním?“
„Měsíční hostina. Prý zemřel dobře.“
Andrew mlčel. I když to byl zrádce, pořád k němu mohl cítit lítost. Třebaže ho k tomu dohnali proti jeho vůli, Jurij byl zrádce též. Musel být naprosto věrný, jinak by ho byli zabili už před lety. Dvacet let v jejich společnosti na něm muselo zanechat stopy.
„Máme příliš mnoho zrádců,“ poznamenal Andrew dívaje se Jurijovi do očí.
„Využij mě, a já ti povím, čeho se bojí. Povím ti o Jubadím, Vukovi, Šagovi i Tamukovi.“ Jména, takto vychrlená, byla plná temné hrozby a Andrew si náhle uvědomil, jak málo o nepřátelích ví. Byli masou bez tváře, bytosti šířící hrůzu a děs, jako démoni z apokalypsy. A přesto o nepříteli jako takovém nic nevěděl – kdo to je, jak uvažuje a o čem sní. Před sebou měl první hlas z temnot, který by mu to mohl prozradit. Stejně dobře věděl, že žádný z Rusů, s nimiž dnes večer hovořil, by za tohoto muže ruku do ohně rozhodně nedal. Jen málokterý si ho pamatoval, než zmizel, byl kupec, opovrženíhodný již tehdy. A nyní muž s pachem spáleného masa na rtech. Muž, jenž zradil svůj druh, aby si zachránil život, život díky tomu bezcenný a bez naděje na vykoupení. Lidštější potřeby ho prostě hnaly dál, ale celá Rus, dokonce i Kal, chtěla pro zběhlého mazlíčka trest: vyříznout mu jazyk, nacpat mu ho do hrdla a pověsit ho na městskou hradbu, dokud se neudusí. Tento starý trest zavedli pro zběhy Tugaři a Merkiove, ale také hovořil o hrůze z toho, kdo žil tak dlouho s hordou, že by nyní mohl zradit vlastní rasu pro její dobro. Opět se rozhostilo ticho, hodiny odtikávaly

vteřiny, minuty a hodiny do doby, než se horda vrátí. Venku se studený podzimní déšť zmírnil, a když se Andrew podíval z okna, viděl padat první těžké vločky. Znovu se podíval na Jurije. „Posaď se, Juriji Jaroslaviči. Musíme si promluvit."

Kapitola první

„Můj nejdražší, s tvou převzácnou dcerou na tebe myslíme s toužebností." Při vzpomínce na její dopis se usmál. Když ještě učil na Bowdoinu, „toužebnost" by každému studentovi ve slohové práci škrtl. Ale od Kathleen to bylo roztomilé. Už šest týdnů, nebo sedm? Stěží si vzpomínal na dny od chvíle, kdy naposledy seděl před krbem, v němž praskal oheň, s Maddie v náručí a Kathleen po boku.
Toužebnost.
Otevřenou stepí proletěl závan ledového větru, ženoucího před sebou mrznoucí déšť bodající jako jehličky. Plukovník Andrew Lawrence Keane zamumlal kletbu a stáhl si odřenou kepi do očí. Zatracené hučky, nikdy nestály za nic. Ten pitomec z ministerstva války, který je schválil pro armádu Unie, nikdy nebyl venku v lijáku, ani nepochodoval pod žhavým virginským sluncem. Andrew se nikdy nedržel zuby nehty předpisů a většina mužů z 35. main-ského ten směšný kus oděvu při první vhodné příležitosti zahodila a začala nosit klobouk se širokou krempou a vysokým dýnkem, který skvěle chránil před deštěm, sněhem i sluncem. Ale Andrew, jako velitel pluku, se předpisů sám vždy držel, dokonce i tady. Staré zvyky rozhodně umírají pomalu, pomyslel si a smutně potřásl hlavou. Teď z něj byl ministr války a viceprezident Ruské republiky, ale on přesto dál nosil starou rozedranou uniformu plukovníka Potomacké armády Unie.
Pochoduje ta pyšná armáda ještě? napadlo ho s nádechem nostalgie. Který je tam teď rok…? Zvláštní, už to tam nepovažoval za svůj domov. Doma byl tady, ve městě Suzdale, v republice a na Valde-nii. Už to byly čtyři roky, takže končil rok 1868. Ne, všichni chlapci už nejspíš odešli domů, válka jistě skončila. Dlouhé modré zástupy, pole táborových ohňů, klikatá řeka mužů proudící krajinou už zmizela, stovky tisíc vojáků se vrátily domů ke svým milovaným, tedy kromě mrtvých. A kromě přeživších z 35. mainského ve vyhnanství tady, ať to bylo kdekoliv.
Vzpomínal na pochod pár dní před Gettysburgem, když zástup zastihla bouře. Obloha ztmavla do černozelená a osvětlovaly ji vidlice blesků. Zastavil se na nízkém návrší a Ohlédl se na zástup vinoucí se údolím. Při každém modravém záblesku to vypadalo, jako kdyby světlo zachytilo dvacet tisíc mušket, odrážejících Tórovy válečné střely, oslepující oči svým jasem. Rozpršelo se, svět zahalila tma, ale oni pochodovali dál ve světle blesků, modrý had mířící vstříc svému osudu.
Vzpomínal na zvuk jejich hlasů, písně, nesoucí se za pochodu, smích u večerních ohňů, vítězoslavný pokřik, když se hnali pro vítězství, chvalozpěvy stoupající k nebesům, rachot bubnů v dálce, pronikavý zvuk polnice, když se konečně snesla noc. Kde jsou teď? A kde jsme my?
Zvedl hlavu, jako to dělával často, a jako pokaždé si myslel, že jsou tam někde, za Velkým kolem, nyní zakrytým bouřkovými mračny. Je stará vlast v bezpečí? říkal si. Lincolnovi bude končit volební období. Vzpomínka na starého hrdinu vyvolala smutný úsměv. Doufal, že druhé volební období skončí ve Spojených státech, které budou zase celé. „Stará vlast," tak na ně teď myslel, stejně jako když Hans mluvil o Prusku, Pat o Irsku a Emil o Maďarsku. Ale tohle bylo jiné. Přenesl sem něco z Ameriky – „Spojené státy ruské", tak se země nyní jmenovala. Přetvářeli ji ve vzpomínku na domov. Alespoň v lesích za Suzdalem to vypadalo jako doma v Maine, zvlášť v zimě, když se ve hvozdu, zahaleném křišťálově bílým pláštěm, rozhostil klid. Mohl ze sebe všechno setřást, v těch vzácných okamžicích, kdy si vyjel na sever do lesů, aby byl sám. Tolik se to tu podobalo krajině, v níž vyrůstal – lesy poseté balvany, vysoké borovice, prudký ledový vítr. Bože, jak mi Maine schází, pomyslel si smutně. Bývaly doby, kdy byl pouhým profesorem historie na Bowdoinu, v tichých, klidných stojatých vodách života přednášel, četl si v knihovně, procházel se po kamenitých plážích, a přesto stále snil o něčem víc. Věděl, že to je lákadlo historie, snít o tom, co bylo, a představovat si, že jednou bude taky hrát takovou úlohu. A když mu tu úlohu nabídli v obrovském válečném dramatu, skočil po ní a nikdy si neuvědomil, co opouští. Pro jeden sen ztratil jiný.
Ovšem tohle si neuměl ani představit, pomyslel si se smutným úsměvem: poslední plavbu na Ogunquit a probuzení do noční můry na tomto světě. Zvláštní, teď snil o tom, aby se všechno nějak vrátilo, aby se mohl probudit jako ze sna. Ale pak si uvědomil, co všechno by ztratil – Kathleen, dceru, Emila, Pata, Hanse, Kala a tu podivnou moc, kterou mu tento svět dal – jako by on sám tvořil osudy celého lidu. Ale tam aspoň, než odešel, poznal, co je to mír. Mír. Přemítal o tom slově, obracel si ho v hlavě. Dva roky války s Jižany doma a skoro dvakrát déle tady. Zanechávalo to stopy. I když mu ještě nebylo čtyřicet, vlasy měl silně prošedivělé a tvář vrásčitou. Vzpomněl
si, jaký byl den před Antietamem, a připadalo mu to, že tenkrát byl jako dítě, než „uviděl svět", jak říkali veteráni první bitvě rekruta. Byl vůbec kdy tak mladý?
Antietam, Fredericksburg, Gettysburg, v duchu odpočítával jména, Divočina, Cold Harbor, Petersburg, povstání mužiků, první tugarská válka, románské tažení, námořní bitva u Suzdalu, neustálé šarvátky během zimního tažení kopci Shenandoah a teď další, ať už se bude jmenovat jakkoliv – a on cítil, že přichází.
Zadíval se k jihu na rozlehlou step, ale v převalující se jitřní mlze a bouřce nebylo skoro nic vidět. On však věděl, jak step vypadá, široká otevřená rozloha, která ho trochu vyváděla z míry. Bylo to proto, že se ta země, rovná, jen mírně zvlněná, zdánlivě se táhnoucí bez konce, tolik lišila od Nové Anglie? Nebo proto, že věděl, jaká hrozba tam číhá, sbírá síly a čeká, až se změní počasí a objeví se první tráva, než zaútočí?
Věděl, že přicházejí, to bylo stejně nezvratné jako východ krvavě rudého slunce. Zprávy, jež zahorklý a téměř šílený Hamilkar přinesl z nájezdů na Kar-thu, kdy se zoufale snažil zachránit alespoň část svého lidu, to potvrzovaly. Uprchlíci, kteří se s ním vrátili, hovořili o neutuchajících přípravách, kovárnách vydávajících stále další děla. Na druhé

straně kopců Shenandoah stavěli rozlehlé hangáry pro létající stroje. Horda přezimovala v Kartě a skoro tři čtvrtě milionu lidí skončilo v jámách, jak horda nabírala síly, uměny celou zimu manévrovaly a cvičily s novými zbraněmi, poněvadž nemusely bojovat s Bantagy, kteří se přesouvali na východ. Uprchlíci také vyprávěli o hodech, o stovkách tisíc odvedených do porážecích jam. Staré rčení „jen dva z deseti zemřou, aby nakrmili pány“ dávno ztratilo význam, jako by Mer-kiové cestou hodlali sníst všechny lidi, na něž narazí.
Andrew si uvědomil, že přicházejí a že to tentokrát bude boj na život a na smrt, válka o vyhubení celé populace.
„Víš, kdyby tě tu takhle viděl Emil, ranila by ho mrtvice.“
Andrew se obrátil proti dešti. Za ním stál Hans Schuder s výtkou v očích. Andrew se jen mlčky otočil.
„Co horečka?“ zeptal se Hans a postavil se vedle něj.
„Už je to v pořádku.“ Díky tomu si uvědomil, jak špatně mu stále je. Přes posedlost doktora Weisse hygienou, díky níž v Suzdalu téměř vymýtil choroby, byl tyfus stále součástí života v táborech. Musel potlačit zachvění.
„Synku, co kdyby ses vrátil dovnitř, kam patříš? Vlak brzy vyjede a ty bys měl odpočívat.“
Andrew se zadíval na svého starého učitele. Hans Schuder na něj upíral tmavé oči. Tvář měl rozrytou hlubokými vráskami a lemovanou silně prošedivělým plnovousem. Nejistě přešlápl, jak odlehcoval pravou nohu, připomínka na rebelského odstřelova-če před Cold Harborem. Oba měli památku na svou profesi a Andrew měl na okamžik pocit, že by mohl sevřít prsty levé ruky. „Přízračná končetina“, tak tomu říkali staří mazáci. I když mu paže končila nad loktem, občas měl dojem, že ji pořád má. Pak si nepřítomně sáhl na prázdný rukáv, jako by čekal, že dávno ztracenou ruku, pochovanou u Gettysburgu, najde, že se mu nějak vrátila z prachu druhého světa. Nutkání zahnal a neuvědomoval si, že všichni jeho blízcí vědí, že když je ztracený v myšlenkách, vždycky si drží pahýl. Podíval se na Hanse a pousmál se. I když byl Hans velitelem Suzdalské armády, vrchní seržant, stejně jako on, stále nosil odznaky staré hodnosti na obnošené modré blůze, nyní schované pod rozedranym starým pončem. Hans s ním byl od samého začátku, učil ho, jak velet i zabíjet, a pak ustoupil do pozadí a přihlížel, jak muž, jehož stvořil, vytváří nový stát a nabízí naději na osvobození zpod jařma hord.
„Potřebuju jen trochu čerstvého vzduchu, Hansi,“ řekl nakonec do ticha. „Za chvilku se vrátím.“
Hans zavětřil jako pes snažící se zachytit pach. „Otáčí se k jihozápadu, koncem dne se nejspíš oteplí.“
„Poslední letošní sníh, řekl bych,“ opáčil Andrew nepřítomně. Sněhová bouře nejvíc zuřila včera odpoledne, všechny překvapila a zakryla první světle zelené známky jara pokrývkou z těžkého mokrého sněhu. Andrew si přál, aby sněžilo dál, aby byl sníh tak hluboký, že by jím neprošel člověk ani kůň. Každý den navíc jim poskytoval víc času na přípravy. Ale doma v Maine by již byla polovina dubna. Tato vánice nejspíš bude letos poslední. Do měsíce bude step porostlá po kolena vysokou trávou. Na druhé straně kopců Shenandoah, předsunuté hranice padesát mil na jih, se stráně zazelenaly. Dál už byla říše Merkiů.
Led na Potomaku povolil před dvěma týdny. Slyšel, jak kolem teče řeka, rozvoděná po jarních deštích a ztěžklá hlínou sebranou z krajiny. O sto yardů níž po svahu voda šplouchala na kraji předních střeleckých hnízd a spěchala přes kamenité dno brodu. Uměl si to místo dobře představit – nebesa vědí, že se na něj nadíval dost měsíců. Tohle byl první brod čtyřicet mil od moře, řeka odsud až k moři byla široká a hluboká. Ale i tuto linii bylo třeba držet, třebaže nyní tu byl podstav. Řeka byla plná mělčin, díky čemuž mohly obrněnce manévrovat jen kolem ústí. Kdyby ale břeh nikdo nehlídal, mohl by se nepřítel
dostat na druhou stranu – zprávy říkaly, že postavili stovky lehkých člunů, které se daly použít pro pon-tonový most. Odsud až k moři tedy museli vybudovat čtyřicet mil zákopů a bašt. Napravo, na pětašedesáti mílích až k lesu, bylo na tucet dalších brodů a u každého stálo těžké opevnění, místy i tři za sebou. Ale v létě se situace změní, pokud nebude pršet každý den, za což se Andrew modlil skoro každou noc. Až hladina řeky v létě klesne, bahnitý proud bude možné překročit téměř kdekoliv. Ale tou dobou tu již budou další tři sbory připravené k akci, zatímco horda se bude muset rozestoupit na velkém území, aby měla dost potravy, i když letní tráva zřídne.
Ale my pořád máme železnici a oni ne, říkal si Andrew, jako by hledal vnitřní jistotu. Železnice je v tomhle naší jedinou nadějí. V duchu ji viděl, vycházela ze Suzdalu nahoru k Něperskému brodu, po západním břehu řeky opouštěla lesy třicet mil za stanicí Divočina a pak přímo sem. Tady se větvila, jedna větev vedla rovnoběžně s řekou k moři a na druhé straně přímo k severozápadu podél řeky k Baště 110, postavené deset mil daleko v lese. Od Bašty 100 vedla další trať na východ deset mil podél okraje lesa a pak se stáčela na širokou stezku, kterou používali Tugaři, až k Něperskému brodu. Byl to obrovský kruh, skoro tři sta mil trati, chvatně položené na podzim a v zimě. Strategická spekulace, která spotřebovala přes patnáct tisíc tun lehkých kolejí s deseti librami kovu na stopu délky. A před nimi byly kopce Shenandoah.
Ach, Shenandoah, jak tě toužím vidět.
S toužeností.
Doma v Suzdalu nejspíš sněžilo ještě víc. Uměl si ji představit u krbu, s Maddie – Madison – Madison Bridget 0‘Reilly Keanovou, což bylo poměrně dlouhé jméno pro patnáct liber těžký, kvílející uzlíček, a z toho pomyšlení ho píchlo u srdce. Chtěl si jenom lehnout k peci, celý den nic nedělat, jen být ve společnosti své dcerky a Kathleen. Roztřásl se.
„Synku, jdeme dovnitř. Brzy bude zase pršet.“
Andrew se podíval na Hanse. Na nějakou dobu mu přestal říkat „synku“. Bylo to legrační, ale teď mu to připadalo jaksi cizí. Hans byl stále učitel, otcovská postava jako na začátku. S Hansem po boku nesl drtivou zodpovědnost za velení nejdřív pluku a pak řízení celé války. Ten mladý profesor historie, který odešel z domova, vykulený jako kluk, aby viděl válku, mu dnes připadal velice vzdálený. Nyní si téměř neuměl představit, že je něčím synem.
Hans se smutně usmál. „Víš, já nikdy neměl vlastního syna. Asi jsem byl příliš dlouho ženatý s armádou.“
Andrew mlčky kývl.
„Začínám stárnout, Andrewe.“

„To my všichni.“
„Tohle je víc. Nemluvím o revma, špatným zraku a chromý noze. Jsem prostě unavenej. Už vím, co znamená ‚vysloužilec‘.“ Odmlčel se a zadíval se do vířící mlhy. „Z tohohle mám divnej pocit, synku,“ zašeptal a vzhlédl, jako by ho to přiznání polekalo. „Jde o to, že ať se snažíme sebevíc, oni po nás pořád jdou. A pokaždý jsou silnější, chytřejší – jako kdyby to nemělo mít konce.“
Andrew se v duchu zachvěl, ale nebylo to zimou, ani slabostí po tyfu. Hans byl skálou, o niž opíral svou sílu vůdce. A teď ta skála uhýbala.
Hans mlčel, jako by byl v rozpacích.
„Jen dál,“ vybídl jej Andrew tiše, „tohle musím vědět.“
„Neřekl jsem nic celý měsíce, ale teď mám pocit, že je to nutný, než se k tyhle poradě připojí ostatní.
Víš, že se mi ten tvůj nápad s Potomackou linií nelíbí?“
„Mrzí mě, že jsme se neshodli,“ opáčil Andrew.
Když před víc než rokem začali plánovat tuto válku, debaty byly občas nepříjemné. Prvním cílem bylo vybudovat železnici do Rómy – v tom se zcela shodli. Bez přípojky do Rómy by se hordám postavit nemohli v žádném případě. Ale Hans se chtěl držet na Nepře, i když terén na sever od prvního brodu byl pro stavitele železnice, která byla nutná kvůli podpoře, noční můrou. Bezpočet nocí strávili tím, že se probírali mapami, jež vytvořili výzvědné oddíly. Andrew trval na tom, že kdyby Nepra padla, neměli by se kam stáhnout. Potomacká fronta je na stepi, což je terén vhodný pro jejich jezdectvo, namítal Hans, fronta o sto mil delší, než mohli s danými silami udržet. Nakonec to musel Andrew vyřešit rozkazem. Hans hlasitě zaklel, ale pak zasalutoval a vrhl se do práce. Teď se spor po měsících znovu vynořil.
„Nemůžeme si dovolit prohrát byť jedinou bitvu, kdežto oni, i když prohrají celou válku, zase se vrátí pro nášup,“ prohlásil nakonec Hans a mluvil pomalu, jako by každé slovo mělo skutečnou váhu. „Porazili jsme Tugary a nás to málem zničilo. Pak poslali Karthy a my vyhráli o fous. Teď proti nim stojíme zas. Kolik říkal Jurij, že jich je, čtyřicet umenů? Čtyři sta tisíc ozbrojených válečníků, čtyři sta polních kusů a asi dvacet tisíc mušket. Dokážou lítat, kdežto my jsme ještě ze země nedostali jedinou vzducholoď.
Poprvý jsme stáli proti lukům a kopím a málem nás dostali, podruhy proti obrněncům a teď, když jich je skoro třikrát víc než Tugarů, mají ještě děla jako my a ty zatracený létající stroje.“ Potřásl hlavou.
Létající stroje. Aspoň dnes nevzlétnou. Při posledním sčítání těch strojů bylo přes dvacet. Jeden sundali, nebo spíš mu přestal fungovat stroj, takže se dostal daleko do stepi mezi Suzdalem a Romou, a nakonec spadl, když se doutníkový vak naplněný vodíkem, zvedající stroj i kabinu pro strojvůdce, vzňal.
To, co dokázali vyhrabat z trosek, bylo nejděsivější odhalení za celou zimu. První lidé, kteří se k ohořelému stroji přiblížili, se za pár hodin roznemohli a během několika dní zemřeli. Andrew si uvědomoval, jaké štěstí měli, že Ferguson, geniální inženýr, který toho tolik vykonal pro jejich záchranu, nebyl nikde poblíž, protože by vrak určitě důkladně prolezl, aby objevil záhadu létajícího stroje, který očividně mohl letět celé dny bez paliva. Než se tam dostal, vydal Emil přísný rozkaz, aby ho k vraku nepouštěli, a nechal stroj zasypat. Při plnění tohoto rozkazu zemřelo půl tuctu dalších lidí.
Jak se vůbec Merkiové k tajemnému stroji dostali, bylo záhadou. Očividně byl mnohem pokročilejší než všechno, co se jim podařilo vytvořit. Jednou v zimě, když za ním domů přišli na večerní návštěvu Ferguson a pár dalších, se dohodli, že veškerý hovor týkající se nadcházející války, je pro dnešek zakázán. Byl to příjemný večer, kdy si povídali o novém světě a o tom, jak to na něm chodí. Ferguson dokonce tvrdil, že světelný tunel je nejspíš stroj, a črtal srovnání s elektřinou probíhající telegrafními dráty. Jestli byly jeho spekulace správné, tak kdo tunel vytvořil? Pokud byly na tomto světě ukryté takové věci, k čemu ještě by mohli mít Merkiové přístup?
„Ferguson nás dostane do vzduchu,“ prohlásil Andrew tiše.
„Vytahování zabere u ostatních,“ podotkl Hans s nádechem podráždění v hlase, „já povzbuzovat ne-potřebuju.“
Andrew se opřel o val a Hans se k němu připojil, zadumaně žvýkal drahocenný tabák a vyplivoval močku. „Jak se z toho sakra dostáném tentokrát?“ zašeptal jakoby pro sebe.
„Létající stroje,“ řekl Andrew a bylo mu jasné, že to je jen malá část celého problému. „Ferguson pracuje na nápadu s teplovzdušným motorem. Za pár měsíců budeme ve vzduchu.“
„Já myslel ze všeho.“
Andrew byl otřesen. Hans byl vždy zdrojem síly, klidná jistota stojící v pozadí. Jako nejlepší ze všech možných učitelů ho nejdřív učil a pak ustoupil stranou, třebaže byl vždy po ruce, když ho Andrew skutečně potřeboval, když už k ničemu jinému, tak aspoň aby kývl na souhlas.
Hrom do něj, říkal si Andrew v duchu, teď ho potřebuji, a místo toho on potřebuje mě. „Budeme s nimi bojovat tady na Potomacké linii. Můžeme se stáhnout ke stanici Divočina a v případě potřeby až k samotné Nepře.“
„Mají proti nám přesilu šest na jednoho, Andrewe, a díky koním jsou pohyblivější. A oni jezdí všichni, a my ne.“
„Slyšel jsi hodnocení Johna Miny,“ podotkl Andrew. „Musí nakrmit čtyři sta tisíc koní, to je nejmíň šestnáct milionů liber trávy denně. Píce pro ně bude hotová noční můra. Mor na ně, kdyby měli rozum, zaútočili by v zimě, v případě potřeby i pěšky, ale aspoň v tomhle jsou vypočitatelní. Horda žije podle koně.“
„Až zaútočí, bude to jako hurikán,“ řekl Hans. „Už vím, jak se cítili Jižani. Bez ohledu na to, kolik nás zabili, my jsme pořád útočili dál. Naše armáda patřila k těm s nejhorším velením v celých dějinách –McClellan, Burnside, Hooker – ale pořád jsme útočili.“
„Chceš říct, že tentokrát prohrajeme?“ zeptal se Andrew a snažil se skrýt svou slabost.
Hans se na něj podíval a unaveně se usmál. „Tentokrát buď připravený na všechno, synku. Buď připravený, že prohraješ tady, v Divočině i v Suzdalu. Buď připravený, že až bude všechno pryč, odejdeš do lesů. Jim jenom stačí tohle vojsko jednou porazit, nemáme žádný zálohy. No ano, vím, že Romani cvičí, ale mají na to jenom šest měsíců a půlka jejich divizí bude mít muškety s hladkou hlavní, poněvadž pušky prostě nestačíme vyrábět dost rychle.“

„Ty tomu vážně věříš, viď?“ zeptal se Andrew.
Hans, s tvrdým výrazem, přistoupil blíž. „Máš na čele znamení bohů,“ pravil, „vraždícího boha, který nikdy nepoznal porážku. Chuť porážky člověku možná občas prospěje – moc vítězství ho v jistejch směrech oslabí. Možná je to tím, jak jsem tě cvičil. Prostě tě varuju, že tentokrát to nebude snadný. Budeš muset myslet jako ještě nikdy, protože jestli se tahle armáda začne rozpadat, dohromady ji dokážeš dát jenom ty. Rusové jsou po čtyřech letech válčení vyčerpaní – nebudou tak zapálení jako poprvý. Podle mě to Merkiové vědí a hrají na to. Tentokrát to bude peklo.“
„Takže jsi ztratil naději?“
„Jenom už jsem z toho moc unavenej,“ odvětil Hans a Andrew si v té chvíli poprvé skutečně uvědomil, jak jeho přítel zestárl. Seržantův hlas zněl téměř křehce. „Víš, myslel jsem si, že teď už budu ve výslužbě. Říkal jsem si, že zamířím na západ, třeba do Kalifornie – je tam dobrá půda – ožením se, dám se na obchod, třeba si pořídím hospodu nebo tak.“
Andrew se tiše zasmál. „Ty a kramář? Ty jsi voják, Hansi. Sakra, podle mě jsi musel být voják od začátku dějin a za sto let jím ještě budeš. Jsi věčný seržant.“
„Jsem jenom člověk, Andrewe.“
„Ti lidé tam,“ – a Andrew ukázal za sebe – „si myslí něco jiného, o tobě i o mně.“
„To je ta potíž, Andrewe, na mě to neplatí.“
„A na mě?“
„Ty si můžeš dovolit být cokoliv jinýho, než co jsi. Na to jsem tě cvičil, to je tvůj osud.“
„Malá útěcha,“ povzdechl si Andrew.
„Já už tě nemůžu dál utěšovat, ty už jsi došel dál. Jestli v tom, co se blíží, ukážeš sebemenší slabost, celý se to rozpadne. Bůh nám pomáhej, tohle od tebe budem potřebovat.“
„I od tebe, seržante,“ řekl Andrew. Na koho se obrátím teď? říkal si otupěle. Kde budu dál hledat sílu?
„Budu se snažit,“ zašeptal Hans. „Budu se tvářit udatně. Dál je budu tlouct, když to budou potřebovat, budu bojovat do posledního dechu, ale tentokrát, Andrewe, mě z toho, že mají přijít, mrazí, a…“ Obrátil se a zadíval se přes val.
Ze zamyšlení Andrewa vytrhlo pronikavé hvízdnutí, ztlumené bouří. „To by měli být oni.“ Opřel se do nich závan mrazivého větru, ženoucí studený déšť, až se Andrew roztřásl.
„Zatraceně, synku, přišel jsem sem, abych tě odtáhl dřív, než přijdou! Teď to bude hromsky těžký.“
Hans se natáhl a drsně a neohrabaně Andrewovi položil ruku kolem ramen, otočil ho a odváděl ho ze zákopů zpátky do bouře. Z mlhy se vyvalil proud páry a byl tu cítit kouř ze dřeva. Na dohled se objevil stroj, jako přízračný stín draka plivajícího oheň, a přes liják byly slabě slyšet zvonky. Těsně za železničí Andrew viděl nízký obrys pevnůstky, která sloužila jako polní velitelství. Vnitřek byl špatně osvětlený a zakouřený, takže Andrew raději zamířil k jedinému osobnímu vozu za lokomotivou. Za ním byly valníky, naložené dvanáctiliberními polními kusy rovnou z výroby. Na šesti valnících bylo naskládáno dvanáct děl i s muničními bednami a lafetami, jejichž odlití trvalo týden, tolik, co výroba jednoho napoleonu. Zatraceně, prostě neměli dost děl.
Když Andrew došel k vagónu, s láskou si ho prohlédl. Byl to prezidentský vagón s obvyklými ruskými řezbami, s vyobrazením podpisu Ruské ústavy, jako z ruky Gilberta Stewarta, na boku. Rozeznával sebe, jak stojí vedle Kala, přičemž oba byli o něco větší než v životní velikosti. Lidé prostě chtěli věřit, že jsou větší než obyčejní lidé.
Cestou do schůdků se snažil ovládnout podlamující se nohy. Dveře nahoře se otevřely.
„Hansi, co to, hrome, děláš, že ho necháváš pobíhat kolem?“
„Doktore Weissi, jsem docela schopný postarat se o sebe sám i bez toho, aby mi Hans dělal ošetřovatelku.“
„To určitě,“ prskal Emil rozzlobeně a vyšel na plošinu. „Jsi bledý jako stěna.“ Položil Andrewovi ruku na čelo a s mlaskáním ho vedl dovnitř, jen vrhl káravý pohled na Hanse.
Dusné horko uvnitř přišlo jako šok, Andrewovi se na čele okamžitě zaperlil pot. Ruka se mu třásla, když se snažil rozepnout knoflíky na starém obnošeném vojenském svrchníku.
„Ukaž, pomůžu ti.“
Andrew se podíval na Kala – prezidenta Kalinku –jenž k němu přistoupil. Andrew měl jeho cylindr v úrovni očí.
„Každý po jedné ruce, tohle bychom měli zvládnout,“ šveholil Kal vesele a díval se Andrewovi do očí. „Mám balíček dopisů od Kathleen, poslední mi přišel do ruky před čtyřmi hodinami,“ pokračoval Kal, když zručně rozepnul knoflík.
Hans pak Andrewovi pomohl sundat promočené sako. Andrew kývl na ostatní. Nad sebou slyšel kroky telegraíisty, který se připojoval na linku, a vzápětí se ozvalo bleskurychlé klepání klíče v malé kanceláři v přední části vagónu. Chlapec vyťukával signál a navazoval spojení pro tuto malou skupinku tvůrců lidského odporu proti nezměřitelné moci hordy.
„Zhubls, Andrewe.“
„No, tys taky moc váhy nenabral, ty tupohlavý Ire,“ opáčil Andrew s nuceným úsměvem.
Pat 0‘Donald přistoupil blíž a potřásl Andrewovi rukou. Navzájem si jeden druhého prohlíželi. Pat se z rány do břicha vzpamatovával mnohem déle, než se čekalo, a jeho uzdravování rozhodně nepomáhalo, že kdykoliv to bylo možné, porušil Emilův zákaz pití vodky. Každý hospodský v Suzdalu měl zakázáno mu nalít, kterýžto rozkaz měl za následek, že Pat nejednou vybuchl vzteky a šenk rozbil, když mu odmítli alkohol.
„Dělal jsi nám starosti, chlapče,“ řekl Pat a pomohl Andrewovi kolem konferenčního stolu na konec vagónu. „Ten všivej doktor,“ – podíval se na Emila –„nikomu z nás nedovolil, abychom tě navštívili.“
„Karanténa má dva účely,“ ozval se na svou obranu Emil, „zabránit nemoci v šíření a chránit pacienta před neohrabanými prackami a alkoholovým dechem návštěvníka.“
Pat po Emilovi hodil dobromyslnou nadávkou a šel si zase sednout na své místo. Andrew si prohlédl zbytek usmívající se skupinky.
„Johne, co rodina?“

„No, pane, první dítě je na cestě.“ John Mina to říkal věcně, jako vždycky mluvil o všem kromě své práce ministra obchodu a průmyslu. Jeho logistický génius stál za organizací průmyslového státu podporujícího moderní vojsko.
„Dimitriji, jak to vypadá v Romě?“
Starý voják, náčelník štábu románského vojska Vincenta Hawthorna, se škrobeně postavil do pozoru, i když mu Andrew ukazoval, aby si dal pohov. „Jak se dalo čekat, pane,“ řekl trochu příliš hlasitě.
Pat se zasmál a podíval se na šedovlasého Rusa, který se dobrovolně přihlásil k vojsku a sloužil jako vojín v původní setnině Vincenta Hawthorna, načež se mu společně s mladým kvakerem dostalo povýšení. „Mluvíš jako dělostřelec, Dimitriji – trochu na-hluchlej a uřvanej.“
Dimitrij se usmál a neříkal nic. Vedle Dimitrije byl Julius patřící k rodu Graců, bývalý otrok z Markovy domácnosti a nyní konzul plebejské rady. Andrew se na něj usmál a Julius se tvářil trochu nadutě. Od Marka to byl dobrý politický tah, poslat tohoto muže jako spojovacího důstojníka. V Romě bylo ještě příliš mnoho práce, aby ji Marcus či Vincent mohli opustit, a pohled na bývalého otroka zastupujícího Rómu byl povzbudivý. Dvoukomorová vláda Rómy – senát pro patricije a sněmovna pro plebejce – sice radikálnější republikánské živly Rómy a Rusi úplně neuspokojila, ale Andrew si uvědomoval, že Vincentův plán je nejlepší pro rychlý přechod k válečnému výjimečnému stavu, přičemž dával základy pro to, co přijde později – pokud se z toho někdy dostanou. Vincent tvrdil, že díky ekonomické průmyslové revoluci bude patricijská třída brzy zastaralá, v podstatě stejně jako v Anglii atrofovala sněmovna lordů. Třebaže byl Julius ještě úplný nováček a neměl Ka-lovu lstivost, rychle se poučí. Ale bylo jasné, že během současného válečného stavu budou mít Kal a Mar-cus téměř diktátorskou moc, přičemž ve všech vojenských záležitostech stál Andrew nad nimi oběma.
Všiml si zvláštní věci, kterou jeho muži vytvořili. Vždycky odmítal sám sebe povýšit, neboť měl pocit, že by to byla hloupá honba za slávou, kdežto Hans, Pat, Vincent a dalších asi čtyřicet mužů svými rozkazy povýšil na brigádní generály či výš. On sám však byl stále plukovníkem. Ale nedávno to za jeho zády obešli. Samozřejmě existovali podplukovníci, ale když je Hans povýšil do velení pluku, ponechal jim předchozí hodnost, dokud se jim nedostalo povýšení na velitele brigády a nevysloužili si první hvězdičku brigádního generála. Tak byl teď na celé Valdennii jediný plukovník, a tudíž titul plukovník, ať už se to Andrewovi líbilo nebo ne, byl změněn v hodnost nejvyšší.
Andrew se podíval na Bullfinche s klapkou přes oko jako nějaký pirát. Chlapec se ze strašného zranění, jež utržil v bitvě u Svatého Grigorije, jak nyní nazývali velké střetnutí dvou flot podle místního jména pro mys, kde k boji došlo, úplně vzpamatoval. Musel přiznat, že jakkoliv byla rána hrozná, změnila chlapeckého poručíka v téměř prostopášně vypadajícího muže, který měl plné ruce ruských děvčat, jež zřejmě mladého admirála flotily neustále provázela. Skoro všichni jsme zřejmě získali ve své profesi jedno dvě zranění, pomyslel si Andrew suše.
Vedle Bullfinche seděl otec Kasmar, patriarcha a soudce nejvyššího soudu, v prostém černém šatu bez ozdob, a s úsměvem přikyvoval. „Už se ti navrací zdraví?“
„Děkuji, otče, cítím se lépe.“
„Když jsme se doslechli, že jsi nemocný,“ ozval se Kal, „otec každý den sloužil velkou mši za tvé uzdravení.“
„Vaše modlitby mi dodaly sílu,“ odpověděl An-drew otevřeně.
„Upřímně řečeno, já se modlil za nás za všechny, poněvadž bez tebe, drahý příteli, bychom byli skutečně ztraceni.“
Andrew mlčel, jako obvykle na něco takového neměl odpověď. V protějším rohu zpozoroval Chu-cka Fergusona s Hankem Petraccim po boku. Mladý inženýr byl hnací silou za mnoha technickými novotami. Jako vždy se tvářil nadšeně, jako by jim hodlal předvést nějaký další zázrak. Andrew vzpomínal na mladého Chucka, jaký byl na začátku války, té staré války v Potomacké armádě. Tenkrát měl dojem, že ten muž je nejspíš vůbec nejhorší možný voják. Většinou byl na neschopence, vzpamatovával se z nějakého dalšího záchvatu myriády táborových nemocí. Když zrovna neležel v nemocnici, snažil se pochodovat, a večer už mu většinou seržant Barry nebo někdo jiný nesl mušketu. A přesto toho umíněně odmítal nechat. Andrew mu několikrát nabízel místo v týlu u zásobovací jednotky, a Chuck vždycky vzdorovite odpověděl, že svou práci zvládne. Díky Bohu zůstal a přežil, říkal si Andrew a usmíval se na vojáka, který od chvíle, kdy se dostal na tento svět, ani jedinkrát nevystřelil v hněvu, ale udělal možná víc než všichni ostatní, aby je zachránil před porážecími jámami nepřátel.
A jako poslední tu byl Hamilkar, který jako by stál ve stínu. Kal a Hans hlasitě namítali, že zde nemá co dělat, ale Andrew na tom trval. Ještě před sedmi měsíci byl tento muž nepřítel, který je přišel porazit. A přesto teď mohl být jedním z klíčů k vítězství. Do
Suzdalu se přesunulo skoro čtyřicet tisíc Karthů, usadili se na pobřeží podél hranice mezi republikou a Romou. Svými nájezdy na bývalou domovinu a zachraňováním svých lidí nepřítele neustále rozčilovali a navíc tak získávali cenné informace. Andrew chtěl, aby si Hamilkar plně uvědomil, že jeho lidé byli přijati do aliance, že technicky je nyní Kartha považována za spojenecké město okupované nepřítelem. Samozřejmě kdyby byl přijel Marcus, něco takového by bylo zhola nemožné, natolik hluboké nepřátelství panovalo mezi Romou a jejím bývalým nepřítelem. I když teď Hamilkar Merkie z duše nenáviděl, Andrew s určitostí věděl, že jeho ruština je přinejlepším chabá a že po tomto úvodním sezení, až budou na stůl vyloženy mapy a další tajné informace, již dál přítomen nebude.
„Pánové, čeká nás pár perných dní,“ řekl Andrew tiše, „takže začněme.“
Pochvalně pokynul mladému sluhovi, který z kuchyňky vedle telegrafu přinesl podnos s hliněnými hrnky s tradičním černým a voňavým ruským čajem. Sluha se podíval na Emila, který mu kývl, než hrnek postavil před Andrewa.
„Konečně jsem se zbavil toho vývaru,“ oddechl si Andrew.
„Hlavně buď opatrný,“ varoval ho Emil. „Nepij moc a vem si k tomu něco k jídlu.“
Andrew se s doktorem nechtěl hádat, když před něj druhý sluha postavil dřevěný podnos s tmavým chlebem a měkkým sýrem. Na Rusi to byla vzácná pochoutka, protože první válku přežilo jen pár kusů dobytka a po třech letech se jejich počty teprve začaly vracet k původnímu stavu. Kal si vždycky dával záležet na tom, aby jedl stejně jako

obyčejní lidé, a Andrew na svém talíři často našel jenom chleba
a téměř žluklé máslo. „Díky tomu se z nás nestanou bojaři," připomínal mu Kal. Andrew si také uvědomoval, že je to velmi dobrá politika. Uchopil hrnek a do dlaně mu pronikalo teplo. Zvedl hrnek ke rtům, napil se a spokojeně se usmál. Byl to po měsíci první čaj. Tyfus dostal podruhé a tentokrát už zpola věřil, že ho nemoc zabije. Znovu se zhluboka napil, díky čaji se probral. Položil hrnek na stůl a podíval se na ostatní.
„Johne, co kdybyste začal se shrnutím?"
John Mina otevřel složku s papíry. Vlastně je ani nepotřeboval, protože mu fakta a čísla neustále táhla hlavou. „Výroba se trochu zpomalila. O tom jsme mluvili. Morálka je na dně. Už jsou to bez přestávky skoro tři roky, dvě velké války a třetí je na cestě. Pro začátek stoupá nemocnost."
„To se dá v zimě čekat," ozval se jakoby na svou obranu Emil, „a pořád je to mnohem míň, než kdybychom nezařídili čistou vodu a stoky."
„O tvém úsilí nikdo nepochybuje, doktore," řekl mírně Kal. „Bez tvé práce bychom to, co máme, nedokázali."
„Jenom jsem předkládal fakta," namítl John. „Nic víc, doktore."
Emil neříkal nic, ale Andrew viděl, že jeho starý přítel si bere nemoc jako osobní urážku.
„Dělostřelectvo má tři sta deset lehkých čtyřliber-ních děl, sto dvacet dvanáctiliberních napoleonu a dvacet těch nových desetiliberních parrottek, co střílejí perkusní náboje. Námořnictvo a pobřežní ochrana mají čtyřicet dvě pětasedmdesátiliberní karonády, dvacet dlouhých pětasedmdesátiliberních kusů, zajatá děla z Cromwellovy flotily a padesát otočných čtyřliberek pro galéry. Máme šedesát čtyřliberek a tucet napoleonu na podvozcích s vysokým náměrem
proti balonům. Dají se rychle předělat pro pozemní dělostřelbu. Vyrábíme skoro dvě stě springfieldek denně a dalších dvě stě starých křesadlovek s hladkým vývrtem na staré lince na Rusi. Románské dílny právě začínají vydávat pár tuctů hladkých hlavní za den a dvě čtyřliberky týdně. Příští měsíc by měli zrychlit."
„Celkem?"
„Necelých dvacet tisíc perkusních ručnic na naše staré střely minié s kalibrem .58, čtyřicet tisíc křesadlovek upravených pro kulky minié kalibr .69 a třicet tisíc křesadlovek s hladkou hlavní. Kdybychom nepřišli o skoro osm tisíc kusů v těch námořních bitvách, byli bychom na tom mnohem lip."
„Není to špatné," podotkl Andrew. „Dost pro šestnáct divizí, pátý a třetí sbor, i pro posádky pevností a domobranu."
„Ale i tak nám zůstává jen deset divizí pro tuto frontu," řekl Mina. „Musíme mít celý sbor, tři divize, v Ro-mě pro případ, že by zaútočili tam, a další sbor v záloze v Suzdalu, abychom ho mohli vyslat na východ nebo na západ. A to znamená jen šedesát tisíc mužů na sto-mílovou frontu. Pořád jich bude šest na jednoho."
„Za měsíc budeme mít další sbor," namítl Andrew.
„Ale ne moc vycvičený," vložil se do hovoru Hans a podíval se na Dimitrije.
„Cvičíme skoro čtyřicet tisíc mužů," řekl Dimitrij. „Prozatím má zbraně jen asi deset tisíc z nich – polní baterie cvičí s poleny naloženými na vozech. Potrvá nejmíň dva měsíce, než bude 7. sbor možné poslat do boje."
„Oni nám čas nedají – slyšeli jsme, co říkal Hamil-kar," dodal Andrew a kývl karthskému veliteli, jenž se při vyslovení svého jména, třebaže se trochu rusky naučil, tázavě otočil na překladatele.
„Do měsíce," řekl pak Kartha chabou ruštinou, „až tu budou mít koně trávu na jídlo. Vyjedou okamžitě po příští měsíční hostině. Říkají tomu Měsíc nové trávy."
Při zmínce o měsíční hostině se skupinka odmlčela, všichni již znali podrobnosti, které Jurij prozradil Andrewovi. Té noci zemře až padesát tisíc lidí.
„Mají ty všivý vzdušný mašiny, aby nás mohli sledovat, a my nic," vrčel Pat s trpkostí v hlase.
„K tomu se dostaneme později," prohlásil Andrew a dobře věděl, že na hlavy Chucka a Hanka se kvůli tomu sneslo mnohem víc kritiky, než jim příslušelo. Začali být samolibí, čekali, že budou mít v technice nad nepřítelem navrch, a skutečnost, že nepřítel dokázal dostat do vzduchu balony, které nejenže dokázaly létat, ale mohly se pohybovat libovolným směrem, je všechny ohromila. Celou zimu, kdykoliv bylo dobré počasí a přestal vát vítr, potulovaly se po obloze merkijské vzdušné stroje, ošklivé vzducholodě doutníkového tvaru, sledovaly výstavbu opevnění a opakovaně bombardovaly Suzdal. Při prvním útoku, již den po vítězství nad Ogunquit, rozbila jedna vzducholoď na padrť prachárnu a opakované útoky ze vzduchu, třebaže byly spíš protivné, než že by znamenaly skutečnou hrozbu, měly ohromný vliv na ruskou morálku. Bývalí mužici na merkijské stroje pohlíželi se smrtelnou hrůzou. Dvakrát se nepřátelé dostali až k Romě, kde bombardovali námořní přístav a malými střelami, které víc hořely, než vybuchovaly, zapálili dlouhý vlak drahocenných dobytčáků.
Andrew se zadíval na mapu Potomacké fronty, rozloženou na stole. „Jaká je situace na vašem ministerstvu?" zeptal se znovu Johna.
„Příděly jsou snazší úkol – díky Bohu byla loňská úroda lepší, než se čekalo. Bob Fletcher dělá jako hlav-ní zásobovací důstojník armád hotové zázraky. Máme nasolené hovězí, vepřové i to zatracené velrybí maso, co mají tak rádi Romani, připravené na sto dní. Sucharů je dost na celý rok. Po celé Rusi zásoby bohatě vydrží až do žní. Dokud zůstaneme u železnice, jsme docela pohybliví. Dnes ráno jsme měli šedesát osm lokomotiv a skoro sedm set vagónů. Odsud do Rómy a zpátky můžeme bez většího zdržení přepravit dva sbory. Záložní sbory pro tuto frontu mají vlaky připravené a rychle se dá zařídit i doprava pro další dva sbory. Máme slušnou zásobu měděných drátů i zinku pro výrobu vodíku a přichází olovo – předěláváme náboje se železnými kulkami, které jsme museli vyrábět vloni na podzim, a nahrazujeme je olověnými kulkami. Co se týče litiny a oceli, těch máme pořád zoufalý nedostatek. Kolejnice jsou málem ještě teplé, když je pokládají, a nástroje, zvlášť pro vybavení zbrojovky v Romě, jsou vzácné a mužů, kteří by je vyráběli, je ještě méně. Pro výrobu střelného prachu je pořád určující sanytr. Vybrali jsme každou žumpu i hnojiště na celé Rusi. Nebýt Rómy, byli bychom vyřízení."

„Existuje nějaký způsob, jak zvýšit výrobu mušket?“ zeptal se Hans, a vrátil tak hovor zpátky k původnímu tématu.
John zavrtěl hlavou. „Začali jsme s výrobou v Romě – koncem měsíce by to mohlo dělat až pětasedmdesát kusů denně. Vzpomeňte si, že těsně před tu-garskou válkou jsme vyráběli jen sto denně. Je to starý problém: mohli bychom vyčlenit víc mužů z Rusi do Rómy, aby je učili, ale to by zase ochromilo výrobu tady a pořád by trvalo pár měsíců, než by to vyrovnalo ztráty.“
„Nemůžeme postrádat pár lidí z našich továren?“ chtěl vědět Kal.
„Už jsme do Rómy poslali učit dvě stovky,“ odpověděl John. „Poslat další by znamenalo, že výroba ještě víc klesne.“
Andrew se podíval na Kala, jenž mlčky seděl a nepřítomně si hladil knoflík na blůze, což dělal pokaždé, když se o něčem rozhodoval. „Pošlete dalších padesát,“ řekl nakonec a zvedl ruku, aby zarazil Johnovy námitky.
Julius si poslechl Dimitrijův překlad a vděčně kývl. Andrew si uvědomoval, že je to součást spojenecké hry, koncem tohoto týdne přijdou o pár set zbraní, ale snad to nakonec získají zpátky.
„Můžeme ty muže přesunout z výroby speciálních zbraní?“ zeptal se John Chucka, jenž se okamžitě ošil, jako by chtěl vyskočit na obranu dalšího ze svých oblíbených projektů. „Teď to možná vypadá jako plej-tvání,“ vybuchl mladík rozzlobeně, „ale díky nim bychom mohli získat navrch.“
„Jaké jste udělali pokroky?“ zeptal se tiše Andrew.
„Právě nám běží půl tuctu projektů. Generál Haw-thorne navrhl, abychom udělali nějaký odstřelovací pušky Whitworth. Ty už budou pomalu hotový. První jsme dodělali předevčírem. Přivezl jsem ji, jestli se chcete kouknout.“
Andrew jen mlčky přikývl.
Chuck přistoupil ke skříni se zbraněmi u zdi, otevřel ji a vyndal dlouhé kožené pouzdro. Téměř s láskou je položil na stůl, otevřel a zvedl pušku. Pat pochvalně hvízdl a Hans vstal, aby se mohl podívat blíž.
„Neměli jsme žádný originální model, abychom to měli podle čeho udělat,“ vykládal Chuck téměř omluvně.
„Skvělá práce,“ zašeptal Hans a natáhl ruku, ale nejdřív se podíval na Fergusona, jenž s úsměvem kývl.
Hans si pušku s dlouhou hlavní vzal. „Je hromsky těžká.“
„Jenom pětadvacet liber,“ namítl Chuck. „Ta flinta je skoro pět a půl stopy dlouhá, hlaveň je vykovaná z naší nejlepší oceli. Má slušný šestiúhelníkový vývrt.“
„Cože?“ optal se Kal, pozorující zbraň nervózně i zvědavě zároveň.
Chuck se natáhl a Hans mu zbraň neochotně vydal. Mladík položil pušku na stůl tak, aby Kal viděl do hlavně.
„Vnitřek hlavně není kulatý, je šestiboký.“ Z pouzdra vyndal přesně vyrobené velké pouzdro na náboje z černé kůže, které otevřel, roztrhl papír a zvedl kulku. Byla protažená, na obou koncích tupá a šesti-boká, a stěny s osou kulky svíraly mírný úhel.
„Tohle bylo nejtěžší. Museli jsme hlaveň udělat přesně, šest stěn, s těsnou rotací, jen jeden a půl otáčky na celou dýlku. Kulka, je to pětačtyřicítka a má půldruhýho palce, musela být odlitá stejně, aby seděla na tisícinu palce. Je to ten nejpřesnější kousek, co jsme kdy dělali.“
„Padesát zkušených pracovníků za čtyři měsíce vyrobí jen jedinou pušku,“ zafrkal John.
„Při výrobě jsme se sakra hodně naučili,“ bránil se Chuck. „Je to pěkná fuška, než se z padesáti lidí stanou přesní řemeslníci a nástrojaři, je to něco úplně jinýho, než jsme je zatím učili.“
„Že to za šedesát dní pomůže,“ prskal John.
„Jaký má dostřel?“ ozval se Andrew.
„Ještě musíme někoho naučit, aby s tím dokázal pořádně zacházet,“ odpověděl Chuck a ukázal na dalekohled nasazený na hlavni. „Ještě se to musí upravit – uložit hedvábný vlákna pro zaměřovači kříž teda bylo dílo. Udělal jsem měřidlo, co pomáhá odhad-
nout vzdálenost, a pak musíme střelce naučit, jak upravit náměr podle větru a taky podle toho, jestli je ten den hodně vlhko nebo ne. Chvíli potrvá, než tahle kráska najde někoho, kdo ji bude umět skutečně používat.“
„V naší starý válce,“ řekl Hans, „jsem slyšel, že odstřelovač s tímhle dokáže složit jižanskýho generála na míli.“
„Starýho Johna Sedgwicka, velitele šestýho sboru, s tímhle konfederační odstřelovač trefil do hlavy na osm set yardů,“ poznamenal Pat s nadšeným pohledem upřeným na pušku.
„Tohle bude proti útočící hordě vážně užitečné, když trvá pět minut ten krám dobít,“ remcal John. „Vrtat šestiúhlé hlavně je zatracený plýtvání muži i časem.“
Andrew se na něj podíval. „To jsem mu říkal před šesti měsíci,“ poznamenal. „Ne všechno vyjde, ale stále to stojí za pokus.“
„Vy s tím chcete pokračovat?“ zeptal se John.
Andrew si novou zbraň prohlédl. „Kolik jich máte na lince?“
„Tahle byla vyrobená na zakázku, pane –ještě nemáme linku. Kromě téhle máme hotový ještě dvě, ale nejsou tak dobrý.“
„Tak toho zatím nechtě,“ přikázal mu Andrew. „Odvedli jste dobrou práci, ale jestli jeden z vašich cvičených lidí dokáže naučit padesát Románů vyrábět muškety, pomůže nám to mnohem víc. Tyhle lidi taky pošleme Markovi.“
Chuck mlčel, jako by si chtěl schovat námitky pro pozdější spory.
„Co pro mě ještě máte v hlášení?“ vyptával se Andrew věda, že někde musí být překvapení, protože jinak by se to k Chucku Fergusonovi vůbec nehodilo.
„Dokonali jsme formy podle Sharpsovy karabiny seržanta Schudera a stroje na vrtání. Za tři měsíce bych podle toho mohl začít vyrábět menší množství zadovek.“
„A dál?“
„Děláme sto revolverů za měsíc pro důstojníky –jsou skoro tak dobrý jako naše kolty. Dobrý Bože, pane, tady vymejšlím patenty jeden za druhým!“ Zasmál se.

„Pověz mu o těch zatracených gatlinzích," štěkl John.
„Gatlingy?" ujišťoval se Andrew a tázavě zvedl obočí. Chuck po Johnovi vrhl rozzlobený pohled.
„Pane Fergusone, nevzpomínám si, že bychom se o tom bavili."
„Já chtěl, pane, ale vy jste furt říkal: držte se základů, a tady John mi zakázal mluvit o tom pokaždý, když jsem se o tom chtěl zmínit."
„Jsem tvůj přímý nadřízený," vyjel John ostře a Andrew okamžitě poznal, že mezi nimi ohledně této věci vzniklo hodně zlé krve. Když začali budovat armádu, jeden pluk po druhém, byly styky mnohem těsnější a důvěrnější. Ale teď bylo vojáků víc, než se jim před třemi lety zdálo možné. Zmobilizovali přes sto padesát pluků a dalších padesát tu bude během příštích dvou měsíců, až románští odvedenci skončí s výcvikem a vstoupí do polních jednotek. Celý systém začínal být příliš složitý, aby mohl jeden člověk všechno uhlídat.
„Vysvětlete to, Chucku," řekl Andrew nakonec a podíval se na Johna, aby umlčel jeho případné námitky.
„No, pane, myslím, že je to skvělej nápad," vyhrkl Chuck nadšeně. „Já nikdy nic takovýho neviděl, myslím, že nikdo z nás, ale ten zatracenej zubař z India-
ny dělal čertovský věcičky a já si vzpomněl, jak generál Butler dokonce dva použil při Petersburském tažení. Tak jsem začal dělat nákresy. Je to docela prostá zbraň. Šest hlavní, otáčí se na klikový hřídeli, prostě jako obrovskej revolver. Každá hlaveň má vlastní závěr, a když se otočí, závěr se otevře a ze zásobníku se do něj vsune náboj. Jednotlivý hlavně a závěry se otáčejí dál, a přitom se nabíjejí a za nábojem se závěr zavře. Když je hlaveň dole, kohoutek narazí na odpalovací trn a pak, jak se otáčí, závěr se otevře a vyhodí to prázdnou nábojnici. Když se to otáčí ručně, může to vystřelit pár set nábojů za minutu." Chuck se rozhlédl. Všichni mlčeli. Andrewa ta představa zaujala – o něčem takovém sice slyšel, ale nikdy o tom vážně neuvažoval.
„Už takhle máme málo munice –jenom sto padesát nábojů na muže. Nejspíš nám to vystačí tak na dva velké střety a pak budeme na suchu," namítal John. „O spoustu zásob jsme přišli při loňském tažení, o spoustu prachu při výbuchu prachárny, a ty mluvíš o stroji, který za deset minut vystřílí náboje pro celou brigádu."
„Je to soustředěná palebná síla," opáčil Chuck.
„Pověz mu ten zbytek," vybuchl John.
Chuck váhal.
„Pokračujte, pane Fergusone. Víte, že jsem vás skoro ve všem ostatním podpořil."
„No, začal jsem přemejšlet, pane."
„To děláš vždycky," podotkl Pat s úsměvem, což vyvolalo vlnu pochvalného smíchu.
Chuck se taky usmál. „Poháněný parou, pane, je to přirozený. Udělejte osm devět hlavní, aby vydržely horko při rychlý střelbě, připojte hřídel na parní stroj, a já to upravím na pár tisíc patron za minutu. Myslel jsem na to vzhledem k nepřátelským bálo-
nům. Jistě, stříleli jsme po nich, jeden jsme dokonce zasáhli kulí z děla, ale stejně se dostal domů. S parou poháněným gatlingem bychom tu věc mohli za chvilku roztrhat na kusy. A při útoku hordy je to rozseká na cucky na šest set yardů."
Andrew se podíval na Johna, který nesouhlasně kroutil hlavou.
„Vzdušné zámky," prohlásil Mina. „Moc rád bych tomu věřil, Fergusone, ale zapomněl ses zmínit, že jsi mluvil o měděných nábojnicích s třaskavou složí v dutém okraji dna. Všechen náš dusičnan stříbrný a fulminát rtuťnatý jdou do perkusních kapslí pro springfieldky a na munici pro revolvery. Ty mluvíš o stovkách tisíc patron a horda tu bude do třiceti dní. Ty chceš převést stovky dělníků na projekt, který spatří světlo světa nejdřív koncem roku. Máš spoustu velmi zkušených lidí, které potřebujeme jinde."
„Aspoň mě to nechtě zkusit."
„Nemáme čas, Chucku," přiznal Andrew zdráhavě. Všiml si, jak se Chuck rozzlobeně dívá po Johnovi, ale současnou krizi nebylo možné obejít. Tisíc děl teď bude mnohem cennějších než všechny gatlingy na světě za rok ode dneška.
„Kdybychom jen měli zbraně, mohli bychom vyzbrojit čtvrt milionu vojáků."
„A my je nemáme," řekl Chuck s pohledem upřeným z okna, kde bouře přešla v liják.
„Je to uzavřené, Chucku," prohlásil Andrew. „Máte ještě něco?"
„Jenom ten nápad s raketama, ale Johna už dost rozčílilo tohle."
„On jenom dělá svou práci, Chucku," uklidňoval ho Kal. „Běžíme v závodě a generál Mina je zodpovědný za logistiku. Když nebudeme mít zásoby, které potřebujeme, zvlášť zbraně, půjde o jeho krk – vlastně
půjde o krk nám všem. Dokázal jsi spoustu zázraků, a až vyhrajeme tentokrát, budu hledat další. A teď mi pověz o té raketě."
„Jenom mě to napadlo. Víme, že vyrábějí děla, a spoustu. Až válka začne, budeme mít asi čtyři sta děl. Problém, pokud něco, nejsou děla, ale to, jak získat dost koní na dopravu děl a munice. Baterie šesti čtyřliberek potřebuje osmnáct koní, baterie dvanácti-liberních napoleonu nebo těch nových tripalcových kusů přes sto koní – a tady máme velkej nedostatek. Rakety by nám mohly pomoct."
„Jsou strašný," namítl Pat. „Na začátku války je dostalo pár chlapců od 24. newyorský baterie. Zažili s nima vážně horký chvilky. Ty krámy netrefily ani stodolu a každou chvíli se jedna z těch hromských věcí otočila a letěla na naše linie."
„To já vím," pospíšil si Chuck. „Ale my nebudeme střílet na stodolu, nýbrž na celou hordu. Říkal jsem si, že bychom je mohli udělat tři stopy dlouhý, šest palců v průměru. Budou vážit dvacet liber. S deseti-liberní koulí naplněnou třaskavinou by měla mít dostřel skoro tři tisíce yardů. Když dojde na váhu, má ohromnou výhodu. Napoleon s kolesnou váží dobře tunu. Na vůz bychom místo jednoho děla mohli naložit sto raket. Když je vypálíte po umělu, něco zasáhnout musíte."

„A co ty, co se vrátí?“ chtěl vědět Pat.
„Sehneme se,“ opáčil Chuck tiše.
Pat potřásl hlavou. Andrew se podíval na velitele dělostřelectva, neboť rozhodnutí v této věci chtěl nechat na něm.
„To se snadno řekne, ale na tebe ještě žádná neletěla,“ poznamenal 0‘Donald.
Chuck se naježil. „Já byl při útoku na Fredericks-burg a Cold Harbor, pane,“ řekl tiše, „vím, jaké to je čelit nepřátelský palbě. I kdyby se vrátila jedna z deseti, těch devadesát procent nepříteli zahraje ban-durskou.“
„Víš, mládenče, možná jsi na něco kápl,“ přiznal Pat váhavě.
Chuck se vyčkávavě zadíval na Andrewa.
„Už jste nějaký zkoušeli?“ zeptal se Hans.
Chuck kývl.
„No a?“
„Teda, pane, ona se nám tak nějak vymkla z rukou.“
„Vyhodila do luftu kadibudku pět set yardů za ná-ma – skvělá rána,“ přisadil si Hank Petracci.
„Díky za pomoc, Hanku,“ zamručel Chuck.
„To je patnáct liber prachu na raketu,“ přerušil je John. „To je sedm nábojů do napoleona.“
„Myslím, že pár set liber můžeme pro začátek postrádat,“ prohlásil Andrew. „Soustřeďte se na to, vyrábějte dál revolvery, ale karabiny, odstřelovačské pušky a gatlingy mají stop.“
„A co vzducholodě?“ zeptal se Kal.
Andrew souhlasně kývl a Chuck si nervózně odkašlal.
„V lese na sever od Rómy jsme pro ně postavili tři velký hangáry. Merkiove se k nim zatím nepřiblížili. Jestli nás v tomhle stádiu chytí na zemi, jedna pochodeň hozená ze vzduchu nás vyřídí. Máme hotový tři vaky a další čtyři nám šijí v Romě. Pořád jde o stroje.“
„Co ten jejich?“ chtěl vědět Kal.
Chuck zavrtěl hlavou. „Je zasypaný tam, kde se zřítil.“
„A vy jste se tam nehrabal?“ podivil se Andrew.
„Jsem zvědavý, ne padlý na hlavu,“ podotkl Chuck.
„Musel v něm být nějaký jed,“ ozval se Emil. „Máme tu zprávu, že několik Merkiů, kteří s tou lodí předtím lítali, zemřelo hroznou smrtí a nejdřív jim vypadala všechna srst. Ti dva Merkiové, co se vyplazili z vraku, zvraceli krev a každý z našich, který se ke stroji přiblížil po tom, co spadl, onemocněl a šest jich už zemřelo. Stejně jako Merkiové – vypadali jim vlasy a zvraceli krev. A ti chudáci, co ho zasypávali, jsou buď ještě v nemocnici, nebo už v hrobě.“
„Ta prokletá věc je v zemi a ať tam taky zůstane!“ vybuchl otec Kasmar. „Je to nástroj ďáblův.“
„Proti tomu nic nenamítám,“ odtušil Chuck.
Andrew věděl, jaké měli štěstí, že loď spadla daleko od všech osad a že účinky toho, co bylo uvnitř, zjistili dřív, než se k ní dostal Ferguson – i když smrt rolníků byla taktéž politováníhodná. Emil měl teorii, že by mohlo jít o jakousi otravu arzénem, což by vysvětlovalo vypadávání vlasů a zvracení, ale co by dělal arzén ve stroji, který bez zjevného paliva poháněl merkijské balony po obloze? Síla, již využívali, byla ohromná a pocházela ze stroje, který údajně dokázala zvednout jediná osoba.
„Za jak dlouho budeme létat?“
Chuck se podíval na Hanka, jako by u něj hledal oporu. „Nejsem si jistý, že všechno závisí na stroji. Důležitá je váha.“
„Třeba byste se měl držet vyzkoušených návrhů,“ podotkl Andrew.
„Pane, tak bychom do vzduchu nikdy nic nedostali. Parní stroj váží setsakra hodně a nejde jenom o stroj, ale taky o vodu a uhlí. Řešením je teplo-vzdušný motor. Ericsson takový sestrojil před třiceti lety. Místo na vodu funguje na přehřátý vzduch –a tady ušetří spoustu váhy. Přišli jsme na to, jak zahřát ropu, co jsme našli v provincii Caprium, a vyrobit z ní něco jako naftu – myslím, že to je podobný petroleji. Váží zlomek toho co uhlí a je v tom hodně energie. Je to hromský palivo/‘
„A poslední dva motory vybuchly,“ podotkl John suše.
„Hele, Johne, na čí straně vlastně jsi?“ vyštěkl mrzutě Chuck.
„To já přiděluji zdroje a dělníky!“ odsekl rozdur-děně John. „Ty jsi při posledním sčítání měl aspoň tucet projektů. Bůh ví, že máš nejspíš další schované tam, kde o nich nevím, a vážou tisíce dělníků. Potřebuji základní věci: děla, děla a víc děl a munici do nich!“
„Chceš samohybný parní vzducholodě, nebo ne?“ vyjel Chuck a díval se na Andrewa.
Všichni byli napjatí, neustálý stres, jak napravovali škody z námořní války a připravovali se na další útok, si vyžádal svou daň. Jenom nahradit lokomotivy a poškozenou trať je vrátilo o dva měsíce zpět. Na všechny to mělo neblahý vliv.
„Potřebujeme něco, s čím bychom se mohli postavit merkijským strojům,“ uklidňoval je Kal.
„Musí to být na horký vzduch,“ prohlásil Chuck, jako by tím debatu uzavíral, „jinak budeme muset vyrobit balony dvakrát větší, jen aby zvedly jednoho člověka a stroj. Budou prostě moc velký a s tak malou silou, že se skoro nepohnou. Vlastně budou zatraceně nebezpečný, pokud nebude úplný bezvětří.“
„Klíčem je vztlak,“ ozval se Hank Petracci. „Můj poslední balon, ten, o který jsme přišli v tugarský válce, zvedl jen asi dvě stě šedesát liber, když bylo chladno. S Fergusonem jsme trochu experimentovali a zjistili jsme, že tady je přitažlivost osmdesát pět procent toho, co doma, takže tu máme menší výhodu.
Zatím jsme dostali do vzduchu dva balony a oba bez stroje. Za chladnýho počasí a s pracujícím stro-jem bude muset zvednout skoro osm set liber, strojvůdce, který to bude řídit, dalšího, co se bude starat o stroj, shazovat malý bomby nebo ovládat telegraf, pokud bude balon přivázaný.“

„Jak rychle bude létat a jaký bude mít dosah?“ vyptával se Hans.
Chuck pokrčil rameny. „Nemám tušení, to zjistím, teprve až s nějakým doopravdy vzlítnem. Tohle je pro nás všecky novinka. Změnil jsem jednu věc, co nám podle mýho pomůže.“
„A to je?“ zeptal se John.
„Pořád používáme vodík, máme ho ve dvou vacích, jeden vzadu, druhý vepředu. Ale doprostřed jsem dal další, a ten je připojenej na komín motoru. Když nastartujeme, horkej vzduch jde do vaku a my nahoru. Zastavíme motor a klesneme. Horký vzduch už máme, tak proč ho nevyužít?“
John hledal odpověď u Hanka.
„Je to nebezpečné,“ řekl Petracci. „Jestli se do vaku dostane jediná jiskra, celé se to vznítí a sbohem.“
„Nafta není jako uhlí nebo dřevo, z tý jiskry nelítají,“ bránil svůj nápad Chuck. „Slyšeli jsme, že Mer-kiové mají potíže se změnama výšky a většinou vypouštějí spoustu plynu, takže musí vaky po každým letu doplňovat. Nám taky bude plyn unikat, to je jistý, ale nevypustíme nic, pokud to nebude nezbytný. Jak jednou vaky nafoukneme a uzavřeme, už tak zůstanou.“
„V tomhle se budeme muset spolehnout na váš úsudek,“ prohlásil Andrew.
„Chcete říct, že já se budu muset spolehnout,“ ozval se Hank s nuceným úsměvem. „Já jsem na tom zatraceným krámu zkušební strojvůdce.“
„Hlavně ať to tak zůstane, Chucku,“ řekl Andrew. Věděl, že Ferguson si se svými novými hračkami vel-mi rád hraje jako první, ale celé toto dobrodružství bylo příliš nebezpečné, aby riskovali život nejlepšího vynálezce a inženýra na tomto světě. Chuck se skoro lítostivě usmál, ale věděl, že nemá smysl se hádat. Jeho štáb mladých, ctižádostivých inženýrů dostal od Andrewa přísný rozkaz svého drahocenného vůdce chránit, proti čemuž se Ferguson vzpíral, ale věděl, že odpor je k ničemu.
„Teď k ostatním věcem,“ řekl Andrew a podíval se na Hanse.
„Řada opevnění je téměř hotová,“ ohlásil Hans, vstal a ukazoval na mapě. „Od Vnitřního moře k Velkému hvozdu jsme podél řeky Potomac položili sto deset mil opevnění. Kolem brodů jsou tři řady zákopů. Vnější řada je v půlce srázu, pak hlavní linie nahoře a záložní o kus dál vzadu, ta chrání železnici. Jistě, místy je ochrana slabá, zvlášť kde je řeka, aspoň během jarních záplav, neprůchodná. Ale všude jsou rozmístěné hliněné pevnosti, které je možné chránit. Ty u brodů jsou větší, obvykle je tam umístěno pár baterií, jsou tam bašty a křížící se palebná pole. Jestli přijdou sem, Potomac zrudne krví.“
„Jestli,“ zdůraznil Kal. „Jaký je současný odhad?“
Hans se posadil a podíval se na Andrewa. „Od ústí řeky do Vnitřního moře na čtyřicet mil do vnitrozemí je všechno zabezpečené. Nivy jsou většinou dvě míle široké. To znamená, že budou muset překročit otevřené prostranství a řeku a celou dobu budou pod palbou ze svahů, které ovládáme.“
„Hrozba z moře?“
„Naši zvědové hlásí,“ – významně se podíval na Hamilkara – „že na moři budeme ve výhodě. Jestli to zkusí, naše flotila na ně bude připravená.“
„Ale ve vzduchu mají převahu,“ prskal John.
„Proto potřebujeme vzducholodě,“ opáčil Hans. „Bombardování pozemních cílů je spíš otrava, ale vybírá si daň na galérách, a taky vědí, kde jsme, ale my nevíme, kde jsou oni. Uvidí, jak jsme rozmístili oddíly, mají mapy našich opevnění, a až zaútočí, budou o nás vědět mnohem víc než my o nich.“ Obešel stůl a prst zapíchl do místa, kde obranná linie vstupovala na deset mil do lesa a pak končila na prudkém hřebeni, obracela se v pravém úhlu a několik mil se vracela zpátky na východ. „Přijdou tudy.“
„Tam je naše opevnění nejsilnější,“ podotkl An-drew, skoro jako by se chtěl sám ujistit. „Celá část je posílená bunkry, zákopy a taky záseky.“
„Ale stejně zaútočí tady,“ zdůraznil Hans. „Někde musíme mít křídlo a sem dopadne úder.“
„Do lesa?“ namítl Kal. „Hansi, tohle už jsme prodělali na podzim. To by znamenalo, že by Merkiové museli jít zpátky obloukem několik set mil. V lesích nejsou cesty, jen kolem našich opevnění. To křídlo je bezpečné.“
„Křídlo je pořád křídlo,“ trval na svém Hans. „Opevnění jsme tady postavili skoro moc dobrý. Ale museli jsme. Sahá pomalu sto mil do stepi. Jestli prorazí kdekoliv vepředu, díky větší pohyblivosti nás zničí. Tak jsme se po zuby opevnili a oni teď půjdou po křídle. Jestli ho dostanou, za dva dny rychlé jízdy dojedou k brodu, kde jsme se prvně střetli s Tugary, a odtamtud proti proudu Něpry.“
„Ty pořád chceš, abychom opustili předsunutý pozice a bojovali na Nepře, co?“ zeptal se Pat.
„Naše dělové čluny brod udrží,“ trval na svém Hans. „Kromě toho řeku udržíme se dvěma sbory až na padesát mil daleko do lesa.“
„To je boj na domovském území,“ ozval se An-drew. „Kdekoliv prohrajeme, budeme mít nepřítele za humny. Jestli obejdou Suzdal, budeme odříznutí od Rómy a zbytku země.“
„Stejně tak nakonec možná budeme muset bojovat,“ podotkl Hans varovně. „Kdybychom místo železnice tady věnovali stejné úsilí výstavbě trati podél Něpry sto mil dál na sever od brodu, byli bychom zabezpečení.“
„To jsme probírali před půldruhým rokem,“ vyjel ostře John. „Terén je pro stavbu železnice hotová hrůza, samé kopce a bažinatá údolí. Je to divočina, horší než ve Virgínii. Jestli se Merkiové vůbec dostanou tak daleko, uvíznou. A kromě toho,“ dodal tišeji, „už se to nedá změnit.“
Andrew zase ucítil starou únavu. Od konce námořní války všechen čas potřeboval na přípravu dalšího střetu. Přede dvěma lety rozhodl, že obrana před Merkii, pokud by vytáhli proti Rusi, by měla být předsunutá, že se nepřítele pokusí zarazit dřív, než se dostane blíž k domovskému území. Veškeré úvahy byly založeny na základním principu vyhnout se za každou cenu válce na vlastním území. Hans zpočátku souhlasil, ale během zimy začal být opatrný a teď se přiklonil

na opačnou stranu.
Andrew věděl, že tyfus ho připravil o sílu, takže se cítí slabý tělesně, stejně jako duševně. Ale pod tím byl hluboko zakořeněný strach, který ho celou dobu žral, strach z toho, že bez ohledu na to, co udělali, Merkiové, nyní vyzbrojení moderními zbraněmi, pro ně budou příliš velké sousto a že vše, co podniknou, skončí pohromou.
„Říkáš, že je na této frontě nezastavíme," poznamenal Andrew tiše.
Hans kývl.
„Tak kde je sakra zadržíme?" zeptal se Pat. „Jestli se dostanou k Nepře, dřív nebo později nás obejdou nad brodem a dostanou se mezi nás a Rómu, divočina nedivočina, ať John říká cokoliv."
Podíval se na Julia, který pozorně poslouchal a přikyvoval podle toho, jak mu tlumočník vysvětloval rychlý hovor.
„Musíme držet při sobě," řekl Román. „Je to jako naše fasces: jeden prut zvlášť a jsme zlomení, tři spojené a vydržíme."
„Dejme tomu, že vůbec nezaútočí tady, ale místo toho vyrazí na Rómu?" položil Kal řečnickou otázku věda, že ji již donekonečna probírali, nicméně stále visela ve vzduchu.
„To je těžké. Kdyby poslali všechno, mohli bychom vytáhnout na Karthu a osvobodit, co zbývá," odpověděl Andrew. „Kromě toho je to dvakrát tak daleko a nás by pořád měli v zádech. Projít přes nás a pak na Rómu, to je přímá cesta, jinak by tažení skončilo po patnácti stech mílích. Sherman to zvládl pěšky," pokračoval. „Ale my už jsme ten plán odložili. Z toho, co jsme o Merkiích slyšeli, je jasné, že se nám bojí dát další rok, takže potáhnou přímo na nás."
„Naše hlídky u úžin před Karthou hlásí, že přes kanál přesunuli nejlepší uměn, možná dva," sdělil přes překladatele Hamilkar.
„Dejte mi rok," přisadil si Chuck, „a budou toho litovat."
Andrew s úsměvem kývl. Co by dal za rok navíc, pět let navíc. Ale tak to bylo pokaždé, nikdy neměli dost času.
„Můžeme čekat, že se pokusí o předstíraný útok na východním pobřeží Vnitřního moře proti Romě. Pátý sbor zůstane ve městě a čtvrtý je umístěný na Rusi jako strategická záloha. Šestý a sedmý jsou plně mobilizované v Romě pod Vincentovým velením, tak-
že je můžeme přesunout podle potřeby. Nepochybně budou útok tím směrem aspoň předstírat, ale já se chci soustředit na to, co děláme tady. Posledního půl roku jsme všechny síly vkládali do opevnění této linie." Podíval se na Hanse.
„Jenom říkám, co vidím," prohlásil ostře. „A říkám vám, že až zaútočí, přijdou se vším, co mají. Tlačí na ně čas, stejně jako na nás. Horda je obrovská –je to obrovský žrací stroj koní a Merkiů – a jestli se zastaví, pomřou hlady. Johne, jakou spotřebu mají koně v této krajině?"
„No, pokud můžu říct," odpověděl John, „tak to na stepi vychází na něco kolem pětadvaceti akrů na jednoho koně na rok. Pozor, to je na celý rok. Koncem jara nejspíš můžete na akru pást den dva dvacet koní, ale nejmíň dva týdny potrvá, než se ten plac bude dát použít znova. Takže podle hrubých výpočtů je obydlená část Rusi asi stejně velká jako Maine, třicet tisíc čtverečních mil. Merkie stěží uživí jednu sezónu – a to jde jenom o koně, nezapomínejte."
Odmlčel se.
„Tugarská horda byla třetinová," podotkl Hans, „a stejně koncem obléhání hladověli, a to během sklizně na Rusi ovládali slušné území. Jubadí není padlý na hlavu, to už jsme viděli. Ví, že musí zaútočit a prorazit, než začne léto, a do podzimu se musí dostat až do Rómy a tam zvítězit taky, jinak je vyřízený. Proto si dělám starosti. Nesnáším, když bojuju s nepřítelem, který je stejně zoufalý jako já. Jižani nám to ukázali: Zadupali jsme je do země, a ti prevíti se vrátili pro nášup."
„Nesmíme zapomínat, že jsme zoufalí," řekl An-drew, „ale nezapomínejme ani na to, že Jubadí nás zná – a Muzta a Tugaři ne. Je zoufalý a neudělá stejné chyby." Andrew se rozhlédl. V místnosti se rozhostilo ticho, jen vedle cvakal telegrafní klíč. Příliš
mnoho věcí záleželo na tom, že budou bojovat tady. Stáhnout se teď by znamenalo vyhodit oknem měsíce pečlivého plánování a možná i zničit morálku Rusů, kteří čelili vyhlídce na boj, třetí válce za tři roky na svém území. Kdyby se tady neudrželi, merkijská obléhací děla by se do týdne dostala k Nepře, připravená zničit Suzdal. Museli by riskovat boj na Poto-macké linii, a přesto, když se podíval na svého starého učitele, měl nepříjemný pocit, že stařík má pravdu. Ať udělají cokoliv, s největší pravděpodobností prohrají.
„Budeme bojovat tady, podle plánu," prohlásil.
Hans se na něj podíval a se smutným úsměvem kývl, jako by to byl rozsudek ohlašující to, o čem celou dobu věděl, že je nevyhnutelné.
„Rozmístění zůstane jako doposud," řekl Andréw a viděl, jak se Johnovi ulevilo, protože obranu Poto-macké fronty plánoval celé měsíce. Pat si poposedl.
„‚Velitel dělostřelectva' zní parádně," zafrkal Pat, „ale propánaboha, Andrewe, to pak zůstanu v Suz-dalu se zálohama."
„Potřebuji tě tam, Pate. Schneid velí prvnímu sboru, který je naše frontová záloha, a Tim Kindred třetímu na pravém křídle. Jsou to všichni chlapi ze starého Pětatřicátého. Alexej Alexandrovič velí čtvrtému, to je naše mobilní záloha. Je dobrý, ale já stejně chci, abys na něj dohlédl. Jako velitel dělostřelectva budeš mít pořád vyšší hodnost. Pátý sbor je pod Markovým velením v Romě a šestý pod Hawthorno-vým velením v Romě půjde tam, kde se bude něco dít, a je možné, že přejde pod tebe."
„U každého sboru máme dva plné prapory a dvanáct baterií," přisadil si Hans, „a šest praporů a sto padesát děl v záloze pod tvým přímým velením. Co víc může hergot dělostřelec chtít?"
„Být na frontě, kde se něco děje," stěžoval si Pat.
„Brzo můžeš mít frontu na krku i tam," podotkl Hans.
„Pane Bullfinchi, jaké jsou poslední zprávy?" zeptal se Andrew, čímž zrušil nepříjemné kouzlo.
Mladý admirál se rozzářil. „Patnáct obrněnců, deset se dvěma děly a dalších pět se čtyřmi, jsou připravené, pane, a taky přes sto galér."

„A Ogunquit?“
Rozzářený obličej se zachmuřil. „Mohla by sloužit jako plující baterie, pane, ale potrvá pár měsíců, než z ní zase bude parník. Vyřídilo ji, jak jí prorazili bok a pak se převrátila. Pořád pracujeme na kotlích, ale musím přiznat, že bez Cromwella a jeho starých inženýrů pro mě jsou skoro záhadou.“
„Chucku?“ zeptal se s nadějí Andrew.
„Jsou to pěkně složitý mašinky, pane. Musel bych se jim chvilku věnovat, páč oba kotle byly roztržený, když jsme ji přivezli. V tý lodi je spousta věcí, na který zatím prostě nemáme nářadí.“
„Udělejte, co půjde, pane Bullfinchi,“ řekl Andrew s povzdechem a podíval se na Emila.
„Vyrábím chloroform, jak nejrychleji to jde, André we. Podle opatrného odhadu válka s těmi bestiemi bude znamenat třicet až čtyřicet tisíc zraněných. Nemáme dost hedvábí – všechno šlo na balony. John nám poskytl prioritu na kvalitní ocel na nástroje, ale i ten nejlepší nástroj na světě je k ničemu, když s ním nemá kdo pracovat. Musím vyučit pár set ranhojičů a tisícovku ošetřovatelek. Kathleen má školu pro ošetřovatelky skvěle zařízenou a první várku románských doktorů učí sama. Potíž je, že koncem tu-garské války jsem měl tak dvacet dobrých polních doktorů. Něco je naučím, ale praxi budou mít rovnou v polních podmínkách. Existuje prostě jenom jeden způsob, jak je naučit amputovat. A v mírových časech se jich holt moc neprovádí, jen pár za měsíc.“
„Díky tobě,“ přisadil si Kasmar. „Ten sprej s kar-bolkou a tvoje sterilizace snížily infekce na minimum. Mrtvé maso, tvoje gangréna, už není tak běžné.“
Emil kývl, bylo vidět, jak je pyšný. Kathleen s ním v doktorské práci držela krok, takže na Rusi proběhla revoluce, již by nepovažoval za možnou. Emil na doktorské škole přednášel své nové teorie. Všechny nástroje a obvazy je třeba vyvarovat, mezi prohlídkami či operacemi je třeba je uchovávat v ředěné karbolce, rány vyčistit a vypláchnout další karbol-kou. I když zásoby nebyly téměř žádné, Andrew souhlasil s drastickým zvýšením počtu ošetřovatelů. Ve staré válce proti Jižanům byl Emil jediný doktor s jedním pomocníkem na pluk o síle pěti set mužů. Trval na tom, že počet ranhojičů musí být dvojnásobný a u každé jednotky musí sloužit tři ošetřovatelé. Přes Johnovy téměř hysterické námitky vyčlenili zvláštní vlak s patnácti vagóny pro převoz raněných. V Suzdalu, Novrodu, Kevu a Romě byly plně vybavené nemocnice a stany pro polní nemocnice, které mohly pojmout tři tisíce mužů. Ale Andrew si uvědomoval, že jako všechno ostatní, i když to bylo zlepšení proti tomu, co měli na začátku, podle Emila to pořád nestačí.
„Většina mých lidí bude poprvé operovat v poli, kde bude na ošetření čekat padesát dalších. Hrom do toho, nepoznám, kdo bude dobrý a kdo se složí, jakmile mu přinesou prvního kluka s vyhřezlými vnitřnostmi.“ Potřásl hlavou. „Bůh pomoz těm chudákům, které k nim přinesou jako první…“
Andrew viděl, že to starému doktorovi, jenž se třásl při pohledu na špinavé ruce a u Potomacké armády si vysloužil pověst blázna kvůli tomu, jak neustále žvanil o aseptických operacích a svém učiteli Simmelweissovi, dělá starosti.
„Všichni děláme, co můžeme,“ podotkl Andrew a kývnutím poděkoval sluhovi, který mu nalil další hrnek horkého čaje. Den bude dlouhý. Museli vše podrobně projednat. Bude následovat schůzka se všemi veliteli sborů a divizí Potomacke fronty a po ní se během dvou dní dostane celé sto deset mil dlouhé trati další prohlídky. Podíval se na Hanse. Starý seržant byl ztracený v myšlenkách a hleděl z okna, do něhož bušil déšť, jenž se nyní hnal od západu. Závan větru vecpal kouř zpátky do komína. Z nějakého důvodu, který ho znepokojil, mu pach vlhkého kouře připomněl tu nekonečnou noc v hořícím Suzdalu a poslední zoufalý útok přes náměstí. Snažil se ty představy zahnat, vzpomínal na dopis od Kathleen.
S toužeností…
Ale nedokázal si ji představit, ne, pořád tu byl oheň, tma a řeka mrtvol, vzduch zhoustlý vlhkým kouřem a pachem smrti. „Proč jsem si na to vzpomněl teď?“ říkal si a zamrazilo ho hrůzou z toho, co mělo přijít.

Kapitola druhá

Šaduka se vznášel na večerní obloze a jeho narudlá záře probleskovala za plujícími mraky, které v této chvíli vypadaly jako duchové lapení v nadpřirozené záři. Ale vždyť také byla Noc duchů.
Jeho pravidelný dech se zpomalil a Tamuka si znovu uvědomil neutuchající bubnování nesoucí se od deseti tisíc ohňů. Od tichého rozjímání, šadty, chůze v transu, se vrátil k Šadukovi. Z vyvýšeného místa, tábořiště Zlaté krve, vládnoucího klanu merkijské hordy, se přes nekonečnou step zadíval k západu. Tábor se táhl daleko k obzoru, pět dní jízdy daleko, ohníčky z hořícího koňského trusu poblikávaly a k večerní obloze z nich stoupaly sloupy kouře jako duchové. A to byla jen malá část jejich moci, jen deset ze šestnácti klanů merkijské hordy, ležící na rozlehlém území Karthů, pojídající jejich zásoby. Koně tloustli z jarní trávy a nabírali síly na nadcházející tažení. Otočil se k jihovýchodu. Nízké tmavé hradby Karthy lemovaly pobřeží Vnitřního moře. Tábořil tu po dvě období a v duchu se znechuceně otřásl. Městu unikl pouze tehdy, když minulé období bojoval s ruským dobytkem a pak se zúčastnil schůzky tří qar qarthů. Jinak téměř nezažil chvilku o samotě, radost z rychlého koně pod sebou a větru ve tváři. Místo toho byl lapený v jejich páchnoucích budovách, dusil se dobytčím potem, kouřem a žárem z výhní. Neměli před ním žádné tajemství. Dobytčí osady se hodily jen na přezimování, místo, kde sbírali oběti. Dobytek jeho lid skutečně zničil, když ho takhle přinutil zůstat na jednom místě.
„Pak thu Barkth Nom, gasc yarg, gasc verg taff Ul-ma Karzorm.“*
Tamuka se s úsměvem kolébal sem a tam, a když Sarg, nejstarší ze šamanů duchovních chodců, pronikavým hlasem začal zpívat modlitbu na přivítání Ulmy Karzorma, druhého světla na půlnoční obloze, zadíval se k východu. Píseň se nesla po travnatém svahu a sílila, jak ji opakovali duchovní chodci klanů a kmenů, stovky hlasů, valící se nekonečnou stepí.

Rudá záře na obzoru se odrazila od tmavé ploché linie a zavlnila se na vodách Vnitřního moře. I když byla velká voda poněkud znepokojivá, východ měsíce nad vodou byl stále krásný. Připomínal mu Barkth Nom, kdy se nebeská světla odrážela od ledovcových stěn.
Pás světla se rozšířil a Sargův zpěv přehlušily miliony splývajících hlasů, dunících stepí jako bouře, jásavý výkřik při východu druhého měsíce v jeho krvavě rudé nádheře. Ale on se k němu nepřipojil.
„Gasc yarg, gasc verg taff!“
Bouře hlasů se nesla k nebesům a zarývala se mu do duše, jako by to byly rozžhavené cejchy. A jako by ho něco v krvavém zrodu v ohni vyrvalo z lůna světa, Ulma Karzorm se odtrhl od obzoru a rudá koule stoupala po nebi. Tamukovi se zadrhl dech, až nakonec pomaloučku vydechl a měl pocit, že to trvá celou věčnost.
Kolem něj hřměl noční pokřik hordy, ale on jej vnímal jen jako šepot. Duše Ulmy Karzorma ho naplnila krvavým viděním, kdy se obloha změnila v tekutý oheň, který stoupal vzhůru. Smrt temnoty.
* Z místa, kde přebývají naši otcové, přijď, světlo, přijď, strážce noci Ulmo Karzorme.
Tamuka se při tom pomyšlení usmál. Pokud přijde smrt, přijde v krvi, svět se bude koupat v moři krve. Nehybná mořská hladina mu připadala jako oceán té nádherně vonící tekutiny. Věděl, že skrze vidění k němu hovoří předkové. Ale čí to byla krev?
Křik hordy podtrhlo zahřmění, nesoucí se stepí s jasnou kadencí. Tmou pronikaly bílé jazyky výbuchů. Tamuka se překvapeně podíval dolů na pláň před městem a viděl, že se záblesky blíží. Na kopci za ním to prásklo, až se mu zježily chlupy na krku. Dělostře-lectvo hordy pálilo na uvítanou měsícům na začátku měsíce Cagarv. Tento den tradičně horda vyjížděla na další okruh. Rachot Tamuku rozčiloval. Rozjímání a postění, zpěv šamanů, první výkřik Šaduky a pak radost z východu Ulmy Karzorma, to byla tradice. Ale teď se do tradice vmísily zbraně dobytka, jako by hlasy Merkiů volající duchy svých předků nestačily a bylo nutné použít i hlasy hromotvůrců, aby upoutali jejich pozornost. Tamuka štítonoš si znechuceně odfrkl, zavrtěl se a rozhlédl se kolem sebe. Hulagar, štítonoš qar qartha Jubadího, se na něj díval s porozuměním.
„Rozjímání bylo narušeno,“ povzdechl si.
Tamuka neodpověděl.
„Pojď, jinak začnou bez nás,“ vyzval jej Hulagar a s vrzáním kloubů a kožené zbroje vstal a podal ruku Tamukovi, jenž se k němu připojil. Oválné bronzové aegidy, které byly odznakem jejich význačného postavení, si upevnili do řemení na pravém rameni.
„Stejně to byla divukrásná chvíle,“ poznamenal Hulagar, dívaje se na měsíce a pak na planoucí ohně na stepi za dobytčím městem Karthou. Ohně hořely až k dalekému obzoru. Jednou, při duchovní cestě, zaletěl nad tábor a shlížel na něj jakoby z převeliké výšky, takže, stejně jako duchové předků, viděl moc Merkiů vyplňující rozlehlou pláň světlem.
„Doufám, že naši praotcové na nás shlížejí v této chvíli, kdy se horda s jarem připravuje k další cestě,“ zašeptal Hulagar.
„Určitě,“ opáčil Tamuka nepřítomně.
Hulagar se na něj podíval a usmál se, až se mu tesáky zaleskly v měsíčním světle. „Nehodí se, aby se dva štítonoši královské krve opozdili,“ podotkl a přátelsky Tamukovi položil ruku na rameno. Společně zamířili nahoru. S každým krokem do chladného nočního vzduchu stoupala vůně čerstvé trávy a květin. Koberec bílých okvětních lístků etor, stepního kvítí, které se objevovalo po prvních levandulových a žlutých květinách, získal v měsíčním světle tmavě rudou barvu. Vůně vyvolávala vzpomínky na dřívější doby, kdy již zima pominula a horda se vydala znovu na cestu. Skončilo období rození hříbat, jurty byly naložené a horda jako jeden Merki vyrazila na východ. Válečníci se rozjeli hledat lovnou zvěř, či zahnuli na sever nebo na jih, k Tugarům nebo Banta-gům, podle toho, s kým ten rok válčili.
Křik utichl, nahradilo ho zpěvavé vyvolávání zpěváků, zařikávání šamanů a jásot. Ozývaly se i jiné hlasy – dnes to bude padesát tisíc kusů – každý kruh jurt dostane několik dobytčat a Tamuka již slyšel jejich jek.
Dorazili na konec a před nimi stála velká jurta qar qartha, jejíž zlatohlav ozařovala stovka pochodní, až to vypadalo, že uvnitř je jasno jako ve dne. Vstupní chlopně podpíraly tyče obložené zlatem a drahokamy třpytícími se jako hvězdy. Kolem stanu stála stovka elitních strážných z Vuška Haš, prvního uměnu hordy, a jejich obřadní stříbrná zbroj se leskla ve světle pochodní, luky s nasazenými tětivami měli na zádech a šamšíry tasené a opřené hrotem o zem.
Když oba štítonoši procházeli kruhem stráží, válečníci je pozorovali, ale žádný nepromluvil, protože tato stovka, jíž se dostalo pocty nejvyšší, neboť směla hlídat qar qarthův stan, učinila oběť. Aby mohli svému vládci sloužit nejlépe – nechali si válečníci vytrhnout jazyk, protože stávali na stráži i při jeho nejtajnějších jednáních.
Před vstupem do jurty jasně hořely dva ohně. Ta-muka se zastavil a uklonil se nejdřív k západu, pak k ostatním světovým stranám, než prošel do stanu.
„Á, myslel jsem si, že budeme muset čekat.“
„Jsem poctěn, že jsi o něčem takovém uvažoval,“ opáčil Hulagar a uklonil se před stupínkem, na němž seděl Jubadí s Muztou, qar qarthem Tugarů, po pravici a svým dědicem Vukou po levici.
„Připojte se ke mně,“ vybídl je Jubadí. „Oba dva.“
Tamuka svou radost skryl před kruhem klanových náčelníků, kteří ho pozorovali se závistí a, jak dobře věděl, se strachem. Jeho úvodní proslov na setkání tří qar qarthů otevřel cestu k mírové dohodě mezi Bantagy a Merkii a ukončil desetiletou válku, která hordu málem ochromila. Získali tak čas, aby zvážili, co podniknout dál.
Tamuka vystoupil na stupínek a obešel kulatý stůl, u něhož seděli Jubadí, Muzta a Vuka. Hulagar se usadil na zemi po Jubadího levici. Tamuka chvilku váhal, pak usedl vedle Vuky, zan qartha, jemuž přísahal pomáhat a chránit ho.
„Jídlo jsem vybíral sám,“ poznamenal Vuka a podíval se na Tamuku s odzbrojujícím úsměvem, který štítonoš opětoval.
„Tak to si pochutnáme,“ odpověděl úlisně.
Od porážky před dobytčím městem Suzdalem stál Vukovi po boku a plnil své povinnosti štítonoše, ale to neznamenalo,

že má Jubadího dědice rád, ani, což
bylo ještě důležitější, že si jej váží jako někoho, kdo je svého postavení hoden. Věděl, že Vuka zavraždil svého bratra, jediného dalšího Jubadího pokrevního potomka, a tím se zachránil před popravou, která by pro něj byla spravedlivou odměnou. Nebýt Vuky, byli by dobyli dobyta město Rómu, ale ještě horší bylo, že se Vuka očividně za vůdce hordy nehodil. Zmítal se mezi šílenou smělostí ve chvílích vybuze-ných vášní a činy, které bylo možné považovat za zbabělé, pokud přemýšlel. Ale Jubadí to teď odmítal vzít na vědomí, zbrklost zaměňoval s odvahou a pro-lhanost se lstivostí důležitou pro qar qartha. Jubadí neviděl, že jeho přímý potomek, jediný legitimní syn přijatelný pro klany, se provinil bratrovraždou, kterou spáchal, aby sám sebe zachránil, třebaže se o tom šeptalo ve všech stanech. Hulagar, jak se na qar qart-hova štítonoše patřilo, o svém podezření promluvil a málem za to zaplatil životem. Nebýt zákazu chránícího osobu štítonoše jako svatou byl by přišel o hlavu dřív, než vůbec domluvil.
Stan naplnil zděšený řev. Tamuka vzhlédl a uviděl přicházet jídlo, vlekli je dva strážci bez jazyka a za nimi kráčel Sarg qarth, nejstarší šaman hordy. Tento kus byl samec, dobře stavěný, s osmahlou pletí Kar-thů. Ječel hrůzou – to dělala většina z nich – a Tamuka to sledoval s nechutí, kdežto mnoho klanových qarthů se drsně chechtalo a posmívalo se mu. Zpoza stupínku vyšli sloužící a rozevřeli stůl, jehož poloviny byly na jednom konci spojené kloubem. Dobytče strčili blíž a strážní ho pevně uchopili za končetiny a zvedli do vzduchu. Sarg qarth přistoupil ke stolu, uklonil se a nařídil strážným, aby dobytčeti strčili hlavu do svorky. Stůl se pak uzavřel, takže hlava vězela přesně uprostřed a zbytek těla byl dole. Dobytče se vzpíralo a vřískalo, snažilo se otočit hlavu, ale
svorka držela pevně, tak jen mávalo pažemi a kopalo pod stolem.
„Pohmoždí si maso," poznamenal Vuka a potřásl hlavou a klanoví náčelníci se pochvalně zasmáli.
K ostatním stanům také přiváděli oběti, takže stanem se rozléhal jek a křik plný hrůzy. Tamuka si jídlo prohlížel s nechutí. To nejmenší, co by mohli, bylo zpívat předsmrtné písně, brát konec s trochou důstojnosti, než aby tak uboze žebrali. Jenom to v něm vyvolávalo odpor, touhy skoncovat s tím a přejít k hlavnímu chodu.
Sarg qarth, nejstarší ze šamanů, se pustil do práce. Ostatní šamani stáli vedle svých stolů a čekali na nejdůležitější věštbu, která bude platit pro celou hordu. Šaman vyndal od pasu zakřivený nůž a podržel ho dobytčeti před očima. To začalo ječet ještě hlasitěji, což bylo dobré znamení – neplakalo, ani, a to by bylo ještě horší, neomdlelo – a všichni potěšené po-štěkávali. Sarg obratným pohybem rozřízl kůži na čele a pokračoval nad uchem přes týl zpátky. Řez byl čistý, hezky až na kost, takže všichni oceňovali Sar-govu obratnost. Škrábnutí na uchu totiž znamenalo slyšet špatnou zprávu, omylem vypíchnuté oko zlé znamení, pokud kus omdlel, že bez varování dorazí něco zlého, což samozřejmě platilo pro celou hordu. Sarg se naklonil nad stůl, kde dobytče zuřivě cukalo hlavou, a sledoval krvavý vzor.
„Na severu," ohlásil a nastala vyčkávává odmlka, protože všichni věděli, že tímto směrem vyrazí. Ale čí krev věštba předpovídala? Teď přišla nejsložitější část obřadu. Sarg qarth sáhl do váčku u pasu a vyndal zakřivenou pilku. Dobytče ji přes potoky krve, které mu stékaly do očí, uvidělo a vědělo, co to znamená. Prosebně zavylo.
„Bude jejich," ohlásil Sarg a nejeden náčelník se zvrátil dozadu a vítězoslavně zařval. Pak se opět rozhostilo ticho, jak Sarg, mumlaje zaříkadla, objel kruhovým pohybem dobyta lebku. Bleskově jako útočící had popadl hlavu levou rukou, sklonil se a zařízl do kosti nad pravým uchem – to bylo obtížné a Ta-muka nemohl šamana neobdivovat. Křížový řez byl nadutým činem, jaký zvládal jen málokdo, a zvlášť při této nejdůležitější ze všech věšteb. Kdyby Sarg neřízl správně, věštba by byla nepříznivá, takže v jurtě bylo slyšet jen vrzání pilky a hysterický řev.
Sargovi se námahou boulily svaly. Několikrát zatáhl, až kolem létaly růžové piliny kostí, a pak pilku posunul a tak pokračoval kolem celé hlavy. Křik dobytčete slábl. Vždyť jich v této chvíli také většina ztratila vědomí, neboť to byl jenom dobytek, ale nebylo by dobré, kdyby tenhle kus náhle zdechl a ukončil tak obřad dřív, než bylo možné získat poslední věštbu. Sarg ani jednou neřízl pilkou do mozku, vždycky se zarazil právě na kraji. Pokračoval v pilování a stůl brzy pokrýval kruh úlomků kostí a růžové pěny. Sarg nakonec odložil pilku a zajel prsty pod vlasy, odmítaje se snížit natolik, že by uchopil lebku. Také jen nejmladší šamani odstraňovali vršek lebky takovým způsobem, protože si stále nebyli jistí, zda se všude prořezali skrz kost, a chtěli lebku držet co nejpevněji. Občas, byť zřídkakdy, se odtrhla jen kůže s vlasy. I když to bylo špatné znamení, Tamuka si pamatoval, že to viděl, a celá věc ho vždy nesmírně pobavila: pokořený šaman držící jen zkrvavené vlasy, zatímco dobytek jako by měl bílou čapku. Takovou chybu udělali s Yankeem Cromwellem, který celou dobu neřekl ani slovo, jen z očí mu svítilo šílenství, což tuze otřáslo šamanem při výkonu povinností.
Ale Sarg se něčeho takového nikdy nedopustil. Zřejmě bez námahy zvedl ruce, v nichž držel vršek lebky, který se oddělil s tichým lupnutím. Jurtou se neslo poštěkávání, jen ostatní dobytek, zavřený ve stolech, kvílel hrůzou, když viděl, co ho čeká.
Dobytče před Sargem zachroptělo a znehybnělo. Šaman se na ně podíval, jako by se urazil, a zlehka je pleskl po tváři, než mu před oči položil vršel lebky. Dobytče zaostřilo pohled a vytřeštilo oči hrůzou. Jeho mozek byl stále překryt šedou vláknitou vrstvou. Sarg ji odřízl, jako by loupal slupku z přezrálého ovoce, a odhalil šedé závity vespod. Po hlavě dobytčete stékala světlá tekutina. Sarg se zadíval na mozkové závity a pulsující tepny, zazpíval a po dlouhé chvíli se podíval na Jubadího.
„Je třeba překročit mnoho řek, v některých poteče krev, jiné budou modré. Vidím žluté ohně a temné, skryté stezky." Přistoupil blíž a ukázal rukou. „Tam! Vznáší se nad mozkovými závity, bílý flíček, jako se velké lodi vznášejí vzduchem. Vidím mnohé z nich, některé míří na východ, jiné na západ. Vidím z nich vycházet oheň. Modrá, barva Yankeeů, se šíří po šedém poli smrti." Vzhlédl k Jubadímu. „Bude to vítězství."
Jeho slova provázel radostný řev. Tamuka se k němu připojil, i když v duchu pochyboval, že lze budoucnost předpovídat tímto způsobem. Pouze ve vzácných chvílích zněly věštby stejně. Ale mezi těmi, kteří jako on kráčeli s tajemstvím svého tu, a těmi, kdo četli z mozků dobytka, nebylo mnoho lásky. Čtenáři mozků považovali štítonoše za soupeře, kdežto příslušníci bílého klanu cítili, že i když je v cestách šamanů mnoho pravdy, bílí znají věci, které by jim

věštby nikdy nemohly prozradit.
Sarg pak vytáhl dlouhou jehlu a podržel ji nad šedou hmotou. S tichým prozpěvováním jehlu zarazil do mozku. Dobytčeti začaly cvakat zuby a ze rtů mu unikala podivná slova. Šaman jehlu vytáhl a zabodl vedle. Tentokrát jídlo kopalo nohama a pak mávalo rukama. S klidem téměř hraničícím s nadutostí prováděl Sarg ujta eag, tanec ducha, kdy ukazoval, jak zvířeti sebrat ducha a nechat ho cvičit podle své vůle. Kdykoliv jehlu zapíchl, zašeptal příkaz, který dobytče splnilo. V jurtě bylo ticho, dokonce i ostatní předkrmy sledovaly s tichým děsem mistra proroka při práci. Když se Sarg podíval na náčelníky, spokojeně se usmál nad dobře vykonanou prací a shromáždění zabušili pěstmi do stolů, třebaže nejednoho právě odhalené nepřirozené síly vyváděly z míry. Sarg kývl Jubadímu, klekl si a přiložil ucho k tlamě dobytčete. Jubadí vstal, naklonil se nad stůl, uchopil zlatou lžíci a zajel do dobytčího mozku v místě čelního laloku. Dobytče zasténalo a křečovitě vykoplo nohama. Jubadí sežvýkal sousto a nabral si znovu. Dobytčeti cvakaly zuby a tiše chrčelo. Lžička zajela hlouběji. Jubadí kývl svým druhům kolem stolu. Tamuka zvedl zlatou lžíci, která ležela na stole před ním, naklonil se a opatrně si nabral, jen dával pozor, aby nezajel pod úroveň řezu. Mozek byl teplý, po chvíli se rozplýval na jazyku. Tamuka si nabral další sousto a jeho lžíce cinkla o lžíce dalších stolovníků. Kolem se ozývalo pochvalné mručení. Náčelníci a jejich družiny u stolů pod stupínkem mlčky přihlíželi a nejeden si olizoval rty, jak se nemohli dočkat, až se také budou moci pustit do jídla. Sarg je s úsměvem pozoroval a naslouchal tichým prosbám dobytčete, které utichaly spolu s tím, jak mu pojídali mozek. Kus přestal vidět,
jen vytřeštil již nevidoucí oči, a esence jeho myšlenek a duše mizela ve chřtánu Merkiů.
Šaman náhle zvedl ruku a ukázal jim, ať přestanou. Přistoupili k němu pomocníci a rozevřeli stůl. Sarg vzal dobytče za ruce a zvedl je na nohy. V jurtě bylo naprosté ticho, když se Sarg postavil za oběť a prsty pravé ruky vnořil do lebeční dutiny. Dobytče se roztřáslo, koulelo nevidoucíma očima a po bradě mu stékal pramínek slin. Jako přízrak se začalo šou-rat doprostřed jurty. Dokonce i ostatní dobytek mlčel, jen hrůzou kulil oči při pohledu na šamana vedoucího chodící mrtvolu.
„A tak povedeš všechen dobytek, qar qarthe," oznámil Sarg a po jeho slovech následovalo pochvalné štěkání, i když diváky trochu děsila moc, kterou ukazoval, když vedl někoho, jehož mysl již byla pozřena. Sarg dovedl dobytče doprostřed jurty, kde je zastavil, jen stál za ním a přidržoval je, jak se bezduchá, dýchající mrtvola potácela.
Přistoupil k němu jeden z mladých šamanů se zlatou láhví a zapálenou svící. Sarg vlil obsah láhve do otevřené lebky a s očima zdviženýma k nebi volal na předky v prastarém jazyce svého řádu. Pak přiložil plamínek k lebce. Z otevřené lebky vyšlehly plameny, jako by kus měl na hlavě vysokou korunu ze žlutých a modrých plamenů, z nichž stoupal mastný kouř, a ostatní dobytek zavřeštěl hrůzou. Sarg se spokojeným úsměvem couvl, dobytče znehybnělo, jen z otevřené hlavy mu šlehaly plameny, koulelo očima a křečovitě se třáslo. Tamuka se zachvěl strachem. Ačkoliv obřad viděl už mnohokrát, na tom, jak byla mysl, dokonce i mysl dobytka, takto zaživa stravována v hořící lebce, bylo cosi přízračného. Plameny blikaly a vydávaly tmavý dým. Dobytčeti jako by se nohy proměnily v rosol a ono začalo padat. Sarg se spokojeně rozhlédl po jurtě, byl pyšný, že jeho oběť zůstala stát tak dlouho. Mozeček v otevřené lebce se pekl dál a akolyté zatím popadli třesoucí se tělo a odvekli ho ke stolu. Jubadí, i když z hlavy ještě šlehaly plameny, si nabral pečenou pochoutku a spokojeně kývl, když Sarg přiložil ucho k ústům dobytčete pro případ, že by ještě proneslo poslední slova. Vuka, se svou obvyklou smělostí, si vzal ještě hořící kousek a spolkl ho. Náčelnicí pochvalně zařvali. Tamuka se zvědavě zadíval umírajícímu kusu do nevidoucích očí, který jeho pohled opětoval, i když se obracel v bezduchý prach. Tamuka se bez zájmu díval, jak se oči pomalu vyvracejí v důlcích a zaťaté zuby povolují. Sarg vstal se zadumaným výrazem.
„Řekl něco?" zeptal se znepokojeně Jubadí.
„Řekl, že dva zemřou. Řekl to naším jazykem," zašeptal Sarg.
Jubadí se rozhlédl kolem sebe.
„To je špatné, je to u tvého stolu," zašeptal jeden z náčelníků.
„Dva zemřou," ozval se Hulagar. „Rus a Róma –co jiného by to mohlo být?"
Tamuka viděl, jak se Sargovi ulevilo, ale vzápětí se vrátila nenávist, kterou si schovával pro příslušníky bílého klanu. Nicméně kývl na souhlas.
„Jak praví věštba, vítězství bude naprosté," ohlásil Sarg, jako by to vyvěstil sám. Napětí opadlo, ozval se bojechtivý pokřik. Sarg dal mávnutím ruky svolení ostatním šamanům, aby začali s obřady u stolů pod stupínkem, když teď byl nejdůležitější obřad dokončen. Vyvolávací vyběhli z jurty a ohlašovali šťastnou věštbu. Z pláně se ozval dunivý řev. Když se šamani pustili do práce, stan naplnil ustrašený křik. Tamuka si nabral velké sousto své oblíbené pochoutky. Pečený mozeček nebyl ani příliš tuhý, ani rozbředlý, po chvilce se rozplynul na jazyku. Pětice u hlavního stolu rychle vysmýčila lebeční dutinu a lžíce jen cvakaly, jak se každý vesele snažil zmocnit i posledních kapek růžovošedé břečky. Vuka se nedokázal ovládnout a nakonec dovnitř hrábl prsty a olízal si je.
Tamuka ucítil vůni masa, a když vzhlédl, viděl, že tucty sloužících do stanu přinášejí talíře s pečenými končetinami, podnosy plné nalámaných kostí, z nichž vytékal morek, játrové a ledvinkové paštiky se zlatou kůrčičkou, dlouhé věnce klobás upečených do tmavohnědá, těžké kotle s krevní polévkou a sladkosti obalené v tmavém cukru. Sloužící rozepnuli stůl, vytáhli mrtvolu ven a otřeli podlahu, než na ni nasypali voňavou trávu a květiny a znovu stůl sesadili. Ve chvilce sténal pod tíhou pokrmů. Tamuka si vzal dlouhou kost z nohy a potěšené zabručel, když ji rozlouskl zuby a do morku namáčel klobásy. Nikdo moc nemluvil – nechtěl plýtvat dechem na mluvení, když konečně skončil dlouhý den půstu.
V tmavých koutech obrovské jurty stáli zpěváci a vyzpěvovali o ušlechtilém původu Merkiů. Začínali od Puky Taug qartha, praotce, jenž přivedl svůj lid světelným portálem, a pokračovali s nekonečným výčtem následujících pokolení. Jejich písně provázelo tiché úpění jednostrunného nástroje, z něhož se ježily chlupy, pronikavý zvuk narg, velkých válečných rohů, a neutuchající dunění bubnů. Utichl i křik poslední oběti a z otevřené lebky vyšlehly plameny.

Hodovníci u stolu se pyšně rozhlíželi, protože mít poslední křičící oběť bylo dobré znamení, kdežto ti ze žlutého klanu se tvářili sklesle, jejich oběť totiž pošla, ještě než šaman sundal vršek lebky. Podle starší formy obřadu si ti, jejichž oběť zemřela poslední, ne-
chali lebku naplnit olejem a znovu zapálit, aby si posvítili na hostinu, a tělo pod stolem bylo zdrojem syrového masa, které si mohli přikrajovat.
Přišli další sluhové a přinášeli velké talíře s tenkými plátky masa, nařezaného z obětí, které byly teprve před chvílí živé, syrové maso Měsíční oběti. Jubadí obřadně zvedl jeden plátek do vzduchu a vhodil ho do kouřícího ohřívadla pod stupínkem jako oběť předkům. Tamuka se zaklonil, nacpal si do pusy hrst plátků syrového masa a spokojeně přikyvoval nad plnou chutí plátků namočených do morku. Jedl s chutí. Přinesli jim korbele kvašeného kobylího a dobytčího mléka a náčelníci klanů nad plnými nádobami hlasitě vykřikovali, načež zvrátili hlavu a jedním douškem vyprázdnili obsah. Hlučeli, štěkali, smáli se a sprostě po sobě pokřikovali.
Ke každému stolu postavili kotle teplé, čerstvě vypuštěné krve a válečníci se dychtivě strkali, nabírali si do korbelů a nejeden železnou putýnku popadl, sebral ji svým druhům a pil rovnou, až mu teplá lepkavá pěna stékala po obličeji na koženou zbroj. Toto provázely hlasité námitky a bylo dobře, že byly povoleny jen porcovací nože, jinak by vyteklo mnohem víc krve, krve hordy, Jubadí si kotel vzal, aniž by mu v tom někdo bránil, a půlku vypil, načež, jako dobrý diplomat, nabídl zbytek Muztovi, který si nádobu vzal a vypil do dna.
Zuřivé krmení zpomalilo a ozývalo se hlasité říhání. Akolyté šamanů je vykládali jako znamení a válečníci spokojeně přikyvovali, protože všichni měli přislíbeno víc koní a potomka. Nikdo se nebavil o počtu zabití, protože budou bojovat jen s dobytkem, a v tom nebyla žádná čest, ani zlepšení postavení v lovecké hře, bez ohledu na to, jak obratný a nebezpečný teď jejich nepřítel byl.
Nakonec už se Tamukovi z pohledu na další ledvinkovou paštiku, věnec klobás či vařená žebírka obracel žaludek, takže se pohodlně opřel. Dojíst první s sebou přinášelo hanbu, ale on měl pocit, že jako štítonoš si s takovými nicotnostmi nemusí dělat starosti. Všiml si, jak se po něm podíval Vuka a usmál se, jako by u Tamuky odhalil nějakou slabost, vzal si celou kost z nohy a hlasitě ji rozkřoupl zuby. Půlku zvedl, vysál z ní morek a hodil kost přes rameno. Přinesli jim další zkvašené mléko. Tamuka nabízený korbel přijal, ale jen upíjel a cítil se spokojeně.
„U stolu našeho qar qartha jíme dobře! Deset okruhů života našemu qar qarthovi Jubadímu!“ vykřikl Gorn, náčelník klanu Tří rudých koní, vyskočil na stůl a zvedl korbel na pozdrav. Všichni se hned přidávali a k pokřiku se připojily i ženy, konkubíny a děti, které se shromáždily kolem jurty. Křik se přenesl z kopce do obrovského tábora, kde stovky tisíc hlasů vyvolávaly Jubadího jméno. Tamuku zamrazilo, když slyšel takovou sílu, mocný křik, který otřásal i branami věčných nebes.
Jubadí vstal, zvedl ruce a tvářil se rozjařeně jak díky účinkům pití, tak moci, a postavil se na hodovní stůl. Klanoví náčelníci vstávali, strkali se a drali se na stupínek. Tamuka se stáhl. Náčelníci popadli stůl, z něhož padaly talíře s masem, a zvedli stůl i s Juba-dím do vzduchu. Válečníci, kteří veleli umenům čítajícím deset tisíc hlav, nyní bojovali o čest nést svého qar qartha. Stůl zvedli a vynesli ho z jurty, chlopně ve vchodu byly tak vysoko, že Jubadí nemusel sklánět hlavu kvůli nikomu a ničemu. Když se vynořil ze stanu, křik z pláně byl jako ohlušující hromobití.
„Qar qarth, qar qarth, qar qarth!“
Tamuka se podíval na Hulagara, který přidal svůj hlas k okolnímu halasu, a pak na Vuku za ním, jenž
stál mlčky s korbelem v ruce a s dychtivým výrazem v očích, jak prahl po moci takto odhalené. A Tamu-ka tu moc cítil také, a i když zápasil s učením svého klanu, cítil, že se ho zmocňuje touha silnější, než když za ním do stanu přišla kurtizána Juva. Polekán tím, co cítí, si Tamuka všiml, že ho Vuka pozoruje s chladným úsměvem, jako by zan qarth náhle dokázal číst štítonošovy myšlenky, a ne naopak. Tamuka odvrátil zrak. Hlučící náčelníci zanesli Jubadího zpátky do stanu. Jubadí byl zarudlý, když se podíval na Hulagara, a usmál se.
„Taková je naše moc, taková je moc hord!“ vyštěkl a nečekal, až stůl postaví na zem, a rovnou seskočil na stupínek.
„Dobytek na severu, Rusové i Romani, nás budou krmit, dokud nepraskneme, až nám bude po bradě stékat tuk, když obrátíme tvář ke slunci!“
Hulagar kývl a neříkal nic.
A kolik z nás bude na slunci hnít? pomyslel si Tamuka. Plán to byl dobrý – pomáhal ho vymýšlet, což bylo u štítonoše neslýchané – ale i Jubadí mu musel přiznat, že o dobytčích válkách ví nejvíc.
„Ať jediný z nich nezůstane naživu, spálíme celý jejich svět,“ řekl Tamuka tiše a na jeho slova se Jubadí otočil. Hulagar se na něj taky podíval a potřásl hlavou, jako by ho varoval. Jubadí chtěl stále věřit, že až bude jeho moc zlomena, z dobytka budou opět povolní otroci připravení vyrábět potřebné věci a nabízet maso na stoly hordy, která pak bude pokračovat v nekončící jízdě, klidně lovit a válčit proti sobě rovným.
„Příliš jsi pil, štítonoši mého syna,“ prskl Jubadí hlasem plným hrozby. „Budeme bojovat, jak jsem přikázal, a zvítězíme, jak jsem přikázal. Až budou poraženi, budou podmaněni, ale zabít všechny by
znamenalo zničit navěky náš způsob života. Tak jsem přikázal a tak se stane.“
Tamuka se hluboko poklonil a v duchu se proklínal za svou hloupost, že promluvil mimo pořadí, ale vedl ho vnitřní hlas, který nedokázal potlačit a který měl štítonoš vyjevit ostatním. „Příliš jsem pil,“ řekl, „ale vnitřního hlasu se pití nedotýká.“
Jubadí si ho chladně prohlížel.
„Odejdu,“ prohlásil Tamuka se sklopenou hlavou a couval ze stupínku. U východu se otočil a vyšel do chladného vzduchu a zhluboka se nadechl.
„Zítra vyjedeme!“ zařval Jubadí a přerušil tak napětí, a náčelníci začali jásat.
Tamuka prošel mezi očistnými ohni a uklonil se do čtyř světových stran. Ačkoliv z toho vyšel se ctí, těm, kdo stáli venku, bylo jasné, že promluvil mimo pořadí, protože byl štítonošem zan qartha, a tudíž ne nedotknutelný jako Hulagar.

Ti venku se mu lehce uklonili, jak příslušelo jeho hodnosti, ale nikdo na něj nepromluvil. Nakonec patřil ke štítonošům, a tudíž k němu chovali pověrčivou bázeň, ale bylo také zřejmé, že v této chvíli není v oblibě.
V čase Měsíční hostiny bylo až příliš běžné, že někdo promluvil v hněvu. Než skončí noc, desítky bojovníků z hordy zemřou, protože vybuchnou dlouho doutnající vášně, rozdmýchané přemírou krve a silným pitím. Až přijde ráno s bolením hlavy, tyto půtky budou většinou odloženy či zapomenuty, ale když šlo o hněv qar qartha, bylo moudré vyhýbat se tomu, kdo upadl do nemilosti, dokud nebude rozhodnuto o jeho osudu.
Tamuka prošel kruhem němých a vydal se do tmy na kopec, odkud se díval na východ měsíců. Nesl se k němu drsný smích a zpěv. Když se podíval na rozlehlou pláň, obřadní hranice na uvítanou východu
Ulmy Karzorma nyní sloužily jako jámy pro dobytek, těla naražená na rožních se otáčela nad plameny. Tamuka cítil stlačenou sílu svého lidu, hordy, která po stovky pokolení kroužila kolem světa a radovala se, jako právě nyní při měsíční slavnosti na počest nové trávy, označující začátek jízdy. Tuto chvíli překonávala jen jediná, den první měsíční slavnosti před Barkth Nom, kdy se všichni sešli v podhůří, s pochodněmi v rukou, a zpívali písně vychvalující předky, kteří sídlí na výšinách, zpívali o síle ještě nepojmenovaným chlapcům, kteří té noci poprvé vystoupili na horu. Tamuka se při té vzpomínce zachvěl. Když tenkrát vystoupil na horu, ohlédl se na oceán světla dole, kdy každá pochodeň označovala jednu duši a díky spojeným světlům bylo jasno jako ve dne, a zpěv nahoře zněl jako dunění hromu. Tu sílu cítil i teď, když se díval na step. Zítra pětadvacet umenů, z toho dva tugarské, zamíří k severozápadu, a o tři dny později je bude následovat dalších sedm, které pojedou rovnou přes kopce k severu. Dva uměny již minulý měsíc překonaly úžiny a pustí se do Rómy. Zbývajících pět bude v záloze pro případ, že Bantagove se přece jen vrátí a zaútočí na týl. Vyjde to, musí, protože jiná možnost nebyla. Kdyby byla cesta na severovýchod byť na jediné období uzavřená, na podzim by jim hrozil hladomor. A pořád tu byla šance, že Bantagove uhnou na sever a o roční cestu se dostanou před ně. Merkiové museli prorazit, do podzimu se dostat do Rómy a pak rychle k východu, aby následujícího roku urazili cestu za dvě období.
„Jeho hněv vychladne, štítonoši, bylo to jenom tím pitím."
Tamuka se prudce otočil, vyvedlo ho z míry, že se k němu někdo dokázal přiblížit, aniž by ho zaslechl.
„Vy, štítonoši, máte zvláštní hodnost," pokračoval Muzta qar qarth a připojil se k Tamukovi. Na rtech mu pohrával úsměv, že ho přistihl nepřipraveného.
Tamuka neříkal nic, jen se uklonil, i když to byl jen qar qarth zneuctěných Tugarů.
„Když se tak ohlížím na to, co bylo, vidím, že takoví, jako ty, mají své použití, ačkoliv kdyby mi někdo řekl před pěti obdobími, že potřebuji někoho, kdo by ke mně mluvil, a já bych ho musel poslouchat, byl bych se mu vysmál." Muzta potřásl hlavou a nepřítomně kopal do trávy. „Měl jsem jednoho takového – i když to byl válečník." Zarazil se a smutně se usmál. „Kubáta," zašeptal. „Nakonec se mi to snažil povědět, ale já ho odmítl vyslechnout."
„Jeho jméno známe dokonce i v našich jurtách," pravil Tamuka zdvořile.
„Od chvíle, kdy se doslechl o těch Yankeejích, nějaký vnitřní hlas ho zřejmě varoval před tím, čeho jsou schopní. Snažil se mi to povědět, ale já neposlouchal…"
Tamuka mlčel.
„Kdybych byl tehdy dal na jeho slova, tugarská horda by byla stále silná."
„A jaká slova to byla?"
„Myslím, že ke konci věřil, že bychom je měli prostě nechat na pokoji a odejít někam jinam, dokud nezesílíme, a vyčkat na jiný den. Možná se dokonce dohodnout."
„Uzavřít mír? Tohle radil hrdina od Onci?" zeptal se Tamuka jízlivě.
„Ano, ten, který naplánoval oncijské vítězství," přitakal Muzta a podíval se na štítonoše.
„Já tam byl," podotkl Tamuka. „Nebyl jsem dost starý, abych napjal luk, ale byl jsem tam."
„Tvůj otec?"
„Zabili ho u postavení qartha Bargy, velitele jušin-ského uměnu."
„Jušinové bojovali dobře," řekl Muzta.
„Žádný nepřežil, Tugare," podotkl Tamuka chladně. „Vzpomínám si na jejich předsmrtné písně, když drželi průsmyk Onci, kde je utopila řeka vašich šípů. Ano, qar qarthe, stále se na tu chvíli pamatuji."
„A stále nás kvůli tomu nenávidíš," dodal Muzta. „I když jsi zachránil radu tří qar qarthů, přesto teď z tvého hlasu cítím nenávist."
„Dobytek nenávidím víc," ujistil ho Tamuka. „Můj otec a celý jušinský uměn nyní jezdí po věčných nebesích. Zemřeli dobře, i když vás za to můžu nenávidět. Ale ti, kteří padli v boji s dobytkem? Jak ti budou jezdit, jak budou zpívat o své smrti? Nejdřív nás dobytek zkazil a teď nás zabíjí."
„Kolik Merkiů zatím zabili?" zeptal se Muzta. „Pět set, nejvýš tisíc během podzimního tažení a v zimě. Já přišel o sedmnáct umenů, sto sedmdesát tisíc válečníků. Jestli má někdo právo je nenávidět, tak jsem to já." Odmlčel se a upřel na Tamuku bezvýraz-ný pohled. „I když, pravda, zapomínám, že dobytek zabil všechny ostatní dědice."
Tamuka se mu podíval do očí. Měl snad Muzta nějaké podezření? Dostaly se klepy o Vukovi i do tu-garského tábora?
„Necítím nenávist, kterou bys k nim měl cítit," poznamenal Tamuka a rozhodl se změnit téma ze zmrti zan qarthových bratrů.
„Ale ano, nenávidím je. Kdysi jsem si slíbil, že přijde den, kdy Keane bude mým hostem na měsíční hostině."
„Ale?"
Muzta zakroutil hlavou a usmál se. „Je stejně dobrý jako kterýkoliv velitel Orkonů nebo vašich Vuš-ka Haš. To byla má největší chyba. Podcenil jsem jeho i ty, kdo šli za ním. Říkal jsem si, že je to jenom dobytek. Viděl jsi to sám při loňském fiasku. Za necelých čtyřicet dní postavili flotilu, která se vyrovnala naší, a přelstili tebe i tvé dobytče Cromwella, když bylo vítězství na dosah ruky. Keane překonal mého Kubátu a nezapomeň, že Kubáta kdysi

přemohl celou vaši hordu, i když nás byla proti vám polovina.“
„Proč mi to vykládáš?“ zeptal se Tamuka. „Jsem jenom zan qarthův štítonoš. Pověz to Jubadímu, velitelům jeho umenů a velitelům deseti umenů.“
Muzta se usmál. „Poslouchali by Tugara, velitele lidu, který se zneuctil tím, že prohrál s dobytkem?“ Zavrtěl hlavou a tiše se zasmál s pohledem upřeným na Velké kolo na noční obloze. „Občas ani sám nemůžu uvěřit, že jsem svůj lid dovedl k takové pohromě, že teď vedu jen dva uměny pod vlajkou tvého lidu a žebrám o zdibíček ochrany, když jurty mých klanů jsou patnáct set mil daleko, bezbranné, rukojmí závislá na vašem jednání.“ Poodešel stranou a přelétl pohledem rozsáhlé shromáždění. Bylo slyšet křik oslavujících, řev umírajícího dobytka, zpěv i hluboké bručení.
„Změní vás, stejně jako změnili nás,“ prohlásil chladně. „Když jsem se narodil v otcově jurtě, dali mi do ruky luk – první věc, kterou jsem uchopil, než jsem se chytil matčina prsu. Až můj jediný syn, který přežil, zplodí svého prvorozeného, co vloží do ruky jemu? Budou to nástroje dobytka, zbraně, které nám vnutil, plášť lodí plujících vzduchem, kladivo, které v kovárně vykovává kolejnice ze železa, po nichž jezdí jejich ohnivý draci? Všechny tyto věci nám dobytek vnucuje, pokud máme přežít.“
„Proto říkám, že je musíme všechny vybít,“ vybuchl Tamuka vášnivě. „Abychom zachránili to, čím jsme, nakonec je budeme muset zničit. Budeme se muset naučit všemu, co znají oni, rozdrtit je a pak zničit každou vzpomínku na dobytek a jeho náčiní. Jenom pak budeme znovu kroužit stepí, jak je naším právem.“
Muzta se smíchem vrtěl hlavou. „A kdo nás bude krmit? Jezdíme tlustí a k jejich městům na podzim dorazíme s vědomím, že nám zaopatří všechno, co potřebujeme. Co až budou všichni pryč?“
Tamuka se na sebe zlobil, že v přítomnosti cizáka vyslovil názor v přímém rozporu s názorem svého qar qartha, a se zlobným vrčením se otočil.
„Kdybych se zmínil, že jsi mi tohle řekl,“ podotkl Muzta tiše, „byla by to tvá smrt. Protože kdyby něco takového udělal můj rádce, kterému důvěřuji, srazil bych ho vlastní čepelí.“
„Tak to udělej,“ štěkl Tamuka, aniž se ohlédl.
„U mne je to v bezpečí, štítonoši,“ šeptl Muzta.
Tamuka věděl, že by měl poděkovat, protože qar qarth jiné hordy teď měl v rukou jeho život.
„A váš zan qarth Vuka, bude ti někdy naslouchat?“
Tamuka se otočil. „Nečekej, že mě podplatíš mým životem, Tugare.“
Muzta se usmál. „To jsem nechtěl. Tvůj život patří tobě, nijak netoužím ho vlastnit.“
Tamuka konečně kývl.
„Je zan qarth připraven vést, kdyby teď Jubadí padl?“ otázal se Muzta, jako by hovořil sám se sebou. „Možná si myslíš, že se Jubadí mýlí v otázce toho, jak zvládnout dobytek, až nad ním zvítězíte. Ale ani ty, ani já nemůžeme popřít, že je skvělý válečník. Příliš si věří, to ano, v boji s Yankeeji, ale je schopný. Co zan qarth?“
Vuka jako qar qarth? Celý život se učil, aby se mohl pozvednout nade všechny ostatní a stát po boku příštího vůdce hordy. Vuka byl budižkničemu. Požene se bezhlavě vpřed, stejně jako v ulicích Rómy, stejně jako to udělali Tugaři. A je vrahem vlastní krve, tím si byl Tamuka jistý. „Bude připravený,“ řekl chladně.
„Zajisté.“ A Muzta se usmál, až se mu zuby v měsíčním světle rudě zaleskly. „Musím se vrátit do stanů svých válečníků,“ prohlásil nakonec. „Zítra nás čeká dlouhá jízda.“
Tamuka se mu poklonil a qar qarth se otočil, až mu plášť z dobytčí kůže zašustil a do nočního vzduchu se vznesla vůně květin a čerstvé jarní trávy. Zvedla se lehká mlha, takže Muzta, mizející do noci, vrhal pří-zračný stín.
Tamuka odešel dál od Jubadího velké jurty, bloumal nocí a mlha se ho chopila studenýma rukama. Nakonec se natáhl na zem a nechal se obalit mlhou docela. Slabě zářila, jak na noční obloze opaleskova-lo světlo měsíců. Začal lapat po dechu, stále rychleji se nadechoval a prudce vydechoval. Po chvíli ho začalo brnět v konečcích prstů a ten pocit postupoval do paží a do hrudníku a pak pomalu přestal vidět jasně. Dýchal stále pomaleji, až vypadal docela jako mrtvý. Cítil, jak se v něm vrtí jeho tu, duch štítonoše, připravený vyskočit, zvednout se k noční obloze, vyhledat hlasy předků, a on ho následoval, až měl pocit, že pod jeho duší ubíhá rozlehlá zvlněná step. Proplouvaly kolem něj tváře, jeho otec se smál a oči se mu leskly radostí z boje, a Tamuka cítil jeho radost. A byl tu Jourga, jenž ho učil o skrytých stezkách a šeptal mu, aby se odvrátil od svého ka, ducha válečníka, a místo toho pátral v duši tu, v duši štítonoše. Nenech se pohánět svým ka, ať projde tvým srdcem, tvou duší, buď Merkim a nebuď, buď válečníkem a zároveň průvodcem válečnického ka, ducha hordy, protože jedině tak všichni přežijeme.
A jak se tak toulal, zpíval tajná slova tu, ale ka volalo. Kolem procválal oddíl válečnických duší ženoucích se půlnoční oblohou a on slyšel hlasy těch, kteří stále jezdili po nekonečném moři trávy. A také je viděl, hordu v předvečer jarní cesty a války. Kolem a skrze něj se řítili duchové, nekonečně jezdící po věčných nebesích. Ale viděl i další, přibližovali se stále víc, rozestupovali se kolem něj a strkali se. Duchovní jezdci se otočili, zastavili a jejich vítězoslavný křik utichl. Na obzoru stál dobytek, čekal, oči se mu leskly chladnou nenávistí.
Mohl se dostat až sem? říkal si Tamuka. Dobytek projde nakonec i ohnivou bránou do říše samotných věčných nebes? Ovšemže to bylo možné. Protože když Merkiove zdeptali Tugary na moři trávy dole, nestalo se, že i na věčných nebesích pak Merkiove štvali Tugary? Jak jinak by to mohlo být, vždyť všechny věci byly odrazem jiných věcí, vítězství na jednom místě posílilo duchy na nebi. A síla duchů pak dodávala sílu ka těm dole.
Duchovní jezdci se obrátili a dívali se na něj, jako by za tu ohavnost byl nějak zodpovědný on. Hlas otce, hlasy celého jušinského umenu, který slavně padl, tak ušlechtile, jak si jen bylo možno přát, ty hlasy teď umlkly. Duchové upřeně pozorovali severní obzor.
Tamuka si vzpomněl na svého mazlíčka. To byl jeho nápad, nikdo jiný o něm nevěděl. To byla mistrovská manipulace, cvičil dobytče, aniž by si to uvědomovalo, a odeslal je pryč, aniž by vůbec tušilo, co udělá. Aspoň to bylo skryto uvnitř jiného plánu.

Jeho ka si právě uvědomilo vše, co bylo třeba vykonat, i když duch štítonoše, jeho samotná podstata, která mu umožňovala takto cestovat bez těla a učit
se, se vzbouřila. A tak se jen mlčky díval, když Jur-ga, učitel bílého klanu, učitel všech, které cvičil na štítonoše, zaplakal.
Jurij se ve spánku neklidně obracel. Zase měl ten sen, noční můra se vracela. Na chvíli se zpola probudil, ztratil klid a z očí mu vyhrkly slzy, jež zamlžily světlo měsíců pronikající oknem do místnosti. Nazývalo se to domovem, ale stejně to bylo vězení. Přesto tu byl v bezpečí před těmi, kteří by ho okamžitě zabili, vyvrhele, masožrouta, opovrhovaného mazlíčka. Ponechali mu zdání svobody, ale stejně tu pořád byly stráže a líné dny trávil v malé vesnici daleko za Novrodem, kde ho nikdo neznal. Ale oni ho neustále hlídali.
Keane. Už byl skoro vzhůru, když se objevila tahle myšlenka. Keane musel vědět, proč tu je. Keane ho sem poslal, prý kvůli jeho ochraně, aby ho udržel naživu. Naživu pro co? Zamrkal. Keane to věděl a Tamuka to taky věděl. Slyšel jejich hlasy. Oba hráli nějakou tajnou hru a on byl uprostřed. Koná teď ze své vlastní vůle, nebo jen plní plány někoho jiného?
Zítřek bude den jako každý jiný, až na ty vzácné chvilky pozdě večer, kdy ho dovedli k jednomu ze strojů, které jezdily na železných kolejnicích, aby si promluvil s Keanem. A pak ho přivedou zpátky, zase bude sám. Po ničem netoužil, a přesto toužil po všem. Zavřel oči a vzápětí přišel spánek. Znovu, když vědomí odešlo, ozvalo se v jeho snech volání.

Kapitola třetí

Andrew se dusil smíchem a vytíral si slzy z očí.
„Co to však zasvítilo tam v tom okně? Slunce tam vychází – má Julie.“ Pat silně přehrával a přednášel svým nejsilnějším přízvukem, až se yankeeské obecenstvo válelo smíchy. Překonal několik rýmů, a když zakolísal, diváci ho povzbuzovali a napovídali mu.
„Ach Romeo! Proč, proč jsi Romeo?“
Na balkoně se objevil Bob Fletcher oblečený jako ruská vesničanka s parukou z koňských žíní, které mu spadaly ke kolenům. Rusové i Yankeeové vybuchli smíchem a Bob jim vesele mával a posílal hubičky, zatímco Pat, klečící na jednom koleni, hleděl nahoru se sepjatýma rukama.
Romeo a Julie byli u Rusů oblíbení, a i když účinkující přednášeli anglicky, slavnou scénu znali diváci natolik dobře, že nejeden napovídal svým rodným jazykem. Scéna došla k vyvrcholení a Pat vylezl po příhodně nastrčeném žebříku, aby mohl předat legendární polibek. Zavřel oči, předklonil se a Bob se otočil a předvedl mu statné pozadí, načež se zavřela opona.
Celé divadlo se zmítalo hysterickým smíchem.
„Míchat Chaucera se Shakespearem,“ skytala Kath-leen a držela se za boky.
„Díky Bohu, že Pat a pár dalších mělo v zavazadlech Shakespearova díla,“ řekl Emil mezi výbuchy smíchu.
Přízemní humor by doma rozhodně úspěch neměl, i když se tam hojně objevovaly příšerné parodie Shakespearových děl, ale na Rusi je očividně milovali a několikrát si vyžádali přídavek, než mohla přijít další scéna. Ta byla mnohem vážnější, výběr z Mac-betha v podání několika ruských herců. Hlavní postava byla zpodobněna jako šílený bojar a diváci během jeho umírání seděli jako přikovaní. Když pak odvlekli jeho tělo, všichni divoce tleskali.
Macbetha hrál mladý Grigorij, který přežil nyní slavnou jízdu, aby předal zprávu o Andrewově plánovaném návratu z Rómy, a nyní ho vyvolali před oponu.
„Z toho kluka by jednou mohl být druhý Edwin Booth,“ pochválila ho Kathleen. „Viděli jste ho někdy hrát?“
„V divadle Astor v New Yorku,“ odpověděl Emil, „ i když se mi víc líbil jeho otec jako král Lear.“
„Táta Boothovy miloval,“ řekla Kathleen s náhlou nostalgií.
„Mně se nelíbil nejmladší,“ podotkl Emil. „Je příliš nafoukaný a z očí mu kouká šílenství.“
„Abys mohl hrát, možná musíš být trochu šílený,“ přidal se Andrew.
Na pódiu se objevila skupina žonglérů a diváci je zprvu vítali, ale pak začali hlasitě a s chutí bučet, když aktéři zvládli jen základní prvky. Pak jeden chybil, zasáhl partnera kuželem do hlavy a srazil ho k zemi. Diváci nadšeně pokřikovali a schlíplí žongléři za hlasitého pokřiku odešli. Následovalo několik vlasteneckých obrazů, počínaje podpisem Ruské ústavy, a následovalo zarážení posledního hřebu při dokončení MFL&S železnice do Rómy, které u železničních dělníků vyvolalo ovace. Přišlo zabití zrádného bojara Michaila a jeho představitel si od diváků vysloužil kletby a syčení. Michaila předvedli, jak se zbaběle plazí s merkijskou zástavou za zády, aby bylo jasné, komu patřila jeho věrnost, a ruští vojáci se na něj dí-
váli s přehnaně opovržlivými gesty. Tradičně nehybný obraz přerušil výstřel, Michail se zhroutil a obecenstvo zajásalo. Poslední obraz ukazoval vítězství Rusů nad Tugary, založené na velmi oblíbené ilustraci v novinách Gatesův ilustrovaný týdeník. Na části pódia stáli vojáci, kteří se hrdinsky dívali k obzoru, a kolem nich ležely hromady tugarských mrtvol. Při tomto obraze použili dokonce stroj na vítr poháněný klikou, takže vlajky povlavaly. Diváci začali rusky spontánně zpívat „Bojový křik svobody“, což vyvrcholilo divokým řevem, když účinkující v obraze začali přijímat ovace.
Pak přišel další kus – ruský sbor zpíval několik tradičních ruských milostných písní – a všichni diváci se nadšeně připojili. Když skončily milostné písně, sbor se pustil do písní, které sem přinesli Yankeeové, a diváci opět zpívali s sebou a značná část jich otevřeně ronila slzy, zvlášť když spustili „Na Potomacké frontě klid“. Andréwa to vrátilo v čase, protože píseň se objevila během zimy jako zvláštní připomínka ze starého světa. Následovala „Až tahle válka skončí“. Obě písně dokonale zapůsobily a mnoho veteránů, včetně Emila a Kala, si utíralo oči. Andrew seděl ve stínu prezidentské lóže a držel Kathleen za ruku. Ona tyto balady vždy odmítala jako trapně sentimentální, ale Andrew cítil,

jak mu tiskne ruku.
Až tahle válka skončí a my zas budem žít, své milenky a ženy pak půjdem políbit.
Nechtěl se na ni dívat, ale nemohl si pomoci, když sbor, hlubokým ruským basem, znovu spustil refrén. Oba mlčeli a jen se na sebe v šeru dívali. Kathleen
kdysi řekla, že si ho nikdy nevezme, že by nesnesla bolest, kdyby jí do války odešel další milý, jako její první snoubenec, který se nevrátil. Ale nakonec si ho vzala.
Od úplňku měsíců uběhlo třináct dní, už museli vyrazit. Andréwova krátká návštěva mohla skonat již této noci – rozhodně nepotrvá do konce týdne.
„Miluji tě," zašeptal nakonec jediná slova, na něž se vzmohl.
Naklonila se k němu a pevně si přitiskla jeho ruku na prsa.
„Musíš se vrátit," řekla tiše a přes sbor ji bylo stěží slyšet. „Nedokázala bych bez tebe žít."
Andrew mlčel, nechtěl, aby slyšela, jak se mu zadrhává hlas. Když píseň skonala, rozhostilo se ticho, jen pár lidí zatleskalo. Světla zhasla a na pódiu se objevil Grigorij v modré uniformě unionistického plukovníka s přišpendleným rukávem. Andrew se nejistě rozhlédl. Kathleen mu stiskla ruku a Andrew se rozpačitě zaklonil, aby ho nikdo z obecenstva neviděl. Za Gregorim se zablesklo, vyšlehly plameny a ozařovaly oponu, na níž se objevovaly stíny pochodujících mužů. Ozvala se narga a Andrewa zamrazilo, jak sál naplnilo pronikavé volání a mnozí diváci začali křičet vztekle, jiní znepokojeně a ustrašeně. Ozvalo se práskání jako střelba z mušket a hluboké dunění kotlů jako střelba z děl, polnice v orchestru zatroubily do útoku. Bylo to velmi účinné, rozhodně velmi dobré představení a Andrew byl velmi pohnutý. Zvukové efekty zeslábly, jako by v dálce probíhala bitva, a za Grigorij em šlehaly plameny.
„Zas do průlomu, drazí přátelé!" začal tichým, melodickým hlasem plným autority.
Andrewa dojalo, když mladý ruský důstojník dál recitoval z Jindřicha V.
„Když války vichřice nám zahučí, tu buďte v činech tygru podobni; své šlachy napněte, krev zburcujte a krutou tváří vzteku pokryjte vděk přírody."
Chlapec zvedl hlas, aby ho bylo slyšet, jak práskání mušket zesílilo a plameny zahučely:
„-A stateční
vy vojíni, jichž údy tvořeny
jsou v anglicku, svých luhů povahu
zde ukažte, a přísahat nás nechtě,
že svého vypěstění hodni jste;
což jistě vím, neb nikdo není z vás
tak nízký, podlý, aby vznešený
žár neměl v očích. Vidím, stojíte
jak chrti na smečkách, jen ke skoku
již napjati. Zvěř vyzdvižena jest;
nuž mužně dál a s heslem, bohatýři:
‚Chesus a Parom s Rusí! – Naše republika! – Lidstvo!'"
Rozhostilo se ticho a pak, jako by se protrhla přehrada, diváci vyskočili a nadšeně hulákali. Grigorij se otočil k prezidentské lóži, postavil se do pozoru, zasalutoval a ruku nechal nahoře.
„No tak," pobízel Emil Andrewa, aby vstal.
Andrew se se slzami v očích zvedl a podlamovala se mu kolena. Postavil se do pozoru a zasalutoval Grigorijovi, pak se otočil k divákům a pozdravil i je. Ovace zesílily v hotové hromobití. Zdálo se, jako by ta slova zprvu volal jediný hlas, ale ve chvilce už křičeli všichni v sále: „… Prapor svobody tam zdvih!"
Andrew se připojil též, skoro šeptal. Cítil, jak mu Kathleen položila ruku kolem pasu. Podíval se na ni
a viděl, že vedle ní z druhé strany stojí Kal s ustaraným, vážným výrazem a na prsou si drží klobouk. Píseň utichla a následoval další potlesk. Andrew se na znamení díků poklonil divákům i všem hercům, kteří vyšli na pódium, aby se připojili k „Bojové hymně republiky", a odešel z lóže do uličky vedoucí ze sálu, aby se vyhnul tlačenici. Byla vlahá jarní noc a on dýchal zhluboka, po zakouřeném a přecpaném sále se těšil ze svěžího vzduchu. Lidé vycházející předními dveřmi mířili do kopce na náves yankeeské osady, kde se pořádala tancovačka pod širým nebem, a ulicí se nesly útržky hudby.
„Plánovali to celý týdny," poznamenal Pat, který vyšel zadem a špinavým kapesníkem si z obličeje stíral líčidlo.
Andrew kývl a stále nedokázal odpovědět. Kal a Emil se vedle něj zubili.
„Dost trapné," zašeptal Andrew nakonec.
„No, ten kluk byl tvůj sluha, než se z něj stal hrdina s Kongresovou medailí za zásluhy a herec až do morku kostí. Vzpomněl si, jak jsi říkal, že miluješ Jindřicha V., a chtěl to udělat."
Ze zadního vchodu vyšel Grigorij, stále v modré uniformě plukovníka Pětatřicátého. Když uviděl Andrewa, nejistě se postavil do pozoru a zasalutoval.
„Doufám, že se ti to líbilo, pane."
Andrew ho poplácal po rameni.
„Ztrapnil jsi mě, ale líbilo se mi to. Děkuji."
Kluk se nadšeně zakřenil.
„Co ta rána v prsou, synku?" vyptával se Emil.
„Jsem zdravý jako řípa, pane. Právě jsem dostal rozkaz hlásit se u oddílu."
Andrew se usmál.
„Dělat štábního důstojníka Hansi Schuderovi je pěkná dřina, Grigoriji. Odvedeš všechnu práci, ale slávu z toho mít

nebudeš.“
„Vlastně jsem, pane, doufal v převelení do pole,“ přiznal Grigorij.
„Zatím opatrně, synku. Posledně jsi svůj díl odvedl –je zázrak, že ještě žiješ.“
„Zachránil mě tvůj kůň Mercury, pane. Já na něm jenom jel.“
Andrew kývl. „Chvilku počkej, než se úplně uzdravíš, u Hanse získáš nějaké zkušenosti a za pár měsíců se na to polní velení podíváme.“
„Děkuju, pane!“ Kluk byl radostí bez sebe. Couvl, znovu zasalutoval a pak vyrazil za dívkou v prostých šatech, která na něj čekala ve stínu.
Andrew se za nimi usmál, jak odcházeli v objetí a chlapec jí cosi vzrušeně vykládal.
„Nezajdeme domů na čaj?“ zeptala se Kathleen a podívala se na Pata, který stál před nimi a se šmouhami od líčidla v rudé bradě vypadal poněkud směšně. Za ním přešlapoval Bob Fletcher, ještě v šatech, a usmíval se nad svým výstupem.
„A možná kapku něčeho ostřejšího?“ šeptla zpě-vavě a spiklenecky mrkla na Pata.
„Teď, Kathleen?“ optal se Emil.
„Dobré nebe, Emile, příliš dlouhá abstinence by mohla toho trpícího ubožáka zabít.“
„To je pravda,“ pronesl Pat. „Potřebuju něco na posílenou po tom ponížení, co jsem utrpěl na scéně.“
„No, řekl sis o to,“ podotkl Emil. „Velitel dělostře-lectva a chová se takhle.“
„Byla to legrace,“ pochválil 0‘Donalda Kal. „Ukazuje to, že nikdo z nás nechodí kvůli titulu s nosem nahoru. A stejně, kapka něčeho ostřejšího, jak říkáš, zní příjemně.“
Společně obešli divadlo a cestou si vyměňovali zdvořilosti s posledními diváky, kteří se ještě zdrželi, aby poblahopřáli k výkonu. Divadlo bylo pro Rusy novinkou, před příchodem Yankeeů byli zvyklí spíš na jednotlivé výstupy a skupiny zpěváků na náměstí během konání trhu nebo na mravoličné hry, obvykle vážnější povahy, předváděné na schodech před katedrálou.
Láska k Shakespearovi a parodie na něj v minstrel-ském stylu, melodramata toho nejhoršího druhu s názvy jako Její zrazená láska neboli Bojar a vesnické děvce, vše promísené tradičnějším ruským zpěvem, byl další vliv yankeeské kultury, přeložené a propojené s ruskou společností. Dva vojíni od 44. newyorského, z nichž jeden krátce pracoval u cirkusu Toulavého Toma, vytvořili divadelní skupinu a získali fondy na stavbu sálu s pěti sty místy, kde bylo téměř každý večer plno.
Koncem loňského roku si soupeři otevřeli druhé divadlo na severním konci města, sebrali zbytek stavebního dříví a zahájili úspěšným představením Kupce benátského, přeloženého do ruštiny pod názvem Bojar novrodský, které mělo třicet repríz a Shylock vystupoval jako bývalý bojar. Třebaže si John stěžoval, že tak přichází o důležité zdroje a divadlo je jen plýtvání časem, Andrew ho z celé duše podporoval, maje podezření, že nejspíš uráží Johnovu metodistickou dušičku. Ale souhlasil s Johnem, že Julius Caesar se bude muset podrobit cenzuře z diplomatických důvodů kvůli Markovi a Románům.
Skupinka se od divadla vydala za posledními diváky do kopce a Andrew se podíval na oblohu, vstřebával teplo, které zbylo po západu slunce, a těšil se z pohle-
du na hvězdy. Celý den se mu dařilo zapomínat na tlak. Vlastně ani nemohl nic dělat. Vojsko bylo na místě, předsunuté hlídky padesát mil odsud v průsmycích. Tento večer byl poslední krátkou chvilkou oddechu, kdy se poprvé od onemocnění tyfem dostal domů. Všichni se vesele smáli Patovu výstupu a dělostřelec se připojil k zábavě několika obhroublými poznámkami týkajícími se Boba. Zamířili na náves. V mnoha domech kolem návsi se ještě svítilo, uprostřed pod stříškou vyhrávala kapela čtverylku a v šeru se pohupovaly dvojice tanečníků. Byla to tancovačka pod širým nebem pro muže z Pětatřicátého a Čtyřiačtyřicátého a jejich dámy, která pokračovala, i když se již rozešli diváci, co byli prve v divadle. Skupinka cestou míjela párky, ze stínů bylo slyšet tiché hlasy, většinou hovořily rusky, pár latinsky a občas i karthsky, další anglicky a některé míchaly všechny jazyky dohromady. Kapela spustila quickstep a dvojice, z nichž mnohé neznaly kroky, se smály a tancovaly kolem pódia v mihotavém světle pochodní. Andrew se zastavil a pozoroval je.
„Pánové, je otevřené,“ řekla tiše Kathleen. „Pate, víte, kde je schovaná vodka.“
„A potichu,“ přidával se Kal, „nebo na vás vlítne Ljudmila, že jste probudili malé.“
Pat se vděčně uklonil Kathleen a skupinka, která se kolem nich shromáždila, zamířila přes náves mezi tanečníky.
„Připomíná mi to čtyřiašedesátý,“ poznamenala Kathleen s pohledem upřeným na tanečníky.
„Jak to?“ podivil se Andrew.
„Druhý armádní sbor pořádal ples na Washingtonovy narozeniny. Byla to dojemná, nádherná noc, všichni ti skvělí důstojníci a jejich dámy. Protancovali celou noc, poslední noc pro romantiky.“ Odmlčela se. „A tři měsíce nato přišla Divočina.“
„Nemysleme na to,“ šeptal Andrew. Vzhlédla k němu a usmála se. „Tak dobře.“ Natáhl ruku a ona ho objala, zároveň se ozval waltz. Andrew se při tanci vždycky cítil neohrabaný, a přesto teď jako by pluli, vznášeli se po návsi spolu se všemi mladými vojáky, starými veterány, usmívajícími se dívkami zářícími láskou a manželkami se slzami v očích. Všichni věděli, co je čeká, přesto je však uchvátil, alespoň pro tento okamžik, sen, kdy se pro ně zastavil čas a tanec a hudba budou pokračovat věčně. Jako by se tato chvíle měla stát skutečností, sen měl moc zadržet temnotu blížící se od jihu, aspoň do rozbřesku. Dvojice kroužily šerem a kapela hrála a tichá hudba stoupala ke hvězdám. Kal stál opodál, pozoroval je, s kloboukem v ruce a hlavou skloněnou jako v modlitbě. Tráva pod ním zvlhla slzami.
* * *
Zdál se jí příjemný, něžný sen, jako by se vznášela na vánkem hnaném obláčku. Pláň byla zelená tou jasnou zelení, jaká přichází jen na jaře, kdy je každý dech prodchnutý vůní života. Jako by se táhla bez konce, moře zeleni, vysoké stonky

trávy se kývaly a měnily barvu, jak na ně dopadaly stíny mraků plujících kolem, jako bílé hřebeny vln plující po větrem rozdmýchaném moři. Nějak si uvědomovala, že je to jenom sen. Zvláštní, to místo nebylo tady. Ne, nebyla to Valdennie, bylo to na starém světě, na Zemi. A ona byla mladá, zase jí bylo patnáct. Tehdy viděla totéž, v Illinois, kde její otec stavěl železnici do Gale-ny a prérie vypadala jako oceán sahající k obzoru. Stačilo by, aby se otočila, a on by stál za ní, se svým smutným, vzdáleným úsměvem. Cítila jeho tabák a slabě i odpolední brandy. Bože, bylo to tak krásné, tolik se to lišilo od přecpaného Bostonu. Je to sen? Musel být. Táta byl mrtvý už patnáct let, polovinu jejího života, ale připadalo jí to skutečné. Proč jsem tady, proč se mi to zdá?
„Krása, viď, Kathleen, miláčku."
Zamrazilo ji – byl to tátův hlas a jí se okamžitě zamlžil zrak slzami.
„Je to sen," zašeptala.
„Vážně?" Tiše se zasmál.
Konečně si vzpomněla. Tohle bylo její místečko, nízký vršek, který si našla poté, co umřela máma. Tady byla pochovaná, těsně za městem. Sem chodívala večer co večer, sedávala u hrobu a mluvila na ni, dívala se po širošíré prérii a hledala útěchu – a teď byla zpátky.
„Bojím se, táto." Když uslyšela svůj hlas, byl to hlas dospívající dívky s nádechem skotského přízvu-ku, který se tolik snažila potlačit.
„Máš právo se bát," zašeptal.
Ucítila na tváři lehký dotek a roztřásla se.
„Jsi mrtvý." Ta slova ji dusila.
„Ani ne, ne pro svou milovanou Kathy. Budu pořád s tebou, Kathy, můj andílku."
Bez ohlížení sáhla za sebe a on se dotkl její ruky. Zavál vítr, tráva zasustila a zlaté kvítky naplnily vzduch svěží vůní.
„Ty pláčeš." Hlas byl něžný, jiný, jako by přicházel z jiné země. Lehce jí stiskl ruku a pak, jako by bylo z pavučiny, se tkanivo jejího snu roztrhlo.
Ozvalo se tiché tikání, naléhavé hlasy. V dálce cosi prásklo, až se okenní tabulky zatřásly. Prudce se posadila. Ozvala se další rána a následovaly ji dvě další a blíž. Byla tu cítit vlna, koně a kůže a jakýsi hlas jí šeptal do ucha: „To je v pořádku, zlato, jenom další vzdušný útok na továrny."
Pronikavé zaječení ji probudilo docela. Andrew seděl na posteli a objímal ji. Byl doma, už od včerejška. Včera v noci se tancovalo, protancovali skoro celou noc a teď… Proto spí teď, když už je světlo. Byla to tak dlouhá a nádherná noc, první za skoro dva měsíce. Ječeni se změnilo v pronikavý křik domáhající se okamžité pozornosti, a jí vyhrkly slzy, když vedle sebe na posteli uviděla sedět Maddie, jíž vylekalo bombardování a dělostřelecká odveta. Holčička k ní natahovala ručky. Musely usnout spolu, když Andrew odešel. Sen? Věděla, že to byl sen, ale už se vytrácel, i když se ho snažila zadržet. Posadila si Maddie na klín, takže byli všichni tři pohromadě.
Andrew nakrčil nos. „Myslím, že náš andílek potřebuje přebalit, „ podotkl.
„Chceš říct, že je čas, abych ji já přebalila," škádlila ho, zatímco si uvolňovala košili, aby se dítě mohlo napít, což okamžitě vyvolalo šťastný povzdech a ticho.
„O to se postaráme později," řekl Andrew a posunul se, aby je měl na klíně obě. Jak Maddie pila, natáhla se a chňapla po zlatém knoflíku na tátově uniformě. Pohledem přebíhala z Andrewa na Kathy. Dunění pokračovalo a bylo slyšet i tichounké, neutuchající bzučení vzducholodí, které se stáčely k městu. Kathleen nervózně vyhlédla z okna, ale Andrew ji uklidnil.
„Tentokrát jich je osm. Neboj se, jdou po dílnách a železničním mostě." Zlehka ji políbil na čelo a ona se mu stulila do klína s Maddie v náručí.
„Není moc pozdě?" zeptala se.
„Teprve devět."
Zpola si vzpomínala, jak ráno odcházel, přistrčil k ní Maddie a slíbil, ze se vrátí. Teď se mu stísněně podívala do očí.
„Za hodinu se vracím na frontu."
Nechtěla se ptát, prve jí slíbil tři dny. Nechtěla věřit, že se to nestane, že se temnota odvrátí a zmizí daleko za rozlehlou stepí.
„Už to začalo," zašeptal Andrew.
„Zlepšuješ se, pane."
Chuck Ferguson se zamračil, dobře věděl, že pochvala strojvůdce je lež. Nějak se mu nikdy nepodařilo zvládnout techniku hry na parní píšťalu. Strojvůdce popadl šňůru a s obratností virtuosa zahrál úvodní tóny k „Dixie". Chuck se usmíval nad tím, s jakým neskrývaným potěšením starý Novroďan předvádí svou obratnost. Byl to zvláštní drobný nesoulad, ale neoficiální hymna Jižanů byla mnohem chytlavější a snáz se hrála než „Bojová hymna". Každý strojvůdce pískal vlastní značku, některý zbožný hymnus, jiný sprostou opileckou odrhovačku, další jednu z vlasteneckých válečných písní, jež přinesli Yankeeové. Mina se dávno vzdal se svými námitkami, že když každý zahraje jeden tón, vyplýtvá jisté množství páry, a to se rovná tolika a tolika stům kubíků dřeva za rok.
Rachot kol se změnil a Chuck se vyklonil z okna lokomotivy. Kolem se mihl hraniční kámen, označující vstup na romské území, a byli na mostě. Většinu lidí cesta přes řeku Sangros vyváděla z míry, když se pod lokomotivou a vagóny zachvíval čtyři sta stop dlouhý most, ale Chuck to zbožňoval. Ta hromská věc byla hotový zázrak – šest set mil trati mezi Ro-mou a Suzdalem, šest velkých řek, desítky menších toků, patnáct set stop dlouhý most v Bílých horách za Kevem a pak dlouhá zvlněná step až do Hispánie na západní hranici Rómy. A to všechno byla jeho práce. Jako by mu Bůh dal celý velký svět, aby si měl s čím hrát, aby mohl popustit uzdu své představivosti a postavit si, co se mu zlíbí. Jistě, všechno to souviselo s válečným úsilím již od toho strašného dne, kdy k bránám staré pevnosti Fort Lincoln dorazil tugarský hlásný a odhalil jim temnou stránku toho, co představuje tento svět.

Chuck jim dal stroje, aby je mohli porazit, a ať ho čert vezme, udělá to zas. Nemohl však potlačit radost z toho, jakou moc mu to dává. Bili Webster vynalezl finanční systém a založil kapitalismus, Gates měl své noviny a knihy, Fletcher zásobování potravinami a Mina je všechny řídil jako šéf přes logistiku, ale on jim dal stroje.
„Jednou tuhle železnici povédem kolem celýho světa," prohlásil Chuck a podíval se na strojvůdce.
„Slyšel jsem, že hory na východě sahají až ke hvězdám, „ poznamenal tiše Novroďan.
„Uvidíš je. Bože, prorazíme skrz ně tunel."
„Tunel?"
Chuck se usmál a zavrtěl hlavou, pak strojvůdce plácl po zádech. „Díru pod zemí! Nepůjdeme přes hory, my půjdeme pod nima!"
Strojvůdce ho nedůvěřivě pozoroval.
„Věř mi," zasmál se Chuck. „Jednou namíříš vlak na východ a o pár měsíců zpátky se vrátíš rovnou do Suzdalu. Obemkneme svět železnou obručí a vezmeme si ho za vlastní."
„Jestli porazíme Merkie," připomněl mu strojvůdce.
„Porazíme je, na to dohlídnu," holedbal se Chuck.
Prošel kolem něj topič, otevřel dvířka u kotle, přihodil poleno a zase dvířka zavřel. Dutý rachot na mostě utichl a nahradilo ho pravidelné dunění na tvrdé zemi. Strojvůdce otevřel klapku a třikrát krátce zapískal znamení pro brzdaře na kymácejících se
vagónech, předklonil se a rychle trhl zápěstím, takže zvonky začaly zvonit do rytmu, který Rusové tolik milovali. Dokonce i kabina strojvůdce vypadala trochu jako umělecké dílo – držadlo regulátoru bylo odlito ve tvaru medvědí hlavy, dřevo zdobily kudrlinky a tři zvonky spolu krásně ladily.
Strojvůdce přitáhl regulátor a kývl na topiče, aby zabrzdil. Ferguson se vyklonil z okénka a uviděl stanici Hispánie a za ní cihlové a vápencové hradby starobylého města. Za poslední rok vyrostlo kolem hradeb úplně nové město. Začalo to sruby, kde přespávali dělníci pracující na mostě a na železnici. Následovaly přístřešky pro stroje, kůlny, skladiště a točny a všechno to obklopoval hliněný val, vybudovaný během krátkého románského tažení a nyní posílený, jako hlavní opěrný bod na trati, pokud by se někdy Róma opět dostala do ohrožení. Z města na sever vedla linka, používající jednu z původních lokomotiv s rozchodem dvě a půl stopy z prvních dní MFL&S Železnice, upravená pro nový tříapůlstopý rozchod. Trať vedla kolem stříbrných dolů ještě asi deset mil do rozlehlého severského hvozdu, kde nyní stála prachárna a Chuckova dílna, v bezpečné vzdálenosti od lačných očí merkijských vzducholodí.
S cinkáním zvonků lokomotiva zastavila na nádraží, kde se to jen hemžilo činností. Chuck se s úsměvem rozloučil se strojvůdcem a topičem a slezl dolů. Strojvůdce mu předvedl pár tónů z „Dixie" a utopil tak hlášení výpravčího o jejich příjezdu. Nádraží bylo kouskem Rusi v cizí zemi, ale nikdo se nemohl zmýlit, že jsou v Romě. Dělníci u nádrže na vodu a skladiště dříví nosili tuniky románských propuštěnců, kteří by, nebýt loňského léta, byli stále ještě otroky. Na houpající se ceduli byl rusky, anglicky a latinsky vyveden nápis, ohlašující, že trať vstoupila
na území státu Róma a že je nutné řídit se místními zákony. Uprostřed nástupiště trčel kamenný sloup zhruba ve tvaru liktorského svazku prutů fasces s orlem na vrcholu; tedy ptákem, který na tomto světě orla nahrazoval, i když Chuckovi připomínal spíš tlustého kondora krocaního s modrým peřím. Lidé tu mluvili hlavně latinsky, občas se ozval výkřik v ruštině. Z lokomotivy vyletěla pára a zahnala diváky dál, když vlak zastavil. Chuck seskočil na zem, hodil si batoh na rameno a prodíral se mezi lidmi. Uvědomil si, že se škrábe, a zatoužil po románské lázni. Snad by tento zvyk mohli převzít i Rusové.
„Chucku!"
Chuck s úsměvem zdravil Hanka Petracciho, který se k němu blížil s houfem pobočníků za patami. Po poradě se Hank vrátil, kdežto Chuck zůstal ještě týden v Suzdalu, aby se podíval na změny v továrnách a vyřešil spoustu problémů. Město následkem toho opouštěl s těžkou migrénou. Zpátky do práce, pomyslel si. Dunění lokomotivy a odborný rozhovor se strojvůdcem mu hlavu pročistil. Ve stepi se lokomotiva hnala až čtyřicítkou. Kdyby bylo lepší podloží a ne jen něco, co vloni narychlo postavili, mohli jet i rychleji. Bolest hlavy pominula, zahnaly ji dunící válce, sykot páry a vítr ve tváři.
Všiml si, že z prvního vagónu vystupuje plebejský konzul Julius a dělníci při pohledu na něj zajásali. Mrňous s tmavýma očima se nejistě usmál, ale když se k němu protlačila mladá žena s černými vlasy do pasu a vrhla se mu do náručí, rozzářil se.
„Ten stařík nemá Kalův styl," prohodil Hank anglicky. „Kal by vystoupil s vtípkem, políbil by pár děcek, podal si s kdekým ruku a pak by došel k nádrži s vodou a chtěl by se namočit."
„Pro začátek to stačí, ale vede to tu Marcus," odvětil Chuck nepřítomně, neschopen odtrhnout oči od mrštné dívky, která teď stála vedle Julia a on ji držel rukou kolem pasu. „Ale brzo se naučí něco o yankeeským politikaření."
Když si Julius všiml Chucka, kývl mu, ať přijde. Chuck se postavil do pozoru a zasalutoval.
„Nádherná mašina," prohlásil Julius.
„Děkuju, pane:"
„Chápu, že je nutné utajení, ale nemohli bychom se s dcerou podívat, co je v tom velkém domě?"
Hank si nejistě odkašlal. Dělníci, kteří na tom projektu pracovali, žili doslova jako vězňové v kasárnách za palisádou. Chuck si uvědomoval, že je to poněkud hloupé – v hangáru mohla být jen jediná věc, a ta byla veřejným tajemstvím, ale jen dělníci a ti, co pracovali v prachárně, měli přípojkou povolen přístup za stříbrný důl.
„Tvůj vlak odjíždí za deset minut, pane," odpověděl Hank trochu příliš rychle.
„Dcerou, pane?" podivil se Chuck.
Julius se mu s úsměvem podíval do očí.
„Olívie, dobrý muži," zašeptala dívka a usmála se.

„Myslím, že to bude v pořádku," prohlásil Chuck trochu nervózně a podíval se na jízdní řád. „Za osm hodin jede další vlak do Rómy. Můžeš jet s námi a pak se vrátit odpoledním vlakem na stanici."
Hank si povzdechl, ale neříkal nic. Dívka Chucka obdařila nádherným úsměvem a ukázala na malou lokomotivku pojmenovanou „Stará Waterville". Byla druhá postavená na tomto světě a čekala na své pasažéry. Vedle lokomotiv třídy Malady, které jezdily po hlavní trati ze Suzdalu do Rómy a nákladu utáhly pětkrát víc dvakrát rychleji, vypadala jako trpaslík. Chucka však k Waterville, jejíž zlatá písmena na
kabině poněkud ztmavla věkem, vázaly nostalgické vzpomínky. Vypadala úplně jako přehnaně velký parní kotel s maličkou kabinkou vzadu, a kola kvůli konverzi na širší rozchod příliš trčela. Teď připomínala hračku, ale Chuck ji měl rád, jako by ty tři roky od chvíle, kdy ji postavili, představovaly propast do jiného, mnohem méně komplikovaného věku. Po jízdě v kabině Malady, nejtěžší z lokomotiv MFL&S, to byl zvláštní pocit, vrátit se na samý začátek.
Strojvůdce, kontrolující stav, se otočil a Chuc-kovi zasalutoval.
„Jak chodí?"
„Kapku sípe, pane, válce budou brzo potřebovat vyměnit těsnění, ale pořád má dobrý srdce." Rukou v rukavici s láskou poplácal kotel.
Chuck se podíval na hodiny na nádražní věži. Malady se rozjela s dlouhým pískáním a cinkajícími zvonky. Z nádraží vybíhali opozdilí cestující, někteří s chlebem či sáčkem sušeného ovoce v ruce, a hnali se po nástupišti, aby mohli ještě nakočit. Malady ještě pořádně nevyjela z nádraží, míříc do Rómy, a lokomotiva Hispánie s připojenými vagóny, čekající na boční koleji, už pískala. Výhybkář se podíval na telegrafis-tu, který se vyklánělz kanceláře a ukazoval zelenou placku, znamení, že stomílová cesta na západ do stanice Orono a k mostu přes Penobscot je volná. Výhybkář přehodil výhybku a strojvedoucí se vyklonil z kabiny a zamával na pozdrav. Lokomotiva zabrala a patnáct dobytčáků naložených suchary a příděly soleného vepřového pro vojsko v poli na několik dní se rozjelo.
Chuck se na to pyšně díval. Andrém možná velel a měl ideu, která jim pomůže vyhrát tuhle válku a zajistí přežití republiky, ale bez železnice by proti hordě neměli nejmenší šanci. Tenhle podnik uspěje či zkla-
me hlavně díky železnici. Slyšel, jak nejeden železničář říká, že kdyby válka proti Jižanům začala o deset let dříve, Konfederace by nejspíš vyhrála, protože bez železničních tratí by nebylo možné dobýt zemi větší než celá Evropa a zásobovat vojsko. No, totéž platilo zde: spojenectví, zásob a pohyblivosti proti válečníkům na koních bylo možné dosáhnout pouze s párou.
Vlak jel přes Sangros a strojvedoucí pískal „Hymnus Chesusovi".
„U píšťaly je Pjotr Petrovič," prohlásil strojvedoucí Waterville. „Umí to." Podíval se na hodiny. „Čas vyrazit, pane."
Chuck se usmál, lákalo ho vylézt si do kabiny. Ale cosi mu náhle připadalo neskonale zajímavější než stroje, a tak zašel do jediného osobního vagónu, za nímž byly připojené čtyři násypné vozy naložené sírou pro prachárnu. O jeho pozornost soupeřila asi desítka pobočníků, hodlali ho celé hodiny zasypávat odbornými otázkami, ale on se cele soustředil na Olívii, když jí pomáhal do úzkého vagónu.
Waterville se rozjela a kotle ve srovnání s Malady zněly jako naštvaná čajová konvice. Vlak zahnul na odbočku, projel výhybkou do točny, kde právě přetahovali několik lokomotiv. Lehké koleje odbočky vedly nahoru a dolů krajinou beze snahy o vyrovnání. Hliněné náspy kolem skladišť a seřaďovacího nádraží ubíhaly doleva. Půda kolem opevnění byla šíleným bludištěm pastí. Původně chtěl, aby byl hangár uprostřed skladištního prostoru, ale hrozící nebezpečí a nutnost věc aspoň nějak utajit ho přinutily souhlasit s Keanem, že jej postaví daleko za městem.
Drsná cesta je vedla k severu za obdělaná pole, zásobující Hispánii, kolem plantáží boháčů až k vzdáleným zalesněným kopcům. Travnatá pláň ustupo-
vála kopcům porostlým vysokými sosnami, vydávajícími pronikavou vůni, která Chuckovi připomínala domov. Trať zahýbala kolem vysokánských skal spadajících k řece Sangros a hluk vlaku vyplašil hejna kachen. Byly jich tisíce a on se pobaveně díval, jak letí, a zároveň jim záviděl. O kus dál pluly po řece vory k pilám v Hispánii a voraři mávali. Za další zatáčkou trať klesala do úzkého údolí, přes rozvrzaný most a zase do kopce porostlého prastarými stromy. Byli v lese. Svět jako by se vmžiku změnil – vzduch byl chladnější a vlhčí a silně voněl jarem, příšeří bylo vítanou změnou po prudké záři v otevřené stepi. Rus na sever od Suzdalu vypadala právě tak, a stejně tak Maine. Chuck miloval otevřenou step, kde koleje vedly rovně na sto mil a v perspektivě, kterou se naučil malovat ve škole, se v dálce sbíhaly, ale tohle mu silně připomínalo domov. Vlak zamířil do kopců, jen občas minul pár polí a roztroušených stromů, ale postupně to vypadalo, jako by se kolem nich les uzavíral, stromy rostly stále hustěji a byla tu větší tma. Jeli pomalu, protože koleje občas tvořily prudké zatáčky, aby se propletly mezi místy, kde stromy rostly příliš hustě, takže než je pokácet, bylo snazší je obejít.
Chuck se pořád ohlížel na Olívii, která mu jeho poněkud toužebný pohled vesele oplácela, ale nenapadalo ho, co by řekl. Kdyby se jen zeptala na něco ohledně vlaku nebo na jeden z jeho projektů, jenže ona jen seděla naproti němu, jako by čekala, že první krok udělá muž. A tak jen nervózně mlčel a jeho štáb byl zatím rozčilený, neboť jim nepřipadalo vhodné probírat technické problémy před cizincem, i když to byl plebejský konzul. Chuck tedy mlčel, občas se díval z okna, podíval se na dívku a zase vyhlédl z okna. Dlouhé stoupání skončilo a vlak projížděl otev-
řeným prostorem, kde bylo naskládáno množství řeziva. Julius se zvědavě díval.
„Všechny mosty na dráze tady mají schované duplikáty," vysvětloval Chuck. „Jestli útočníci spálí most, jako to vloni udělali na Kennebeku, můžeme tam odvézt trámy a za pár dní bude most zase stát –nenecháme se přistihnout jako posledně. Trámy jsou předřezané a očíslované, stačí je jenom sesadit."
„Kdo to vymyslel?" optala se Olívie.
Chtěl zalhat, ale nemohl. „Hermann Haupt na našem starém světě. Nepřátelé nám pořád pálili mosty, ale on je prý dokázal stavět rychleji než rebelové zapalovat sirky."
„Sirky?"

Chuck chvíli hledal a pak z kapsy vytáhl zápalku. Několik členů jeho štábu se poněkud vyděsilo.
„Nebojte se, stejně je chci vyhodit, než se tam dostaneme," vyhrkl a škrtl. Olívie se na něj dívala, jako by sirka byla mnohem větším zázrakem než vlak, v němž se vezla. Lokomotiva zpomalila, sjela z kamenité stráně a zastavila.
„Všichni ven!" prohlásil Chuck, vstal a praštil se hlavou o nízký strop. S kletbou vystoupil a podal ruku Olívii. Ta ji přijala a po vystoupení se ho ještě chvíli držela.
Od výhybky mířila trať do lesa a proplétala se mezi stromy příliš silnými, aby je dokázali porazit, kdežto vlak poté, co pasažéři vystoupili, pokračoval rovně.
„Dneska tam, kam jdeme, nejezdí žádný vlaky –s jiskrama je to moc nebezpečný," řekl Chuck.
„Ale tam je prachárna. Když jezdí tam, proč ne k hangáru?" zeptal se Julius a ukázal dopředu.
„Prachárny jsou bezpečné. Jenom dneska jsme opatrní, protože se zvedl vítr a vane přímo směrem, kterým vlak přijíždí k hangáru," vysvětloval Chuck
a trochu ho překvapilo, že Julius ví o tom, co je tu skryto.
Vloni v létě, po dalším útoku Merkiů, Mina poukázal, že kdyby hangár znovu postavili kdekoliv na Rusi, přímo by si říkal o útok na jedno z nejdůležitějších a nejzranitelnějších průmyslových odvětví. Byl v tom i další záměr, poněvadž zdroje síry a, což bylo ještě významnější, sanytru byly v Romě panenským územím. A tak tu v tichosti vybudovali pra-chárnu, zatímco falešná výrobna, na niž byly neustále podnikány útoky, stála u Novrodu.
S Chuckem v čele se vydali nahoru. Olívia se ho pustila, ale neustále se mu držela nablízku. Stezka po sto yardech hustým lesem prudce zahnula doleva a za zatáčkou se Chuck zastavil s dětinským úsměvem na tváři. Před nimi se na mýtině zvedal hangár pro balony, postavený z hrubých prken a skoro čtyřicet stop vysoký a přes sto padesát stop dlouhý. A za ním druhý a třetí a čtvrtý se právě stavěl na druhé straně čistiny plné pařezů. V prvním hangáru se vznášela Chuckova poslední zbraň, jako by byla připravená každou chvíli vzlétnout.
Hank se na něj podíval a usmál se. „Nafoukli jsme ho přede dvěma dny. Zatím plyn zřejmě nikde neuniká. Stačí jenom zavěsit motor a můžeme letět."
„Co motor?"
„Se zkouškami jsme čekali na tebe."
Chuck nepřítomně kývl, na všechno ostatní zapomněl. Dveře hangáru byly otevřené, žaluzie na střeše také, aby tudy mohl ven nebezpečný výbušný plyn, pokud by unikl.
„A tohle poletí?" chtěla vědět Olívie.
„Ovšem. Když to dokážou ty prašivý bestie, tak my taky. Chce to jen trochu času a zaženeme je ze vzduchu." Chuck k hangáru s balonem ve tvaru jitrnice
uvnitř přistupoval, jako by se blížil k oltáři. „Nějaké problémy s nafukováním?"
„Jedna dřevěná vnitřní podpěra na zádi zadního vaku se posunula a prořízla látku, ale zvládli jsme to," hlásil Hank.
Chuck kývl. Trval na tom, že místo volných vaků naplněných plynem má mít parovzducholoď – jak to začal nazývat – pevnou vnitřní kostru, na niž se přišije dvojitý hedvábný vak. Merkijské balony tohle neměly a byly závislé na vnitřním tlaku, a on si všiml, že při letu kolísají a nadouvají se. Kostru tvořily jen tenké pásy bambusu podobného dřeva svázané do dlouhého, koši podobného rámu, nicméně díky tomu musel mít balon o dost větší nosnost. Přesto byl díky tomu mnohem pevnější. Chuck prošel celý hangár a zastavil se uprostřed pod balonem, kde si prohlédl kulatou díru v plátně přímo nad sebou. Vnitřek balonu se ztrácel ve tmě, ale on si uměl obrovskou konstrukci dobře představit. Nyní stačilo jen pod díru umístit motor. Odpadní teplo bude unikat vzhůru, a zajistí tak nezbytný vztlak a manévrovatelnost. Přední a zadní vak naplněný vodíkem udrží celé zařízení ve vzduchu. Připojení motoru pod vodíkem naplněný balon ho stále silně znervózňovalo, ale žádná jiná možnost neexistovala. Slyšel sice o vacích naplněných heliem, ale naprosto netušil, jak by ho mohli na tomto světě najít, získat a zpracovat. Nebýt zkušeností, které Hank získal u cirkusu, a jeho znalostí o výrobě vodíku ze zinkových pilin a kyseliny sírové, nikdo na tomto světě by teď nelétal. Dobře si vzpomínal, jak se kolem motal Hinsen, když Hank dával celý projekt dohromady, a mohl celkem spolehlivě soudit, že zrádce to tajemství předal Merkiům. Nenávist, kterou toto pomyšlení vyvolalo, ho vyděsila, rychle začal myslet na něco jiného. Podle něj ve
válce nešlo o nenávist, ale o to přechytračit nepřítele. Procházel hangárem a ukazoval různé podrobnosti Juliovi, věda, že Olívie pozorně poslouchá.
„Motor je v posledním stadiu," vykládal cestou zadními vraty ven, odkud skupinku vedl přes palouk plný pařezů. O kus dál se kolem nového hangáru hemžily pracovní čety. Stromy, které tu pokáceli, šly rovnou na parní pilu, která byla umístěná v bezpečné vzdálenosti. Uprostřed mýtiny bylo půl tuctu čtyř-liberek umístěných na lafetách, které jim umožňovaly otočit se do svislé pozice. Když se skupinka přiblížila, osádky vyskakovaly. Stejně vyzbrojená byla všechna místa s klíčovým průmyslem na Rusi i v Ro-mě. Několikrát sice merkijské vzducholodi zasáhli, ale kromě jediné havárie se jim ještě nepodařilo nepřítele sundat. Chuck se zastavil pod vysokou strážní věží. Za jasného dne odsud bylo vidět až do Rómy vzdálené sedmdesát mil. Teprve před týdnem jedna merkijská loď zaútočila na město a pak zamířila k severu jakoby na výzvědy, ale těsně před Hispánií se obrátila zpátky k jihu. Bylo to těsné. Jedna zápalná bomba do hangáru a práce za celou zimu by přišla vniveč.
Dveře srubu opodál byly otevřené, takže bylo vidět dovnitř, kde svítily petrolejové lampy. Chuck tam své hosty odvedl. Cestou ho nadšeně pozdravila skupina ruských strojařů a on poplácával muže po zádech a pálil po nich otázky a žerty. S očividnou pýchou přistoupil k malému motoru na pracovním stole uprostřed místnosti. Ve vzduchu byl silně cítit olej a Chuck ho s potěšením vdechoval.
„Pohání ho nafta," vysvětlil Juliovi, který jen zmateně kroutil hlavou.
„Z ropy, co vytéká ze země u Capria a Brindisie. Zahřejeme ji a dostaneme tekutinu, která hoří při vel-
mi vysoké teplotě." Ukázal na sud opodál a na zapálené lampy. „Pro parovzducholod je váha vším. Nafta v sobě má

mnohem víc energie než uhlí a navíc hoří čistě. Nemusíme si dělat starosti s jiskrami. Odpadní teplo z motoru bude zahřívat prostřední balon. Když budeme chtít vzlétnout, uzavřeme otvor nahoře, a když budeme chtít dolů, prostě ho otevřeme. Ale ten motor, ten nám dal pěkně zabrat…“ S nadšením se pustil do vysvětlování a ani si neuvědomoval, že se Julius a Olívie sice zdvořile usmívají, ale jeho latině moc nerozumí a téma jde úplně mimo ně.
„Obyčejný parní stroj prostě moc váží a kromě toho potřebuje vodu, spoustu vody. Tak mě napadlo, že to zkusíme s tepelným motorem. John Ericsson ho u nás doma postavil už před třiceti lety.“ Pozorně se na Julia podíval. „John Ericsson?“ zopakoval tázavě a vyslovil to, jako by se dovolával samotného Cincinnata. „To je ten chlapík, co stavěl obrněné lodě.“
Julius zdvořile kývl a Chuck se usmál.
„No, tak místo aby jako pohon použil páru, použil k pohonu pístů přehřátý vzduch.“ Došel k motoru na stole a zlehka poplácal kotel, který se již ohříval. „Horký vzduch se vhání do pístů, a jak se roztahuje, ochlazuje se a z druhé strany je pak proud horkého vzduchu zase stlačí zpátky. Píst pohání hnací hřídel a ta otáčí tímhle.“ Obešel motor a ukázal na vrtuli se čtyřmi dřevěnými listy skoro tucet stop v průměru. Podíval se na Hanka, ale jeho úsměv rostoucí napětí příliš nezměnil. „Připravení na další pokus?“
Hank kývl.
„Fjodore, těsnost pístů?“
„Jsou převrtané s tolerancí na tisícinu palce. Celá mašina váží pod pět set liber,“ vysvětloval rázně stroj-nik o několik let mladší než Chuck a ten ho poplácal
po zádech. Kluk se nejdřív vyučil nástrojařem, když začali s hromadnou výrobou mušket, ale Chuck si brzy uvědomil, že má ty vzácné schopnosti rozeného umělce, a povýšil ho na hlavního strojníka u tohoto zatím nejnáročnějšího úkolu. Jediná potíž byla v tom, že Fjodor měl identické dvojče Theodora, obdařeného stejnými schopnostmi, a často bylo nemožné je od sebe rozeznat.
„Tak do toho.“ Chuck došel ke klapce a nesměle uchopil páku, chvíli váhal, ale pak kývl na Fjodora. „Je to tvoje hračka,“ prohlásil, i když po zřejmém vnitřním boji.
Fjodor s úsměvem přistoupil, chopil se škrticí klapky a posunul páku. Nic se nestalo. Chuck popleteně otevřel kotel, nahlédl dovnitř skleněným okénkem a otevřel přívod paliva. Malý komín byl rozpálený. Se syknutím se oba válce neznatelně pohnuly. Fjodor se podíval na Chucka, který kývl na souhlas, a mladý strojník otevřel klapku ještě o kousek. Jeden píst se zvedl na maximum, druhý sjel o kousek dolů a tam jako by se motor zarazil. Chuck popadl malé kolečko setrvačníku upevněné k hnací hřídeli a otočil jím. Se syčivým škytnutím se válec dostal na konec své dráhy, vrátil se, zvedl se, vrátil se a vrtule na konci hřídele se s tichým bzučením pomalu roztočila. Fjodor s úsměvem otevřel klapku naplno a stroj začal pomalu, pravidelně supět.
„Zkusíme to změřit!“ křikl Chuck.
Přiskočili pomocníci, popadli rohy železného plechu, k němuž byl motor připevněný, a zvedli ho nad hlavu, aby otáčející se vrtule nezadrhla o zem. Odnesli motor k jinému stolu celému špinavému od oleje. Chuck došel k vrtuli, sklonil se, zahákl k motoru kontrolní lano a druhý konec upevnil k pružinové váze.
„Všichni ven!“
Přistoupil k němu Hank a popadl ho za ruku. „Ty jdeš taky ven. Keane dal jasný rozkazy, že se nesmíš dostat do žádnýho nebezpečí.“
Chuck zavrtěl hlavou. „Hrom do toho,“ smál se, „mám vyšší hodnost než kdokoliv v tyhle místnosti. Tak vypadni.“
„Já zůstávám,“ prohlásil Jack a ostatní pomocníci a dělníci kývali na souhlas.
„Tak dobrá, zůstaneme všichni!“ křikl Chuck a dal znamení Fjodorovi, aby otevřel klapku.
Vrtule, která se s tichým supěním otáčela, zrychlila, až byla vidět rozmazaně, a šaty na Fjodorovi přímo vlály. Syčení teplovzdušného motoru zesílilo do strašidelného pískání a stoupal z něj horký vzduch. Nucené vyháněný vzduch bafal a plnil místnost olej-natým pachem spáleného petroleje. Hukot vrtule sílil až k rozechvělému řevu a Chuck s nadšeným výkřikem ukázal na motor, když začal klouzat po stole, kde ho drželo jen poutači lano upevněné k váze.
„Tah přes sto liber a stoupá! Dej mu všechno, Fjo-dore!“
Rus otevřel klapku naplno a dílnu naplnilo vytí motoru a vrtule.
„Přes tři sta a stoupá! Hrome, máme to!“ Chuck couvl od stolu s motorem a vrtulí a zamířil k Juliovi a Olívii, kteří tu stáli s vykulenýma očima zády opření o zeď.
„Utrhl se!“
Chuck se otočil a s tupým úžasem civěl na motor, který jako by seskočil ze stolu. Všechno se stalo příliš rychle, než aby stačil zareagovat, když vrtule narazila na ponk a rozletěla se na kousky, takže místností prosvištělo hotové tornádo třísek. Chucka cosi zezadu srazilo na kolena, vzápětí už ležel na zemi. Ozý-
val se tu poplašený křik a jedna petrolejka, zasažená kusem vrtule, vybuchla v plamenech.
Šílená kakofonie zvuků postupně utichla, nahradil ji křik dělníků, kteří přibíhali zvenčí a nosili kýble s pískem. Motor, nyní ležící na boku, stále bafal, šílený stroj, který odmítal přestat. Z převržené nádrže se rozlévala hotová řeka plamenů. Chuckovi se zatočila hlava. Do očí mu stékal teplý pramínek, nebyl si jistý, jak se vlastně dostal na zem.
„Ty krvácíš!“
Podíval se na své nohy a viděl, že ho za kolena drží Olívie. Došlo mu, že dívka zareagovala, zatímco on sám tam jen tupě stál, a srazila ho na zem těsně předtím, než se vrtule rozbila. Popolezla blíž a vytřela mu krev z očí. Chtěl se posadit, ale ona ho přitlačila k zemi se silou, která ho překvapila. Kolem něj se seběhl vzrušený dav. Motor dál vyl a ostatní se snažili uhasit plameny. Na nohy se vyškrábal Fjodor, zavřel klapku a motor se sípavě zastavil, jen horký kov ještě cvakal.
„Funguje to, ať se propadnu, ono to vážně funguje!“ výskl Hank a klekl si k Chuckovi. Ten se na něj usmál.

„Na váze to bylo tři sta liber!“ vyhrkl Chuck vzrušeně. „Prostě ji to přetrhlo a vrtule celej ten všivej krám shodila z ponku!“
„To stačí. Budeme moct lítat,“ prohlásil Hank.
„Máme náhradní vrtule. Připevníme novou a uvidíme, jak dlouho ten prevít pojede.“
„Málem tě to zabilo a ty chceš začít znova!“ vybuchla Olívie rozzlobeně. Hněvala se kvůli jeho chlapeckému nadšení. Byl zázrak, že to nikoho nezabilo. Chuck se jí podíval do očí a konečně se mu udělalo slabo. Chvíli na ni hleděl, až koutkem oka spatřil mládence z telegrafní stanice. Kluk, bílý jako stěna.
s chvějícími se rty, stál v zakouřené místnosti, funěl a v ruce držel kus papíru. Nějak nebylo třeba říkat, co v té zprávě stojí.
„Měli bychom se pustit do práce,“ prohlásil Chuck tiše a na dětinskou radost, kterou cítil před chvílí, i na Olíviin výraz, dočista zapomněl.
* * *
„Ne, zatraceně! Musíš to držet výš, ty zatracenej idiote!“
Když seržant na cvičišti zařval, Vincent Hawthor-ne se obrátil. Slova byla pronesena ve stěží srozumitelné latině, ale on zjistil, že bez ohledu na éru nebo na svět, seržant rozzuřený na nemotorného rekruta řve vždycky stejně.
Ruský seržant vytrhl třesoucímu se seržantovi mušketu z rukou a otočil ji dolů, takže bodák chlapci mířil na břicho.
„Viděl jsi někdy Tugara?“ hulákal seržant.
„Na kříži.“
Vincent sebou trhl. Po dlouhé zimě a časném jaru zbyly z merkijských mrtvol jen krkavci oklované zbytky šlach a kostí, i když se od nich stále šířil slabý pach smrti. Na jedné lebce byly vidět praskliny a díry po šesti ranách, které do ní vystřílel. Marcus je tam nechal viset jako připomínku, i když Vincent měl dojem, že vyceněné holé čelisti se mu vysmívají, připomínají mu, čím se stal.
„Tisíc láteř!“ prskl seržant. „Já je viděl na vlastní voči,“ – přešel zpátky do ruštiny – „když se na nás hnali po tisících a řvali svůj válečnej pokřik.“ Na chvíli se odmlčel a dramaticky ukázal na ošklivou jizvu, která mu na obličeji vytvářela věčný úsměv, ústa měl díky ní příliš široká a scházelo mu hezkých
pár zubů. „Já byl se zatraceným Pátým suzdalským a tohle jsem utržil v bitvě v průsmyku, takže, ať se propadnu, sakra vím, o čem mluvím!“
Obrátil zlý pohled na setninu. „Přiženou se jako stěna, jako hora, a nezastaví je nic, jen tohle!“ křičel a zvedl bajonet nad hlavu. Rekruti mu sice nerozuměli ani slovo, ale žádný se ho neodvážil vyzvat.
„Když ho budete držet moc nízko,“ hulákal seržant dál a bodl po rekrutovi, který poplašeně uskočil, „trefíte se jim rovnou pod koule. Pamatujte, že jsou osm devět stop vysoký. Dávejte bacha na seknutí mečem shora. Ale jsou kapku pomalejší než my, takže si na ten sek počkáte, vyhnete se mu, a než se vzpamatuje, přiblížíte se a bodnete nahoru, hezky vysoko. Bodat vysoko,“ – opět přešel do latiny – „zespoda do břicha, který budete mít přímo před očima! Pak otočit,“ – pootočil bodák – „a vytáhnout!“ – cukl se zbraní dozadu.
„Tak znova!“
Hodil mušketu zpátky rekrutovi, který se tvářil ublíženě a byl celý rudý ve tváři, jako by měl každou chvíli propuknout v pláč.
„Parom a Ghesus mu pomáhejte,“ poznamenal Dimitrij tiše.
„Slabí zemřou,“ opáčil Vincent chladně. „Jenom doufám, že nás s sebou nestrhnou všechny.“
Dimitrij se trochu polekaně podíval na Vincenta, který zatím pobídl koně do pomalého klusu přes cvičiště směrem, kde se k výcviku řadila celá brigáda. Vincent seděl v sedle rovný jako svíce. Konečně se naučil sedět na velkém koni, i když zezadu pořád vypadal jako malý kluk: úzká ramena, pět a půl stopy na výšku a jen něco málo přes sto liber.
Ráno bylo chladné a svěží, s příslibem rostoucího tepla, a od západu se zvedal vítr vanoucí od otevřené stepi. Ozval se hvizd a Vincent se otočil v sedle, aby se mohl přes rameno podívat na další vlak přijíždějící z výhybky jižně od městských hradeb. Při pohledu na jeho strhané rysy si Dimitrij uvědomil, že na tomto dvaadvacetiletém generálovi není pranic dětského, nebo, pokud tu něco takového bylo, bylo to hluboko pochované. Kdysi něžný obličej měl chladný, vážný, pohled přísný a vzdálený, jako by měl modrošedé oči vytesané z ledu. Nechal si narůst úzkou řídkou bradku, kterou měl nyní zastřiženou do špičky, a náznak kníru. Už nenosil starou standardní kepi Pětatřicátého, místo ní nosil klobouk, kterému říkal „tvrďák“, se širokou krempou, vysokou střechou a černé barvy. Klobouk mu stínil obličej, takže měl nepřítomný výraz. Uprostřed byly dvě zlaté hvězdy ladící s hvězdami na rameni tmavomodrého dů-stojnického saka, zdobeného dvěma řadami zlatých knoflíků. Poté, co převzal velení Pátého, začal nosit bílou tuniku s vysokým volným límcem a plátěné kalhoty ruské pěchoty. Ale to bylo pryč. Nyní byl generálem velícím dvěma sborům ve výcviku a v očích měl výraz profesionálního zabijáka. Změnil se, hodně.
„Třiadvacátý románský,“ poznamenal Dimitrij tiše a otočil se v sedle, aby viděl na vlak, „připojí se k záloze Čtvrtého sboru v Suzdalu.“
Vincent nepřítomně kývl. Pět set dobrých vojáků pro kritické místo Potomacké fronty. Vincent tiše zaklel a podíval se na Dimitrije, jako kdyby za to starý ruský generál mohl.
„Jak mám hergot vytvořit dva nové sbory, když plukovník pořád odvolává vycvičené pluky tak rychle, jak je dokážu vycvičit?“
Kvůli převelení 23. a 25. k rozšíření románských oddílů na frontě na plnou divizi si vyměnili hotovou záplavu rozzlobených telegramů.
„Máš ve výcviku dvaašedesát dalších pluků,“ připomněl mu Dimitrij, „plus třicet pluků Markova sboru.“
„A jenom třetina mých mužů má zbraně a Markovi pořád chybí deset procent.“ Zakroutil hlavou a díval se, jak se lokomotiva lopotí s vagóny. „Romani aspoň můžou poskytnout vojáky, jinak bychom byli vyřízení.“ Díky Bohu za

Romány, říkal si Vincent, když vlak pomalu supěl do dlouhého kopce. Záložní vojáci, které jim poskytli, se konečně začínali chytat. Do půlky léta, pokud přežijeme tak dlouho, říkal si Vincent, bude románská armáda větší než ruská a bude ještě růst. Jeho 6. a 7. sbor budou mít v poli dvanáct brigád v šesti divizích. Třicet dva tisíce mužů, téměř tolik, kolik měla původní ruská armáda při boji s Tugary. Současná ruská armáda měla skoro sto dvacet pluků o průměrné síle pět set mužů a přes padesát baterií dělostřelectva. Každý muž mezi šestnácti a pětačtyřiceti, který neuměl něco, co bylo třeba pro průmysl, byl se zbraní na frontě. Dvě ze čtyř divizí v Suzdalu pracovaly v továrnách a pátá byla vyčleněna pro práci na železnici nebo v jiných továrnách. Románské oddíly tvořily další divizi 4. sboru, takže bude mít aspoň standardní bojový stav –tři divize s celkem třiceti pluky. Ti, kteří se nehodili do služby, byli na polích a v továrnách, připravení být povoláni do domobrany. Byla stejně špatná jako konfederační – prostě nikdo jiný nezbýval. Bez Románů by již byla válka dávno prohraná.
Andrew s ním již probíral dlouhodobé politické důsledky tohoto stavu, tedy pokud budou mít nějakou budoucnost. Jelikož měla Róma třikrát víc obyvatelstva, bylo nutné udržet spojenectví nedotčené, jinak by mohlo dojít k tomu, že by se Romani opět vrátili ke zvyklostem svých předků a vydali se na cestu dobývání.
Prozatím se však románské oddíly ani vzdáleně nerovnaly ruským, které vybojovaly dvě války a měly za sebou čtyřleté učení u mužů z 35. a 44. Ti, kteří přežili, byli všichni veteráni. Vincent měl pocit, že pokud něco, tak přežití republiky bude víc než na lidech záviset na románských zdrojích. Za železnicí na řece Tibeře to v novém přístavu kypělo činností. Právě přistál pobřežní nákladní člun naložený několika tunami zpracované síry, určené pro prachárnu ukrytou nahoře nad Hispánií nebo pro balony, kdy se měnila v kyselinu sírovou, z níž se, v kombinaci se zinkem, vyráběl plynný vodík. Na řece plulo několik galér a procvičovalo prudké obraty. V jediné krátké námořní válce, kterou od svého příchodu na tento svět vybojovali, se sice ukázalo, že galéry jsou příliš zranitelné salvou z mušket na krátkou vzdálenost, nicméně pořád posloužily svému účelu při nájezdech na karthské pobřeží, kde získávaly informace a přivážely tisíce uprchlíků. Další lodi již byly zakotvené a právě z nich vykládali potraviny, živá prasata a dobytek, lana z lánů konopí rostoucího v dalekém východním pohraničí, hedvábí pro balony, kdy každému šlechtici vybrako-vali šatník a další nakoupili v jihozápadních zemích Katha, které brzy zaberou Bantagové.
Pod Caprou na jihu bylo objeveno ložisko uhlí a umounění havíři přepravovali drahocennou surovinu na východní břeh řeky, kde byla zbudována koksárna, v níž se z uhlí vyrábělo palivo pro nové vysoké pece.
Za vysokou pecí stála továrna na zpracování mědi, vyrábějící miliony perkusních kapslí pro muškety a náboje, a drátovna, jejíž produkt zoufale potřebovali pro další nenasytné telegrafní linky. Vedle byla koželužna, poskytující výstroj: opasky, pouzdra na
náboje, boty, sedla, postroje, až po přířezky na kře-sadla pro staré, doposud používané muškety. V His-pánii o kus dál po železnici se zpracovávala rtuť do rozbušek a perkusních kapslí. Vyrostla i vozovna pro železniční údržbu, včetně všech nástrojů nutných pro opravy a generálku lokomotiv a vozového parku. V Cilcii byl na plážích objeven jemný písek, výborně se hodící pro výrobu čoček dalekohledů, a vzápětí tu již stála sklárna, kde se vyráběly láhve. Do nich se ukládalo víno, zavařené ovoce a kondenzované mléko pro nemocné a zraněné.
Ve vnitrozemí, v Brindisii a Capriu vydávala ložiska ropy několik barelů denně pro pohon vzducholodí a další produkty, jako maziva pro lokomotivy a nebezpečně nestálý benzen.
Lokomotiva bafala po kolejích položených vedle Appijské silnice a pomalu šplhala přes poslední řadu kopců, než nabrala rychlost a zamířila na severozápad k Hispánii a pak do Ruské republiky.
Vincent se díval na ztracené duše sedící v dobyt –čácích a krčící se na zásobách přivázaných na valnících. Vypadali docela dobře, k jejich uniformě patřily bílé kalhoty do půli lýtek a sandály s koženými řemeny křížem převázanými nahoru až pod kolena. Tuniky, podle vzoru unionistických blůz, měly šedohnědou barvu – skoro jako konfederační, říkal si Vincent – a plstěné klobouky širokou krempu a stejnou barvu jako tuniky. Někteří důstojníci měli uniformu staré legie, která byla dávno rozpuštěná, a leštěné kyrysy a přilby s chocholem působily v moderním vojsku zvlášť nepatřičně. Někteří muži měli batohy, ale většina jen všudypřítomnou matyldu přehozenou přes levé rameno, díky čemuž rebely připomínali ještě víc. Pluk patřil k několika málo románským jednotkám vyzbrojeným springfieldkami, kvůli čemuž Vincent v duchu klel. Dostat nejlepší zbraně byla pěkná dřina, a teď mu je brali.
Na rozdíl od Rusů nebudou Romani bojovat na domácí půdě s nepřítelem před branami. Tihle muži jeli šest set mil daleko. I když všichni Romani věděli, jak by dopadli, kdyby Rus padla, Vincent stále přemítal, jak dobře budou tito muži bojovat, až se na ně poženou první Merkiové.
Hlavou se mu mihla vzpomínka: znovu držel prů-smyk, zatímco zbytek vojska ustupoval, a rychle se k nim blížila stěna opěšalých Tugarů se svým hrdelním bojovým pokřikem, skučícími nargami, vířícími kotli a zástavami s lidskými lebkami a koňskými žíněmi zvednutými vysoko do vzduchu. V mlze a kouři se blýskaly čepele a dupot nohou zněl jako blížící se bouře.
Vincent se znovu podíval na řadu rekrutů nacvičujících plukovní čtverec a seržanti, někteří románští ale většina ruských, pořvávali rozkazy. Slunce již vyšlo, pronikalo jarní mlhou po ránu – den byl tak příjemný ve srovnání s temnými myšlenkami, které mu zamlžovaly mysl. Vojáci vypadali docela dobře na někoho, kdo to dělal již pár měsíců. Ale jak zareagují, až se na ně rychlostí dvě stě yardů za minutu požene smrt?
„Vypadali jsme taky tak?“ zeptal se Dimitrij, jako kdyby Vincentovi četl myšlenky, a usmál se. „Většina z nás nepoznala levou stranu od pravé, když byl vytvořený starý Pátý. Tak jste nám na jednu nohu uvázali seno a na druhou slámu. Seno, sláma, tak jste nás učili.“
„Je těžké na to vzpomínat,“ poznamenal Vincent.
„A tvoji Yankeeové, vypadali někdy taky takhle?“ vyptával se Dimitrij dál a díval se na Vincenta jako otec, který se snaží uklidnit nervózního syna.
Vincent se chabě pousmál. Bože, jak je to dlouho? Život předtím se mu začínal trochu zamlžovat. Ano, kdysi musel

vypadat takhle, vyděšené dítě, kterému mušketa padala z ruky, nebyl si ani jistý, jestli vůbec dokáže vystřelit, natož někoho bodnout bajonetem.
První zabitý? Novrod, strážný na hradbě, když tehdy prchal z vězení. Zvláštní, teď byli z tehdejších nepřátel spojenci, část stejné republiky. Následovaly bouře na náměstí, pak války a vyhození přehrady. Tím zabil asi padesát tisíc? Možná sedmdesát či osmdesát. Ráno poté se dala Nepra přejít suchou nohou po tugarských mrtvolách, řeka jimi byla skoro ucpaná. Pach smrti ve vzduchu visel několik týdnů a břehy řeky byly doposud poseté kostrami.
„Ne, Dimitriji," zašeptal. „Nevzpomínám si, že bych někdy vypadal takhle."
„Ale ano, vypadal. Možná tak Vypadal dokonce i sám plukovník, jako vyplašený rekrut se slzami na krajíčku."
Bylo těžké představit si Keana jako bažanta, poručíka, a Pětatřicátý jako bandu ustrašených a vzrušených chlapců, kteří se jdou poprvé podívat do světa, z nichž mnozí se pomočili, když kolem proletěla první kulka.
„Až přijde čas, poučí se. Stejně jako vy, stejně jako my."
„Doufejme, Dimitriji. Jestli ne, odskáčeme to všichni. Jižani aspoň brali zajatce, ale jediná chyba s Mer-kii, a všichni budeme mrtví – všichni…" Odmlčel se a v očích měl chladný, vzdálený pohled. Pobídl koně do kroku a projel kolem nastoupeného pluku. Cestou salutoval čekajícím důstojníkům, kteří stáli strnule jako sochy, než Vincent projel. Dimitrij a zbytek štábu se vydali klusem za ním. Vincent přejel celé cvičiště a zastavil se u brigády zkoušející poprvé tak-tiku boje ve velkých jednotkách. Některé tváře znal. Byl tu dokonce starý voják od Pětatřicátého, nyní jako brigádní generál. Za ním se třepotala trojúhelníková vlajka, červená s bílým křížem 1. brigády 2. divize. Byla to vzpomínka na oddílové znaky Poto-macké armády. Řecký kříž značil nově vytvořenou Šestou brigádu, a když se Vincent ohlédl, uviděl svého korouhevníka pyšně držícího čtvercovou zástavu se zlatým křížem na tmavomodrém poli, označující přítomnost velitele sboru. Zvláštní, že moje jednotka má kříž, pomyslel si a hlavou se mu mihla vzpomínka na mrtvého Merkiho visícího na fóru. Ale muži z Pětatřicátého, vzpomínajíce na staré časy, trvali na tom, že nové vojsko bude mít stejné odznaky jako staré.
„Straytere, rád vás vidím."
Roger Strayter v odpověď přátelsky zasalutoval. Na Rogera si musel trochu zvykat. Byl veteránem z Pětatřicátého, u pluku sloužil již od Antietamu, hluboká rýha na tváři byla památka na Fredericks-burg. Nepříliš dobře se znali ještě z Vassalboro v Ma-ine. Roger byl něco jako vesnický rošťák, připravený ke každému darebáctví. Vincent pochyboval, že by si Roger pamatoval, jak ho jednou honil po ulici a vyhrožoval, že „tomu malýmu kvakerskýmu klukovi" vypráší kožich. Rozhodně mu to nehodlal připomínat.
Roger našel své místo jako velitel pluku a nyní velel brigádě, ale Vincent z toho šest stop vysokého obra se širokými rameny cítil nepatrný dopal, že musí přijímat rozkazy od prťavého válečníka, který má stěží sto dvacet liber.
„První den brigádního výcviku, co?" zeptal se Vincent.
Roger kývl a vypadal trochu nervózně.
„No, tak to nebudu zdržovat."
Roger se otočil k velitelům pluku. „Znovu! A hrome, Alexeji, tví kluci musí běžet nejdál, tak ať drží lajnu!"
Muži zasalutovali a rozběhli se ke svým svěřencům. Vincent se s potěšením díval na dlouhou řadu. Vepředu stály tři pluky a řada se táhla skoro čtyři sta yardů. Vzadu byly v zástupu další dva pluky. Při tom pohledu ucítil vzrušení – aspoň ty tři pluky vepředu měly muškety, které se v ranním sluníčku leskly. Stěna oceli a těl.
„Brigádo!" Rozkaz opakovali podél řady. „Vpravo," – na okamžik se odmlčel – „toč!"
Muž nejdál napravo zůstal na místě a muži nalevo se naplno rozběhli. Řada se, jako obrovské dveře na pantu, začala otáčet po oblouku téměř čtvrt míle dlouhém. Obrat pokračoval a Vincent otočil koně, zajel dopředu a cestou se ohlížel a zvažoval, co vidí.
Mezi 2. a 3. plukem se objevila mezera a cvičištěm se nesly nadávky, jak vyběhli štábní důstojníci a snažili se mezeru uzavřít. Mezera se však rozšiřovala, muži na krajích se opožďovali. Řada se prohnula jako povolený provaz. Přes rozkazy bylo slyšet dupot nohou, cinkání výstroje a drsný křik důstojníků. 3. pluk se začal rozpadat, měnil se v obrácené V. Vincent se podíval na Rogera, který byl rudý vzteky. Dva pluky vzadu v zástupu podle setnin se aspoň držely pohromadě, formace se rázně stáčely.
Konečně byl obrat dokončen a opozdilci se opět zařazovali na svá místa. Všichni upírali oči na Vincenta, jako by čekali na soud. S Rogerem v závěsu Vincent doklusal ke 3. pluku, kde na výbuch čekal románský velitel.
„Mohlo to být lepší," poznamenal Vincent a jeho hlas se jasně nesl. Velitel neříkal nic. „Sakra mno-hem lepší!" štěkl Vincent. „Tohle je zatracený cvičák a vy ani nedokážete udržet pluk pohromadě! Pokud Merkiové přenesou útok na křídlo, Bůh nám pomáhej, jestli budete na konci řady a my budeme muset křídlo stáhnout. Nebude to jako tady, bude tam prach, kouř a umírající muži a vy budete muset všechno dokonale zvládnout, nebo všichni umřeme. Vy všiváci v boji nevydržíte ani pět minut." Rozzlobeně otočil koně a s Dimitrijem po boku odjel. Chvíli jeli mlčky, pak se Vincent konečně podíval na Dimitrije.
„No tak, řekni to."
„Co mám říct?"
„Že jsem se ještě nikdy nepřestal ovládat, že jsem vždycky všeho dosáhl s klidným vysvětlováním a na příkladech – vím, co si myslíš."
„Řekl jsi to sám, můj generále."
„Chci, aby byli připravení zabíjet Merkie, aby všechny ty prašivý zmetky zabili." Odmlčel se a v duchu nadával. Zabít je všechny, to chci. „Nesnesu představu, že to zvorají, že prohrají, že udělají chybu, za kterou všichni zaplatíme."
„Křičet na ně je jeden způsob, jak toho dosáhnout," podotkl Dimitrij. „Ale já si pamatuju, že když jsi byl můj kapitán, mnohem lip jsi velel tím druhým způsobem."
Vincent se v sedle otočil. Věděl, že stařec má pravdu. Něco v jeho nitru se poddávalo – ztratil něhu, jíž měl kdysi

nadbytek. Ztratil ji, když střílel do zmučené postavy na kříži a miloval moc, kterou mu to poskytovalo. Bůh mi pomáhej, říkal si, získám ji někdy zpátky? A je tu vůbec Bůh, který mě vyslyší?
Neříkal nic a jel dál s Dimitrijem ztraceným v myšlenkách po boku.
Opětoval pozdravy jednotek, které míjeli, ale jako by se vznášel v jiném světě, temném světě plném ohně a války, a jeho čistá uniforma byla pláštěm pro toto nové zosobnění Marta.
Ze západní brány města vyjela skupina jezdců a rychle se blížila. Dimitrij mezi nimi okamžitě poznal Marka. Za ním vlála zástava patricijského konzula, orel na purpurovém poli.
Vincent zastavil koně a tváří se mu mihlo vzrušení – a Dimitrij viděl, že je to stále častější. Marcus, se zachmuřeným výrazem, dojel k Vincentovi.
„Začalo to – zatím je hlášeno deset umenů, míří k centru Potomacké fronty."
„Tisíc láteř," zamumlal Vincent a otočil koně, aby se podíval, jak brigáda znovu provádí obrat.
„Budou připravení nejdřív za tři měsíce a já trčím tady."
„Fronta na jihu?" zeptal se Vincent tiše.
„Pořád totéž, nic."
Vincent neznatelně kývl. „Půjdou přímo. Mají ty zatracené vzducholodi, a my ne. Budou vědět, co máme v plánu, a my nevíme vůbec nic. Čert je vem!" Udeřil se pěstí do stehna. „Ještě něco?"
Marcus zavrtěl hlavou. „Zůstaneme tady, připravíme se a budeme čekat podle plánu."
Vincent mlčel, ale v duchu nadával. Nechtěl tohle velení, ale Andrew a Kal mu ho stejně vnutili. Aspoň jsou tu Táňa a jejich tři děti v bezpečí šest set mil za frontou. Ne, on nic z toho nechtěl. To, co zbývalo z jeho duše, jej před tím varovalo, radilo mu požádat o to, aby ho zbavili velení, aby mohl pracovat pro svého tchána v kanceláři a pomáhat tímto způsobem. Ale on neposlouchal a každý den se díval na mrtvolu na kříži, mrtvolu, kterou s takovou radostí zabil. Byl velícím generálmajorem, měl stejnou hodnost jako muži, o nichž kdysi četl v Harper's Weekly: Hancock, Sedgwick, Pap Thomas z Chickamaugy, ma-
ličký Phil Sheridan. Usmál se věda, že od Sheridana dokonce převzal pár cetek. Gates' Weekly Illustrated přinesl na přední stránce dřevoryt, na němž byl vyobrazen ve chvíli, kdy ho povýšili, a jeho ten obrázek tajně potěšil, protože se Sheridanovi podobal včetně té bradky. A věděl, že převzal i ještě něco jiného: neutuchající touhu pobít Merkie do posledního. A teď, když se konečně začalo něco dít, vězel šest set mil daleko. Ohlédl se k západu, jako by mohl slyšet děla.
„Bude to dost brzy," zašeptal.
Dimitrij se otřásl, když slyšel svého velitele, protože z jeho hlasu čišela dychtivá touha po tom, aby mohl obejmout smrt.

Kapitola čtvrtá

„Úchvatné!" Jubadí qar qarth přitáhl otěže a podíval se na Hulagara.
Štítonoš merkijského qar qartha mohl jen souhlasit, protože prese všechno, co mu říkalo jeho tu, vá-lečnický duch ka se mohl jenom radovat.
Z vrcholku průsmyku se dívali na zvlněnou pláň táhnoucí se k severu a ozářenou odpoledním sluncem. V trávě vysoké po kolena bylo plno jarních květin. Ale jeho neuchvátila nádherná step. V obrovských černých čtvercích, deset pluků po tisíci válečnících, tu pochodovaly disciplinované řady umělců Baki Haš, vycházející z horského průsmyku a valící se jako nezadržitelný příliv. Jubadí, s nadšeným úsměvem, Hulagarovi hodil dlouhý dalekohled. Hu-lagar rozepnul bronzové spony a roztáhl trubici teleskopu do plné délky. Připadal mu skoro jako hračka, ale on ho taky vyrobil yankeeský dobytek, který chytili na podzim, a qar qarth ho dostal darem.
Hulagar si přidržel dalekohled u oka a rozhlížel se po pláni. Napravo se rozvinulo tisíc bojovníků do rojnice, aby kryli čelo k deset mil vzdálenému dalšímu průsmyku. Daleko napravo, stěží viditelné v dálce, byly další dva uměny, a on věděl, že ještě dál jsou další dva a právě opouštějí průsmyk u moře. Frontou šedesát mil širokou pochodovalo plných sedm umenů – a to byl jen zlomek jejich skutečné síly. S nadšeným pokřikem kolem rachotila baterie děl, jejichž osádky pobízely koně do posledního stoupá-
ní. Hulagar šije prohlížel s potěšením. Lafety byly hrubé, mnohem těžší než ty, které vyráběl dobytek, ale on se snažil sám sebe přesvědčit, že dobytek na rozdíl od nich nemá nadbytek koní.
Daleko vepředu, jako nafouklí brouci vznášející se ve větru, pluly vzducholodi. Tvořily předsunuté hlídky, pátraly v dobytčích liniích a hledaly případné nebezpečí. Zprvu si nemyslel, že by ty stroje byly k něčemu dobré, ale nyní věděl, že se mýlil. Staly se z nich orlí oči a jejich posádky je tak dokonce ozdobily, na spodek vaků s plynem namalovaly křídla a dopředu velké oči. I teď tisíc dobytčat na druhé straně kopců dřelo na stavbě nových hangárů pro vzdušné zbraně. Nalevo se step vlnila bez přerušení, jen jako tečky na zeleném moři se tu pohybovala hodně roztroušená rojnice.
Hulagar dalekohled předal Vukovi, který vzrušeně zabručel.
„Jeden útok, a mohli bychom tady prorazit!" prohlásil zan qarth a v potěšeném šklebu ukázal zuby.
„To je to poslední, co chceme," prohlásil Jubadí. „A kromě toho vědí, že přicházíme tudy. Toto je jenom čelo, počítají se rohy." Ukázal na svrženou strážní věž na hřebeni, odkud bylo vidět do průsmyku, a pak na rovnou řadu tyčí mířící přímo k severu k postavení dobytka o padesát mil dál. Na tyčích scházel drahocenný drát, důkaz, že při ústupu měli dost času si ho odnést. To zařízení pro něj bylo stále záhadou. Doufal, že ukořistí jeden z těch drátomluvů nepoškozený, aby mazlíčci pracující s Hinsenem a ostatními yankeeskými námořníky z Ogunquit, které vloni během tažení nechali doma, mohli odhalit jeho tajemství. Těch asi třicet Yankeeů a suzdalských námořníků s rodinami byli stále v Kartě. Někteří z nich

odmítali pomoci, ale po měsíční hostině byla většina z nich docela ochotná spolupracovat. Na dobytek si žili v přepychu: nejlepší jídlo, ženy podle chuti, všechno, co si mohli přát. Dobytčí námořníci pod velením kusu zvaného Jamie byli mnohem prohnanější a zmizeli, jakmile předali yankeeský stroj jezdící po železných kolejích. Nezáleželo na nich, a až tahle válka skončí, vyřídí to s nimi.
Možná dokonce splní svůj slib daný Hinsenovi a těm, kteří s ním spolupracovali, že je ušetří, pokud mu budou dál vyrábět zbraně. Přinejmenším ten, který si říkal Hinsen, prokázal užitečnost, když jim předal tajemství hořícího vzduchu, díky němuž se lodi mohly vznést na oblohu. Byl to dobrý mazlíček.
Do Hulagara dloubl Vuka a ukázal mu, že chce dalekohled. Hulagar mu ho předal.
„Zaútočíme, teprve až přijde čas použít všechnu sílu," řekl Jubadí svému synovi. „Pamatuj si to. Když je tvůj nepřítel na jednom místě, připrav past dobře, lstivě, a zaútoč s váhou hory, ne dřív."
Vuka neochotně odložil dalekohled a podíval se na otce.
Jubadí ukázal k západu. „Naši jezdci dobydou prusmyky z této strany, aby si Yankeeove mysleli, že náš úder přijde tudy a že levá strana není důležitá. Odříznou pozorovací místa v kopcích zezadu, aby dobytek nepoznal, co přichází z druhé strany. Tady uvidí zástavy pětadvaceti umenů, i když jich tu ve skutečnosti bude jen osm. A teprve tehdy zaútočíme tam, kde budeme chtít. Prozatím je musíme zabavit. Naše pravé křídlo na to bude bohatě stačit.
Tady nás nepotřebují. Yankeeove nebyli tak hloupí, aby se na odpor postavili v horách, jak jsem doufal. Teď půjdeme tam, kde se všechno rozhodne."
Pobídl koně do klusu a sjel dolů z kopce, míře k severozápadu za postupující rojnicí.
„Vzpomínáš, co jednou řekl Bobbie Lee?" Andrew sklonil polní dalekohled a podíval se na Hanse, jenž se opíral o vysokou strážní věž, zadumaně žvýkal tabák a ořezával klacík.
„Je dobře, že válka je tak strašná, jinak by se nám zalíbila," ocitoval Hans tiše.
Andrew si povzdechl, podal dalekohled Hansovi a sundal si brýle, které si prve posunul na čelo.
„Zvláštní, ale říkal to o nás, když jsme stáli před Fredericksburgem. Musel na nás být úžasný pohled."
„On tam netrčel jako my. Pamatuju si to zatraceně dobře," odtušil Hans, vzal si dalekohled a zaostřil, aby si mohl prohlédnout široké zástupy pochodující po druhém břehu Potomaku.
Merkiové manévrovali s přesností, která v něm vzbuzovala obdiv. Jejich útvary vytvářely obrovskou šachovnici, pole sto na deset, všichni bojovníci seděli na koních a každý útvar měl koně stejné barvy. Uměny postupovaly míli za předsunutou rojnicí v dokonalém pořádku. Za zástupy válečníků hrkotaly seřazené baterie a nezadržitelně se blížily.
„Zas do průlomu," zašeptal Andrew, vyklonil se z věže a podíval se dolů z výšky téměř sta stop. Pokud viděl, tak se na obě strany táhly zákopy, hliněné pevnůstky a reduty plné mužů, kteří vzrušeně křičeli a ukazovali za širokou řeku.
Telegrafní klíč za ním začal cvakat a on se díval, jak chlapec opisuje zprávu, než papír utrhl a podal mu ho.
„Od Barneyho dole na pobřeží. Hlásí zástavy čtyř umenů."
Hans zabručel, že slyšel, a dál sledoval nepřítele. „Ale zprava pořád nic," poznamenal. „Od rána je máme na dohled a levé křídlo je přímo tady, ani ne v polovině naší linie. Ale rojnice postupují podél ce-lejch kopců Shenandoah přímo na západ."
„No a?" zeptal se Andrew.
„Je to jako na zavolanou, moc okatý. Víš to stejně dobře jako já."
„Hansi, odsud k Shenandoah je to skoro padesát mil otevřené prérie. Tam se neschováš. Zatím jsme napočítali standarty patnácti umenů, takže to vypadá, že míří přímo sem."
„Můžou postupovat ve stupňovitým sledu a levý křídlo nechat plavat. Jenom bych měl rád jednu z těch jejich zatracenejch lítajících mašin," prskal Hans a ukázal hlavou, kde daleko za jejich postavením poletovaly dvě merkijske lodi a držely se dost vysoko, aby byly mimo dostřel ze země.
Andrew neříkal nic, jen si zastínil oči a zadíval se na nepřátelskou linii. „Dostat se přes řeku bude peklo," poznamenal. „Na brod míří třicet děl."
Hans kývl. „Blíží se rovnou k našemu nejsilnějšímu postavení a vědí to."
Andrew se díval, jak vlna nepřátel postupuje. Šachovnicová formace zrychlila do klusu.
„Ježíši, myslím, že zaútočí!" sykl funící 0'Donald. Prostrčil hlavu padacími dveřmi na plošinu a teď se k nim pomalu připojil.
Andrew se na něj podíval. „Co tady, k čertu, děláš?"
„Přišel jsem se podívat, jak se přesouvá záložní baterie," prohlásil Pat přihlouple, když si uvědomil, jak chabá je to výmluva, aby mohl dopředu.
Andrew se na něj káravě podíval, ale vzápětí už se zase věnoval merkijske linii. „Stačí zasáhnout tuhle věž a celé naše velení je v háji," podotkl suše.
Obláček kouře za řekou ho vytrhl ze zamyšlení. Chvíli trvalo, než přes řeku dolehl zvuk výbuchu. Uprostřed řeky vyletěl do vzduchu gejzír vody a střela se líně odrazila od hladiny a udeřila do rozbahně-ného břehu. Dělostřelci dole se vyčkávavě zadívali na Andrewa.
„Vrátíme se. Myslím, že to každou chvíli začne." Tuhle část nenáviděl, ale nedalo se s tím nic dělat. Došel na kraj plošiny a přestoupil do malé dřevěné klece, načež kývl na muže dole, a ti se chopili rumpálu a rychle Andrewa spustili na zem. Hans s Patem zároveň slezli po žebříku. Tenhle zlepšovák pro Andrewa spíchl Mina, ale on se pořád cítil hloupě, že ho na strážní věž a dolů přemisťují jako pytel zrní.
Dole pak přeběhl k hliněnému valu, vylezl na něj a znovu zvedl dalekohled. Nepřítel už byl jen míli daleko, hradba válečníků na koních se blížila vyrovnaným klusem, standarty s koňskými žíněmi povlá-valy v čele a půl míle před nimi se hnala rojnice. Předsunutá linie zvědů, kteří seděli nehybně na břehu čtvrt míle vzdáleném se náhle pohnula, bojovníci vyskakovali do sedel, a půl tuctu z nich zvedlo do vzduchu červené zástavy a mávali jimi.

„Označují brod," oznámil Andrew neschopen skrýt obdiv nad tak chladnou profesionalitou.
Zástup válečníků se přesunul, takže tři pluky z formace se k sobě přiblížily a vytvořily čelo tři sta jezdců široké.
Andrew na sobě cítil oči všech. Podíval se na velitele brigády, který měl na povel reduty u brodu, a beze slova kývl. Ve chvilce se zvukem nesl jasný zvuk desítek polnic. Na hliněných valech se na místa řadili střelci a opírali si hlavně.
Velitelé děl se postavili za své kusy a znovu je zaměřili, i když to v očekávání této chvíle cvičili celé měsíce.
V dálce se nyní ozvaly rohy a slabé bubnování, jako bouře na obzoru. Rojnice dorazila na protější břeh, válečníci klouzali dolů po rozbahněném břehu a jejich koně řehtali a kopali, když se dostali do stále ledové vody.
„Nestřílet!"
Rozkaz opakovali podél řady. Andrew usoudil, že muži se zatím řídí výcvikem – nemělo smysl plýtvat střelivem na pár set nepřátel, když jich bude vzápětí v dostřelu několik tisíc.
Rojnice postupovala řekou a ti, kteří se dostali mimo brod, se rychle potopili, takže obraceli koně a snažili se dosáhnout břehu. Ti, kdo bezpečně našli brod, jeli dál a zvedali kopí s červenými fáborky, čímž označovali cestu.
„Zatracený vzducholodi!" prskl Pat a Andrew se otočil, aby viděl, kam ukazuje. Od severu se blížily tři vzducholodi.
„Pozorovatelé," odtušil Hans, aniž se namáhal ohlížet. „Uvidí naši obranu v činnosti."
Dunění zesílilo, neslo se přes řeku ve vlnách. Andrew teď dalekohledem snadno rozeznával jednotlivé jezdce a z toho pohledu ho zamrazilo. Jezdci seděli na koních s luky v rukou, leštěné přilby se jim leskly a jejich řady označovaly zástavy s lidskými lebkami. Velitelé jeli v čele s tasenými šamšíry, které se v rudém odpoledním světle blýskaly. Bylo to jako za starých časů a jemu se náhle podlomila kolena. Bože, začínalo to celé nanovo.
První řada se dostala na břeh a mezi červenými značkami zamířila přes řeku. Ozvalo se pár výstřelů a Andrew se rozzlobeně ohlédl. Kolem valu již běžel seržant a z plných plic láteřil. Ale disciplína vydržela. Muži čekali, těch pár, kteří vystřelili, se tvářilo rozpačitě a honem dobíjelo.
„Jdou rovnou, hrome!" chechtal se Pat a radostně si mnul ruce. Zamířil k nejbližšímu dělu a odstrčil stranou seržanta, popadl odpalovací šňůru, znovu překontroloval náměr a spokojeně se narovnal.
Předsunutý voj se dostal doprostřed řeky. Voda se jezdcům přelévala přes třmeny a ti mlčky pobízeli koně dál. Na bojiště se sneslo strašidelné ticho, obě strany mlčely a jediným zvukem bylo ržání a šplouchání koní. Ve vodě již bylo tucet řad, několik tisíc jezdců, a stále postupovali. Koně se začali vynořovat z řeky, některým sahala voda již jen po spěnky.
Andrew si náhle uvědomil, že zadržuje dech, nedokázal vydechnout a napětí rostlo až k výbuchu. Na val vyskočil velitel brigády, zvedl ruku a namířil velikou pistoli k obloze.
První kůň dorazil na protější břeh, byl jen padesát yardů pod nimi a snažil se na kluzkém svahu získat rovnováhu.
Ozvalo se tupé prásknutí, a jak velitel brigády seskočil dolů, nad brodem zazářila světlice. Na čtvrtmílové frontě to vypadalo, jako by vybuchla samotná země, když téměř zároveň vypálilo půl druhého tisíce pušek a třicet polních děl. Řeka se zvedla v oslepující pěnové sprše. K nebi létali řičící koně a těla, řady se rozpadly, když se maso a krev střetly s krupobitím železa a olova. Rozbahněná řeka vmži-ku získala růžovou barvu a umírající ječeli bolestí do dunivé salvy.
Podél fronty se rozhostilo zvláštní ticho, když všichni pozorovali, čeho dosáhli prostým stisknutím kohoutku a trhnutím za odpalovací šňůru. Náhle se ozvaly rozkazy a chřestění tisíců nabijáků, zatlačujících kulky do hlavní, jak důstojníci i poddůstojníci vzrušeně pobízeli muže. Osádky děl přiskočily ke svým kusům a vytíraly hlavně. Přistoupili vojáci s prachovými patronami a dvojitými plechovými karta-
čovými náboji. Zasouvání nábojů doprovázelo kovové cinkání a vojáci uskakovali, velitelé děl na osádky řvali, aby ustoupily stranou.
Práskaly jednotlivé výstřely, nejdřív stříleli ti nejšikovnější, vzápětí následovalo dunění, když stovky zbraní vypálily téměř zároveň. Pat nadšeně zaklel a zaječel na své muže, ať ustoupí, načež rázně trhl za šňůru napoleonu a do rozpadajících se nepřátelských řad poslal na dvě stovky kulek z kartáčového náboje.
„Zastavit palbu," nařídil Andrew tiše a podíval se na velitele brigády, který kývl na souhlas. Rozkaz dál předaly polnice. Ještě se ozvalo pár výstřelů a Pat zvedl náměr a poslední kartáč poslal skoro až na protější břeh. Když se zvedl kouř, ozval se radostný jásot. Brod byl ucpaný těly, která již voda plná bahna a krve unášela pryč.
„Stovky, museli jsme těch špinavějch prevítů zabít stovky!" jásal Pat a připojil se zase k Andrewovi. Na protějším břehu se hemžili přeživší, šourali se z vody a tahali mrtvé s sebou.
„Proč přestáváme střílet?" zeptal se Pat. „Jsou pořád na dostřel kartáčů."
„Šetříme munici," vysvětlil mu Hans. „Schováváme si ji, až ji budeme potřebovat doopravdy."
„Hrome, vždyť jsme jim dali co proto!" zajásal Pat a jeho veselý křik převzali ostatní, tisíce mužů na valu se vzdorně vysmívaly nepříteli. Ozvalo se hvízdání, a když Andrew vzhlédl, viděl, jak se k nim z břicha jedné vzducholodi snáší černá skvrna, následovaná dalšími dvěma, které shodily druhé dvě lodi. Linií proletěla tlaková vlna výbuchů. Andrew se podíval doprava a viděl, jak o sto yardů dál k nebi šlehají plameny. Druhá bomba dopadla blíž, vyrvala kus opevnění a vyhodila do vzduchu dělo. Třetí jako by
se mu vznášela přímo nad hlavou, stále se zvětšovala a ošklivé hvízdání sílilo. Nakonec bomba minula pevnůstku a vybuchla na břehu řeky a bláto létalo až na padesát yardů vysoko. Merkijské vzducholodě se obrátily a vzdálily se na jih.
„Zatracená osina v prdeli," prskal Pat. „Tohle nej-ni slušnej způsob válčení."
Andrew se obrátil a podíval se na Hanse, jenž se ani nenamáhal na bomby podívat a místo toho pozornost upíral na druhou stranu řeky.
„Nejsou tak pitomí, aby dělali tohle. Tugaři to udělali v bitvě u brodu a my ucpali řeku jejich těly."
Andrew kýval na souhlas. Pokud něco, tak právě dokázali, že jejich postavení je naprosto nedobytné. Jediný jezdec, který se k severnímu břehu dostal blíž než na padesát yardů, nepřežil, aby o tom mohl vykládat. Jezdci na protějším

břehu se stahovali a někteří lidem, kteří se jim posmívali, hrozili pěstí. Na rozlehlé jižní pláni se postupující řady zastavily těsně mimo dostřel děl a jezdci jen nehybně seděli na koních. Na masy nepřátel byl ohromující pohled, jak řada za řadou zastavovala, přičemž každý útvar označovala zástava, a nade vším se převalovala vrstva světlého prachu.
Andrew pokývl Hansovi a Patovi, otočil se a slezl z valu. Mávnutím zahnal pobočníky a štáb, zamířil přes úzkou hliněnou pevnost a zadní brankou ven. Cestou přes volný prostor mezi hlavním opevněním a záložní pozicí prošel podél kolejí řadou zátarasů k brance na další postavení. Tady čekaly záložní oddíly, a když se přiblížil, vojáci zajásali. Andrew, ztracený v myšlenkách, si jich nevšímal a vydal se ke srubům, které sloužily jako velitelství. Když došel k tomu, kde bylo štábní velitelství, zašel dovnitř a oba přátelé jej následovali. Andrew nařídil telegrafistovi i zbytku štábu, aby je nechali o samotě, a pak za nimi zavřel dveře.
„Samozřejmě budeme tvrdit, že je to velké vítězství, ale bylo to od nich to nejtupější, co jsem zatím viděl!“ prskl a sesul se do křesla.
Hans zašel ke skříni, otevřel ji a vyndal láhev vodky a několik skleniček. Andrew ho zahnal, ale Pat se usmál, Andrewova varovného pohledu si nevšímal a pití přijal. „Nepoučuj mě, Andrewe, zlato,“ zafrkal. „Ta díra v břiše už se mi dávno zahojila.“ Trochu se zaškaredil, když poprvé polkl, ale vzápětí se mu rozzářily oči.
Hans si také nalil a posadil se naproti Andrewovi. „Takže mi už věříš?“ zeptal se unaveně.
„Je tu patnáct umenů, možná pětadvacet,“ řekl Andrew.
„Takže někde jinde jich může být až pětadvacet.“
„Na pravým břehu po nich není ani vidu, ani slechu,“ vložil se do hovoru Pat. „Dál prostě nezašli.“
„A jejich harcovníci se teď hrnou po severní straně kopců Shenandoah. Zítra v noci budou sto mil na severozápad, daleko za naším křídlem. Pořád máme v lesích hlídky až tam,“ opáčil Andrew. „Jestli přijdou odtamtud, budeme to vědět aspoň den dopředu. Do šesti hodin tam můžeme přesunout záložní divize.“
Hans mlčel a Andrew si ho unaveně prohlížel.
„Mám tři sbory, pětačtyřicet tisíc mužů, na stomí-lovou frontu. Ty máš taky celý sbor, Hansi. Jestli u tebe začnou potíže, můžeme k tobě přesunout Patův sbor.“
Pat vzhlédl od pití. „Ale hlavní město tak zůstane bez ochrany,“ poznamenal. „Myslel jsem, že jsme se rozhodli nechat zálohu právě pro tenhle případ.“
„Mohlo by to být nejhorší,“ přisadil si Hans. „Ale ty, Andrewe, to sám moc dobře víš. Vždycky musíš posílit vítězství, ale nikdy nedovolit, aby byl byť jediný chlap poražený. Jestli ztratíme pravé křídlo, Mein Gott, neposílej tam Pata. Budeš jeho muže potřebovat, aby ses udržel na Nepře.“
„Takže ty chceš, abych nechal jeden sbor, patnáct tisíc mužů, aby kryl skoro sto mil, a dva přesunul napravo?“
Hans kývl. „Ten poslední útok bys klidně odrazil i s pěti sty muži – s jedním plukem, ani bys nepotřeboval celou brigádu. Oni se jenom předváděli, věděli, že se tudy přes řeku nedostanou, ale chtěli, abychom si mysleli, že se o to zatraceně snaží.“
Andrew seděl mlčky a díval se na svého starého učitele. Prostě to nestačilo. Nikde to nestačilo. Našel si téměř nedobytné postavení – alespoň pokud bude řeka vzdutá, do začátku léta – ale linie byla tak zatraceně dlouhá, že prostě neměl dost mužů, aby ji mohl krýt celou. Něco mu říkalo, že Hans má pravdu, že má všechno vsadit na jednu kartu a přesunout oddíly napravo. Ústí řeky drželo půl tuctu obrněnců, takže tam Merkiové nemohli své válečníky přepravit čluny.
Ale přesto musel hlídkovat po celé frontě, protože nechat některou část bez ochrany by mohlo přivolat katastrofu. Merkiům stačilo, aby jich pár set v noci přeplavalo řeku v místě, kde by nikdo nehlídal, a za pár hodin by mohli vytvořit průlom a u zabezpečeného postavení postavit pontonový most. Andrew to pořád dokola propočítával už celé měsíce. Museli se udržet tady, jinak se nepřátelské dělostřelectvo zastaví až u Nepry.
„Zůstane to takhle,“ prohlásil a podíval se Hansovi do očí. Náhle ho zamrazilo, jako by se vydal na stezku, z níž už nebylo návratu.
Hans se nucené usmál. „Obojí je těžký rozhodnutí, synku,“ poznamenal.
„Ale je to správné?“ zašeptal Andrew.
Hans naklonil hlavu na stranu a zamračil se. „Copak jsem ti říkal, když jsi byl ještě mladý kapitán?“
„Už nejsem tak mladý,“ připomněl mu Andrew.
„Musíš se rozhodnout a svýho rozhodnutí se pak držet,“ zopakoval mu Hans otcovským tónem. „Rozhodl ses, jak nejlíp umíš. Být já na tvým místě, tak jsem se možná rozhodl stejně.“ Zaváhal, pak si dolil vodku a podíval se na Pata, jenž, s netypickou ukázkou zdrženlivosti, zakryl skleničku dlaní.
Hans dobromyslně pokrčil rameny a kopl do sebe panáka. Pak vstal a z rohu místnosti si vzal svou karabinu Sharps, kterou si, ačkoliv měl hodnost generála, vybral jako zbraň. „Měl bych se vrátit na svý místo.“
Zvenčí se ozvalo práskání výstřelů, vzápětí však utichlo.
„Nezapomínej, Andrewe Lawrenci Keane. Ať tentokrát prohraješ, nebo vyhraješ, nepochybuj o tom, že umíš velet. I když tady třeba prohrajeme, jestli pak začneš pochybovat, tak, Mein Gott, budeme vyřízení všichni, ty i ti, kteří jdou za tebou. A to bych ti nikdy neodpustil, až bychom se setkali na onom světě.“
Andrew vstal a nej radši by svého starého přítele objal, ale takový projev citů zavrhl. Chtěl toho tolik říci, ale Hans ho pohledem umlčel. Nemuseli nic říkat. Sloužili spolu skoro osm let a navzájem dobře znali každý sebemenší výraz, gesto, vyjadřující mnohem víc, než by kdy dokázala slova.
„Dej na sebe pozor, Hansi.“
„Uvidíme se, až bude po všem,“ opáčil Hans a odešel ze srubu.
„Až to skončí, ty starej Holanďane, tak bude pití na mě!“ křikl za ním Pat trochu příliš hlasitě.

Hans se ohlédl, nepatrně se pousmál a vyplivl proud tabákové močky. „Povedeš si dobře, synku," pravil a vzápětí byl pryč.
„Plukovníku Keane."
Andrew se zaúpěním otevřel oči. Nad jeho lůžkem stál mladý sluha a držel petrolejku.
„O co jde?" Okamžitě byl vzhůru a posadil se.
„Barney s tebou chce mluvit, pane."
„Potíže?"
„Měl by ses jít podívat, pane," sdělil mu chlapec trochu nervózně.
Andrew vstal, urovnal si pomačkanou uniformu a kývl sluhovi, ať mu pomůže se svrchníkem. Ve srubu byla pěkná zima, oheň v kamnech dávno vyhasl. U dlouhého stolu s mapami sedělo několik štábních důstojníků, hlavy měli opřené o předloktí a tiše po-chrupovali. Andrew do jednoho strčil nohou. Mládenec se zavrtěl a pak se s tlumenou nadávkou narovnal.
„Omlouvám se, pane, zdřímlo jsem si."
„To je jasné," odtušil Andrew a podíval se na hodiny na stěně. Ještě nebylo pět, svítat začne za půl druhé hodiny. Muži by měli za půl hodiny nastoupit. Vyšel ze srubu a rozhlížel se kolem sebe. Šaduka již skoro zapadl a vrhal na opevnění narudlé světlo.
„Kde je Barney?"
„Na svém místě," odpověděl ordonanc a ukázal mu.
Vzduch byl svěží, promísený obvyklými pachy tábora: pachem potu, koní, špatného jídla, lidských výkalů a hlíny. Vůně domova, pomyslel si Andrew.
Půda zvlhla rosou a Velké kolo bylo jasně vidět na obloze na západě, a třebaže méně jasné hvězdy přeráželo měsíční světlo, stejně to byl úchvatný obrázek.
Andrew došel k výpadové brance do pevnůstky a přešel úzký plácek pro nástupy. Barney se opíral o stěnu, ale když se Andrew přiblížil, postavil se do pozoru. Pat, který se ještě nevrátil do Suzdalu, se na Andrewa podíval a kývl.
„Nerad vás ruším, pane," vyhrkl Barney, „ale chtěl jsem, abyste si poslechl tohle."
Andrew chtěl poznamenat, že měl nejdřív zavolat velitele divize a pak jejich starého seržanta Barryho, jenž nyní velel sboru, a tak dál, podle velení, ale zarazil se, aby neskončil jako vzteklý morous. Občas byl postup velení jistou cestou k pohromě.
„O co jde?" zeptal se a přitáhl si vysoký límec kabátu, aby mu nebyla taková zima.
„Barney má pravdu, Andrewe," řekl Pat. „Chvíli poslouchej."
Andrew se vyklonil nad val a muži kolem utichli. Přes šplouchání řeky ženoucí se přes kamenitý brod bylo slyšet tiché hlasy.
„Začalo to kolem půlnoci, pane. Párkrát vystřelili a jednou jsme slyšeli výkřik. Zněl lidsky, pane. S chlapci si s tím lámeme hlavu celou noc."
Andrew se zadíval k východu. Obloha získala první indigové odstíny svítání, ale stále byla temná noc.
„Ať se muži připraví."
Ve chvilce se všude ozývalo volání do zbraně. Hluk z druhého břehu již nebylo slyšet, jak se muži s bručením a křikem zvedali a přidávali se k vojákům, kteří hlídkovali od půlnoci. Andrew slyšel, že mer-kijská, stejně jako tugarská tradice je nebojovat v noci, ale Tugaři ten zvyk nakonec porušili s téměř katastrofálními následky v bitvě u průsmyku.
Minuty se táhly jako sirup. Přišel k němu sluha s hrnkem horkého čaje a krajícem chleba se sýrem. Andrew se opřel o val, popíjel silný čaj a díval se, jak se objevuje slabé světlo, jako by se zvedala opona. Na jihovýchodě vycházel druhý měsíc, kterému do novu chybělo jen pár dní. Prostředek řeky byl v oparu, chomáčky mlhy vířily spolu s proudem a břehy halila mlha docela. Protější břeh byl stále nezřetelný, ale bylo zřejmé, že se nějak změnil. Byly vidět nejasné obrysy, občas se vynořovaly z mlhy. Andrew se podíval dalekohledem, ale stále mu bránila mlha. Tiše zaklel, dopil čaj a kývl na sluhu, aby přinesl čaj i Barneymu a sobě.
Obloha na východě byla stále světlejší, nyní získala šarlatovou barvu. Na protějším břehu zazněla nar-ga a vzápětí následovalo dunění bubnů a troubení na rohy. Postavy na břehu se zahemžily a následovalo pronikavé vytí, z něhož mrazilo v zádech. Nesourodý zpěv, sílil a slábl, slova se nedala rozeznat, ale stále získával na síle.
„Modlitba ke slunci?" hádal Andrew. Profesor v něm byl náhle zvědavý. Mohamedani se za úsvitu modlí – není to tady stejné?
Zpěv zněl dál a vyvrcholil ve chvíli, kdy stepí proletěl tenký paprsek světla stejně červeného jako slunce, které se konečně objevilo nad obzorem a již hřálo.
„Bude teplo," poznamenal Barney.
„Mlha se rychle rozplyne." Andrew zase namířil dalekohled na protější břeh. Mlha se chvíli vlnila. Na druhé straně byly stovky stále nezřetelných postav.
„Lidé?" zašeptal Barney.
Andrew se na něj podíval. „Máte lepší oči než já," řekl a nebyl si jistý, jestli s dalekohledem vidí lépe s brýlemi nebo bez nich.
„Myslím, že to jsou lidé," prohlásil Barney.
„Nestřílet!"
Rozkaz, který zařval seržant za nimi, upoutal An-drewovu pozornost. Z mlhy se vynořilo půl tuctu mužů a žen, brodili se vodou, která jim sahala po pás, mávali rukama a křičeli, třebaže je bylo na tuto vzdálenost stěží slyšet.
„Co sakra?" vydechl Barney.
Šestice pokračovala dál a v hluboké vodě utíkala hrozně pomalu, jako v noční můře. Andrew si vzal dalekohled zpátky.

Voda kolem lidí vyšplíchla a vzápětí následovalo práskání mušket. Čtyři z nich se zhroutili do vody, zmítali se a kopali nohama. Andrew se díval, sice jim pořádně neviděl do tváře, přesto na nich viděl děs. Další žena zakopla a ze zad jí trčel dlouhý šíp, pak šel k zemi poslední, ani ne ve čtvrtině řeky. Z mlhy se vynořilo několik Merkiů, vběhlo do vody a popadlo nejbližší těla.
Muži začali střílet a voda kolem tří Merkiů vystři-kovala. Jeden Merki se otočil a držel se za rameno. Rusové zajásali. Zbylí dva Merkiové se brodili dál a popadli čtyři těla, z nichž jedno se ještě chabě hýbalo.
„Snídaně," vrčel rozzlobeně Pat.
Merkiové ustoupili do řídnoucí mlhy a své oběti odvlekli s sebou. Muži dál stříleli a Andrew se podrážděně díval, jak na ně důstojníci křičí, ať šetří munici.
„Začíná se zvedat," zašeptal ordonanc hlasem napjatým vzrušením.
Jako by se zvedla opona na jevišti, mlha zřídla v pouhé chomáčky. Andrewovi se stáhl žaludek. Mlčky tu stál a zatínal zuby. Kolem něj muži kleli. Na druhém břehu během noci vyrostl vysoký val a v sílícím světle byly vidět stovky lopat, zablýskly se na odvrácené valu, když vyhazovaly hlínu, a vzápětí
zmizely. Ale tohle ho nerozčílilo. Na druhé straně mohli kopat, co hrdlo ráčilo – vlastně by to neznamenalo podstatnější rozdíl, pokud by nechtěli zaútočit Rusové.
„Ti všiví parchanti," štěkl Barney a Andrew kývl na souhlas.
Do řeky se táhlo široké molo, začátek přehradní hráze, na konci chráněné těžkou dřevěnou hradbou, kterou právě posunuli o dalších pár stop. Na molu se hemžili dělníci, byly jich stovky, s proutěnými koši na ramenou. Když dorazili na konec mola, vysypali kamení a hlínu na vršek přehrady a vrátili se. Ti dělníci byli lidé – Karthové.
Andrew se zděšeně otočil ke svým mužům. Ti všichni hleděli na něj a čekali, co řekne. Nechal si podat velký dalekohled a čekal, až mu ho pobočník přinese. Roztáhl ho, opřel o val a dřepl si. Potřeboval se pořádně podívat a polní dalekohled nestačil. Na valu stály na stráži desítky Merkiů s luky a mušketami a na rostoucí hráz mířilo půl tuctu polních děl, připravených zlikvidovat každého, kdo by zaváhal. Jeden z mužů právě odhodil koš a skočil do řeky. Málem ještě nebyl ve vodě, když ho zasáhli. Za těžkou dřevěnou překážkou se objevili strážní s biči a zahnali nevolníky zpátky do práce.
Andrew pozvedl dalekohled a uviděl dlouhou řadu mužů a žen, mířící k nízkému vršku, z něhož již byla odkopána značná část. Připomínali mu mravence.
„Jak daleko byste řekli, že to je?" chtěl vědět Andrew, aniž by odtrhl zrak od dalekohledu.
„Nejmíň třicet yardů, možná o něco víc," odpověděl Barney.
„Proti proudu, pane," ozval se pobočník. Andrew otočil dalekohled a namířil na místo, kam důstojník ukazoval. Několik set yardů od brodu vyrostl podél
břehu násep. Za ním bylo něco, co vypadalo jako dlouhá trámová uzávěra a několik hrubě vyrobených vorů, na nichž byly naložené balvany. Andrew se narovnal a opřel se o val, než si uspořádá myšlenky.
„Uslyšeli jste to poprvé kolem půlnoci?"
Barney kývl.
„Je to dvě stě padesát yardů daleko," řekl Andrew. „Třicet yardů za šest hodin – možná za osm."
„Zítra ráno by mohli být v polovině řeky."
„Čím víc řeku zmáčknou, tím rychleji poteče," přidal se Pat. „Dostanou se na místo, kde i když budou sypat hráz seberychleji, proud jim to sebere."
„Na to mají trámové uzávěry a vory," odtušil Andrew a ukázal rukou proti proudu.
„Kristepane, přetáhnout ty krámy přes hory až sem musela být pěkná fuška."
„Mají spoustu pracovní síly," podotkl Barney.
„Postaví molo, jak nejdál to půjde, a všechno to ostatní strčí do řeky. Přes zbytek vody potopí vory a za tím zbudují trámovou uzávěru."
„Tak budou moct přejít přímo pod ní a dostanou se pod naše opevnění," vyhrkl nervózně Barney. „Jestli ta přehrada pár dní vydrží, celý spodek až k moři bude odhalený."
„Hrom aby do toho!" štěkl Andrew a vzal si polní dalekohled, aby se mohl znovu podívat.
„Je to prostej plán, až na jednu věc," podotkl klidně Pat.
Andrew odložil dalekohled a podíval se na něj.
„Budeš je muset zabít." Pat sáhl do kapsy, vyndal špalík tabáku a nabídl dokola. Andrew si ukousl a pálivý žvanec popohnal jeho již tak dost prudce bušící srdce. Znovu se podíval na molo a nekonečný řetěz rozedraných otroků, kteří na něm pracovali.
„Jsou to Karthové," řekl. „Jsou zajatci těch ďáblů/'
„Pracují pro nepřítele," namítl Pat. „Buď my, nebo oni."
Andrew se podíval na bledého Barneyho, který vyčkával.
„Pane Barney."
„Pane?"
„Rozkaz bateriím k zahájení palby. Nejdřív kartáče, pak kule."
Dělostřelci stojící vedle svých zbraní se na něj dívali.
„Udělejte to!" zařval Andrew. „Jestli to neuděláme, budeme mít Merkie tady!"
Důstojníci baterií se rozešli ke svým kusům a rozkazy vydávali roztřesenými hlasy. První dělo vystřelilo. Andrew zvedl brýle. Voda před molem vystříkla. Přidala se další děla. Lidé se začali hroutit a vzduchem se nesl pronikavý řev. Na molu vypukla panika, zajatci odhazovali koše a chtěli uprchnout. Z valu na druhém břehu práskla salva a smetla desítky otroků, kteří uvízli v křížové palbě.
„Bůh zatraťjejich černý duše!" zaječel Pat a praštil pěstí do valu.

Molo pokrýval koberec těl a Andrew se jen mlčky díval a modlil se, aby to skončilo, ale věděl, že tak jednoduché to nebude. Za ochrannou bariérou se objevili Merkiové a máchali karabáči. Panika utichla a nevolníci se zase pustili do práce, zmučené oběti se hnaly po molu, vysypaly hlínu a řítily se dál. Molem otřásly výbuchy několika kartáčů, zasáhly hlouček mužů a dostaly i jednoho Merkiho. Nastala chvilka nerozhodnosti a pak se objevil další Merki s bičem a zahnal zajatce zpátky do práce. Ale ti, kteří již vysypali koše a chtěli utéci zpátky do úkrytu, se ještě nesměli vrátit. Přiběhl Merki, dřepl si, aby tvořil co
nejmenší cíl, a ukázal jim zpátky. Zajatci se zastavili a šli posbírat mrtvé. Popadali další a další se objevili. Život za jediný koš kamení a hlíny.
Na nepřátelských valech se začala objevovat lidská těla – Merkiové se narovnávali, zvedali mrtvoly nad hlavy a posměšně jimi mávali. Jeden podržel tělo, tasil šamšír, usekl mu paži a zamával jí.
„Ti všiví parchanti!“ vztekal se Pat. „Dáváme jim příděly!“ Nedokázal ovládnout hněv, a tak jednomu vojákovi sebral pušku, pečlivě zamířil a vystřelil. Mer-ki s paží se náhle schoval. „Už nemám tak dobrý oči jako kdysi.“
Andrew se podíval na Barneyho. „Předejte rozkaz. Baterie budou pomalu pokračovat v palbě. To je zpomalí. Vyčleňte nejlepší ostrostřelce, ať se snaží zasáhnout stráže. Jinak nebude nikdo střílet.“
„A co v noci?“ zeptal se Barney.
„Můžeme na děla připevnit zaměřovači tyče, takže se bude potmě dát mířit,“ řekl Pat. „Až se dostanou do půlky, kartáče budou střílet z bezprostřední blízkosti a vypukne tam hotový peklo.“
Andrew hodil dalekohled pobočníkovi a vrátil se
na velitelství.
* * *
„Opatrně… Tak, teď trochu doleva!“ Když Chuck Ferguson vycházel z hangáru, chvěl se rozrušením. Upřeně se díval, jak osádka s pomocí lan táhne paro-vzducholoď ven. Na spodku byla upevněna kabina strojvůdce, prostá košatina, s podvozkem. Chuck již ve svém plánu viděl jednu velkou chybu. Příště bude muset vymyslet, jak hangár umístit na obrovskou točnu, aby jej bylo možné obrátit proti větru. Dnes ráno vál jen velmi slabý vánek, ale stačilo to, aby se osádka musela pořádně opírat o lana, aby se draho-
cenné hedvábné boky nepoškrábaly a snad neroztrhly o bok hangáru.
Vynořil se prostřední vak a vedle kabiny kráčel nervózní Hank s Fjodorem za patami a dohlíželi na to, aby se vrtule nedotkla země. Když se objevil zadní vak, Chuck dal pokyn posádce, aby nechala loď vyrovnat podle větru. Konec se chvíli vrtěl, pak se zastavil. Chuck měl poprvé příležitost podívat se na celou parovzducholoď za denního světla. Ustoupil dozadu. Obrysy vypadaly symetricky, ale bylo těžké říci to s určitostí. Kostra byla dost pevná, jenomže odhadnout tlaky, které na ni budou působit, prostě nedokázal. Nerad to přiznával, ale tento projekt bude rozhodně výsledkem pokusu a omylu. Jediná potíž byla v tom, že omyl nejspíš pro toho, kdo bude na palubě, bude osudný.
„Dobrá, Fjodore, nahoď ji!“
Mechanik mávl, že slyšel, a naklonil se nad malý kotel, aby zapálil hořák. Když Suzdalec škrtl zápalkou, všichni zadrželi dech, i když je Hank ujišťoval, že jelikož je vodík lehčí než vzduch, pokud by nějaký unikal, stoupal by nahoru a ne dolů. Chuck trpělivě čekal, až se kotel ohřeje, jen se šel podívat na prostřední vak, který se měl brzy naplnit horkým vzduchem. Hedvábné boky volně visely a pak se začaly pomaloučku chvět a napínat.
„Zvedá se!“ zavýskl Hank.
Chuck se podíval na vysokou strážní věž. Praporek na vrcholu se stěží zatřepetal. Když si ho muž na hlídce všiml, mávl mu, že je všude klid a nikde v dohledu není jediná merkijská loď. Chuck doběhl k Han-kovi, který se na něj zakřenil a stoupl si k rámu, který držel motor a byl umístěný hned za proutěnými sedadly pro strojvedoucí, chytil bok a zatlačil. Když ruku sundal, parovzducholoď se zase vznesla.
„Rovnováha je dokonalá. Právě ji to začíná nadnášet. Ještě chvilku a budeme připravení.“
Chuck se mu podíval do očí. „Bojíš se?“
Hank se nucené usmál. „Tak moc, že jsem rád, že než jsem šel sem, byl jsem na záchodě,“ zašeptal anglicky.
„Tak znovu prohlídnem kontrolky,“ prohlásil Chuck. Usadil se do sedadla hlavního strojvedoucího a vzducholoď klesla na kola pod motorem. Pravou rukou chytil dřevěnou páku a zakvedlal jí doprava a doleva, načež se ohlédl, aby zkontroloval kormidlo. Druhou rukou pak pohnul další pákou nahoru a dolů a spokojeně kývl.
„Kormidlo i klapky fungují dobře. Tak pojď, Hanku.“
Petracci se posadil na přední sedadlo a Chuck si přelezl na sedadlo obrácené čelem vzad, aby z něj bylo vidět na motor. Fjodor si ho podezíravě prohlížel.
„Jenom to ještě naposled kontroluju,“ ujistil ho vesele Chuck. Přesvědčil se, že nádrž je plná, pak popadl klapku a otevřel ji o dvě čárky. Válce se začaly pomalu pohybovat, zprvu jim v tom pomáhal setrvačník. Chuck se vyklonil z otevřeného sedadla, aby viděl na komín ústící do vaku. Kolem komína byl volný prostor dobře čtyři stopy a byly vidět vlny horkého vzduchu, stoupající vzhůru. Chuck zatáhl za silný červený provaz a viděl, jak se přímo nad ním na vrcholku vaku objevuje kus modré oblohy. Druhou rukou rychle zatáhl za černý provaz a otvor se uzavřel.
„Vše připraveno!“ ohlásil.
Hank se naklonil a podíval se na zem jen pár stop pod nimi. „Začíná se zvedat.“
„Fjodore, podej mi tu vodku.“
Stroj nik sáhl do rubašky, vyndal láhev a natáhl ruku. Chuck se vyklonil ze sedadla, popadl láhev a udeřil jí o spodek motoru.
„Křtím tě Létající oblakV zařval a nadšeně se smál, že svůj výtvor pojmenoval po McKayově kliperu.
„Teď uvolnit přední a zadní lana! Hanku, klapky dolů!“
„Plukovníku Fergusone, to je proti rozkazům!“ křičel rozčileně Fjodor.

„Zapomeň na ty pitomý rozkazy, letím s ní!“ Než mu v tom mohl Fjodor zabránit, Chuck otevřel regulátor naplno. Pomalu se otáčející vrtule vzápětí zrychlila, až byla vidět rozmazaně, a mýtinou se rozlehlo hučení, následované vzrušeným pokřikem dělníků. Stovky mužů a žen, kteří celé měsíce pracovali jen pro tuto chvíli, divoce jásaly, když se nos Létajícího oblaku začal zvedat. Zprvu to byla čirá radost, ale rychle se změnila v čirou hrůzu, když si Chuck uvědomil, že ačkoliv se vzducholodi tahem motoru zvedá předek, zároveň jí klesá zadek.
„Klapky dolů, Hanku!“
Petracci se ohlédl přes rameno s očima vykulenýma strachem a prudce zvedl páku. Loď se otřásla a nos začal klesat, takže se ocas zvedl k obloze. Zároveň se loď rozletěla a mířila přes úzkou mýtinu do lesa.
„Kormidlo vlevo!“
„Hrome, já jsem strojvůdce vzducholodi!“ zaječel Hank, „já sakra vím, co dělám!“
Předek se vyrovnal a začal pro změnu klesat, přičemž se celá loď začala otáčet. Hank zvedl klapky, ale nos dlouhou dobu dál klesal. Konečně pokles zpomalil, chvíli se nic nedělo, pak začal předek zase stoupat. Zachránilo je jedině to, že loď zároveň nadnášel horký vzduch, takže celá stoupala a nyní se dostala do výšky dvaceti stop nad zem.
„Chvíli trvá, než zareaguje!“ křičel Chuck, aby ho bylo slyšet nad hluk motoru a vrtule. „Musíš ji stlačit dolů dřív, než se začne vyrovnávat.“
Hank kývl a loď se ještě chvíli otáčela nad mýtinou, než namířila rovnou zpátky k padesát stop vysokému hangáru.
„Do prdele!“
Předek vzducholodi se dál zvedal a Chuck si náhle uvědomil, že zapomněl ještě na něco. Pokud se někdy vrátí, bude muset na sedadla připevnit záchranné pásy, aby z nich lidi nevypadli. Pustil regulátor, chytil se boků proutěného sedadla a ohlížel se na rychle se blížící hangár. Loď dál stoupala, vrtule bzučela a lidé dole utichli a dívali se s otevřenou pusou, když vzducholoď jako by škrtla o špičatou střechu budovy a pak zamířila rovnou k obloze. Ozval se divoký jásot.
Vysoké stromy za mýtinou se začaly zmenšovat a oni stále stoupali, nos mířil zdánlivě rovnou k nebi. Hank pomalu stlačil páku klapky, takže se ocas zvedl a nos začal opět klesat. Mýtinu měli za zádí. Hank se podíval na Chucka, který na něj hleděl neschopen slova.
„Jde jen o zvyk,“ prohlásil s očima vytřeštěnýma hrůzou.
Chuck sáhl do saka, vyndal malou láhev a podal mu ji. Hank si přihnul a chabě se usmál. „Víš, že nesnáším balony,“ zachraptěl.
„No, jsi jedinej chudák na naší straně, kterej to ví,“ opáčil Chuck a snažil se, aby se mu netřásl hlas. Vzal si láhev zpátky, dopil zbytek vodky a pak čekal, až se mu uklidní prudce bušící srdce. A poprvé se rozhlédl.
Bylo to nádherné. Viděl až Hispánii a vlak, z této vzdálenosti velký jako dětská hračka, přejíždějící řeku Sangros za ní. Vzduch byl chladný a svěží a nad východním obzorem viselo červené slunce. Na obě strany ubíhala dělicí čára mezi stepí a lesem, kopce jakoby pokryté hustou srstí ustupovaly rozlehlé pláni s nízkými vrásy stále zahalenými hlubokými stíny.
Zdola se ozval výkřik a Chuck uviděl prachárnu, stovky dělníků vybíhaly ven, vzrušeně ukazovaly na oblohu a vykřikovaly radostí, že i jejich strana se konečně dostala do vzduchu.
„Jak jsme vysoko?“ zeptal se.
„Pět, možná šest set stop.“
„Drž ji na sever proti větru.“
Hank kývl a zapracoval na ovládání. Loď se chvíli pohupovala a otáčela ze strany na stranu, dokud se Hank nenaučil, že tam, kam chce, ho dostane nepatrný pohyb páky. Chuck pracoval s červeným a černým provazem a zároveň sledoval zemi a odhadoval rychlost sestupu a stoupání, zatímco Hank udržoval stálý směr.
„Stoupat a klesat můžeme dvěma způsoby!“ křikl Chuck. „Myslím, že aspoň v tomhle máme nad těma prevítama vrch.“
Motor dál bafal, ale on ho celou dobu pro jistotu jedním okem sledoval. Jednou ho nechali jet šest hodin bez úpravy, ale kdyby selhal teď, těžko by zůstali ve vzduchu dost dlouho, aby před přistáním doletěli až nad step. Vzduch nahoře byl rozhodně chladnější a ještě to zhoršoval prudký vítr. Další věc, která ho nenapadla, spílal si v duchu za svou krátko-zrakost, když mu začaly drkotat zuby zimou. Loď se otřásla a Chuckovi se stáhl žaludek.
„Trochu zesílil vítr,“ ohlásil Hank a Chuck si všiml, že strojvedoucí začíná získávat zelený odstín v obličeji.
„Jak se cítíš?“
Hank ztěžka polkl a neříkal nic.
„No, možná bychom se měli vrátit.“
Hankovi se viditelně ulevilo a mnohem obratněji než ještě před půl hodinou provedl s lodí pomalý obrat.
„Jsme moc vysoko!“ zavolal. „Možná dva tisíce stop, i víc.“
Chuck se ohromeně podíval pod sebe. Připadal si jako bůh. Na jižním obzoru viděl třpytící se proužek vnitrozemského moře, které odtud bylo přes sedmdesát mil, a v dálavě na stepi šmouhy dvou lokomotiv táhnoucích vlaky k západu. S postupujícím jarem mířila k severu hejna ptáků a širokým obloukem se vyhýbala nemotornému tvorovi, jenž vzlétl a připojil se k nim na obloze. Chuck se smál jako malé dítě.
„Trochu níž!“ zavolal Hank.
Chuck si vynadal, že se přestal soustředit na svou práci, a plnou silou zatáhl za červený provaz. Vyklonil se ze sedadla a podíval se nahoru do vaku s horkým vzduchem na modrý otvor v látce. Předek se trochu sklonil a Hank nechal loď klesnout. Vítr kolem nich zesílil. Chuck se po něm podíval a uviděl i palouk, který zprvu vypadal neuvěřitelně malý na to, aby na něm mohla přistát tak velká loď. Pobíhaly po něm postavičky o velikosti mravenců.
„Myslím, že klesáme trochu moc rychle!“ křikl Chuck, a než stačil Hank odpovědět, zavřel otvor. Ale loď klesala dál. Hank začal vyrovnávat, ale stále padali dolů. Chuck si zděšeně uvědomil, že musel vypustit skoro všechen horký

vzduch a potrvá několik dlouhých minut, než se ho vytvoří dostatek.
„Zvedni ji!“
Loď dál klesala, i když se nos zvedal. Chuck se vyklonil a podíval se Hankovi přes rameno. Jeho přítel svíral ovládací páky tak pevně, až měl bílé klouby,
a třeštil oči. Předek se zvedal, loď se vyrovnala a pak se začala obracet. Pod nimi proletěl okraj lesa. Chuck měl pocit, že mu pukne srdce, když se podíval za záď a jen pár stop pod sebou uviděl špičky vysokých stromů. Země se dál blížila a předek se stále zvedal. Ocas se srovnal a pak loď s trhnutím zpomalila, vrtule ukazovala k nebi a vak opět naplnil horký vzduch. Ocas ještě trochu klesl a pak zůstal viset jen deset stop nad zemí. Posádka se přihnala a pochytala kotvicí lana.
„Vypni motor!“ křikl Hank.
Chuck zavřel regulátor a Hank zároveň zatlačil páku klapky úplně dopředu. Když ocas drželo několik desítek mužů, nos se začal pomalu sklápět. Další lidé se chápali lan visících po stranách a vzducholoď se silnějším drcnutím dosedla.
„Myslím, že to chce jen trochu praxe,“ zašeptal Chuck.
„To nic nebylo,“ opáčil Hank a za obdivného jásotu dělníků vystoupil. S chabým úsměvem se rozhlédl kolem sebe a přijímal chválu a obdiv, načež se předklonil a začal zvracet. Chuck, poněkud méně ztuhlý, také vystoupil a nejistě se podíval na Fjodora, který tu stál bílý vzteky, že ho oloupili o první let.
„Hromadná výroba vzducholodí a výcvik strojvůdců začíná dnes,“ ohlásil Chuck, a pak, zatímco dav pořád jásal, se mu podlomila kolena a on klesl na zem. Dokázal to, letěl jako pták, a v duchu již rozebíral, co udělali správně a, což bylo ještě důležitější, co udělali špatně. Ať výšku ovládá teplo a vrtule rychlost. Nejdřív se vznést nad stromy a potome se pomalu spustit zpátky na zem. Bylo to prosté. Podíval se na Fjodora a usmál se.
„Sežeň pár kožených popruhů.“
Fjodor se na něj mrazivě podíval.
„Hrome, chlape, padej pro ty pásy! Nechci, abys vypadl ze sedadla! Za deset minut jdeme nahoru.“
Fjodor se nadšeně usmál a pelášil pryč.
Hank pomalu vzhlédl.
„Vzpamatuj se, Hanku. Za půl hodiny jsem zpátky a pak je zase řada na tobě.“
„Neměl jsem říkat nic o tom vodíku,“ zaúpěl Hank. „Nikdo by nic nevěděl a já bych byl v bezpečí na zemi.“
„Hele, ty jsi přece mistr aero-inženýr,“ odsekl Chuck. „Jestli se Andrew doslechne, že jsem letěl, stáhne mě zaživa z kůže, takže by sis na to měl zvyknout. Brzy s nima budeš bojovat. Ty jsi ten šťastnější.“
Hank se sice pokoušel o úsměv, ale dobře věděl, že na vzdušného hrdinu se tedy rozhodně nehodí.
Bylo to skoro příliš snadné. Čekali v lese skoro měsíc. Koní se zbavili hned na začátku a pak se lesem plížili pěšky a hledali místa, kudy vedl drát, jak jim nahlásili ti, kteří jezdili po obloze. Jakmile drát našli, stačilo počkat, až kolem proletí oblačný letec s modrým praporkem, což bylo znamení, aby se v noci vydali dál. Malou předsunutou základnu dobyli téměř děsivě snadno. Vraždění bylo rychlé a rázné, takže maso pak bylo vítanou odměnou po nekonečných dnech strávených bez ohně na nudných a nepříliš chutných dávkách složených z kyselého mléka a sušeného masa.
Cvakající stroj ožil bez varování a Tugar se otočil, rukávem si otřel ústa a kývl na vylekaného zajatce, ať koná svou povinnost.
„Taky jsem se naučil cvakající slova,“ zavrčel stěží srozumitelnou ruštinou. „Odpovíš špatně a skončíš takhle.“ S drsným smíchem zvedl vařenou dobytčí nohu. Ustrašený zajatec, kterého během loňské války chytili na stanici Kennebec, chabě kývl. Bývaly doby, kdy si myslel, že by mohl vzdorovat, že by mohl poslat varování a vyzradit vojsku, aby dávalo pozor, protože stanice na pravém křídle je v nepřátelských rukou. Teď se jenom podíval na šklebícího se Tugara a roztřásly se mu ruce. Vyťukal signál „všude klid“ a s bolestí v srdci tiše vzlykal, zatímco Tugaři kolem něj se smáli.
„Ruka je divná.“
Posel se podíval na telegrafistu a potlačil zívnutí. „Jak to?“
„Nevypadá to na Eugena.“
„Je pozdě, Stanislave, a on je unavený,“ prohlásil posel, zavrtěl se a sundal konvici s čajem z kamen. Jen se otočil na telegrafistu, zda bude chtít taky. Stanislav natáhl plecháček, a když měl dolito, opřel se.
„Vypadá to jako někdo jiný.“
„Kdo?“
„Nemůžu si vzpomenout,“ odpověděl Stanislav a foukal si do čaje.
„Myslíš, že bys ses měl ozvat?“
Stanislav chvíli seděl, vzhlížel k trámoví a naslouchal tikání hodin.
„Chceš do čaje med?“
Stanislav se podíval na posla, který sáhl do torny a vyndal hliněnou nádobku.
„Neměl jsem ho už měsíce.“
Chlapec mu trochu nalil do čaje a on se vděčně usmál, položil si nohy na stůl a popíjel čaj. Jak tak ospale poslouchal hodiny, pomalu usnul.

Kapitola pátá

Brzy ráno vjel Tamuka do tábora označeného blikajícími ohni. Vyjel na nízký vršek a ohlédl se k západu. Kam až oko dohlédlo, stepí postupoval zástup –pětadvacet umenů, čtvrt milionu válečníků. Čelo zástupu zabíralo půl míle a zástup se táhl na dvacet mil. Jak se koně brodili mělčinami široké řeky, dusot kopyt zněl jako bouře.
Vuka, s nadšeným úsměvem, seskočil ze sedla a připojil se k otci, který se opíral o strom a pozoroval postup voje.

Tamuka se uklonil a odešel za Hulagarem.
„Jak to jde?“ zeptal se, sundal si přilbu a prohrábl si hustou hřívu.
„Nájezd proběhl podle plánu. Zatím nás zřejmě neodhalili.“
„Už nás překvapili jednou,“ podotkl Tamuka opatrně.
Hulagar kývl. „Myslím ale, že tentokrát je nejspíš máme,“ prohlásil qar qarthův štítonoš. „Tu říční obranu mají skvěle vybudovanou až k místu, kde se řeka větví. Dál pokračuje podél ramene, co zahýbá k severu. U tohohle ramene mají hlídky jenom na den jízdy daleko.“
Tamuka kývl, natáhl ruku a z opasku sundal lahvici s vodou. Napil se a otřel si pusu do rukávu.
„Vuška Haš?“
„Na místě.“
Tamuka se podíval na sedícího Jubadího a dřepl si k mapě, kterou měl qar qarth rozloženou před sebou. V duchu děkoval Jubadímu, že zamítl zan qar-thovu žádost jet s Vušky. Vuškové, doprovázení plukem Tugarů, jeli přes dvě stě mil dál na západ a vyrazili deset dní před hlavním vojem. Před čtyřmi dny sesedli z koní a pěšky vstoupili do lesa, kde se vydali po stezce, kterou za zimu v divočině tajně vypálili. Pro příslušníka urozené krve byl nedůstojný způsob jít do boje pěšky a jedenáct tisíc válečníků postupovalo vražedným tempem. Jakmile však získají křídlo, koně jim zase přivedou.
Hulagar se vydal za svým qar qarthem a Tamuka šel za ním. Jubadí mu kývl na pozdrav a Tamuka začal dýchat klidněji. Od měsíční hostiny spolu nemluvili a toto byla první známka, že případná nespokojenost se vytrácí. Tamuka si všiml Muzty, který stál opodál, a tugarský qar qarth ho pozval blíž.
„Slyšel jsem, že tví válečníci si vedli výborně,“ řekl Tamuka zdvořile poté, co se uklonil.
Muzta se zasmál. „Ovšem. Vám je možná velký les cizí, ale je to severní hranice naší říše.“
Tamuka kývl na souhlas. Jemu hluboký hvozd připadal tmavý a znepokojoval ho, jako by v jeho podivném tichu zněla nejasná hrozba. Byl jako kraj světa a Tamuka na něj pohlížel s nechutí.
„Mí zpěváci cest ti můžou popsat každý kopec, každý přechod přes řeku, každý horský průsmyk po celém tomto světě pro celý okruh, ale čtvrt míle daleko v lesích již je pro ně záhadou. Jenom tady a u Ky-mérů na druhé straně světa musíme projíždět lesem, abychom se vyhnuli moři.“ Muzta se odmlčel a zadíval se do stepi. Před třemi zimami projížděl stejnou zemí v čele svých umenů, připravených smést Rus ve válce, která podle něj nemohla trvat déle než den –menší rozptýlení, pouhá zábava. Jenom Kubáta měl jiný názor, a teď byl Kubáta mrtvý.
Jaké to byly změny! Zastínil si oči proti slunci a pohlédl k východu. Daleko na obzoru právě tak rozeznával jitrnici připomínající skvrnu – oblačného letce, vznášejícího se na obloze, kde označoval konec rojnice, která postoupila hodně dopředu, aby zakryla přední voj. Kolem projela baterie šesti děl a jejich osádky pobízely zpěněné koně. Náhradní spřežení klusalo vedle, aby bylo možné přepřáhnout v případě, že se některý kůň zhroutí a bude předán správci potravin. Dva koně na den nakrmili pluk o tisíci hlavách. Teď začali zabíjet vlastní zvířata, aby vojsko udrželi při životě, dokud neseženou očekávané hordy zajatců. Jak se všechno změnilo! Udržoval nehybný obličej.
„Pořád přemýšlíš o zkáze?“ zeptal se tiše Tamuky, který se na něj jen podíval a neřekl nic.
Údolím se rozlehlo cvakání a Tamuka se podíval na kruh Tugarů vedle drátomluvné mašinky, u níž sedělo dobytče a tvářilo se vyděšeně. Jeden z Tugarů Rusovi cosi řekl a dloubl do něj nohou. Dobytče se podívalo na Tamuku a on z něj cítil silnou nenávist. Z očí do očí se navzájem dívali jen chviličku, pak dobytče položilo ruku na stroj a klíč začal odklepavat odpověď. Vzápětí ležela hlava dobytčete na zemi, jen nohy chvíli kopaly.
„Zradil nás!“ prskl Tugar. „Poslal slovo ‚pasť‘.“
Jubadí vzhlédl od mapy. „Můžeš to napravit?“ štěkl.
Tugar si váhavě klekl k tělu a položil pěst na klíč. Vyťukal zprávu a čekal. Žádná odpověď nepřišla. Tugar se nervózně ohlédl na Jubadího. „Musejí to vědět,“ zašeptal.
Jubadí zaklel a vstal. „Nemůžeme už čekat. Dej znamení Vuškům k útoku. Vyrážíme!“
Signalista vedle Jubadího vyběhl z údolí a cestou vykřikoval rozkazy. Ve chvilce jeden válečník na koni zvedl vysokou tyč s jasně červenou vlajkou zvíci několika čtverečných stop a s bílým pruhem uprostřed. Několik mil dál na východ se objevila další vlajka a pak další a další. Qar qarthův rozkaz se lesem předával na východ až k místu, kde byli ukrytí Vuškové a čekali na rozkaz k útoku.
* * *
„Tak co myslíš?“ zeptal se Andrew.
Muž v kápi přistoupil blíž se slabým úsměvem. „Je to, jak jsem čekal. Pamatuješ, říkal jsem, že by to mohli udělat,“ odpověděl Jurij.
Andrew kývl.
„Jsem rád, že jsem zase venku,“ pokračoval Jurij, „cítím vítr ze stepi, vůni kvetoucího kargaku.“
Andrew se na něj podíval. Kargak muselo být merkijské slovo. Ale nezeptal se. Tento muž byl stejně tolik Merki jako člověk.
„To, čemu ty říkáš opatrnost, je pro mě peklo,“ řekl Jurij.
Andrew neodpověděl. Jurij byl vyvrženec, jezdil s Merkii, a i když byl zajatec, stejně patřil k nim. Dokonce jedl lidské maso, takže byl nedotknutelný. Andrew se snažil potlačit nevolnost. Rád by si myslel, že kdyby byl zajatec, raději by zemřel, než se podvolil. Ale chuť žít byla silná. Snažil se nemyslet na druhou možnost.
Dva dny poté, co se Jurij vrátil, se ho někdo pokusil probodnout. Od té doby žil v pohodlí na venkově, ale pořád ho hlídali a nikam nesměl. A teď ho Andrew potřeboval.
„Step –je teď tvým domovem, že?“
„Dvacet let, Keane. Objel jsem celý svět. Viděl jsem Barkth Nom, střechu světa, se sněhovými čepi-

cemi, kde mezi štíty tančily blesky. Viděl jsem pláně Uru, kde můžeš jet dvacet dní a svět je plochý jako deska stolu. Když horda překročila Konstanské kopce, stál jsem na nejvyšším vrcholu, a kam až jsem dohlédl, tam byli oni. Projížděl jsem trávou tak vysokou, že mi sahala nad hlavu – zeleným oceánem, vlnícím se ve vánku, z něhož vyčnívají hlavy sto tisíc válečníků. Viděl jsem bouře, zelený západ slunce, svět uzavřený v ledu a pole kargaku tak červená, jako by byl svět potažený šarlatovým kobercem. Viděl jsem víc, než si někdo, kdo žije na jednom místě, vůbec umí představit. Žil jsem jako Merki.“
„A začalo se ti to líbit,“ podotkl Andrew.
Jurij se usmál. „Nebýt jistých požadavků na přežití, kdo by si to nezamiloval? Ty, Keane, pokaždé, když se probudíš, víš, co uvidíš, až vyjdeš ze dveří. Den za dnem, rok za rokem, pořád totéž. Já zapomněl víc, než ty kdy spatříš.“
„A viděl jsi hostiny.“
Jurij se mu podíval přímo do očí. „Ano, viděl jsem hostiny.“
Andrew se zadumal. Co doopravdy viděl? Jako obvykle se Jurij tvářil bezvýrazně a Andrew si připomněl uprchlé otroky, kteří prošli liniemi. Ti se tvářili stejně. Prázdný pohled, v přítomnosti bělocha, který je mohl ovládat; nedávali najevo, co cítí. Takhle Jurij přežil jako mazlíček, jako otrok. Potlačil všechny pocity, nenávist i lásku, hrůzám čelil s prázdným výrazem a místo toho vzpomínal jen na chvíle, které uhodily na nějakou skrytou strunu v jeho srdci. Ale skoro všichni uprchlí otroci skrývali hlubokou, stálou nenávist ke svým pánům. Skoro všichni. Byli však tací, kteří v tom zvláštním, zvráceném vztahu otroka k pánovi začali své majitele milovat.
Andrew se na Jurije pozorně podíval. Byl jedním z těch, co po dvaceti letech zůstanou věrní těm, kteří pojídají lidské maso? Poslali ho sem, jak věřili Hans a Kal? Nebo to byla ubohá, zmučená duše, prokletá vlastními hříchy, aby se stala vyvrhelem v obou světech, které znala?
„Jsou chvíle, kdy mě nenávidíš,“ poznamenal Ju-rij s úsměvem.
Andrew neodpověděl.
„Chápu. Většinu času sám sebe taky nenávidím.“
Andrew odvrátil zrak k nepřátelským liniím. „Pověz mi, co se stane,“ vyzval Jurije nakonec, čímž přerušil nepříjemné ticho.
„Vidíš tu zástavu, červenou tyč s příčným břevnem?“
„Vypadá skoro jako kříž,“ poznamenal Andrew, když otočil polní dalekohled, kam mu Jurij ukázal.
„To je standarta qar qartha Jubadího. Z té tyče visí dvacet koňských ohonů, jeden za každý podklan merkijské hordy. To znamená, že je tady.“
Andrew kývl.
„Nebo to aspoň znamená, že chce, aby sis myslel, zeje tady.“
Andrew se sice díval na Jurije, ale koutkem oka si všiml svého praporečníka, který držel zástavu, kus modré látky s orlem hodnosti plukovníka. Vlajka visela splihle a Andrewa náhle napadlo, zda oznamovat svým lidem, kde se právě nachází, je dobrý nápad.
„Co můžeme čekat teď?“
„I když prohrává válku, je Jubadí mezi svými lidmi vyhlášený svou vychytralostí. Když u toho není, s láskou jej nazývají ‚Vag Oge‘, ‚Lstivá liška‘. Vyprávěl jsem ti, jak přede dvěma lety chytil do pasti elitní uměn Bantagů a zlikvidoval ho.“
Andrew přitakal.
„To je jeho styl – rád je v čele. Nebýt jeho štítonoše, nejspíš by ho už dávno zabili.“
„Štítonoše?“
Jurij se zasmál. „„Pak qar numradga‘, jak zní správný výraz.“
„Co je to?“
„Merkiům vládne Jubadí, qar qarthů, neboli qar qarth, vůdce qarthů neboli klanů. Štítonoš je zvláštní spojení. Částečně je to jeho osobní strážce, proto nosí bronzový štít a jezdí po jeho boku do boje. Ale částečně je to také šaman a rádce. Je jediný, kdo s Jubadím dokáže mluvit beze strachu. Když se prokáže, že qar qarth je naprosto neschopný, může ho dokonce odstranit.“
„Zabít ho?“
Jurij kývl.
„Zvláštní. Takže je stejně mocný jako qar qarth –vlastně jistým způsobem mocnější.“
„Ne tak přesně. Oni věří, že těch několik málo štítonošů ovládá jiný vnitřní duch, nazývají ho tu. Díky tomu se z nich nemůžou stát skuteční válečníci.“
„Proč?“
„Protože jsou cvičení, aby uvažovali, přemýšleli a vedli, ne aby konali přímo, a veškerou energii věnují na to, jak radí svým qarthům.“
„Intelektuální rádce, proto se nehodí pro válku,“ řekl Andrew se smíchem. „Rád bych věděl, co by řekli vojevůdci – profesorovi historie,“ zašeptal anglicky a podíval se na Jurije. „Pověz mi, co Jubadí udělá.“
„Něco nečekaného. Už teď vidíš, jak použil ty chudáky u řeky.“ Ukázal na molo, které neustále ostře-lovali z první řady opevnění. „Vědí, že ho rozbijete, že pobijete vlastní, že by to mohlo dokonce nahlodat
nepevné spojenectví s Hamilkarem. Nutí vás plýtvat municí a vědí, že zároveň jim pomáháte zabíjet jejich příděly potravy.“ Jako by chtěla jeho prohlášení dodat váhu, baterie čtyřliberek vypálila salvu a vzápětí, po zásahu kartáči, z protějšího břehu vyletěla sprška bláta. „Jak jsem ti už říkal, jeho oblíbeným polním manévrem jsou ‚rohy‘. Obě křídla vyjedou daleko do stran, zatímco střed udeří na nepřítele a zadrží ho. Pak se rohy uzavřou.“
„To tady půjde těžko,“ podotkl Andrew.

„Ale nezapomínej, že Merkiové jsou vázaní tradicí. Jejich svět, aspoň jak ho vidí oni, je světem neměnné změny. Je to věčná jízda za sluncem. Před nimi, za nekonečných pokolení předků, to bylo stejné a vždycky bude. Tradice a symboly té tradice jsou pro ně vším."
Proletěla nad nimi kule vypálená z protějšího břehu, pomalým, líným obloukem na maximální dostřel, a vybuchla sto yardů za nimi. Jurij sebou trhl a zatvářil se rozpačitě, když Andrew nehnul brvou. „Nejsem na to zvyklý," řekl nesměle.
„To není nikdo. Jenom se naučíš, kdy je opravdu třeba se schovat."
„To je hrozný způsob vedení války."
„Jediný způsob, jak je porazit," odsekl Andrew ostře. „Mluvil jsi o tradicích. Používat dělostřelectvo jim musí pěkně ležet v žaludku."
„Nenávidí to," pravil Jurij se smíchem. „Vloni si mysleli, že na špinavou práci prostě použijí lidi. Teď si museli sami ušpinit ruce, a to je znevažující. Pro ně je válka luk, kopí a šamšír, boj proti sobě rovným. Čest je ve válce dokonce ještě důležitější než dobývání. To pro ně bylo ze všeho nejtěžší, bojovat proti dobytku."
Způsob, jakým řekl slovo „dobytek", Andrewa znepokojil – skoro ho vyplivl, jako by bylo odporné.
„Jubadí by si rád myslel, že až budete poraženi, rozbije vaše zbraně, stejně jako to udělali, když před sto okruhy porazili Jory."
„Jory?"
„Jejich pěvci vyprávějí o malé skupině, nevypadali ani jako my nebo Merkiove. Jejich zbraně střílely světlo, které roztavilo každého, kdo se jim odvážil postavit. Než těch pár zabili, zemřely tisíce. Když je porazili, naházeli jejich zbraně do moře."
„Kde?"
„Za Konstanem," odpověděl Jurij.
Andrew jen mlčky kývl. „Zaútočí s plnou silou tady?" zeptal se po chvíli.
Jurij se usmál. „Chceš po mně, abych hádal. Já byl jenom mazlíček. Jejich plány neznám a už je to pár měsíců, co jsem jim utekl."
„Víš, jak uvažují. Jsi jediný člověk, který s nimi objel celý okruh a vrátil se, aby nám o tom pověděl." Díval se na Jurije. Ještě nepřišel na to, co si s tímto mužem počít. Od chvíle, kdy se poprvé setkali, se mu začal v hlavě rodit nápad. Tušil, proč tu Jurij je, hra uvnitř hry. Myšlenku zahnal a soustředil se na naléhavější věci. „Co tedy udělají?"
„Něco, co nečekáte."
„Křídlo, jak říkal generál Schuděr?"
„Jestli se jim podaří vybudovat molo, hladina řeky na míle poklesne. Takže by se přes ni nakonec mohli dostat." Ukázal na vzducholoď, vznášející se nad frontou jako jestřáb číhající na kořist. Byla natočená proti severnímu větru a oči a zobák, namalované vepředu, jí dodávaly zlověstný výraz. „S tímhle vědí přesně, kde jsou vaše oddíly."
Andrew kývl a v duchu nadával, že oni pokračují tak pomalu. Jurij mu té první noci vyprávěl, jak Merkiove vyrabovali starou pohřební komoru svých
předků a odhalili podivné stroje, které teď poháněly jejich vzducholodi. Jorové, pohřební komory… co ještě je v těchto nekonečných stepích ukryto?
„Kde zaútočí? ‚Mus kala bughth Merki, org du pukark calingarn Bugghaal.'"
„Vysvětli mi to," požádal Andrew.
„‚Jako vítr je průchod Merkiů, bohyně smrti se bude toulat tam, kudy projdou.'"
„Říkáš, že prohrajeme," zavrčel Andrew.
„Keane, bez ohledu na to, jak dobrý je tvůj plán, oni taky nezaháleli, tím si můžeš být jistý. Může to být tady, může to být na pravém křídle, ale oni přijdou. A nezapomínej, že jsou s nimi Tugaři."
„Zvláštní, že?" poznamenal Andrew.
„Muzta je na dně. Je pokořený, jeho uměny jsou mrtvé, přišel před Jubadího jako žebrák a nabídli mu drobečky z hodovního stolu. Přesto jim všechno řekl. Poučili se z jeho chyb a jsou připravení."
Andrew namířil dalekohled na jižní břeh, kde na molo hnali nové zajatce. První již srážely kulky.
„Moc jsi mě nepotěšil," řekl Andrew smutně, když se díval na nelítostné vraždění na protější straně.
„Nepřišel jsem tě sem potěšit. Kvůli tomu jsi pro mě přece neposlal. Takže ty si myslíš, že bychom mohli prohrát, ano?" Andrew neodpověděl.
„Přišel jsem ti říct, jak vyhrát, i když prohraješ."
* * *
Hans v duchu zaklel a snažil se ovládnout. „Chceš říct, že jsi měl včera večer podezření a nic jsi neudělal?"
Stanislav mlčky kývl.
„A dneska prošlo slovo ‚pasť'?"
„Pak přišlo ještě něco, ale bylo to neobratné, pomalá ruka: ‚Nic k hlášení.' Ale jsem si jistý, že to nebyl náš obvyklý telegrafista."
Hans se podíval na Kindreda, velitele 3. sboru.
„Hlášení o šarvátkách kolem okraje lesa patnáct mil na západ odtud," odpověděl Tim. „Naše jízdní hlídky se od včerejška stahují."
Hans se zatahal za plnovous a přimhouřil oči.
„Třeba to místo našel merkijský předsunutý voj," navrhl Tim.
„Bylo to dobře schované," namítl Hans. Už tenkrát na prérii při bojích s Komanči se naučil věřit svým instinktům. „Pošli telegram plukovníku Keanovi. Sděl mu, že mám podezření na pohyb na pravém křídle."
Bzučení vzducholodi zesílilo, ale on si ho nevšímal, i když Kindred došel ke dveřím a vyhlédl ven.

„Mají spuštěnou červenou vlajku s bílým pruhem," hlásil Kindred. „To ještě nikdy neudělali."
Hans vyrazil ke dveřím, prodral se kolem Tima a vyběhl ven na cvičiště pod baštou. „Kindrede, trubte na poplach!"
Vylezl na baštu a vzhlédl k vzducholodi, plující několik tisíc stop nad zemí s vlajkou spuštěnou z kabiny. Ve vzduchu viselo zvláštní ticho a od severu se ozývalo dunění, jako vzdálený hrom. Hans se rozběhl k čekajícímu velitelskému vlaku, jehož lokomotiva vyfukovala páru.
„Odvezte mě k Baště 110!" zařval. Jeho štáb přibíhal za ním a lokomotiva se již pohnula.
Andrew musel ovládnout svůj vztek i pocit viny. Stejně byli odsouzení k záhubě a tohle nakonec možná byla milost. Ale nepomáhalo mu to. Potomac byl šířícím se kobercem mrtvých. Úsvit odhalil molo sahající téměř do poloviny řeky i přes to, jakou daň si to na karthských zajatcích vybralo. I když za každý yard zaplatili stovkou mrtvých, molo se dál prodlužovalo a Merkiové se mezitím přecpávali nadbytkem potravy.
Neustále práskaly muškety a další a další zajatci padali do vody. Stále větší počet se jich pokoušel uprchnout, ale když byla řeka do půlky zavalená, proud byl mnohem silnější. Těch pár, kterým se podařilo dostat do řeky, dostali merkijští katani. V noci se třem podařilo uniknout, dva tragicky zahynuli, když je zastřelily nervózní stráže, jak se pokoušeli vylézt na val. Jediný, který přežil, hlásil, že Merkiové přivedli desítky tisíc otroků a vychloubají se, že v případě potřeby to molo postaví z jejich mrtvol.
„Zpráva od generála Schudera, pane."
Andrew si papír vzal, přečetl, zmačkal a nacpal do kapsy.
„Co je to?" zeptal se Schneid.
„Víte, Ricku, zítra ráno tady máme na krku pěkný boj," pravil Andrew chladně a ukázal na molo. „Chci, aby tu za svítání byla dělostřelecká záloha vašeho sboru."
„Co psal Hans?"
„Obešli nás," odpověděl Andrew tiše. „Asi celý uměn. A ve stepi na západě se objevil oblak zvířeného prachu."
„A?"
Andrew se podíval na svého mladého velitele sboru. „Kdybych vás uvolnil a nechal odvést divize k Hansovi a pak se ukázalo, že to byla léčka, byli bychom tu zůstali odhalení. Jestli ke skutečnému útoku dojde tam a já vás nenechám se přesunout, zítra ráno přijdeme o celé křídlo i o tuhle linii."
Vedle vypálil napoleon a vyplivl kartáč, který z mola srazil desítku těl. Z protějšího břehu odpověděli salvou z dvacítky děl. Železné kule přeletěly nad nimi a z boku valu vyhodily hromady hlíny a kamení. Na Andrewa napadal prach.
Merkijská vzducholoď ožila a motor hučel stále hlasitěji. Andrew ji chvíli pozoroval. Baterie čtyřliberek na pohyblivých lafetách už mířila nahoru a střílela. Vzducholoď se narovnala a objevila se černá tečka. Bomba vzápětí dopadla vedle baterie, a když vybuchla, země se otřásla a jedno dělo vyletělo do vzduchu. Merkiové za řekou zajásali a loď se obrátila a s větrem v zádech odletěla k jihu.
„Zálohy čekají na přesun," poznamenal Rick. „Na trati mám dvacet vlaků."
Andrew kývl a sáhl na zmačkaný telegram v kapse. K Hansovi na Baště 100 to bylo šedesát mil. Hodina, než vlaky vyjedou, dvě hodiny na místo, dvě hodiny, než se vyloží a muži zaujmou postavení. Cvičili to mockrát. Podíval se přes řeku. Na protějším břehu, těsně mimo dostřel z děl, bylo aspoň pět umenů seřazených do bitvy. Proti proudu se tisíc Merkiů shromáždilo kolem trámové uzávěry, vorů a člunů s kamením. Jestli severozápadní křídlo není pod skutečným útokem, bude muset obrátit celý sbor, naložit ho do vlaků a odvézt zpátky sem. Šestnáct vyčerpávajících hodin cesty, obrana tady a zítra by je čekal celý den bojů. Jeho nejhorší noční můra se začínala plnit, a to bojovali teprve dva dny. Jestli začne s každou krizí běhat sem a tam, posílat drahocenné zálohy, když může být hrozba jenom zdánlivá, bude vyřízený.
„Prozatím zůstanete tady," řekl Rickovi.
„A co Hans?"
Andrew kývl a podíval se na sluhu. „Už je Pat zpátky v Suzdalu?"
„Přišla zpráva, že je na velitelství záložních sborů a čeká na rozkazy."
„Dobrá. Pošlete tuto zprávu generálu 0'Donaldo-vi do Suzdalu. Přesunout jednu divizi románských oddílů ze Suzdalu a poslat ji krýt křídlo generála Schudera na Potomacké linii."
Ordonanc si zprávu naškrábal a Andrew ji potvrdil. Vzápětí chlapec odběhl. Andrew věděl, že porušuje plán nechat 0'Donalda v záloze pro případ, že by se něco stalo tady.
„Prostě nemáme dost mužů," prohlásil tiše. „Jsme v pěkně prekérní situaci." Začínal si myslet, že ať už se tady udrží, či ne – tady na Nepře – nikdy to nebude stačit. Vzhlédl k tmavnoucí obloze a na brýle mu dopadla první studená kapka.
* * *
„Ježíši, tady jsou!"
Ani s polním dalekohledem nebylo snadné prohlédnout šerem, když se Hans díval k severu. Vypadalo to jako neúprosná hradba těl a oceli, ženoucí se vpřed. Hrdelní řev Merkiů hřměl nad rychlým práskáním výstřelů z mušket a duněním děl.
Bašty 110 a 109 na kraji linie zmizely, padly při náhlém a surovém útoku. V jedné chvíli byl les tichý a vzápětí byly stěny hliněných opevnění pokryté mrtvými a raněnými Merkii a vnitřek pevnůstek byl v troskách, jak se přes ně přehnal útok a pokračoval dál. Linie se začala rozpadat jako bortící se domek z karet. Postupující vlna se valila na Baštu 108, kterou zasáhla od západu, severu a východu. Druhá linie, půl mile od pevnůstky, již také podléhala čelnímu útoku.
Hans na okamžik pocítil lítost s muži v pevnůstce –v několika minutách budou mrtví, ale získávali jim čas, drahocenný čas. Vyšel na baštu a kývl na Charlie-ho Ingraa, velitele šesti baterií dělostřelectva záložního sboru. Kusy stály těsně vedle sebe a mířily k severu. Napravo byla seřazená celá brigáda, skoro dva a půl tisíce mužů stálo na mýtině vysekané

v lesích pro nyní téměř zcela obklíčené opevnění. Víc neměl – sebral všechny z Bašty 100 na kraji lesa až po Baštu 80, naložil je na záložní vlaky a poslal je sem, takže za nimi zůstala jen půlka brigády.
„Stoosmička jde k čertu," poznamenal Ingrao a ukázal na pevnůstku. Půl míle daleko se plukovní vlajka novrodského pluku na baště zatřepetala a sletěla ze žerdi. Na jižní straně bašty se objevily mrňavé postavičky a klouzaly z valů, načež se rozběhly. Za nimi se objevovaly mnohem větší postavy a spousta těch prvních popadala. Merkijský uměn postupoval rovnoměrným krokem přes otevřené prostranství porostlé jen tu a tam hloučkem stromů.
Hans otočil koně a strčil ručnici do pouzdra a jeho štáb také nasedl. Vedle něj se objevila velitelská zástava. Ohlédl se na ruského chlapce, který ji nesl.
„Bojíš se, synku?"
Kluk polkl a zavrtěl hlavou.
„No, já teda rozhodně jo," zašeptal Hans.
„Grigoriji!"
„Tady, pane." Mladý štábní důstojník se prodral s koněm vedle Hanse.
„Zajeď napravo, ať pravé křídlo zůstane na druhé straně mýtiny. Tak pohyb!" Natáhl ruku a plácl chlapcova koně po zadku. Grigorij se při salutování zazubil a odcválal.
Hans opět soustředil pozornost před sebe. Merki-ové se na chvíli zastavili a on si je prohlédl. Rozesta-vovali zástupy do útočné fronty o několika řadách.
Ingrao, procházející mezi svými bateriemi, se otočil, aby odhadl vzdálenost. „Baterie, nabít kule. Čtyř-vteřinové zápalné šňůry, dostřel osm set yardů!"
V dálce se ozval zpěv, strašidelný mollový křik. Sílil a slábl a Hanse z něj zamrazilo v zádech. Válečníci se kývali sem a tam a zpěv sílil, podtrhovaný rytmickým dupáním.
„Baterie, pal!"
Dvacet čtyři děla odskočila a vzápětí nad nepřátelskou linií vybuchovaly náboje a padala těla. Zpěv ještě zesílil.
„Dobít kulemi, stejné šňůry!"
Před nepřátelskou frontou se objevili čtyři válečníci na koních a postavili se ve třmenech. Jejich vůdce zvedl šamšír, až se čepel blýskala. Tři jezdci za ním zvedli do vzduchu červené praporce a pak je sklonili rovnoběžně se zemí. Jakoby vedení jednou rukou Merkiové vykročili.
„Baterie, pal!"
K zemi šla další těla.
„Dobít kulemi, třívteřinové šňůry!"
Dunivý zpěv se začal rozpadat v jednotlivá slova: „Vuška! Vuška!"
Hansovi se stáhlo hrdlo. Karthští zvědové hovořili o „Vuška Haš", elitní stráži merkijské hordy. Tomu tedy čelí?
„Baterie, pal!"
Praporečníci zvedli zástavy, zamávali s nimi v kruhu a potom je drželi v úhlu čtyřiceti pěti stupňů. Postupující řada se pomalu rozběhla.
„Dobít! Kule, dvouvteřinové šňůry!"
„Vuška! Vuška!"
Hans vytáhl paklík tabáku a ukousl si. Zuřivě žvýkal a nabídl Charliemu, který si ukousl a vrátil tabák vrchnímu seržantovi.
„Baterie, pal!"
V nepřátelských řadách se objevily mezery, ale rychle se zaplnily, když se formace vyřítila podle pravé strany.
„Profesionálové," štěkl Charlie a podíval se na Hanse. „Vědí, co dělají, stejně dobře jako jižanská in-fantérie. Tohle nejsou Tugaři."
Korouhevníci se narovnali v sedlech, zvedli prapory, udělali kruh a drželi je kolmo k zemi.
„Vuška Haš da gu Merki!"
Merkijská řada se rozpadla, válečníci se hnali do útoku, ale stále drželi linii a běželi vyrovnaně. Každým krokem překonali pět yardů. Dupot nohou byl jako hřmění příboje rozbíjejícího se o skalnaté pobřeží.
„Baterie, dobít kartáči!"
Hans pobídl koně blíž. „Jen klid, chlapci, držte se!"
Baterie vyplivla kartáčové náboje, dva tisíce železných kuliček. Vzduchem létala hlína, těla padala, koně ržáli.
„Baterie, nezávislá palba kartáči!"
„Připravit!"
Dva a půl tisíce ručnic se zvedlo.
„Vuška! Vuška!"
Hans se podíval na praporečníka. Chlapec zíral na blížící se nepřátele s očima vytřeštěnýma hrůzou a rty pohyboval v tiché modlitbě. Hans se naklonil a vyplivl tabákovou močku, vyndal karabinu a natáhl kohoutek.
„Nastavit dostřel na tři sta yardů!"
Dlouhá řada pěšáků zvedla zadní mířidla.
„Zamířit!"
Ozval se uklidňující zvuk, když se ruce chápaly hlavní, cinkání výstroje, ocelové hlavně s nasazenými bodáky se leskly i v mrholení, jak muži mířili.
„Jen první řada!"
„Vuška!"
„Pal!"

Vyletěla stěna ohně a kouře. Nepřátelská linie zakolísala, desítky Merkiů šly k zemi, ale ostatní bez váhání běželi dál. Zamíhaly se nabijáky, jak muži dobíjeli.
„Druhá řada, pal!“
Práskla další salva a k zemi šlo ještě víc těl.
„Dostřel dvě stě yardů.“
Hans se jen mlčky díval. Bouře se blížila a vypadala nezadržitelně. Cítil rostoucí strach, sílící napětí.
„První řada, pal!“
Merkijská linie zakolísala, jako by narazila do zdi. Baterie nalevo dál plivaly své smrtonosné nálože a kartáče vyrývaly brázdy do hlíny i těl. Merkiové zpomalili, ale vzápětí zase nabrali tempo.
„Mířte nízko, hoši!“ křikl Hans neschopen se ovládnout, staré instinkty vrchního seržanta se vracely. Všiml si v řadě chlapce, který měl mířidla stále nastavená na tři sta yardů, a chtěl sesednout a jít mu zbraň sebrat.
„Jsem generál, hrome,“ zamumlal si pro sebe.
Útok pokračoval.
„Vuška! Vuška!“
„Druhá řada, pal!“
Tato salva, jen na sto yardů, měla zničující účinek, ranění a mrtví padali propletení s válečníky za sebou i vedle sebe. K zemi šly stovky Merkiů.
„Nezávislá palba podle uvážení!“
Jako zázrakem zůstal nezraněn velitel Vušků a jeden z jeho korouhevníků. Oba přicválali, první mával mečem, druhý sklonil praporec, takže ukazoval
přímo na řadu Vušků. Útok se zastavil a Hans se mlčky díval, jak nepřátelé zvedají luky. Palba zesílila, Merkiové dál padali. Hans se ošil, namířil na velitele Vušků a stiskl spoušť. Velitelův kůň se vzepjal a málem se převrátil, pak se zhroutil.
„Zhoršují se mi oči,“ zavrčel Hans, otevřel závěr své sharpsky a zasunul do komory další náboj. Obloha náhle potemněla a vzápětí zahvízdalo krupobití šípů. Muži se hroutili a potáceli se. Ozýval se zděšený křik. Kolem to vypadalo, jako by náhle ze země vyrostl les čtyři stopy dlouhých šípů. Vyletěl další oblak a stoupal vzhůru, tentokrát se vznesl zpoza útočící linie. Druhá řada za první, uvědomil si Hans. Měli toho v záloze mnohem víc, než si myslel. Na pětasedmdesát yardů si obě strany vyměňovaly smrtonosnou palbu. K nebi stoupal ve spirálách kouř a nepřítel byl skoro neviditelný. Polní děla po výstřelu odskakovala a rozrývala drn. Zranění koně řičeli a dělostřelci zubožená zvířata odřezávali z postrojů. Do týla putoval neustálý proud raněných. Zezadu vyletěla další smrtící sprška, chvíli visela ve vzduchu, pak začala klesat a tentokrát se trefila do řad vojáků. Těžké střely přibodávaly muže k zemi.
Hans projížděl sem a tam podél linie, odhadoval síly, pozoroval muže. Tohle byli veteráni, pluky se vytvořily během první tugarske války a nyní byly vyzbrojené novými springfieldkami. Muži stavěli na odiv pýchu – nehodlali ustoupit, věděli, že uprchnout teď znamená jistou smrt. V řadách se objevovaly mezery, a jak je muži zaplňovali, vznikala místy jediná řada, zatímco mladší důstojníci u každého z pěti pluků dávali pozor, aby se mezi dvěma jednotkami neobjevila nebezpečná díra. Vypálily lehké čtyřliber-ky, dvě na každý pluk, a jejich zvuk byl proti hrdelnímu řevu dvanáctiliberních napoleonů tichý. Palba
náhle ustala. Hans se postavil ve třmenech a vyhlížel do kouře. Ozval se roztřesený jásot, a když se kouř rozplynul, Hans viděl, že se nepřítel stahuje. Necelých padesát yardů od nich ležela nejbližší hromada mrtvol.
„Generále Schudere!“
Hans se otočil. Zezadu se cvalem blížil kurýr a mířil k Ingraovým bateriím. Hans zjistil, že chybí jeho praporečník. Chlapec ležel na zemi opodál s rozhozenými údy, z prsou mu trčel čtyři stopy dlouhý šíp a zástavu stále svíral v rukou. Hans kývl na jednoho pobočníka, aby posla přivedl.
„Už se zase blíží!“
Z ustupujících řad se vynořila druhá formace a klusem se blížila.
„Vuška! Vuška!“
„K salvě připravit! Palba na sto yardů! První řada, připravit!“
Posel přicválal. „Od generála Kindreda, pane,“ vykřikl, když zastavil koně vedle Hanse.
Hansovi se na okamžik rozbušilo srdce a hrudí mu projela prudká bolest, ale potlačil ji. „Teď ne, teď mi nedělej potíže,“ zašeptal si pro sebe.
„Merkiové, horda, pane, přicházejí podél lesa!“
„Kolik?“
Kluk na něj třeštil oči. Hans si všiml, že drží kus papíru, a vytrhl mu ho z ruky.
„„Hansi. Velký oddíl Merkiů, míli dlouhý, postupuje od západu podél lesa. Vypadá to na celou hordu. Zaútočí do hodiny u Bašty 90. Pochybuji, že se udržíme. Kindred.““
„Pal!“
Kůň začal couvat před výbuchy a Hans se podíval na postupující řadu. Tentokrát se hnali rovnou s tasenými šamšíry a luky přes rameno.
„Nezávislá palba!“
Bude to boj muže proti muži. Salva do formace nadělala díry, ale Merkiové běželi dál a oběti přeskakovali. Řada se začínala rozpadat, nejodvážnější a nejrychlejší se dostali do čela.
„Nabít dvojitý kartáč!“
Hans se podíval na řadu. Murphy. „Kde je Mur-phy?“
„Mrtvý, pane.“ Ordonanc ukázal na místo, kde ležel velitel divize a kolem něj klečela část jeho štábu. Hans otočil koně a

odcválal k baterii. „Ingrao.“
Malý, uhlazený dělostřelec vzhlédl. „Palte, až budou těsně u nás!“ zařval a rozběhl se k Hansovi.
„Teď tu velíš ty, Charlie. Murphy je mrtvý. Pošli kurýra ke Grigorijovi a řekni mu, ať převezme velení divize,“ křikl Hans.
„Musíš se udržet, ale buď připravený se na rozkaz stáhnout!“ Otočil koně, aniž by se namáhal salutovat, ale ještě se ohlédl. Nepřítel dorazil. Baterie vypálila na deset yardů a části řady před hlavněmi prostě zmizely. Vzduchem létala merkijská těla, hlavy a končetiny. Těch několik válečníků, co přežilo, se potácelo dál a dě-lostřelci zvedali revolvery a stříleli z bezprostřední blízkosti.
Ozvalo se hlasitě řinčení oceli o ocel a řada pěšáků na několika místech zakolísala a rozevřela se. Mnoho Merkiů z první vlny se hnalo bez zpomalení dál, nabodávali se na namířené bodáky a svou vahou strhávali obránce na zem. Další, s tasenými meči, je přeskakovali.
„Praporečník!“
„Tady, pane.“ Další chlapec zaujal místo posledního, kterého Hans ani neznal a teď z něj zbyla jen bezejmenná mrtvola.
„Za mnou, chlapče!“ Hans pobídl koně do cvalu a hnal se přes bojiště, kde na výhybce čekal velitelský vlak.
„Podle plánu,“ hlásil Vuka s vítězoslavným smíchem, když přitáhl otěže a dal znamení sluhovi, aby mu před útokem přivedl čerstvého koně. Vedle něj zastavil Tamuka a sundal si přilbu, aby si mohl z čela otřít pot. Další zan qarthův sluha mu hodil měch s vodou a Tamuka si svlažil hrdlo. Pak vyndal jeden z drahocenných dalekohledů a prohlédl si nepřátelské postavení na druhém břehu potoka. Val vypadal téměř bez ochrany, přesně jak hlásila vzducholoď, která se nad ním vznášela. Loď už odletěla, zahnala ji na jih bouře blížící se od severu. Bylo to těsné –pár hodin a signál by se k Vuškům možná nedostal. Předkové se dívali a zdrželi bouři a on pronesl tichou modlitbu díkůvzdání.
Dobytek skočil na návnadu a uhnul k severu, aby čelil Vuškům. Určitě dojde k těžkým ztrátám, ale linie byla tenká jako vaječná skořápka. Stačilo jednou pořádně zatlačit a prorazí, pak se budou moci stočit k jihu a zezadu rozříznout nepřátelskou řadu opevnění.
Dlouhý zástup postupující hordy se začal rozestupovat do formace tak, aby byl pro útok v čele celý uměn, zabírající dvě míle na šířku, a uměny za ním byly připravené rozšířit průlom.
Tamuka hodil měch s vodou Vukovi, který už seděl na čerstvém koni. Zan qarth se zaklonil. Voda mu stékala do hrdla i dolů na brnění. Tamuka mlčel. Voda byla život, Nargův dar, kterým dal život světu.
I kdyby byla řeka jen míli daleko, nebylo správné vodou plýtvat. Vuka tasil meč, na místě otočil koně a uklonil se k západu, na pozdrav otcům, kdy je zval, aby se dívali, čeho dosáhne. Tamuka cítil opovržení. Dívá se teď na něj i bratr, kterého zavraždil? Je Vuka vážně tak nelítostný, tak slepý, že mu na tom ani nezáleží, že necítí vinu ani strach z toho, co udělal? Chvíli se dívali jeden druhému do očí.
„Co ti dělá starosti, štítonoši?“ Ve Vukově hlase se ozývala nepatrná posměšná výzva. Nejeden z jeho společníků ustal ve vzrušeném hovoru a zaposlouchal se.
Tamuka se usmál. „Jsem připravený jet po tvém boku, můj pane, můj štít a můj život budou tvou ochranou,“ odpověděl Tamuka beze stopy jízlivosti, která by prozrazovala jeho pohrdání. Vzpomínal si, jak ho Vuka ustrašeně sledoval po fiasku v Romě, kdy se bál, že se ze štítonoše stane incataga, qar qart-hův posel smrti, který má odstranit toho, jenž není hoden vládnout. Ale teď byl v bezpečí, jediný přeživší pokrevní syn, jediný dědic.
„Tak zvlhčíme čepele,“ zasmál se Vuka a mávl šam-šírem. Špička hvízdla Tamukovi před očima, ale štítonoš zůstal nehybný, odmítl cuknout.
„Qar qarthův rozkaz zněl, že kavhažský uměn má postupovat pod velením jejich qartha, ne tvým,“ podotkl Tamuka mírně.
Vuka prudce zarazil koně a ohlédl se na své společníky. „Urozený by neměl riskovat, že ho zasáhne zbloudilá kulka nějakého dobytčete číhajícího v díře. Taková smrt by nebyla moc slavná.“
„A zůstávat tady přináší ještě menší slávu,“ odsekl Vuka.
„Jeho slova, můj pane, ne moje. Dokonce ani qar qarth nebude v předvoji. Tohle je jen zahajovací ma-
névr – přijde mnoho dalších bitev. Byla by škoda se jich nezúčastnit, protože tě dobytek zastřelí dřív, než válka vůbec začane.“
Vuka otočil koně pryč od Tamuky.
Kolem cválal jeden pluk kavhažského uměnu za druhým a stáčely se k jihovýchodu, kde se od pravá řadily do řady. Sem a tam projížděli poslové na zpěněných koních se signálními tyčemi uvázanými na zádech. Na tyčích se třepotaly praporky, značící kdo je poslal a koho hledají. Ti se zlatým praporkem qar qartha jezdili na štíhlých běloušich, nejrychlejších koních chovaných pro svou krásu a rychlost. Před Kavhagy byli rozmístěni praporečníci s velkými červenými praporci na dlouhých žerdích, které opírali o zem. Podél řady projížděli mladí i staří válečníci s prošedivělou hřívou a přiváděli čerstvé koně, nebo s vyčerpanými zvířaty odjížděli do stepi na jihu, kde se budou pást a odpočívat po těžké jízdě, jež začala předchozího večera.
Tamuka vše sledoval. Obrovskou organizaci, přesnost manévrů, měsíce plánování, které se konečně začaly vyplácet, to vše až po počet šípů, jež měl každý válečník v toulci, a brousek v mošně. Opět cítil, jak se vněm vrtí ka, válečnický duch, a proniká mu do duše, zatímco se step chvěla mocí merkijské hordy. Dokonce i v boji s bezduchým dobytkem tu v rozlehlém panoramatu prapůvodní síly byla sláva. Tamuka zvedl dalekohled a zaostřil na hřeben vzdálený míli. Na kopci seděl Jubadí a kolem něj byli rozestavení jeho němí. Byly tu také desítky pomocníků, poslů, velitelů umenů, šamanů, trubačů na nargy, bubeníků a přátel. Soustředění moci. Vuka si pro tuto chvíli schválně vybral vzdálené místo, protože kdyby byl v přítomnosti qar qartha, stále by byl jen druhý. Tamuka viděl, že za Jubadím stojí Muzta, prokletý vůdce, který s sebou měl jen pár bojovníků, a jeho dva uměny stály až vzadu. Průlom do dobyta linie, první vítězství, nebude patřit jim, aby se jím mohli vychloubat.
Tamuka si poposedl v sedle, jen mu kožený kyrys zavrzal, a na zádech ho tížila bronzová aegida jeho úřadu. Tohle

nebylo místo, kde by mělo hovořit tu, duch štítonoše, tady planuly vášně. Tamuka se snažil ovládnout touhu vrátit se.
„Merki gor rivah macr!“ (Kdo takto jezdí z Mer-kiů?) Osamělý pěvec spustil a dlouhá řada se zavlnila, jak se válečníci rovnali v sedlech. A jako jeden hlas se připojili ke zpěvu.
„Navhag vug darg!“ (My jsme Navhagové!) Přihlášení ke klanu začalo nejhlubším basem a připomínalo hrdelní vrčení narg. Když byl zadán rytmus, další hlasy, trochu výš posazené, se pustily do kontrapunktu. Zpěváci znovu položili otázku a uměn zařval odpověď. Pomalé tempo postupně zrychlovalo, otázky a odpovědi následovaly stále rychleji za sebou. Bubeníci s velkými kotli potaženými dobytčí kůží, které měli pověšené na koňských hřbetech před sebou, začali bubnovat a načasovali si to jako tlukot srdce. Nargasove, trubači, také nasedli, zvedli své patnáct stop dlouhé trubky do vzduchu a vydali pronikavý, nelibozvučný tón. Tamukovi se z toho zježila srst a srdce mu bušilo do rytmu s bubny, které pomaloučku zrychlovaly. Před každý pluk se postavili nosiči s totemy. Z vykuřovadel vyrobených z dobytčích lebek stoupal modrozelený dým z kadidla, aby probudil i ty předky, kteří by snad ještě podřimovali. Vedle Jubadího zavlála zlatá zástava s červeným praporkem na vrcholu žerdi a Navhagové zvedali své červené vlajky.
„Navhag! Navhag! Navhag!“
Červené praporce se sklonily do strany a prapo-rečníci s nimi začali kroužit. Deset tisíc šamšírů se zablýsklo ve vzduchu, jako by se tu kouzlem zhmotnila opona z leštěné oceli. Navhagove vyrazili, nejdřív krokem, a cestou zpívali jméno svého klanu. Bubeníci udržovali tempo, trubky troubily, nosiči totemů vypouštěli oblaka dýmu.
Vuka otočil koně, tasil meč a zvedl ho nad hlavu. „Prolejeme krev!“ zařval a pobídl koně do běhu.
Tamuka v duchu zaklel, sundal si ze zad bronzový štít a zaryl koni ostruhy do slabin. Kůň vyrazil. A Tamuka, ačkoliv proklínal šílenou odvahu svého svěřence, v duchu děkoval za uvolnění a vyhlídku na zabíjení dobytka.
Hans se podíval na své pobočníky, kteří stáli vedle velitelského vozu. „Máte své rozkazy – tak pohyb!“
Tucet kurýrů odcválalo.
„Tady jsou,“ oznámil Kindred.
Hans se podíval k západu. Zapadající slunce na okamžik vykouklo mezi bouřkovými mračny a přinutilo ho přimhouřit oči. Linie se pohnula. Hans se podíval na své muže. Dva zatracené pluky měly zvládnout frontu dlouhou šest mil. Jedna brigáda navíc, a mohl se udržet.
Tim kýchl, naklonil se a rozkašlal se naplno, přičemž krátce lapal po dechu. „Zatracený astma… Musím dostat záchvat zrovna teď.“
„Měli bychom vyrazit,“ prohlásil Hans ostře. „Tady toho už moc nenaděláme.“
Tim rozepnul pouzdro, vytáhl revolver, otočil bubínek a zkontroloval náboje. „Myslím, že chvilku zůstanu,“ zasípěl.
„Jsi velitel sboru,“ prskl Hans mrzutě. „Teď není čas na hrdinství.“
„Právě jsem nařídil tisícovce kluků, aby tu zůstali, víš,“ opáčil Tim, „a vím, že to jediný z nich nepřežije.“ Znovu se rozkašlal. „Zatracená jarní tráva… Vždycky říkali, že mě zabije.“ Podíval se na Hanse a napřáhl ruku.
„Navhag!“
Hans vzhlédl. Nepřátelé se rozběhli a už se dostali do mělčin Potomaku, který tu vypadal jen jako širší potok. Osamělá baterie čtyřliberek vepředu spustila a jednotliví vojáci zkoušeli štěstí při střelbě na dálku.
„Rozhodl jsem se, že zůstanu tady,“ řekl Tim. „Dejte na sebe pozor, seržante. Myslím, že si všichni budeme muset vybrat místo a postavit se jim, a hádám, že mě už prostě bojování unavuje.“
Hans mu stiskl ruku. Několik štábních důstojníků a praporečník za Timem se nervózně rozhlíželi, věděli, co pro ně tohle rozhodnutí znamená, ale ne-řekli nic. Tim odtáhl ruku a plácl lokomotivu, pak otočil koně a zamířil do čela linie. „Teď odsud vypadněte a zachraňte můj sbor!“
Hans se díval, jak Tim kluše ze svahu naproti blížícím se Merkiům. Otočil se k němu strojvůdce, který stál stranou.
„Vrátíme se k Baště 100,“ zavrčel Hans a snažil se dostat z hlasu sklíčenost. Strojvůdce zasalutoval a rozběhl se ke kabině. Ve chvilce už sebou vlak trhl a rozjel se, vracel se k severu, kde se Ingrao stále držel proti Vuškům. Jakmile tato pozice padne – každý na sever od Bašty 100, celé dvě divize, bude odříznutý od zbytku vojska dál na jihu. Potomacká linie byla vyřízená.
Hans zvedl karabinu a vystřelil – věděl, že je to dětinské, stejně jako slzy ponížení a vzteku.
* * *
„Můžeme čekat, že zaútočí v noci,“ řekl Andrew a podíval se na svůj štáb. „Chci, aby po západu slunce padesát děl ostrelovalo ten brod a pokračovalo v tom až do svítání.“
„To bude do rána skoro deset tisíc nábojů,“ namítl Jevgenij, velitel dělostřelectva sboru. „Zasáhne to do našich rezerv a válka trvá teprve tři dny.“
„Merkiové se přecpou zbytků,“ pronesl jeden mladý pobočník chladně, vstal a vyhlédl přes val, načež se zapotácel a beze slova se zhroutil na zem. Andrew se díval na mrtvého vojáka, který si před chviličkou vyměňoval oplzlé poznámky se svými kamarády. Počet obětí začínal šíleně narůstat, jak Merkiové nepřestávali z druhého břehu střílet kartáči a šrapnely. Když tělo odtahovali, Andrew odvrátil zrak.
„Potřebuješ si odpočinout, pane,“ poznamenal jeden z pobočníků.
Andrew zdráhavě kývl. Byl vzhůru od včerejšího rána. Za pár hodin se setmí a on si skutečně potřeboval odpočinout. Beze slova se otočil, odešel z bašty a zamířil k velitelství, aniž by si všímal nábojů vybuchujících mu nad hlavou. Zvon ohlásil vlak přijíždějící za ochrannou druhou linií. Za valem byly vidět obláčky páry a kouře. Merkijska vzducholoď, plahočící se pod nízkými mraky proti sílícímu větru, se otáčela po nezdařeném pokusu zasáhnout lokomotivu. Se silným větrem v zádech se hnala pod ochranu svého hangáru někde za kopci Shenandoah. Andrew došel k velitelství, vstoupil a se zaúpěním se natáhl na palandu.
„Andrewe?“
Polekaně se posadil. Ve stínu stála Kathleen. S úsměvem se přiblížila.

„Co tady, hrome, děláš?“ vyštěkl.
„To je mi pěkné přivítání,“ odsekla a přisedla si k němu. Pohladila ho po tváři a pak mu z čela odhrnula kadeř světlých, prokvetlých vlasů. Naklonil se k ní a zlehka ji políbil. Ozvalo se prásknutí, vzápětí následované rachocením kusů šrapnelu narážejících na srub. Andrew ztuhl.
„Přijela jsem se špitálním vlakem jako hlavní doktor,“ vysvětlila mu. „Emil mě poslal.“
„Ten pitomec stará,“ zavrčel Andrew. „Tady totiž probíhá něco jako válka.“
„Já se o sebe dokážu postarat.“
„A Maddie?“
„Je dneska u Ljudmily.“
Andrew se nechal obměkčit, věděl dobře, že s ní se nemá smysl hádat o to, jaké je ve válce správné místo pro ženu. Takové věci možná platily doma, ale tady všichni bojovali o přežití. Všichni byli ohroženi stejně, a kdo byl on, aby své ženě nařizoval se skrývat?
„Je to těžké,“ řekla Kathleen.
Jen kývl. „To s tou hrází mě vůbec nenapadlo. Bylo to nasnadě, a já na to nikdy ani nepomyslel. Bůh mi pomáhej, viděl jsem tu umřít tak deset tisíc Karthů. Řeka zrudla jejich krví. Merkiové povraždili tisíce dalších, kteří se pokusili uprchnout. Tunami munice se snažíme zabíjet své vlastní lidi.“ Odmlčel se. Už teď se cítil zničený tím, co viděl.
Vedle v místnosti začal cvakat telegrafní klíč a Kathleen cítila, jak ztuhl. Pak unaveně vstal. Pozorně si ho prohlížela. Byl jiný – reagoval pomalu, byl napjatý, a nebylo to jenom nedostatkem spánku. Vzpomí-
nala si, jaký byl během tugarske války, kdy sice cítil porážku, ale vzdoroval až do konce, a celou dobu je vedl k vítězství. Tentokrát to bylo jiné, a když se mu podívala do očí, konečně pochopila v čem. Bál se.
Do místnosti se vřítil telegrafista bledý jako plátno.
„Jde o Hanse,“ zašeptal Andrew.
Telegrafista zvedl zprávu a upravil si brýle. Hlas se mu třásl. „Zpráva od generála Schudera. Průlom na frontě mezi Baštou 85 a 90. Odhaduji dvacet umenů. Doporučuji opustit celou Potomackou linii. Potřebuji vlaky, abych dostal dvě divize z Bašty 100. Očekávám, že cesta do Suzdalu bude do rána odříznutá.“
Andrew se ohromeně otočil a vyhnal posla smrti z místnosti. Nešťastně se podíval na Kathleen. „Můj Bože,“ zašeptal. „Porazili nás už za tři dny.“
Kathleen neříkala nic.
„Rok plánování, že budeme bojovat tady a zadržíme je, a oni prorazí, přesně jak se Hans bál, a já to neviděl.“ Došel ke stolu s mapami, otupěle kroutil hlavou a prstem sledoval místo průlomu. Pak do stolu praštil pěstí. „Čert to všecko vem!“
Kathleen slyšela, jak se mu třese hlas. Vstala a obešla stůl. „Jestli už tě zlomili,“ pronesla chladně, „tak se můžu vrátit do Suzdalu, zabít Maddie a podříznout si krk.“
Polekaně k ní vzhlédl.
„Ať se ti to líbí nebo ne, je to na tobě, Andrewe Keane.“
„Naplánoval jsem porážku. Šel jsem přímo tam, kam chtěli, a věřil, že je zadržím za hranicí. Ale nikdy jsme neměli dost. Bylo nás moc málo, měl jsem to vidět. Ty zatracené vzducholodě nás můžou sledovat jako jestřábi, oni vědí všechno a my nevíme nic. Měl jsem –„
„Měl jsi a neudělal jsi to,“ vyštěkla Kathleen.
Chladně se na ni díval.
„Prozatím jsme udělali, co se dalo, ale ještě to neskončilo,“ prohlásila Kathleen o něco mírněji.
Andrew se pokusil o úsměv. „Já vím,“ zašeptal smutně, „nebojím se smrti, Kathleen. Skoro mi to připadá jako vysvobození.“ Odvrátil zrak a srub se otřásl po odpálení dělostřelecké salvy. „Prožívat to pořád dokola, muset to dělat znovu a znovu, celou věčnost. Bože, je mi z toho zle. Dneska jsem prohrál. Tisíce chlapců, kteří mi věřili, zemřely a zítra zemřou další.“
„Válka teprve začala,“ podotkla klidně. „Spousta lidí zemře, i když zvítězíme. Ale jestli teď ty zklameš, Andrewe, tak prohrajeme zcela určitě.“ Obešla stůl a vzala ho za ruku, po předchozím výbuchu hněvu překvapivě jemně. „Musím se vrátit a doprovodit zraněné. Zbytek je na tobě, má lásko.“ Podívala se mu do očí, jako by něco hledala, pátrala po tom, co se změnilo, co se ztratilo. Vzpomínala, jak ho uviděla poprvé, když usnul na palubě Ogun-quit. Působil křehce, chlapecky, a v obličeji se mu zračila bolest, i když spal. Už tehdy byl na pokraji sil a tři roky války mu rozhodně nepomohly. Vyřídí ho tato válka docela? Přísahala si, že se nikdy neprovdá za vojáka, ne poté, co o snoubence přišla u Bull Runu. „Má nejdražší Kathleen,“ začínal dopis, „jestli tvé milující oči čtou tyto řádky, znamená to, že se již nikdy neuvidíme.“ Skoro ji to zabilo, ale nakonec se zamilovala do tohoto laskavého, silného a nyní také vyděšeného muže. Kvůli tomu strachu, zrozenému ze strašlivého břemene, které nosil příliš dlouho, když snil o svobodě pro celý svět, ho milovala ještě víc. Jen mu musela dodat odvahu, dodat mu sílu, aby se nerozbil jako naprasklá sklenička.
„I kdybychom v tomhle oba zemřeli,“ zašeptala po chvíli, „ještě tu bude Maddie. Kam se poděje, jestli prohraješ?“
Při dceřině jméně sebou trhl. „Obejmi ji za mě,“ požádal ji, zlehka ji políbil na rty a couvl, jen si ještě urovnával uniformu. Nuceně se usmála. Zase ten strach, nikdy nevěděla, jestli tohle loučení nebude poslední.
Andrew nervózně kývl a obrátil se, aby se nemusel dívat, jak odchází. Styděl se, že by mu v očích mohla zahlédnout slzy. Dlouho tam jen tak stál a věděl, že venku čekají desítky mužů na jeho rozkazy.
Nejbližší přítel, jakého kdy měl, teď bojoval o život, o život jich všech, jen šedesát mil daleko. Andrew se vrátil k mapě a sledoval čáry. Probírali to během nekonečných večerů plných „co kdyby“, vymýšleli pohromy a co dělat, kdyby na ně došlo. Ale při všech původních plánech věřil, že dokážou zastavit první útok a že teprve v létě, až řeka skoro vyschne, budou muset ustoupit na linii, kterou vybudují až na jaře na kraji lesa. Udrží se do pozdního léta a horda se bude muset

stáhnout, nebo hladovět. Do rána bude železnice od severu do Suzdalu nejspíš už přerušená. Dalo se předpokládat, že většina uměnu se požene přímo na východ a pak zahne na jih, aby se spojila s oddíly naproti němu.
Mistrovský tah.
Hansovi hrozilo, že ho odříznou, a značná část jeho sboru padne s ním, několik z nejlepších oddílů v celém vojsku. Díval se na mapu a věděl, co již bylo rozhodnuto. Věděl, že nejzákladnějším principem bylo vždycky posílit vítězství, nikdy porážku. Stáhl se mu žaludek, jako by Hans stál vedle něj se svým jestřábím pohledem a říkal mu, co je třeba udělat. Zašel do kanceláře telegrafu a předal telegrafistovi
šest zašifrovaných slov. Chlapec se na něj díval, zatímco vyťukával zprávu. Andrew pak zamířil k čekajícímu štábu.
„Zatroubil na trubku," řekl tiše.
„Můj Bože, stahujeme se?" vykřikl jakýsi pobočník.
Andrew kývl. „Odřízli víc než půlku jeho oddílů. Zítra Merkiove napadnou tuto pozici zezadu. Poslal jsem rozkazy, aby sem v noci přijely záložní vlaky a evakuovaly vojsko za Něpru."
„A co generál Schuder?"
„Teď je to na něm," odpověděl Andrew. „Kdybychom se ho snažili zachránit, na stepi by byla zničena celá armáda. Zkusíme poslat nějaké vlaky ze Suzda-lu po severní trati k Baště 100 a dostat ho odtamtud, než trať přeruší."
„Chesus a Parom mu pomáhejte," zašeptal pobočník.
„Chesus nám v příštích dnech pomáhej všem," opáčil Andrew. Odpusť mi, Hansi, prosil v duchu cestou do srubu.

Kapitola šestá

„Zatroubil na trubku." John Mina se podíval na Pata.
„Která nikdy neodtroubí ústup," dodal Pat.
Kal si nervózně poposedl a podíval se na situaci znázorněnou na nástěnné mapě. „Jak jsme mohli tak rychle ztratit Potomac?" zeptal se smutně, pak vstal a uhladil si pomačkaný černý kabát.
„Bylo to riziko," odpověděl Pat, téměř jako by se bránil. „Lee ve čtyřiašedesátém udržel skoro stejně dlouhou linii zhruba se stejnými počty.
„Tři sta mil železnice, sto mil opevnění, všechno je ztracené," zašeptal John a nevěřícně kroutil hlavou.
Vedle v místnosti dál cvakal telegrafní klíč. Ordo-nanc přinesl poslední zprávy a Pat si je přečetl, než je předal dál.
„Jsme na to připravení?" zeptal se Kal Johna.
„Třicet lokomotiv a vagóny v záloze čekají, aby odvezly oddíly a děla zpátky. Naštěstí jsme se rozhodli nechat hlavní depo tady v Suzdalu. Bude to znamenat, že přijdeme jen o zásoby přímo na frontě, nic víc."
„Ale co ostatní plány?" John vrtěl hlavou. „Vsadili jsme na Potomac a mysleli jsme, že máme aspoň dva měsíce navrch, abychom vybudovali druhou linii u stanice Divočina, a dokonce i těžší opevnění na horním toku Něpry. Počítali jsme, že pro konečné zúčtování na začátku července budeme mít nejmíň další dva sbory pěchoty a dvacet baterií."
Na chvíli se odmlčel, jako by propočítával úkol z učebnice.
„Mohli bychom ztratit celý Hansův sbor," podotkl Pat a díval se na hlášení přicházející z velitelství obléhaného třetího sboru. „Pronikli už pět mil daleko –zastaví je jenom tma." Vstal ze židle, naklonil se nad stůl a upravil knot petrolejové lampy, než se podíval na Kala. „Jestli ztratíme všechny Kindredovy muže, tak je podle mě nezastavíme. To je třetina všech našich veteránů."
„Mohli bychom prohrát, i když je zachráníme," podotkl John chladně. „Merkiove zatím utrpěli jen velmi malé ztráty. Museli bychom jim způsobit desetkrát větší ztráty než oni nám, abychom se jim vyrovnali. Pochybuji, že dosáhneme poměru aspoň dvě ku jedné. Něpru zasáhnou s téměř plnou silou."
„Co to tu vy dva vykládáte?" vybuchl Kal. „Všichni jsme začali věřit, že budeme vyhrávat pořád. Tentokrát jsme prohráli, ale je to teprve první bitva války."
Na Kala se podíval Pat a usmál se.
„Budeme-li doufat v nejlepší, můžeme se udržet na Nepře?" zeptal se ho Kal.
Pat se zatahal za kníry a zamračil se. „Ten trik s přehradou… Ani nás to nenapadlo, a ať se propadnu, mělo."
„Stejný trik udělají na horním toku Něpry. Mají sto mil řeky. Můžou to vyzkoušet, najít nechráněné místo a projít. Jakmile budou na druhé straně…" Odmlčel se.
„Jak dlouho?" zeptal se Kal ostře.
„Jestli přiženou karthské zajatce, tak za týden urazí tak sto třicet mil," odpověděl John.
„Tak máme týden, abychom něco vymysleli," vyštěkl Kal.
„Raději bych měl jít," prohlásil John a vstal. „Na Něperském mostě bude pěkný zmatek a musíme roztřídit vagóny."
Sebral složku papírů, nacpal si ji do torny a odešel.
Pat si vzal klobouk a také zamířil ke dveřím.
„Kde tě najdu?" zeptal se ho Kal.
Pat se usmál. „Jedu na frontu. Někdo odtamtud musí Hanse dostat."
„Andrew čeká, že budeš tady."
Pat se dobromyslně zasmál a práskl za sebou dveřmi.
* * *
„Proč zastavujeme?" prskl Tamuka. Proti svým instinktům se schoulil v sedle, když nad nimi proletěl blesk. Snažil se ovládnout strach, když naslouchal křiku nešťastníků, které zasáhl. Zahřmělo. Uhodil další blesk a narazil do štítu jeho společníka, až z leštěného povrchu odletovaly jiskry.
Hulagar svého kolegu štítonoše poplácal po ruce. „Kvůli tomu!" křikl, když se stepí převalilo další zahřmění. „Je příliš

velká tma, prší a my si potřebujeme odpočinout. Odpočívej, můj mladý příteli, tvé ka vře touhou po krvi. Odpočívej, dnes bude dobré vítězství.“
Tamuka jeho ruku setřásl, styděl se, že ho na okamžik přemohl strach. Ale i qar qarth mohl ukázat strach, když z nebe padaly Worgovy pochodně, vždyť to taky byl boží oheň. Otočil koně a pobídl ho k místu, kde seděl Jubadí, ve světle prskající louče jen tak tak viditelný. Hulagar ho zadržel a Tamuka se na něj rozzlobeně podíval.
„Nedělej to!“ sykl Hulagar. „Není to tvé místo. Příliš se tlačíš dopředu.“
„Máme je! Viděl jsi je utíkat, viděl jsi ty mrtvé, když se řada rozpadla!“
„Ano,“ přitakal Hulagar, „a viděl jsem tě v předvo-ji. Viděl jsem tě zabíjet prchající dobytek, viděl jsem radost ve tvých očích. Tak se chová štítonoš?“ Jeho hlas zněl káravě a Tamuka znepokojeně vzhlédl.
„Na nás není bojovat, na nás je chránit a radit, ne prolévat jejich krev. To ať dělají qarthové.“
Copak to Hulagar necítí? říkal si Tamuka. Tohle není bitva kvůli zábavě, aby bojovníci dokazovali, co umějí. Tohle je víc než válka, tohle je boj o přežití hordy, všech hord, dokonce i zneuctěných Tugarů a prokletých Bantagů, kteří pokračovali v jízdě k východu a nechali Merkie nést krvavé břímě záchrany všech. Ta touha byla zvláštní. Před rokem věřil, že dosáhl stavu, kdy ho nezajímá nic kromě cesty poznání, po níž se může pozvednout ke křišťálově čistému světlu štítonoše.
Podíval se na shromáždění kolem qartha. Vuka byl s otcem a Tamuka cítil opovržení. Vzpomněl si, jaký byl Vuka během útoku, kdy se snažil, aby ho všichni viděli. Ale ve chvíli šoku, kdy projížděli pastmi a koně s ržáním padali, a pak nahoru na val, kde se zvedal dobytek a střílel jim do obličeje, v té chvíli se Vuka držel vzadu, ne příliš okatě, ale stačilo to. Nebylo to však moudré rozhodnutí qar qartha, vůdce, který má vědět, že jsou chvíle, kdy má v čele nechat jít ostatní a sám se chránit před nesmyslným nebezpečím. Ne, tohle bylo jiné, tady hrál roli strach. Bylo to v pořádku, když se dobytek choval jako dobytek, byl jen zábavou ke zvlhčení čepele. Ale když mohl přivodit smrt, smrt, která byla mrzká a beze cti, tehdy Vuka ukazoval strach. Tamuka dostal záchvat šílenství a sklonil štít, přestal chránit Vuku, sám tasil šamšír a vyrazil do boje. Jeho kůň padl, s řičením
a kopáním se zřítil do nepřátelské pevnosti, a dobytče, co koně střelilo, tam jen stálo a celé bledé a strhané sípělo, zvedlo ruční zbraň a znovu stisklo spoušť, ale kohoutek dopadl na prázdnou komoru. Tamuka si to připomněl se zachvěním. V té chvíli si myslel, že je mrtvý, že ho zabilo mizerné zvíře, a to v něm vzbudilo hněv. Dobytče nezemřelo rychle, na to dohlédl. Sekal do něj dlouho – nejdřív paže, pak teprve smrtící úder na hlavu. Vuka se při tom pohledu rozesmál a smočil meč v otevřených ranách zvířete, jako by to byla jeho kořist, a vzápětí byl pryč. Ne, Hula-gar to necítil, stále nepochopil, o co v tomto zápase jde.
„Když se poženeme dál,“ podotkl Tamuka, „mohli bychom do rána odříznout obě jejich cesty ze železných pásů.“
„Uměny byly na cestě od včerejšího odpoledne, urazily sto mil,“ odsekl ostře Hulagar. „Vybojovali jsme bitvu, naši koně padají vyčerpáním. Kdybychom se hnali celou noc, ráno by mohlo být všechno ztraceno, naši válečníci by byli příliš unavení, aby mohli bojovat, a koně by se neudrželi na nohou. Už jich zemřely tisíce.“
Tamuka si odfrkl opovržením, i když se zároveň snažil ovládnout roztřesené údy. Vzhlédl k noční obloze. Déšť mu omýval tvář a stékal mu pod brnění. Zachvěl se zimou.
„Proč nemůže být noc dnem, aspoň pro tuto chvíli?“ vykřikl. „Pro těch pár hodin? Oni uniknou!“
Hulagara šokovala síla Tamukových emocí. Neřekl nic.
„Mohlo by se to vyřídit tady,“ štěkal Tamuka. „Mohli bychom je odříznout, daleko od jejich měst, a deset dní pochodovat jejich územím, aniž by nám v tom někdo bránil.“
„Náš pán qar qarth si myslí, že to tak dopadne stejně.“
„Tak je hlupák,“ zasyčel Tamuka.
Hulagar ohromeně otočil koně zpátky, přiblížil se k Tamukovi a popadl ho za límec kožené tuniky. „Zacházíš příliš daleko, zan qarthův štítonoši.“
„Zapomínáš,“ odsekl Tamuka, „že my také máme moc. Zapomínáš, že my se můžeme rozhodnout odstranit i samotného qar qartha, pokud není hoden vládnout, a uvolnit tak cestu lepšímu.“
„Já jsem štítonoš qar qartha,“ syčel Hulagar. „Tu moc mám jen já. Já jsem qarthem našeho bratrstva. Jen já mohu dát takovým myšlenkám tvar a i to pouze v tichu své mysli.“
Tamuka se Hulagarovi vytrhl. „Jedna noc pochodu. Odříznout nepříteli železné pásy deset mil na severovýchod a padesát mil na jihovýchod. Strčit je do pytle hned.“
„Už se rozhodl,“ prohlásil Hulagar, „a já s ním souhlasím. Získali jsme velké vítězství a nesmíme zapomínat, že po této válce přijde válka s Bantagy, i přes sliby, které si myslíš, že dali. Naši válečníci padají vyčerpáním ze sedel. Nemůžeme se řídit podle hvězd. Jak vůbec potmě poznáme, kterým směrem se dát? Žádáš příliš. Až by se rozednilo, nebyli by schopní bojovat – byli by roztroušení a dokonce by jim hrozilo, že budou napadeni. Tento boj musíme vyhrát, ale musíme vyhrát tak, abychom mohli vyhrát i příště. Ty se chováš, jako by životy deseti tisíc, padesáti tisíc neznamenaly v této válce pobíjení dobytka žádný rozdíl. Už jsi slyšel o ztrátách Vuška Haš?“
„Polovina je mrtvá,“ prohlásil Tamuka suše, „ale vedli si dobře.“
„Ano, vedli si dobře.“
Tamuka se překvapeně otočil, neboť se k nim připojil Jubadí. Na okamžik zpanikařil, styděl se, že se bojí, jako by jeho otec vyslechl nějakou nepředlože-nost.
Jubadí si ho pozorně prohlížel. „Můj syn říkal, že jsi zabil jednoho z jejich vůdců,“ poznamenal suše.
Tamuka kývl.
„Zvláštní úloha pro štítonoše.“
„Stál v cestě,“ opáčil Tamuka.
Jubadí se usmál.

„Nezapomínej na svou druhou úlohu, Tamuko.“
Tamuka jen mlčky kývl.
„Je čas odpočívat,“ prohlásil Jubadí s pohledem na noční oblohu. Objevil se další blesk a zatančil mezi mraky. Qar qarth nehybně hleděl nahoru a dlouhou hřívu mu smáčel déšť. „Nikdy jsme neválčili v noci. A když Worg promluví, také to není čas k boji. Taková jsou slova našich otců.“
„Proti sobě rovným,“ podotkl Tamuka. „Ale proti dobytku?“
Jubadí se na něj podíval. „Vyřídíme je zítra. Jsou stejně vyčerpaní jako my.“
„Doufejme,“ utrousil Tamuka.
Jubadí se mlčky otočil.
„Spalte, co zůstalo!“ křikl Hans a ukázal na skladiště nacpané tunami dávek. Do nohou ho zasáhl proud páry a za ním létaly jiskry. Obrátil se k lokomotivě, jíž se chvíli protáčela kola, než zabrala na mokré trati, a ona mohla vyjet z depa k východu. Kolem projížděly dobytčáky. Ve světle lamp viděl, že jsou nacpané raněnými. Na konci jelo půl tuctu valníků a na každém byly dva polní kusy; lafety nechali tady. Z ná-
hlého popudu se podíval na mladého Grigorije, jenž stál vedle.
„Chlapče, potřebuju to tu zorganizovat. Honem nasedej. Jakmile se oddíly vrátí k Nepře, ať se seřadí.“
„Ale pane, mě potřebuješ tady.“
„Že mi teď sakra budeš k užitku,“ zavrčel Hans. „Tak honem, hni sebou!“
Grigorij zaváhal a díval se na vlak pomalu rachotící kolem.
„Tak dělej!“ štěkl Hans.
Grigorij zasalutoval a rozběhl se podél vlaku.
„Až se vrátíš,“ volal za ním Hans, „ožeň se s tou holkou, co jsem o ní slyšel!“
Grigorij se ohlédl, zaváhal, pak nešťastně zasalutoval a naskočil na poslední vůz. Hans se za ním díval a málem si nevšiml Ingraa, který se k němu připojil.
„Začínáš být sentimentální,“ poznamenal Charlie.
„Může z něj bejt skvělej velitel, má to v sobě,“ odpověděl Hans. „Zaslouží si šanci.“ Podíval se na Charlie-ho, jenž mlčky sledoval vlak, dokud nezmizel v mlze.
„To jsou všichni,“ řekl Charlie smutně. „Je mi líto těch ostatních.“
„Dostal jsi pryč, koho jsi mohl,“ opáčil Hans.
„Dneska jsem ztratil polovinu dělostřelectva sboru – tři baterie napoleonů, dvacet čtyřliberek.“
„Zastavil jsi Vušky.“
„Půlka našeho dělostřelectva na zničení jednoho uměnu? Při tomhle tempu vyřídíme osm umenů a ještě nám jich třicet zbyde.“
Hans se odvrátil. Zase se mu rozbušilo srdce, zatočila se mu hlava a hrudí mu projela bolest. Zase se sebou začal vyjednávat: Ne teď, ještě mi dovol tohle vyřídit.
„Stejně potřebujeme ještě osm vlaků,“ prohlásil a ohlédl se na Charlieho, jako by tím, že přání vyslo-
ví nahlas, se vlaky náhle objevily. Podíval se na oblohu, po níž proletěl další blesk. Závan větru mu zvedl ponču, takže mu déšť smáčel nohy. „Kolik je hodin?“
Charlie potřásl hlavou. „Musí být po půlnoci.“
Takže šest hodin. Už chtěl odejít, ale Charlie ho popadl za rukáv a otočil k sobě.
„Někdo tu musí zůstat,“ řekl Ingrao. „Ty to víš, já to vím. Někdo musí krýt ústup. Nedokážeme všechny stáhnout, naložit je a dostat pryč. Už teď můžeš cítit začínající paniku.“
Hans kývl. Celou noc z průlomu na sever stahoval muže, to, co zbylo ze dvou a půl divize. Soustředil je do depa, nakládal na vlaky a odesílal na východ, ven ze smyčky, kterou tvořili Vuškové na severu a horda na jihu. Zůstaly mu jen dvě brigády. Do rána by mohl zavládnout chaos.
„Dostaneme je ven. Předej zprávu, chci, aby se do hodiny všechny jednotky seřadily podél trati. Opouštíme celou linii,“ přikázal.
„Opustit linii! Co když prorazí?“
Poryv větru přinesl další spršku deště, tentokrát ho hnal téměř vodorovně.
„Tohle nám seslalo nebe, aby nás krylo,“ prohlásil Hans. „Pochybuju, že ti špinaví žebráci zaútočí v noci, když je takovej nečas. Necháme chlapce pochodovat na východ naproti vlakům, jak budou přijíždět. Za úsvitu Merkiové smyčku stáhnou a my s trochou štěstí budeme na druhý straně. Tak pohyb!“
Ingrao se zazubil, zasalutoval a odběhl. Hans v kapse hledal tabák. Vytáhl jen zbyteček a zaklel. Tabák mu musel dojít právě v takové chvíli. Vrátil poslední kousek do kapsy.
„Dvě hodiny do svítání.“
Andrew kývl a neřekl nic. Lilo jako z konve, a on za to v duchu děkoval Bohu. Přikrčil se a díval se do deště. Vody Potomaku se mu přelévaly přes boty. Slyšel je z druhé strany, jejich křik. Stále pokračovali v práci, i když hladina vody v řece již po celonoční bouři musela značně stoupnout. Na druhém břehu se zablesklo a přes řeku přeletěl kartáčový náboj a narazil na roz-bahněný val za ním. Byli na tahu. Tma a počasí, alespoň prozatím, mu pomáhaly zachránit armádu.
„Jdeme,“ zašeptal, obrátil se a vylezl do kluzkého svahu. Zablácení sluhové svého velitele zpola tahali a zpola tlačili na druhou stranu. Vedle něj se objevil Barney, v bouři stěží viditelný.
„Víte, co dělat,“ řekl mu Andrew.
„Střílet až do hodiny před svítáním. Zatlouct děla a rychle se stáhnout ke kolejím.“
„Nemyslím, že do rána vytáhnou. Na to, aby se pokoušeli přeplavit na vorech, je prostě moc tma.“

„Kvůli sobě v to doufám," podotkl Barney a ponuře se zasmál.
Andrew ho poplácal po zádech. „Uvidíme se na Nepře," prohlásil, zasalutoval a odešel. Když se vrátil na velitelství, nechal si pončo na sobě. Byla to součást výbavy ze staré armády Unie, typ jedna velikost stačí všem. Ať ten vzor schválil kdokoliv, musel být trpaslík, pomyslel si Andrew chladně. Každému, kdo měl přes šest stop, sahalo pončo stěží do půli stehen, a mokré sukno kalhot se mu lepilo na hubené nohy. Rozhlédl se po srubu. Všechny mapy a jeho osobní věci už byly naložené. Zašel dozadu a telegrafista nervózně vzhlédl.
„Nějaká zpráva?"
„U Bašty 60 docházejí vlaky. Podle rozkazů zatloukají čtyři baterie a shazují je z vagónů, aby mohli naložit poslední pluk. Počkat." Zvedl ruku, protože se klíč zase pohnul. Vyťukal rychlou odpověď a vzhlédl. „Telegrafní stanice na Baště 60 se zavírá. Poslední vlak vyjíždí právě teď. Všichni muži už nastoupili."
Andrew kývl a telegrafista se podíval na utržený papír. „Všechny pozice na východ odsud jsou opuštěné a vyčištěné. Dva vlaky, co přijíždějí od čísla 60, by měly do hodiny projet výhybkou. Všichni z naší fronty jsou pryč kromě dvou Barneyho pluků. To je všechno, pane."
„Uzavřete to tady a odjíždíme."
Telegrafista pochvalně kývl a rychle vyťukal zprávu, vytrhl klíč a opatrně zvedl mokré baterie, které uložil do pouzdra.
„Hotovo, pane."
„Tak jdeme," prohlásil Andrew. Vyšel do bouře a naposledy se rozhlédl kolem. „Rok plánování," zašeptal a s tichou kletbou zamířil k čekajícímu vagónu. Jeho štáb se choulil kolem kouřících kamen, v místnosti byla silně cítit mokrá vlna. Několik mladých důstojníků již usnulo, leželi stočení mezi hromadami vybavení.
„Jedeme domů," řekl Andrew a vlak se rozjel po odbočce k hlavnímu seřadišti a trati zpátky do Suzdalu.
„Co to má hergot znamenat, že sem nemůžete dostat další vlak?" zařval Pat na přednostu stanice, jako by ho chtěl uškrtit.
„Na několika místech je trať podemletá od deště. Jedno takové místo je deset mil daleko, další za vlaky, které vyjíždějí. Trať je kvůli tomu ucpaná. Spravit to pár hodin potrvá. Musíme dostat šest vlaků, které přijíždějí, odsud a uvolnit koleje, než budeme moct poslat něco zpátky."
„Hrom aby do toho!" hulákal Pat a praštil pěstí do stolu. Přednosta zděšeně odskočil. „Zatímco si tady sedíte, Schuder a skoro tři brigády čekají."
„Pracujeme na tom," supěl přednosta stanice.
„Dělejte něco!"
„Mám tam syna!" vykřikl přednosta lámajícím se hlasem. „Myslíte si, že se nesnažím?"
„Vyložte vlaky tady a pošlete je zpátky."
„To už nás taky napadlo," odpověděl přednosta. „Ale pořád musíme spravit tu poruchu za nimi. Stejně by ujely tak deset mil a musely čekat. Když budou couvat, budou muset jet pomalu. Trať je v troskách –v lesích zem pomalu ještě nerozmrzla. Poslat všechny ty vozy bude nejspíš znamenat vykolejení. Rychlejší je spravit ty výmoly, vyčistit trať a pak jet rovnou. Věřte mi, promýšleli jsme to."
Pat se podíval na muže před sebou. Jeho výbuch železničáře rozhodně vyděsil, ale tvářil se také zoufale.
„Udělejte, co půjde," řekl Pat a zamířil k deštěm zalitému oknu, aby se mohl podívat ven. Na seřadišti panoval naprostý chaos, pršelo, jen se lilo. Na obou stranách kolejí se choulily po skupinkách tisíce sklíčených mužů, které vyhodili z vlaků, jež nyní čekaly, aby se mohly vrátit a zachránit i jejich ostatní druhy.
„Šest mizernejch vlaků," vrčel Pat a díval se na seřazené lokomotivy. Z plechů se se sykotem odpařoval déšť a kolem nich se převalovala oblaka páry. První vlak byl plný čerstvých posil – dva pluky připravené bránit v případě potřeby ustupující muže. Pat se podíval dál, ve tmě si představoval muže pracující na tom, aby vyztužili poslední kus trati. Pak se pohledem vrátil k hodinám tikajícím na zdi. Před šesti hodinami byl v Suzdalu a teď uvízl tady uprostřed trati v polovině cesty mezi Něprou a frontou, k níž mu zbývalo pouhých padesát mil. Cítil se bezmocný.
V dálce se ozval hvizd. Pat otevřel okno a vyklonil se ven. Z mlhy se vynořilo čelní světlo.
„Přicházejí!" zavolal a spolu s přednostou stanice se rozběhl ke dveřím.
Kolem projela první lokomotiva na chvíli osvětlená hranicemi, které doutnaly podél kolejí. Vagóny byly plné mužů s poraženeckými výrazy. Za prvním přijížděl druhý vlak a třetí. Pat se podíval na hodiny na zdi.
„Připravte se nás vypravit!" křikl. S cákáním vyrazil blátem k boční koleji, zatímco nádražím projížděl čtvrtý vlak. Pat naskočil do kabiny lokomotivy prvního vlaku čekajícího na návrat.
„Připravit na cestu!" zařval.
Kolem se proplazil šestý vlak. Z posledního vozu vyskočil Grigorij. Uklouzl v blátě, pak si všiml Pata a rozběhl se k němu. „Projeli jsme jen tak tak," volal. „Trať je pěkně hrbolatá. Ale než se tam dostanete, ostatní poruchy by měly být spravené."
„Pojď sem!" vyzval jej Pat. „Povedeš nás zpátky!"
Grigorij bez váhání vyšplhal na lokomotivu a vzal si hrnek horkého čaje, který mu nabídl topič.
„Myslel jsem, že ten déšť seslal Chesus," sípěl Grigorij. „Zahnal ty všivý vzducholodi. Ale ty výmoly na trati udělaly hotové peklo."
Z přístřešku vyběhl přednosta stanice a mával lucernou. O kus dál někdo zvedl na sloup zelenou lucernu, čímž dal znamení, že výhybka je volná. Strojvedoucí stáhl regulátor a vlak se pohnul.
„Kolik je hodin?" zeptal se Grigorij.
„Do svítání zbývá hodina a půl," odpověděl Pat.
„Nedostaneme se tam včas."
„Musíme," procedil Pat mezi zuby. Grigorij neříkal nic, jen v třesoucích se rukou svíral hrnek čaje.

* * *

Dnes ráno nebude svítat. Tamuka se znepokojeně zavrtěl, když se ozvaly první nargy. Odhrnul těžkou plstěnou pokrývku, která ho chránila před deštěm, a vstal. Svět byl šedý, obloha a obzor splývaly. Všechno bylo promáčené, déšť stékal jeho koni po bocích. Zvedl sedlo, které mu sloužilo místo polštáře, hodil ho koni na záda a zapnul mu klouzající podbřišník. Za sedlo pověsil pouzdro z naolejované kůže s lukem a opásal se mečem. Z tukem napuštěné plstěné pokrývky zvedl kroužkovou košili, rychle si ji natáhl a nasadil si přílbu, než konečně vytáhl bronzový štít a pověsil si ho na záda.

Nargy se ozvaly znovu. Obrátil se směrem, který považoval za východ, hluboko se poklonil a směrem nekonečné jízdy odříkal modlitbu k novému dni. Pak na mokré trávě padl na kolena a uklonil se k západu, za odcházející nocí a k věčným nebesům předků. Z tuniky vytáhl kožený pytlík a nabral hrst sušeného masa s tvarohem. Nepřítomně žvýkal, pak jídlo spláchl lokem odražené vody. Poodešel od místa, kde spal, a čelem k severu si ulevil. Konečně byl připravený, takže vyšplhal do sedla a trochu se zašklebil, jak ho zastudila mokrá kůže. Podíval se na trávu. Poznat směr bude těžké. Obvykle se stébla nepatrně skláněla k východu, podle směru, kterým vál převážně vítr. Manévrování bude obtížné, poněvadž husté mraky úplně zakrývaly slunce. Směr budou muset odhadovat podle větru v zádech. Každých padesát yardů bude muset být umístěna signál-

ní vlajka, aspoň dokud se po bouři nezvedne hustá mlha.

Tohle neplánovali. Nargy znovu zatroubily a z qar qarthova tábora vyrazili cvalem nosiči s modrými praporky, které budou označovat směr. Vojsko se teď rozdělí. Půlka uhne přímo k východu, druhá půlka k severu, aby odřízla všechny, kteří zůstanou v pasti, a spojila se s Vušky. Odtamtud měli válečníci zamířit k severovýchodu po Tugarské cestě do lesů, kde je přechod přes řeku.

Vuka vyšel z otcovy malé polní jurty a beze slova se vyhoupl do sedla a Tamuka se k němu také mlčky připojil.

„Předejte rozkaz zastavit a potichu.“ Hans zastavil koně. Nezřetelné postavy plahočící se po obou stranách kolejí se zastavily. Muži si předávali rozkaz, tlumený deštěm a mlhou. Klející vojáci se hroutili. Byli promočení až na kůži, takže si sedali na zem a do bláta, aniž by jim nepohodlí vadilo. Z mlhy se ozvalo tupé zadunění. Hans vzhlédl a snažil se odhadnout směr. Zaznělo další zadunění, ztlumené. Muži se vrtěli a ohlíželi se směrem, odkud od půlnoci pochodovali.

„Dělostřelba,“ poznamenal Charlie s pohledem upřeným k západu, jak se snažil odhadnout, odkud se zvuk nese. V husté mlze se pohybovaly tmavé pří-zračné postavy. Svět byl černobílý, tedy spíš ve všech odstínech šedi. Muži i koně postupovali jako stíny.

„Něco cítím,“ ozval se jeden mladý voják, klesl na kolena a přitiskl ucho na zem.

Hans seskočil z koně a dřepl si vedle chlapce. Připomnělo mu to indiánského zvěda poslouchajícího zvuk kopyt na rozlehlé prérii západního Kansasu.

„Něco se pohybuje… Koně,“ řekl voják.

Hans kývl. „Koně. Spousta koní.“

„Linka je hluchá.“

Hans se podíval na telegrafistu, jenž visel na sloupu vedle kolejí a právě se napíchl na dráty. „Povedlo se ti odeslat tu poslední zprávu?“

Chlapec kývl.

Hans se podíval na Charlieho, jediného důstojníka s generalskou hodností, který mu zbyl, když jak velitelé divize, tak tři brigádní generálové jednotek, které mu zbývaly, padli předchozího dne.

„Nejspíš jejich předsunuté oddíly překročily koleje.“

„Takže jsme odříznutí?“

Hans se na dělostřelce jen podíval a neříkal nic. Kolem něj proletělo tiché kovové cinknutí.

„Něco třiská do kolejí,“ zašeptal Hans. Muži sedící na náspu se na koleje dívali, jako by oznamovaly blížící se zkázu.

„Rozhodně je to před námi a nejspíš se to pohybuje i za námi. Hergot, je to jediná cesta, kudy jsme mohli jít – naši stopu je snadný sledovat.“

Stromoví rozhýbal slabý vánek. V sílícím světle se praporec vedle něj zavlnil, jeho barvy byly tlumené, hedvábné záhyby ztěžklé. Zastudil ho poryv větru s deštěm, až se roztřásl.

„Ochlazuje se,“ zašeptal. „Bouřka by měla slábnout.“ Sáhl do kapsy pro hodinky a otevřel víčko. Jako všechny hodinky, které prošly tunelem, i tyto každý den na tomto světě zaznamenávaly o hodinu víc. Rychle to přepočítal.

„Slunce vyšlo skoro před hodinou.“ Vrátil hodinky do kapsy a podíval se k východu. Měly tu být už před hodinou. Tak kde hergot jsou? Šest mizerných vlaků. Potřebuju jenom šest mizerných vlaků. K čertu s vybavením, jen odsud dostat muže.

„Jak daleko jsme se podle tebe dostali?“ zeptal se ho Charlie, předkláněl se v sedle a kymácel se vyčerpáním.

„Šest mil, možná sedm nebo osm. Těžko říct.“

Zaržál kůň a Hans se otočil. Na jihu se míhaly stíny. Na okamžik se objevil jezdec a chvíli nehybně stál.

Merki.

„Ti parchanti museli uhnout za námi. Chtěli nás odříznout. Teď jsou na lovu.“

Závan větru rozhrnul mlhu jako oponu. Bylo vidět několik jezdců, ženoucích se rovnoběžně s dráhou.

„Našli nás,“ vyštěkl Hans, vstal a znovu nasedl. „Budeme bojovat tady!“ křikl a surově koně pobídl nahoru na násep. Velitelům pluků, kteří jeli s ním, kývl, aby se k němu připojili.

„Jsou to zvědové. Hlavní předvoj tu bude co nevidět. Chci divizní čtverec, první brigáda bude na severovýchodě, druhá na jihozápadě. Pět setnin před každým plukem, ostatních pět vytvoří druhou řadu. Chci čtyři řady, dvě budou klečet, zadní dvě stát. První brigáda druhé divize utvoří uprostřed zálohu. Charlie, zbylá děla postav do rohů a jednu baterii doprostřed. Muži jsou roztažení na míli kolem trati a musíme se připravit za pár minut. Tak jeď!“

Polnice předávaly rozkazy a důstojníci odcválali. Muži se vrtěli, důstojníci je pobízeli k běhu. Začal se tvořit čtverec. Na plukovní uskupení zapomněli, muži se prostě stavěli tam, kam jim ukázali. Vojáci se tvářili zachmuřeně, vyndávali kožená pouzdra s náboji a opatrně zápolili s dvojitými přezkami, které chránily obsah před deštěm.
Hans cválal sem a tam uvnitř tvořícího se čtverce, ukazoval postavení, povzbuzoval muže a nadával těm, kteří byli příliš pomalí.
Merkijských zvědů bylo stále víc, objevovali se ve skupinkách, až se kolem čtverce objevila rojnice, ale držela se z dostřelu. Jezdci s modrými praporky pro-cválali kolem jižní strany čtverce a v mlze je bylo stěží vidět.
Ještě dvě míle a byli bychom v lese, pomyslel si Hans. Dvě zatracené míle, a teď nás dostihli na otevřeném prostranství. Otočil se k severu. Byl vidět les. Stačila by míle, aby se dostali do lesa. Napadlo ho, že muže přesune tam, ale věděl, že by to byla sebevražda. Merkiové by ho odřízli. Jakmile bude vytvořen čtverec, bude muset vyrazit k východu podél kolejí a prosekat si cestu.
Ozval se jiný zvuk a všichni se na okamžik zastavili. Od východu se sem nesl hvizd, vysoký a naléhavý.
Muži roztřeseně jásali, ale umlčel je jiný zvuk, hrozivý a temný. Bylo to sílící hřmění, až se země třásla. Ze skomírající bouře se vynořila horda a při pohledu na nenáviděného nepřítele se Merkiové pustili do zpěvu.
„Rojnice, krýt křídla!“ Pat seskočil z kabiny a šípů, které létaly kolem, si nevšímal.
Z dvaceti dobytčáků vyskákaly dva pluky a muži se již rozbíhali na pozice. Z obrněného vagónu před lokomotivou vystřelily kartáče, které proletěly řídnoucí mlhou, a tlaková vlna a sprška kulí z náboje mlhu rozvířily.
Pat se rozběhl podél kolejí a křičel na muže, aby ho následovali, přičemž zuřivě proklínal chybějící kolejnice. V šeru a mlze zahlédl, jak o kus dál pomalu odjíždí hlouček Merkiů a něco vlečou.
„Zastavte je, tisíc láteř, zastavte je!“ zařval. Vedle něj se zastavil jakýsi mladý voják. Pat mu vytrhl pušku z rukou, namířil a vystřelil. Jeden z jezdců se zhroutil ze sedla.
„Za mnou!“ zaječel, seskočil z náspu a rozběhl se po kolena vysokou travou, jen mu podkluzovaly boty s koženou podrážkou. Země před ním byla rozrytá, jak tudy někdo něco vlekl. „Zastavte je!“
Několik vojáků se zastavilo a vystřelilo a další jezdec spadl. Jeden Merki se otočil v sedle s nataženým lukem. Při výstřelu si Pat všiml, jak od tětivy odletuje sprška vody. Šíp letěl pomalu, ale stejně si našel cíl a složil muže vedle něj.
Pat zařval vzteky a s muži vyběhl na pláň. Zapráskaly výstřely a padl další jezdec. Náklad sletěl do trávy.
Pat tasil revolver a při běhu střílel. Válečníci se rozprchli. Lapaje po dechu, se staženým žaludkem, se Pat zastavil u dvacet stop dlouhé kolejnice.
„Seberte ji! Musíme ji dát zpátky!“
Seběhli se k němu muži, zvedli kolejnici a vraceli se. Zase se ozvalo dunění a náhle zahvízdala píšťala na lokomotivě.
Pat se ohlédl přes rameno. Z mizející mlhy se vynořila tmavá stěna, rychle se blížila a o pár set yardů dál zahnula na západ, jak se proplétala mezi shluky jehličnanů rostoucích na kraji lesa. Stěna se začala obracet, ozvaly se rohy a chraptivý zpěv. Merkiové tasili šamšíry a zaútočili.
„Utíkejte!“ zaječel Pat.
Vedle lokomotivy se seřadil první pluk, řady se rozestoupily i podél kolejí až před obrněný vůz, z něhož se zatím nestřílelo, jak dělostřelci čekali, až se vrátí Pat se svými muži. Merkiové útočili do kopce. Vojáci kolem Pata se ohlíželi, v očích měli strach, ale drahocennou kolejnici nikdo nepustil z ruky. Na jihu se zablesklo a vzápětí přiletěla kule, letěla vysoko a rozrazila korunu stromu na sever od trati.
„Pohyb! Pohyb!“ Románská pěchota začala zpívat, jak se řadila před vlak.
Pat se ohlédl přes rameno a viděl, že nepřítel je jen sto yardů daleko a blíží se. Do země kolem nich se zabodávaly šípy. Jeden z mužů držících kolejnici se bezhlesně zhroutil.
„První řada, namířit!“ Rozkaz byl vydán v latině. Muškety se skláněly. Když muži s kolejnicí doběhli, řada se rozdělila, aby mohli projít do bezpečí.
„Pal!“
Práskla salva, koně řičeli a klouzali na mokré trávě, hodně jich popadalo. Šest děl na obrněném voze vystřelilo salvu kartáčů, která do nepřátelské linie nadělala pěkné díry. Pat zahnal funící muže na místo.
„Hřeby jsou pryč!“ vykřikl jeden z topičů, jehož bylo přes prásknutí druhé salvy jen tak tak slyšet.
„Tak bodáky!“ zavolal Pat. „Zarazte je bodákama! Použijte patky mušket jako kladiva!“
Přiřítil se kůň, sice již umíral, ale díky hybné síle narazil do střelců jen dvacet stop za 0‘Donaldem, prorazil oběma řadami a sklouzl vedle kolejí. Mezerou proběhlo několik Merkiů a válečníci i koně umírali pod bodáky, ale ještě před smrtí stačili složit několik mužů. Vlna nepřátel ustoupila. Nyní byl jasně slyšet hluboký řev. Pat vylezl na bok obrněného vozu a zadíval se dopředu. Vedle kolejí asi sto yardů před nimi se řadila další merkijská jízda. A za nimi, jen půl míle daleko, uviděl ostrý záblesk salvy. O několik vteřin později kolem prosvištěly kulky.
Řídce rostoucími stromy proletěl závan větru a rozehnal mlhu. Pod mírným svahem v údolí před nimi byla do čtverce seřazená celá divize. Pat vytáhl polní
dalekohled a jezdců, kteří vyrazili podél trati a cestou vypouštěli mračna šípů, si nevšímal. Po stranách čtverce v údolí se hemžili Merkiové a máchali šamší-ry. Muži je odměřeným tempem, střílejíce jednu salvu za druhou, udržovali mimo dosah. Uprostřed čtverce Pat zahlédl hlouček jezdců, zástava sboru po-vlávala vedle tmavomodré vlajky s prýmky vrchního seržanta.
„Hansi!“ zaječel Pat a s bezmocným vztekem praštil pěstí do boku vagónu. Muži pracující na náspu se snažili zatlouci bodáky tak, aby kolejnici udržely a oni mohli urazit poslední krátký kus cesty. Pažby mušket se při úderech rozbíjely, hlavně se ohýbaly, ale jim se přece dařilo bajonety pomalu zarazit do vodou nasáklého dřeva. A zatím stále víc Merkiů pronikalo k vlakům a oddělovalo divizi od bezpečí. Pat otočil dalekohled k jihu. Přes pláň se cvalem blížily baterie děl, jen lafety nadskakovaly, jak merkijští dělostřelci švihali koně. Zrak mu zamlžily slzy zoufalství.

„Támhle je vlak!“ vykřikl Charlie Ingrao.
Hans se podíval do táhlého svahu, kde uvízla první lokomotiva a před ní se rozestoupila tmavohnědá linie románské pěchoty.
„Něco je zastavilo!“ zavolal Hans. „Nejspíš přerušili trať.“
Práskla další salva. Mířilo na ně krupobití šípů, které však létaly vysokým obloukem, místo rovně, což by bylo mnohem horší. Hans se díval, jak dopadají. Útočila na ně jedna vlna za druhou. Odvetná střelba z mušket téměř neutuchala a stovky těl ležely na hromadách, takže se formace rozpadaly. Hans se znovu podíval do kopce.
„Charlie, budeme se muset probojovat poslední půl míle!“ zavolal.
Charlie se na něj podíval. „Udržet čtverec je jedna věc, Hansi. Pochodovat a bojovat jiná.“
„Ney to dokázal.“
„Kdo?“
„Hergot, copak tě nic neučili?“ křikl Hans. „Teď předej rozkaz. Severní a jižní strana udělá krok stranou, západní couvne a východní udělá krok dopředu. Ať se drží u sebe. Jestli se čtverec začne rozpadat, ti parchanti projedou přímo přes nás.“
Ozvalo se hlasité hvízdnutí. Hans se polekaně podíval k jihovýchodu. Vítr unášel kouř z polního kusu, merkijští dělostřelci právě přiskočili, aby mohli dobít. Pod ochranou jezdců na koních sem táhli dlouhou řadu děl tak, aby je dostali mezi divizi a vlak na hřebeni.
„Musíme se pohnout!“ zavolal Hans a pobídl koně k východní straně čtverce, zvedl karabinu a ukázal jí na vlak.
Zazněla polnice. Muži se zmateně rozhlíželi, když na ně důstojníci křičeli, že musí udržet formaci. Čtverec se pohnul. Zasáhly ho další kule, jak palbu spustila další dvě děla. Zranění a mrtví padali na zem a muži běželi raněným kamarádům na pomoc.
„Půjdeme, nebo umřeme!“ zaječel Hans. „Raněným nepomáhat!“
Merkiové zaútočili bez ohledu na ztráty a nargy je pobízely dál. Nepřátelé vytvořili velký klín a vyrazili cvalem. Stovky Merkiů bez koní se s nimi snažily udržet krok. Muškety práskaly téměř bez ustání. Koně padali a shazovali jezdce na zem, oháněli se kopyty a ukopavali své pány k smrti. Pěší válečníci se hnali dál, přeskakovali mrtvé a umírající, vykřikovali své písně, šamšíry měli tasené a má-
váli jimi nad hlavou. Útok narazil do jihozápadního rohu čtverce a řada se zhroutila. Merkiové se hrnuli do průlomu. Část záložní brigády se otočila a běžela posílit formaci. Muži měli připravené bodáky a zoufale se snažili průlom uzavřít. Jako mrcho-žrouti přitahovaní ke zdechlině se Merkiové hnali k průlomu a snažili se ho udržet otevřený. Vstříc se jim přesunula řada děl, první kus vystřelil ve chvíli, kdy ho spřežení dotáhlo na násep. Jak železem okovaná kola narazila na kolejnice, jiskry jen létaly. Za první se objevila druhá řada děl. Osádky kusy otáčely k východu.
„Nezastavovat!“ křičel Hans. Zařadil se vedle barev jednoho ze dvou pluků na východní straně. „Muži 7. novrodského, musíme dostat ta děla!“ zařval a ukázal karabinou na kopec. Pohled přes rameno mu prozradil, že průlom se uzavírá, ale skoro celý pluk byl ztracen a čtverec byl prohnutý, jako by ranhojič uřízl kus těla, aby zachránil zbytek. Hlouček přeživších mimo ochranu čtverce bojoval dál a nakonec byl přemožen.
„Trubači, za trub poklus!“
* * *
Tamuka zastavil koně a spokojeně se zubil na velitele baterie, jenž se uklonil a obrátil se zpátky ke svým dělům.
„Nabít dvojitý kartáč!“
Merkijští dělostřelci se pustili do práce a nevšímali si ječící vlny dobytka ženoucí se k nim. Teď uvidí, že jim to můžeme vrátit, pomyslel si Tamuka spokojeně.
* * *
Čtverec se pohnul. Všude kolem Hanse se začínal rozpadat, jak se muži hnali do kopce a snažili se dostat k dělům dřív, než je vypráhnou – a nabijí. Sto yardů! Pomyslel si Hans. Dostat se přes děla, a máme to v suchu. Třicet sekund, a viděl, jak dobíječi ustupují od děl. Padesát yardů a baterie před ním čekaly a on náhle věděl.
„Domov, chlapci, domov! Domov je na druhý straně toho kopce!“ zaječel.
Třicet děl vypálilo naráz. Šest tisíc železných kuliček udeřilo do řady jen třicet yardů daleko.
Pat, sténající zoufalstvím, nedokázal odtrhnout oči. Celá východní strana čtverce jako by šla k zemi, formace se zastavila, jako kdyby narazila na kamennou zeď. Druhá řada děl otočená jeho směrem také vypálila a kule zamířily do kopce. Linie před ním se rozpadla, muži padali jako podťatí, vzduchem létaly kusy těl.
Kolem něj zasyčela pára; vybuchl kotel, který zasáhla kule. Pat ohromeně ztuhl.
„Seřadit, hrome, seřadit!“
Byl na zemi. Netušil, jak se sem dostal. Něco bylo vedle něj. Korouhev, se zlomenou žerdí, a chlapec vzlykal, když mával praporem nad hlavou.
„Ještě jednou!“ zařval Hans. Vyloupl se ze změti lidí a klopýtal dál, jako by se snažil jít proti vichřici. Před ním práskl výstřel. Železné krupobití nemohlo minout. Měl pocit, že se pohybuje v noční můře. Byla to noční můra. Ohlédl se na střed čtverce. Kule,
které minuly linii, zasáhly zálohy vrávorající za nimi. Muži se vraceli do středu formace. Východní strana čtverce byla pryč. Tři brigády se, jako umírající zvíře, začaly stahovat do sebe.
„Ještě jednou!“ řval Hans. „Nemůžeme zastavit!“ Popadl prapor, zvedl ho do vzduchu a rozběhl se. Kolem něj se prohnala bouře a strhla ho, jako by byl suchý lístek ve větru. Natahovaly se po něm ruce a táhly ho zpátky. Přestával cítit nohy.
„Pusťte mě!“ Kopal a vzpíral se, ale muži ho nenechali. Obstoupili ho. Snažil se uvolnit a konečně ho pustili.
„Trefili tě, pane.“

Nevšímal si toho, opatrně vstal a zašklebil se bolestí. Přišel k němu velitel pluku a vedl mu koně. Hans se bez ptaní vyškrábal do sedla a potlačoval úpění. Čtverec se rychle rozpadal. Jihozápadní roh už byl zase proražený a Merkiové se sápali po mužích. Východní strana byla pryč, zůstal po ní jen koberec těl v bílých tunikách potřísněných krví, stovky raněných křičely, plazily se a vrávoraly. Dělostřelec-tvo pokračovalo ve smrtonosné palbě ze svahu. Zbýval jen hlouček mužů kolem něj, poslední zálohy a přeživší, kteří k nim přibíhali z rozpadlé linie. Důstojníci se snažili zahnat muže do řad a ucpat díry těly. Vzduchem se míhaly střely.
A nad divokým jekem bitvy se ozývaly nargy. Jezdci, jakoby vedení jedinou rukou, procválali rozpadajícími se řadami, zabočili a odjeli pryč, jen si prosekávali cestu. Dělostřelectvo dál střílelo do vlaků a z rozbité lokomotivy stoupal vysoký chochol páry, ale tam, kde stály zbytky tří brigád, panovalo přízračné ticho.
Když se kouř na chvíli rozptýlil, vyjel k nim jeden merkijský jezdec mávající bílou vlajkou.
„Zastavit palbu!“ zařval Hans.
Jezdec přijel blíž a zastavil koně. „Můj qar qarth vám nabízí podmínky kapitulace. Budete ušetřeni hodovních jam, ale po zbytek života budete merkij-skými poddanými.“
Hans se podíval na zachmuřené muže kolem ro-zedraných zástav kdysi patnácti pyšných pluků. Muži ho vyčkávavě sledovali, v očích tvrdý výraz, a on se usmál, předklonil se a vyplivl tabákovou močku směrem k vyslanci.
„Hovno,“ prskl Hans a jeho slova přivítal vzdorný řev.
Merki rozzlobeně zavrčel, otočil koně a odcválal zpátky.
„To máš od císařské gardy u Waterloo.“
Hans se podíval dolů na Charlieho, jenž stál vedle něj, usmíval se a z rány na obličeji mu crčela krev.
„Nemohl jsem odolat,“ přiznal Hans tiše.
„Nakonec v sobě máš kus romantika,“ podotkl Charlie.
„Neurážej,“ zarazil ho Hans. Sáhl do kapsy pro zbyteček tabáku, půlku ukousl a zbytek nabídl Charliemu, jenž ho přijal a smutně kývl.
„Uvidíme se v pekle,“ řekl vzdorně á šel se postavit vedle jediné čtyřliberky, která jim ještě zůstala, uchopil odpalovací šňůru a čekal.
„Černý muž pod bičem otrokáře žil…“ Zpívat začal hluboký bas a muži se přidávali, jejich hlasy se rozléhaly plání.
Zarachotily nabijáky, muži zvedali pušky s nasazenými bajonety. Hans otevřel závěr karabiny, která mu jako zázrakem zůstala, vsunul do komory poslední náboj, natáhl kohoutek a opřel si zbraň o koleno. Rudé skvrny, která se mu šířila po nohavici, si nevšímal.
Zavál svěží větřík, v němž zavlály praporce. Déšť pročistil vzduch. Připadal si, že je na nějakém vzdáleném místě, ne tady. Ne, zase byl u Antietamu. Stál tam ten mladý a vyděšený důstojník, připadal mu jako ztracený chlapec. A on pak pozoroval, jak dospívá a roste z něj vůdce pluku, vojska, celého světa. Syn, jehož nikdy neměl, syn, jehož vlastně získal. Tak za sebou zanechá dost.
„Prapor svobody tam zdvih…“
„Bůh tě opatruj, synku.“
Zazněly nargy.
* * *
„Dostaň muže odsud!“ křikl Pat. „Zpátky k dalšímu vlaku!“
Grigorij se na něj podíval, ale nedokázal se pohnout, pohledem se stále vracel k tomu, co se dělo v údolí.
„Hergot, Grigorij i, přesuň je!“
Mladý důstojník se jen mlčky otočil a přidal se k ustupující pěchotě. Kolem probíhali románští pěšáci a mnozí otevřeně plakali. Dělostřelci seskákali z obrněného vozu a také utíkali k dalšímu vlaku. Kolem prosvištěla střela a rostoucí kordon Merkiů je tísnil na křídlech.
Zpěv dorazil na kopec a Pat stál jako bleskem zasažený s očima plnýma slz. Baterie vystřelila a roze-drané pozůstatky čtverce šly k zemi. Ozval se křik, ale píseň zněla dál.
„Glóry, glóry…“
Přerušil ji dusot útočící hordy. Zableskly se šamší-ry. Práskla ještě poslední vzdorná salva, ale slabě. Pat ho zahlédl, seděl na koni, karabinu v rukou. A v té
chvíli píseň utichla a nezbylo nic, jen míhající se šamšíry, zvedaly se a klesaly, zvedaly a klesaly.
* * *
Zazvonil zvonek a lokomotiva přicouvala ňa nádraží. Andrew se cítil osamělý, úplně sám. Prázdné vlaky, vracející se po trati, byly dostatečnou výpovědí, ale on to musel slyšet na vlastní uši. Na dobytčácích posledního vlaku byla naložená románská pěchota. Muži ho otupěle pozorovali, zranění si drželi zkrvavené končetiny, bledí vojáci s porážkou vepsanou v obličeji.
Lokomotiva se sykotem zastavila a Andrew ho uviděl, jak vystupuje z kabiny. Zamířil k němu a Pat mu šel naproti, jako by nesl těžké břímě.
„Hans je mrtvý,“ řekl nešťastně a potlačoval slzy.
Andrew se jen mlčky otočil. Bože, bylo mu do pláče, chtěl do něčeho praštit, zalézt do tmavého kouta a schovat se tam navěky. Ale nemohl. Ne teď. Hans po jeho boku stál od Gettysburgu, stál vedle něj, když se díval na mrtvolu svého jediného bratra.
„Teď ne,“ zašeptal jeho starý přítel. „Truchli později, teď ne.“
Hans byl mrtvý. Stál po jeho boku šest let, naučil ho všemu, byl skálou, o niž se mohl opřít. A teď byl pryč. Andrew se podíval na Pata.
„Tak blízko, Bůh mi odpusť, tak blízko,“ vydechl Pat stále otupělý šokem.

„Tři brigády?“
„Nikdo to nepřežil. Museli postavit čtverec a pak je rozstřílela děla.“
„Ingrao, Anderson, Esterlid, Vasilij Alexandro-vič?“
Pat zavrtěl hlavou. Andrew tam jen stál.
„Ježíši Kriste, měl jsi je vidět,“ povzdechl si Pat. „Zpívali, znělo to jako hlasy andělů, odhodlaných do konce zabíjet. Ten zatracenej Holanďan byl uprostřed, kolem něj všechny prapory. Vsadím se, že žvejkal a proklínal všechny svatý. Ach Bože, odpusť mi, Andrewe. Stál jsem tam a nemohl jsem je zachránit,“ skytal Pat. Náhle Andrewa objal kolem úzkých ramen a otřásal se vzlyky.
Hans je mrtvý, pomyslel si otupěle Andrew. Jaksi si myslel, že stařík bude naživu věčně. Stovky, slyšel stovky jmen a pak, po odmlce, šeptaná slova: „Je mrtvý.“ Ale ne Hans… Ne, o takové hrůze se mu nikdy ani nesnilo. Hans, navěky pryč.
„Nemáš tabák?“ zeptal se Pata, který kývl, couvl a vytáhl kapesník, aby se mohl vysmrkat. Pak vyndal balíček a nabídl mu. Andrew si ukousl a trpké pálení přivolalo vzpomínky.
„Postupují rychle,“ ozval se Pat a snažil se ovládnout. „Skoro jsme se odtamtud nedostali. Budou tady do setmění, zítra možná až na Nepře. Co se stalo se zbytkem armády?“
„Už je za Něprou.“
Pat nepřítomně kývl.
„Pořád musíme vybojovat válku,“ prohlásil náhle Andrew, položil Patovi ruku kolem ramen a společně zamířili k vlaku. Nádraží za nimi pak zapálili.

Kapitola sedmá

„Vyhodit.“
John Mina přiložil pochodeň k zápalné šňůře a mlčky se díval, jak chytá plamínek, který se rozběhl podél náspu a na most. Vzápětí první výbuch vyhodil do vzduchu trámy a kolejnice, měsíc práce šel k čertu. Pak postupně vybuchovaly i další nálože na mostě. Něperský most spadl. Několik set yardů proti proudu vybuchla druhá sada náloží a o chvíli později se za ohybem řeky objevila přílivová vlna z vyhozené přehradní hráze. Voda zalila brod.
John odhodil pochodeň a došel k vlaku, kde stál Andrew. „Musel jsem to udělat sám,“ poznamenal tiše.
Andrew mlčky kývl a následoval Johna do vagónu. Uvnitř jen mrkl na židli v rohu, vedle níž stálo mosazné plivátko. Odkašlal si, došel do čela stolu a posadil se.
„Jak vážné jsou ztráty?“ zeptal se Kal.
„Osm set u prvního sboru, tři sta u druhého,“ odpověděl Andrew a podíval se na rozpis mužstva. „První divize, třetí sbor a půlka druhé a třetí divize jsou pryč.“
Kal vzhlédl ke stropu. „Deset tisíc chlapců.“
Andrew kývl. „Skoro všechno vybavení sboru kromě toho, co odnesli – šest polních kusů, půl milionu nábojů, stany, dvě stě tisíc dávek.“
„A Hans,“ dodal tiše Pat. „A pětadvacet dalších chlapů z Pětatřicátého a Čtyřiačtyřicátého.“
Andrew potřásl hlavou. „Já vím,“ zašeptal. „Hlásit mrtvé není moje práce, jenom to ostatní.“
Kal natáhl ruku, aby ho utěšil. „Co teď?“
V místnosti se rozhostilo ticho.
„Co teď?“ štěkl Kal ostrým hlasem. Vytrhl Andre-wa ze zamyšlení. Ten se znovu podíval na prázdnou židli, jako by tam pořád někdo seděl a tiše posuzoval, připraven ho pokárat, pokud by ztratil nervy, zvláště teď.
„Budeme bojovat dál,“ prohlásil Andrew chladně.
„Odpusťte, jestli jsem nevhodně pesimistický, An-drewe,“ ozval se John, „ale za poslední tři dny jsme ztratili skoro dvacet procent našich nejlíp vycvičených oddílů. V plánu bylo, že na Nepře nebudeme bojovat až do léta a že v té době budeme mít dva, možná tři sbory navíc, připravené a vybavené. Železnice k řece měla být dokončená a celá řeka od Vnitřního moře sto mil proti proudu opevněná.“
„No, ten plán už neplatí,“ odtušil Andrew.
„Tak co teď?“
„Bojovat až do konce,“ vyštěkl Pat rozzlobeně. „Hans jich měl kolem svýho čtverce hromady. Bože, až přijdou, vezmu jich aspoň tucet s sebou.“
„Mluvíš o porážce,“ přerušil ho otec Kasmar.
„Když koukáte na čtyřicet umenů vyzbrojených děly,“ opáčil John, „je těžké myslet si něco jiného.“
„Porazili jsme Tugary, vloni jsme porazili merkij-skou flotilu,“ připomněl mu káravě Kasmar.
„Otče, v obou případech to bylo těsné,“ namítl John.
„A z milosti Chesuse a Paroma,“ dodal Kal.
„No, jejich milost nás opustila,“ prskal John. „Za dva dny budou mít baterie před Suzdalem a budou na druhém břehu řeky jen půl míle od místa, kde teď sedíme. Do týdne budou mít hlídky sto mil proti
proudu řeky. Do deseti dnů budou na desítce různých míst kopat desetitisíce karthských otroků jako krtci. Viděli jsme to na Potomaku.“
„Kéž jejich duše nalezne mír,“ zašeptal Kasmar.
„Budou pracovat, dokud je nezabijeme, a oni pak budou mít něco do hrnce,“ ječel John.
„Už před třemi lety, když jsme bojovali s Tugary, jsme věděli, že horní Něpru nedokážeme ubránit, že dřív nebo později se dostanou přes řeku a všechny oddíly, které zůstanou nahoře, budou zničené. Jakmile překročí řeku, tak podle mě do

dvou týdnů se na nás vrhnou. Oblehnou Suzdal a nezapomenou, co jsme udělali Tugarům. Vyhodí do vzduchu přehradu a pak zaútočí, aby nás vyřídili."
„Tak začněte hned snižovat hladinu v nádrži," navrhl Kasmar.
„Ráno jsem to nařídil," řekl John. „Ale stejně to pár týdnů potrvá. I když ji hned vypustíme, město prostě udržet nedokážeme. Nezapomínejte, že tentokrát mají dělostřelectvo. Rozbijí hradby, i kdyby to trvalo celé léto."
Andrew, který tupě zíral na prázdnou židli, poslouchal bez poznámek. „Vždycky využívej svých výhod, udělej nečekané. Jestli ztratíš nervy, ztratí je všichni," šeptal nyní umlčený hlas.
Ztrácím nervy. Málem se roztřásl. To byla podstata věci. Příliš často sahal do rezerv. Dlouhá léta je využíval a věděl, že jeho chyba by mohla zabít muže z jeho setniny, z jeho pluku, vojska, státu. No, Hansi, právě jsem zabil tebe a deset tisíc dalších – zatracená chyba. Viděl jsi to přicházet, mohl jsi mi říct, ať jdu k čertu, mohl jsi odmítnout poslušnost, a Bůh tě zatraťˇ, já bych tě byl vyslechl. Ale ne, to ty bys nikdy neudělal. Neudělal, ani když jsi to viděl přicházet.
„Jednou z tebe bude skvělý důstojník, jestli tě to dřív nezabije," jeho oblíbená věta.
No, Hansi, zabilo to mou duši, ale dokázal jsem se stát důstojníkem? Rezervy došly a já konečně udělal chybu, která tě stála život.
„Moje chyba, všechno je to moje chyba," tohle prý podle jednoho jižanského zajatce řekl Lee poté, co byl poražen Pickett. Deset tisíc Jižanů padlo během půl hodiny a válečná vlna se obrátila. Je tohle bod obratu, Hansi, konec nás všech, protože jsem tě nechal na holičkách, protože jsem neposlal tu divizi navíc?
„Znamená to snad, že válka už je prohraná?" zeptal se Kasmar s pohledem upřeným na Johna. „Že mám zítra vstoupit do katedrály a říci svým ovečkám, aby se připravily vykopat si hrob, podříznout hrdla svým dětem, aby je ušetřily hrůz jámy?"
John rozhodil rukama a podíval se na Andrewa. „Zabiju Maddie a pak si podříznu krk!" křičela tenkrát Kathleen.
„Andrewe?"
Podíval se na stůl. Kal ho pozoroval. „Nech to být," zašeptal.
„Co?"
„Nech to být. Nemůžeš se vrátit a změnit to."
„Bojoval jako ďas, to von jo," řekl Pat s pohledem upřeným na prázdnou židli a potom se podíval na Andrewa. Chvíli se dívali jeden druhému do očí a An-drew měl dojem, že mu Patový oči pronikají až do hloubi duše. A říkají: „Udělej něco! Ty jsi ten, kdo myslí! Já jsem jenom užvaněnej rváč!"
Andrew vstal a vyšel na zadní plošinu vagónu, kde zůstal stát. Na břehu řeky stály mlčky oddíly vojáků a dívaly se na hořící most. Andrew se opřel o stěnu vozu a stáhl si kepi do očí. Za ním vrzly dve-
ře a přišel Kal. Andrew chtěl starému příteli říci, ať odejde, ale neměl to srdce.
„Ještě pořád jsi otřesený, viďˇ?"
Andrew se zmohl na chabý úsměv. „Prohrál jsem. Zabil jsem deset tisíc dobrých mužů a ztratil svého nejstaršího přítele. A nejspíš jsem při tom i prohrál válku. Slyšel jsi Johna."
„Ztratil jsi ještě něco," poznamenal Kal.
„Tak do toho, řekni mi to," odtušil Andrew chladně.
„Odvahu, samozřejmě."
„Děkuji, že jsi mi to ozřejmil."
„Jsem prezidentem této země díky tobě," štěkl Kal a postavil se před Andrewa. „Nebýt tebe a tvých lidí, nejspíš bych Tugary přežil – touhle dobou už by byli dávno pryč. Ivor a Ragnar by se ještě hašteřili o moc a ze mě by byl špinavý mužik, který by skládal špatné verše, aby zůstal naživu."
„Já nic z toho nechtěl," opáčil Andrew.
„Já ano. A pořád chci. A pro Chesuse, Andrewe Lawrenci Keane, potřebuju tě."
„Vážně?"
„Ovšemže, co jiného? Vyhodit tě? Můžu, víš, vždyť jsem taky prezident." Stál před Andrewem jako miniatura Lincolna. Byl o stopu menší, ale stejně vypadal jako on, v černém fraku, s vousy a cylindrem, dokonce měl i stejný smysl pro zemitý humor a nádech obyčejného člověka.
„Starý Abe nevyhodil jen jednoho."
„Ale vašeho Granta si nechal."
„Granta. ‚Řezník' jsme mu říkali – pokryl bojiště našimi mrtvými. U Cold Harboru jsem kvůli němu ztratil ve dvaceti minutách půlku pluku."
„A přesto jste za ním šli dál, poněvadž jste byli vojáci."
„Pod jeho velením jsme ztratili ty nejlepší," namítl Andrew.
„Taková je válka. Občas generálové udělají chybu a umřou kvůli tomu dobří muži."
„Já ztratil příliš mnoho dobrých mužů. Nemohli jsme si dovolit tisíc mrtvých, natož deset tisíc."
„Tak kým tě mám sakra nahradit?" zeptal se nešťastně Kal. „Je tu Pat. Je skvělý důstojník, dokud mu někdo říká, kam má jít. John? Velitel-úředník, nejlepší organizátor, jakého máme, v tom je ještě lepší než ty, ale nemá jiskru. Možná Vincent, jednou –potřebuje ještě vyzrát a v duši mu hoří strašný oheň, který musí nejdřív uhasit."
„Potřebuje vyzrát, ale jednou možná," přitakal Andrew. „Už jsem na to myslel, i když myslím, že on chce ven stejně jako já teďˇ."
„Je to buďˇ ty, nebo nikdo. Proč si, hrome, myslíš, že si tě Hans vůbec vybral?"
Andrew se na Kala jen díval neschopen odpovědi.
„Čeká, že vyhraješ i teďˇ. Musíš, Andrewe, protože bych mu zatraceně nechtěl čelit, jestli to neuděláš."
„Děkuji za pocit viny," podotkl Andrew tiše.

„Použiju cokoliv, co bude fungovat!“
„Jsi pěkný parchant. To já udělal chybu,“ vyjel Andrew.
Kal se zasmál a pohodil hlavou. „Ta nejbojovnější věc, co jsem od tebe za celý den slyšel. Jednou to vejde do historie, jak mě můj generál nazval parchantem. Možná z toho bude hrdinský obraz, dřevořezba na vagóně s názvem ‚Plukovník Keane nazývá prezidenta parchantem‘.“
Andrew se pousmál.
„Hans si tě vybral. Já tě potřebuju, protože, pro Chesuse, umíš myslet a vést. Podívej se tam na ty muže. Pat mluví o hromadách mrtvých Merkiů kolem své mrtvoly, John pláče a věští zkázu, Kasmar šeptá, že nadešel konec světa. Změnit to můžeš jedině ty.“
„Ještě jsem nikdy neprohrál,“ zašeptal Andrew a podíval se někam za Kala. „Bez ohledu na cokoliv jsem vždycky vyhrával. Vždycky jsem z toho chlapce vytáhl, dokonce i od Cold Harboru.“ Smutně potřásl hlavou. „Dostal jsem se do bodu, kde bylo nemožné myslet na něco jiného, ale pořád ve mně cosi hlodalo, našeptávalo mi, že tentokrát možná sahám příliš daleko. Žádal jsem víc, než jsme mohli dokázat. A teď se mi to stalo. Zaváhal jsem v klíčovém okamžiku. Byl jsem otřesený a nejednal jsem, když jsem měl.“
„To už je historie, Andrewe. A mně nedělá starosti historie, mně dělá starosti příští týden.“ Kal ukázal k brodu. „Za týden, za deset dní bude tamtudy přecházet čtyři sta tisíc Merkiů a o kus dál budou jako hejno kobylek, sežerou všechno, co jim bude stát v cestě: trávu, obilí, nás, naše děti. Tomu můžeš zabránit pouze ty. Nejsi první generál, který prohrál bitvu, tažení, dokonce i válku. Ale nebesa, odvažuji se říct, že budeš první, který vyhraje válku, i když v duši už jsi poražený,“ zašeptal Kal, slezl z vozu a vydal se ke břehu. Cestou kýval na vojáky, kteří na jeho pokyn opouštěli strohý pozor a šli si s ním popovídat.
Ten zatracený mužik nás občas dokáže přechytra-čit všechny, Hansi, pomyslel si Andrew. Tak dobrá, rozhodně je nezastavíme na Nepře, přinutil se uvažovat dál, to jsme ostatně věděli vždycky. Naší jedinou nadějí bylo, že je zadržíme na dost dlouho, aby začali hladovět, donutíme je jíst vlastní koně, dokud se nevzdají a neodejdou.
Hlad.
Amatér studuje taktiku, profesionál logistiku. Nakonec na Něperské linii prohrajeme. Všichni zemřeme v Suzdalu. Aspoň Vincent bude v Romě žít o něco déle. Potřebujeme čas, čas je drahocenný. Měl ještě jeden nápad, který se začal rodit po rozhovoru s Juri-jem. Stále mu to vrtalo hlavou, dělalo mu to takové starosti, že o tom s. nikým jiným nepromluvil. Potřeboval čas.
Měl pocit, že se na něj upírají staré oči, čekají na náznak porozumění, jako tenkrát poprvé u Antieta-mu, když se na ně Jižani vrhli ze tří stran.
„Synku, měl bys odsud chlapce dostat pryč,“ řekl tehdy Hans.
„Hrom aby do toho.“
Kal se ohlédl na vagón. Andrew už otevíral dveře a vracel se do vozu.
„Už bych měl jít,“ prohlásil Kal, poplácal bubeníka po hlavě a potřásl si rukou se starým sedobradým kapitánem, jehož si pamatoval ještě jako člena tvorovy stráže.
„Co s námi bude?“ zeptal se jeden mladý vojín s pihovatou tváří jen lehce ochmýřenou.
„No vyhrajeme, co jiného,“ opáčil Kal s úsměvem. „To je slib. Jestli se mýlím, můžeš v příštích volbách volit za prezidenta někoho jiného.“
Muži se smáli, když odcházel. Vrátil se do vagónu a přerušil rozhovor mezi Andrewem a Johnem, který se již zvrhával v hádku. Andrew se na něj podíval.
„Měl bys mít raději pravdu,“ prohlásil.
„V čem?“
„V tom, žes mě nevyhodil.“
Kal se jenom usmál.
„Posílám tě do Rómy, hned teď,“ pokračoval Andrew. „Zařídíme expresní vlak, který tě tam odveze. Myslím, že bude lepší, když to Marcus uslyší osobně a bude s tím souhlasit, než to vyhlásím. Pokud ano, tak chci, aby ses okamžitě vrátil, pokud možno i s ním. Tu cestu zvládneš za dva dny, když ti vyklidíme dráhu a dáme nejrychlejší lokomotivu.“
„A kvůli čemu ti mám dělat poslíčka?“ zeptal se Kal, ačkoliv z jeho tónu byl zřejmý souhlas ještě dřív, než vůbec slyšel, oč jde.
Andrew mu to pověděl, i když John poštěkával o tom, jak je to nemožné. Kal se na něj podíval.
„Porážka je stejně nemožná. Tak ať ten vlak vyjede. Musíme doručit zprávu.“
* * *
„Chceš říct, že jsi celou hordu nahnal na tuhle mizernou stezku?“
Muzta kývl. Široká cesta před nimi, rozdělená železniční tratí na dvě poloviny, mizela o kus dál v lese.
„První uměn dokázal urazit až padesát mil za den,“ řekl. „Ale pak se postup zpomalil, cesta je rozbláce-ná. Trvalo nám skoro sedm dní dostat všechny mé uměny k brodu na Nepře.“
Bláto.
Jubadí se rozhlédl kolem. Jeho kůň zapadal skoro po hlezna a první uměn půdu rozdupal v hustou břečku.
„A horda za námi?“ chtěl vědět Hulagar.
Muzta se usmál a zavrtěl hlavou. „Nás byla jen třetina a překonat sto mil lesa, přejít řeku a vrátit se na step za Suzdalem nám přesto trvalo skoro měsíc. Je to stejně špatné jako horské prusmyky, jistým způsobem horší.“
„Nemyslel jsem si, že to bude tak těžké,“ zašeptal Jubadí.
„Nečekali jsme, že bude pršet,“ frkl Vuka a podíval se na baldachýn z větví, z nichž ještě kapala voda. „Zpomaluje nás

bláto. Nechme ho vyschnout a budeme moct jet rychleji.“
Muzta pobídl koně na násep. Zvířeti podkluzova-la kopyta, než se dostalo na vápencový podklad pod kolejemi.
A oni uniknou, pomyslel si Jubadí. Doufal, že to skoncuje na této straně řeky a na druhou stranu se dostanou bez překážek. Zachránily je ty jejich zatracené železné stroje. Získali osm tisíc těl, což armádě na krmení stačilo nejvýš na čtyři dny. Nasolovaci již připravovali to, co nebylo možné spotřebovat ihned.
Stromy rozkýval vítr a dolů se snesla studená sprška. Dnes žádné vzducholodě nevzlétnou. Další problém. Měly bombardovat železnici, aby zpomalily ústup. Nikdy neplánuj podle počasí. Mlha, déšť ve špatnou dobu, náhlá vánice, ty stály za nejedním vítězstvím či porážkou. Nemohl se dokonce spojit ani s jižním křídlem, objíždějícím okraj lesa třicet mil odsud, aby se dostalo k moři, než zahne na sever. Jelikož šli proti ustupujícímu dobytku, nedělalo mu to větší starosti. Dobytek šel pěšky nebo byl vázán na své železné koleje. V boji proti Bantagům – a podíval se na Muztu – nebo proti starým Tugarům by takhle rozdělit vojsko znamenalo jistou pohromu. Tak nás porazili u Onci, přinutili nás rozdělit se mezi třemi průsmyky a pak postupně porazili všechny tři oddíly.
Cestu před nimi halil vlhký kouř valící se přes trať a na okamžik ho oslepil, než projel skrz. Úzká mýtina byla plná trosek. Hořelo několik srubů, nádrž na vodu byla převržená a rozbitá. Na boku ležel jeden železniční vůz se zlomeným kolem. Za hořícími vagóny byly vysoké hromady zeminy. Půl tuctu válec-
níků rozkopávalo hroby a vytahovalo ještě čerstvá těla ven. Jubadí se zaškaredil. Nechutné, ale jinak by to bylo plýtvání dobrým jídlem.
Muzta zastavil koně a pozoroval rozrývání hrobů. Jubadí se k němu připojil a kývl na svůj doprovod, ať jede dál. Kavalkáda pokračovala se zlatými praporci hordy vepředu. Němí zastavili koně vedle trati a čekali. Bubeníci, signalisté, trubači na nargy, šamani, sluhové, kurýři, ti všichni pokračovali v cestě, klouzali v blátě a nadávali. Minuly je ukořistěné prapory dobytčího vojska, modrobílé s hvězdami, s podivnými, zlatě vyšitými slovy – 7. NOVROD, 15. KEV, 44. SUZDAL, s bojovými poctami vespod: BROD, OBLÉHÁNÍ SUZDALU, POMOC ROMĚ, BITVA U SVATÉHO STANISLAVA. Kolem projela modrá korouhev, proděravělá od kulek, označená seržantskými prýmky, ale Jubadímu slova ani znamení nic neříkala – trofeje zvířat, a tudíž nehodné jeho pozornosti.
Muzta po něm loupl okem a pak dál sledoval mrtvoly vytahované ze země. „Došlo to tak daleko, že mí válečníci se museli připlížit k městu, aby z mrtvých a hnijících koní odřezali kusy masa,“ poznamenal Muzta vzdáleným, bezvýrazným hlasem.
„K čemu takové vzpomínky teď? Do příští měsíční hostiny budeme v jejich městě.“
„Starý terén, staré vzpomínky se vracejí. Kdysi jsem tudy jel se svými syny a hordou. Vzpomínám si, jak jsme se smáli, na ten pocit, který máš, když nargy netroubí do bitvy, ale k lovu. Téměř žádné riziko, příjemná zábava a pak maso na stole.“
„Viděl jsi, jak jsme je dnes ráno pobili,“ poznamenal Jubadí.
„Bylo to skoro příliš snadné. Udělali chybu.“
„Je to jenom dobytek!“ zaječel Vuka a pobídl koně z kluzkého svahu, aby se vedle náspu připojil k otci.
„Poprvé jsem je viděl takhle v pasti,“ přiznal Muzta.
„Protože tentokrát čelí Merkiům,“ odsekl Vuka.
Muzta se na zan qartha podíval. Jubadí ho napomenul jen pokynem, nic víc. „Ovšem,“ řekl Muzta s úsměvem.
Znovu se rozpršelo, těžké kapky smyly bláto ze ztuhlých obličejů dobytka ležícího vedle hrobů. Jubadí se podíval na studená těla vzhlížející nevidoucíma očima, v jejichž důlcích se hromadila voda.
„Dostat sem karthský dobytek, aby začal pracovat na přechodu přes řeku, osm deset dní potrvá,“ prohlásil Jubadí, jako by mluvil sám pro sebe.
„Použij pro začátek zajatce, které jsme chytili dnes ráno,“ navrhl Vuka se smíchem.
„Ti nejsou k ničemu,“ ozval se Hulagar. „Není jich ani stovka, všichni jsou ranění a boje neschopní. Tak jsme je pochytali.“
„Tak proč je nechávat naživu?“ vyštěkl Vuka.
„Ještě by mohli být k užitku,“ opáčil Jubadí a téma tak uzavřel. Podíval se na cestu, kde v houstnoucí večerní mlze mizel poslední pluk navhažského uměnu.
„Předat zprávu Navhagům, ať ráno postupují až k brodu, začnou hledat cestu přes řeku a pokusí se dostat na druhou stranu. Třeba jsou demoralizovam a utečou.“
„Pochybuji,“ poznamenal Muzta.
„Tentokrát čelí Merkiům,“ zašeptal Vuka právě dost hlasitě, aby ho Muzta slyšel.
Tugarský qar qarth se k dědici otočil zády. „No ovšem,“ zabručel tiše.
„Dědečku!“ Andrew Hawthorne unikl z matčiny náruče a rozběhl se přes jizbu, přičemž Kala v divokém objetí málem srazil na zem.
Kal svého vnuka s úsměvem políbil na čelo a vzápětí se k němu vrhla Táňa a s ní se přibatolila roční dvojčata.
„Jak se máš, dceruško?“ zeptal se a vymanil se na dost dlouho, aby se mohl přežehnat před ikonou a přijmout krajíc chleba posypaný solí, který mu Táňa nabídla na přivítanou.
Mladá žena se poplácala po břiše. „Přijde další,“ zašeptala.
„Ten chlapec se rozhodně činí,“ poznamenal Kal s poťouchlým úsměvem a ona se začervenala.
„Dcero, tenhle dům je hotová hrůza.“
Táňa se vytrhla Kalovi a letěla obejmout matku. Vzápětí se v obležení dětí ocitla Ljudmila. Všechny tři děti se dožadovaly, aby je zvedla do náruče.
„Tři děti,“ omlouvala se Táňa. „Může to tu vypadat jinak?“
„A čtvrté je na cestě,“ hlásil pyšně Kal.

Ljudmile se po tvářích koulely slzy, když šla dceru políbit na tváře. „Tak si vezmi pomocnici.“
„Nebudu mít žádné sluhy,“ bránila se Táňa. „A Vincent taky ne.“
„Správný republikánský přístup,“ radoval se Kal a šel si sednout k otevřenému oknu, odkud bylo vidět na fórum.
„Das vem politiku,“ prohlásila Ljudmila. „Je dcerou prezidenta, ženou generála a vyslance.“
„Právě proto nechci žádné sluhy,“ řekla Táňa rázně a její tón naznačoval, že se o tom dál nehodlá bavit.
„Je to tvoje dcera,“ zasmál se Kal, pak si povzdechl, sundal cylindr a položil ho na stůl. „Dcero, mohl bych dostat něco studeného k pití?“
„Zařídím to,“ přihlásila se Ljudmila. „Pojďte, andílkové/‘ Odvedla s sebou děti do kuchyně.
„Co vás sem přivádí?“ zeptala se Táňa, a když popošla blíž, Kal ji vzal kolem pasu a posadil si ji na klín.
„Už jsem velká holka, táti,“ zašeptala nesměle.
„Vždycky budeš moje maličká,“ opáčil Kal, zlehka ji políbil na tvář a zastrčil jí pramínek vlasů pod vybledlý modrý šátek.
„Vypadáš unaveně, táti.“
Kývl a dál se věnoval jejím vlasům.
„Něco se stalo, jinak bys tu nebyl.“
„Něco se zvrtlo,“ odpověděl tiše.
„Co se stalo?“
„Prohráli jsme. Ošklivě jsme prohráli, přišli jsme skoro o celý sbor.“ Odmlčel se. „A o Hanse.“
„Ach, Bože!“ Odvrátila zrak.
„Vasilij Alexandrovič, Ilja Progonov, Boris Ivanovic, Sergej Sergejevič, Jurij Andrejevič, Michail Er-nestovič – všichni jsou mrtví.“
„Jurij?“
Kývl a ona prohrála boj se slzami kvůli někomu, za koho by se byla nejspíš provdala, kdyby byly věci jiné.
„Zemjatin Rasknovič přišel o ruku, Grigorij Vasil-jevič se ještě neprobral po ráně do hlavy.“
„A Andrew Keane, Pat?“
„Andrew je otřesený, silně otřesený, drahoušku. Víš, do měsíce nejspíš ztratíme Suzdal. Ach, budeme s nimi o něj bojovat zuby nehty, ale myš nemůže zůstat v hnízdě, když vlk začne hrabat příliš hluboko.“
„Proto jsi tady, táti?“
„Povím ti to později. Nemám moc času. Přijel jsem tajně. Brzy bych se měl sejít s Markem – musí tuto
zprávu slyšet ode mě osobně, ne aby ji dostal po drátě.“
„Všichni vědí, že se něco stalo. Od včerejšího rána nedorazila žádná zpráva o bitvě.“
„Na můj rozkaz,“ vysvětlil jí Kal. „Jenom by to vyvolalo paniku.“
„Ta už tu skoro je.“
„Ale aspoň, hruštičko, jste s dětmi v bezpečí.“
Chtěla namítat, vzít na sebe vinu, myslet na Kath-leen, na všechny své přátele, ale teď to bylo jiné. Na takové hrdinství nebylo místo, když musela chránit tři děti a čtvrté se v ní již vrtělo.
Kal se začal hrabat v náprsní kapse, odkud vytáhl balíček zabalený v ušpiněné látce. Byl v něm kousek medové plástve.
„Táti, už mi není osm.“
„Tak to jen budeme hrát,“ navrhl.
Táňa si s úsměvem ukousla a položila otci hlavu na rameno.
„Náš Vincent?“
„Pořád stejný,“ zašeptala.
Kal pomalu kývl.
„Je odtažitý. Ta nevinnost…“ s povzdechem odvrátila zrak.
„Všichni ztratíme nevinnost. Dokonce i moje malá holčička ji ztratila.“
„Táti, víš, co myslím. Byla v něm něha, jistý úžas nad tím, co Chesus a Parom stvořili. Nedokázal nenávidět.“
„A teď nenávidí,“ řekl Kal.
Smutně kývla.
„Než tahle válka skončí, naučí nenávisti mnoho z nás,“ poznamenal Kal. „Možná tu nenávist potřebujeme, abychom mohli zvítězit. Chesus nám říká,
abychom milovali své nepřátele. Otec Kasmar říká, že dokonce i Merkiové a Tugaři jsou Jeho stvoření.“
„A ty tomu věříš?“
„Těžko uvěřit, jestli vezmou mé vnuky a živé je hodí do hodovních jam.“
„To neříkej!“ vydechla Táňa a přežehnala se.
„Jde o to, že mu nenávist užírá duši. Starý Dimitrij mi říkal, že už s ním nikdo nemůže mluvit, jako to dělávali dřív. Je chladný, povýšený, posedlý zabíjením Merkiů a nemilosrdný ke každému, kdo se mu v té nenávisti nevyrovná.“
„A k tobě?“
Jen se smutně usmála. „Je unavený. Myslím, že pod tím vším je pořád ten mladý muž, do kterého jsem se zamilovala, co se bojí toho, čím by se mohl stát. Někam se ztratil, vybudoval si zeď, je někde daleko. Dřív brával malého Andrewa za ruku, hráli si a prali se, procházeli se ruku v ruce, teď přijde domů, tedy pokud vůbec, a sedí sám ve stínu.
A ty sny, táti, ty strašné sny. Skoro každou noc se budí zalitý potem, občas křičí, často pláče. Chci ho obejmout, ale on mě nenechá.“
„Tolik se mu toho stalo,“ uklidňoval ji Kal. „Než to skončí, stane se ještě mnohem víc.“ Odmlčel se. „Potřebuju muže

jako on. Potřeboval bych sto dalších.“
„Mluvíš o svém synovi,“ zašeptala Táňa.
Poplácal ji po koleni.
„„Až tahle válka skončí,‘ myslím, že takhle se jmenuje písnička, co zpívají teď.“
„A co ‚Na Potomacké frontě klid‘?“
Vzhlédli a uviděli Vincenta. Právě přišel, kapala z něj voda, jak se po ránu rozpršelo. „To je na našem starém světě dost oblíbená písnička.“
„O tomhle se nežertuje,“ prohlásila Táňa a slezla tátovi z klína, aby mohla Vincentovi vzít pláštěnku a klobouk.
„Na Potomacké frontě jsme včera prohráli,“ řekl Kal.
Vincent zaváhal, cosi se mu mihlo v očích, ale pak se stáhl. „Jak je to zlé?“
Kal mu to cestou k oknu pověděl.
„Proto jsi tady.“
„Částečně.“
„Povíš mi i zbytek?“ Vincent zašel do kuchyně a po chvíli se vrátil s hliněným džbánkem, posadil se ke stolu a nalil si pohár vína, načež nabídl i Kalovi, který odmítl.
„Není na to trochu brzy, synku?“
„Právě jsem slyšel, že jsme včera nejspíš prohráli válku, a ty mě poučuješ o pití.“ Vincent se zasmál, dopil víno a opřel se.
„Za jak dlouho budou tvé dva sbory připravené k boji?“
Vincent potřásl hlavou. „Nejmíň měsíc to potrvá, a i pak budou stěží připravení. Rozhodně bych jim nevěřil v přímém boji. Budeme mít zbraně – většinou staré, s hladkým vývrtem, a žádná děla. Jestli zaútočí tvrdě, tak se rozutečou, budou pro nás znamenat spíš nebezpečí než pomoc, a při tom je všechny zabijí. Potřebuji víc času.“
Ozvalo se zaklepání a Táňa šla otevřít.
„Excelence.“
Vstoupil Marcus, stejně promočený jako Vincent, a Táňa mu odebrala plášť.
„Etiketa říká, že na návštěvu cizího vyslance bych měl počkat dole ve svém přijímacím sále,“ poznamenal Marcus chladně.
Kal vstal a napřáhl ruku. Marcus se pousmál.
„Ale nakonec bydlí ruský vyslanec pod mou střechou, takže bychom mohli říci, že jdeš navštívit i mne.“
„Řekli mi, že jsi na cvičišti s oddíly a brzy se vrátíš,“ omlouval se Kal. „Chtěl jsem vidět dceru a vnuky, dokud mám chvilku.“
Marcus kývl na pozdrav Tane a Ljudmile a děti letěly přivítat „strýčka Marka“, který je objal.
„Předpokládám, že když jsi přijel až sem, tak jsou zprávy skutečně hodně špatné,“ řekl Marcus a postavil děti na zem.
Kal kývl na Tanu, která sebrala děti a odešla z místnosti, i když po Kalovi ještě vrhla vzdorný pohled. Kal zakroutil hlavou.
„Včera jsme na Potomacké frontě ztratili deset tisíc mužů a Hanse Schudera.“
Marcus neříkal nic, jen si vzal prázdný pohár, nalil si víno a vypil ho.
„Do dvou týdnů budou v Suzdalu,“ pokračoval Kal.
„A pak?“
„Pak do konce léta dorazí do Rómy,“ odpověděl Vincent.
Marcus kývl.
„Pojedeš se mnou do Suzdalu – vlak odjíždí za hodinu. Vincente, tebe chci taky.“
„No, děkuji za rozkaz,“ zabručel Marcus a trochu příliš hlasitě postavil pohár na stůl. „Možná bych měl spíš zůstat tady a začít budovat obranu. Rus přece měla být naším štítem.“
„Doufám, že pořád bude, ale musíme požádat o všechno, co máte, pokud máme mít naději na přežití.“
Marcus přikývl. „To ti slibuji. V,tomhle jsme spojení.“
Kal se opřel. „Možná se ti nebude líbit, co uslyšíš.“ A začal vysvětlovat plán.
* * *
Andrew se posadil a kývl na Jurije, ať si nalije další pití.
„Takže tě porazil,“ řekl Jurij odtažitě.
„Naprosto,“ přiznal Andrew trochu šokován Juri-jovou otevřeností.
„Myslel jsem, že to dokáže,“ opáčil Jurij a chvíli se na vodku díval, než ji do sebe kopl, zakašlal a postavil hrnek na stůl.
Díval se na dědovy hodiny tikající v rohu, jako by byl ztracený v myšlenkách.
„Proč sis to myslel?“ zeptal se nakonec Andrew.
„Pořád ti rozumí lépe než ty jemu.“
„Hrome, proto přece potřebuji tebe.“
„Já vím.“
Andrew vstal. „Kdo sakra jsi?“ zařval. „Proč ses sakra vracel?“ A praštil pěstí do stolu. Slyšel, jak se Maddie nahoře vrtí, začala plakat, že ji probudili. Poslouchal, jak za ní jde Kathleen, a po chvíli pláč utichl.
Jurij měl v očích ublížený výraz, když se díval na strop a poslouchal také. „Milý zvuk,“ zašeptal. „Pláč dítěte v noci, jeho matka ho uklidňuje objetím.“ Rychle se natáhl a nalil si dalšího panáka, zavřel oči a hodil ho do sebe.
Andrew ho pozoroval. Něco se na okamžik vynořilo na povrch, vycítil to, záchvěv emocí pod maskou zbavenou všech pocitů, jako by se do chladné mrtvoly vrátilo teplo života.
„Řekl bych, že součástí jeho plánu bylo chytit nejen tvé vojsko, ale i tebe,“ řekl Jurij nakonec a podíval se Andrewovi

do očí.
„Proč?“
„Běžný přístup Merkiů k válce. Uříznout hlavu, stejně jako vyříznout srdce. Při tažení proti Banta-gům poslali pluk o tisíci válečnících, jen aby našel qar qartha a vyřídil ho.“
„To vypadá logicky,“ opáčil Andrew. Byl to opak jeho vlastního vojenského myšlení. Uvědomil si, že je to nelogický kousek evropské válečné tradice, protože králové a vévodové si dobře uvědomovali, že taková politika by znamenala, že i oni se stanou štvanou zvěří. Urození pánové mají na práci lepší věci, než se navzájem střílet, jak jednou řekl Wellington. Přesto to Andrewovi vždycky připadalo trochu nelogické.
„Nezapomínej, že válka je pro Merkie tradice, každý tah předepisují jejich zákony, od toho, kterým směrem močit, po to, kdo si jako první nabere sousto při měsíční hostině.
Soudím, že jsi bojoval s Vušky na pravém křídle.“
„Jak to víš?“
Jurij se usmál. „Vuškové mají právo se jako první zapojit do války. Je to nejstarší merkijský klan a tuto poctu žárlivě střeží.“
„Rozsekali je – odhadujeme, že jsme dostali dvě třetiny z nich. Je hloupé plýtvat elitou na zahajovací tah.“
„Pro ně to hloupé není. Jedinou nevýhodou je, že když Bugglaah sebere jejich duše, nemají se čím pyšnit.“
„Kdo?“ přerušil ho Andrew.
„Bugglaah, bohyně mrtvých, duch, který jezdí nocí, sbírá duše zabitých do svého toulce a vynáší je na věčná nebesa. Potíž je, že když projíždí kolem, nikdo z nich se nemůže pyšnit, kolik zabil nepřátel, aby upoutal její pozornost.“
„Protože jsme dobytek.“
Jurij kývl. „Šamani nad tím hodně přemýšleli,“ pokračoval se smíchem. „Vyhlásili, že jelikož je jasné, že vás všechny postihlo nějaké šílenství, smrt je čestná, poněvadž vlastně bojovali proti zlým duchům, kteří posedli dobytek.“
„Takže oni si myslí, že jsme zlí duchové,“ poznamenal Andrew.
Jurij se chechtal a hlava se mu kývala. „Ale slabí dobytčí duchové. Svět je plný duchů, dobrých a zlých. Merkiove nacházejí ochranu v té říši skrze propojení se svými předky, kteří jezdí po nekonečných nebesích nad nimi.“
„Když jsou naši duchové tak slabí, tak jak to, že jsme porazili Tugary?“
„Tugaři. Ty považují za hlupáky, příliš pyšné. I když byli všichni zděšení, v duchu se radovali, považovali to za pomstu za bitvu u Onci, kdy Tugaři zničili mer-kijskou hordu.“
„S Merkii prý jezdí dva tugarské uměny.“
„Máš dobré zprávy.“
„Každý den sem z Karthy přichází několik set uprchlíků. Dostáváme zprávy od Hamilkara.“
„Byl bych opatrný.“
„Proč?“
„Další běžný merkijský trik. Nějak proniknout k nepříteli. Povídá se, jak před několika okruhy prodali bantažskému qarthovi mazlíčka. To dobytče pak svého pána otrávilo.“
„Proč?“
„Slíbili mu, že když uspěje, ušetří jeho rodinu.“
Andrew kývl a pozorně se podíval na Jurije. Ten se zasmál a začal si mnout prsten na ruce.
„Mohl jsem ti to říct, abych ukázal svou věrnost, i kdyby mě sem ve skutečnosti poslali, abych ušetřil někoho, kdo je pořád ještě v jejich táboře. Hra uvnitř hry.“
„To už jsem slyšel. Hamilkar mi to vykládal tu noc, kdy tě přivedli.“
„S radou, abys mi vyřízl jazyk a nacpal mi ho do chřtánu a pak mě ukřižoval na městských hradbách – tradiční trest pro pojídače masa tady na Rusi.“
Andrew neříkal nic.
„Jak jsem říkal, Tugaři jezdí s Merkii. Dělal jsem náramek pro Muztu qar qartha. Stál jsem v jeho jurtě, když ho dostával.“
„Muzta.“
„Ty ho znáš?“
„Jednou jsme se setkali.“
„Možná se ještě setkáme, dobytče jménem Kea-ne,“ řekl Muzta. Ušetřil Kathleen a Vincenta, což byl zvláštní rytířský čin. Pokud Andrew něco o hordě věděl, tak to bylo velmi neobvyklé.
„Překvapuje mě, že ho po té porážce nechali naživu,“ řekl Andrew.
„Mluvíš, skoro jako bys ho měl rád,“ opáčil Jurij.
„Řekněme, že prese všechno mi jednou prokázal laskavost.“
Andrew nastražil uši. Kathleen spala a Maddie nejspíš byla zpátky v kolébce. V bezpečí, alespoň prozatím.
„Slyšel jsem o tom. Podle některých to byla známka slabosti. Zvláštní, že ho nezabili jeho vlastní lidé. Pořád nad nimi musí mít nějakou moc.“
„Je těžké zabít qar qartha, i když jde o barbarštější Tugary.“
Andrew v Jurijově hlase zachytil nádech nadřazenosti – znovu se sžíval se svými starými pány.
„Jezdí qar qarth do boje v čele?“ chtěl vědět Andrew.
„Málokdy. On plánuje, vymýšlí, je rukou, která tahá za provázky. Všiml sis těch vlajek?“
Andrew přitakal. „Předpokládáme, že to jsou signály.“
„Neuvěřitelné. Modré prapory značí linii postupu. Červené informaci o boji. Zpráva může v několika minutách přeletět celé míle a není svázaná s vašimi cvakajícími dráty. Dozví se všechno.

Na čele prvního útoku jdou Vuškové. Qar qarth obvykle zůstává uprostřed, takže se rychle dostane k oběma rohům. Zan qarth má jet do boje, aby prolil krev a učil se.“
„Vuka?“
Jurij kývl.
„Slyšel jsem, že kvůli němu došlo v Romě k těm nepokojům.“
„Je horkokrevný. Často zbrklý, ale v nitru nejspíš zbabělec. Je opakem svého otce, který je opatrný, své plány promýšlí, vypočítává tahy a jeho odvaha je hodná jeho úřadu. Tohle se Jubadí naučil, když jeho otce zabili u Onci, a na tu lekci nikdy nezapomněl. Proto, ať už máš v rukávu schované jakékoliv triky, on už vymyslel, jak je překonat. Čeká, že ho překvapíš, a tím je překvapení menší. Loňské tažení proti vám mělo přinést vítězství, ale taky si vás chtěl vyzkoušet, takže i kdyby prohrál, lépe by poznal, jak uvažuješ.“
Andrew se nepřítomně dotkl rukou pahýlu levé paže.
„Ví, že budete bojovat do posledního. Ale doufá, že když vás tady na Rusi porazí na hlavu, Róma přijme nabídku na kapitulaci a vrátí se ke starým pořádkům. Že až bude situace beznadějná, vzdáš se i ty pod krvavou přísahou, že tě nezabijí.“
„Tak to nás moc dobře nezná.“
„Považuješ porážku za téměř nevyhnutelnou. Než tohle skončí, mohl bys změnit názor.“
Jestli nás zničí, pomyslel si Andrew, Marcus by byl hloupý, kdyby tu nabídku nepřijal. Aspoň tu bude malá naděje, místo nevyhnutelného zničení.
„A Vuka by se do toho vrhl po hlavě.“
„On sám ne, poslal by ostatní, a bez Jubadího lstivosti. Myslím, že se tě bojí. Jsi mimo hranice jeho chápání, mimo tradici. Je nevypočitatelný – mazaný, ale chybí mu vypočítavost Jubadího a štítonoše Ta-muky, jemuž jsem sloužil.“
Andrew vstal a přistoupil k oknu. Ani ne před týdnem a půl tancovali na návsi. Dnes v noci byla prázdná, úplně prázdná, jako by už z nich ze všech byli duchové. Jubadí. To byl nepřítel. Příliš na ně myslel jako na beztvářnou hordu. Musí se víc soustředit. Jubadí je nepřítel, jehož musí porazit. Vzpomněl si na balíček, který stále ležel ve skříni v rohu místnosti. Teď přišel správný čas, ale musel si být jistý, než se zeptá. Podíval se na Jurije.
„Vídal jsi Jubadího často?“
„Každý den, můj pane, protože jsem patřil k Ta-mukově jurtě. Kde byl Tamukův bronzový štít, tam obvykle byli i Vuka a Jubadí.“
Andrew znovu kývl a přemýšlel. „Proč ses k nám vrátil?“
„Měl jsem důvod,“ zašeptal Jurij. Odmlčel se, v očích měl vzdálený pohled, když se znovu podíval na strop. „Jak je stará?“
„Proč?“ zeptal se Andrew tiše a velmi chladně.
„Jenom jsem zvědavý. Zajímavé, že jsi mě sem několikrát přivedl a nikdy jsem se nesetkal s tvou holčičkou.“
Andrewa zamrazilo. Pomyšlení, že jeho dcerka je v rukou kanibala, někoho, kdo jídal u stolu Merkiů, ho odpuzovalo.
Jurij se usmál a pohodil hlavou. „Chápu tě.“
Andrew byl na rozpacích a odvrátil zrak. Bylo to iracionální. Byl k tomu přinucen. Musel přežít, všichni chtěli přežít, dokonce i v jámě pekelné. Předsudek. Myslel jsem, že jsem nad tím, pomyslel si. Přesto při pomyšlení, že Jurij drží Maddie rukama potřísněnýma masem kdo ví kolika dětí, mu naskakovala husí kůže. Podíval se na Jurije.
„Mrzí mě to.“
„Vím, že ne.“ Jurij zvedl ruku. „To je v pořádku, neomlouvej se. Zimu předtím, než mě sebrali, jsem viděl Tugary zimovat v Suzdalu.“ Opět měl ten vážný, odtažitý výraz. „Málem mě sebrali do jámy na hostinu. Vyzvedl jsem ze skrýše své zlato, věci, které jsem vyrobil. Plazil jsem se, dával jsem dárky. Jedna z jejich žen se zasmála a kývnutím prstu ukázala, že nemusím do jámy. Měl jsem jí vyrobit náhrdelník, protože její staré dobytče umřelo. Chtěla si mě vzít za nového mazlíčka, ale během zimy zemřela a já se do jara schovával. Viděl jsem ty, kteří cestovali s Tugary, desítky tisíc mazlíčků, viděl jsem je, jak se plazí stejně jako já, viděl jsem je taky, jak jedí zbytky z hrnců, perou se o sousta, zatímco se jejich pánové smějí. Nenáviděl jsem je.
Oni se nenáviděli sami,“ zašeptal. „Nikdo z nich se mi nepodíval do očí, byli zatracení. Když jsem s nimi byl sám, plival jsem jim do tváře, když se někdo z nich opovážil na mě podívat. Lál jsem jim, nazýval je zrádci, ptal jsem se jich, proč v noci nevytáhnou dýku a nezabijí aspoň jednoho, protože neměli rodiny ani vesnice, na kterých by se mohli pomstít. Oni se odpla-zili, šeptali, že to nechápu. Teď už to chápu, a ty ne.“
Andrew seděl mlčky a místo na Jurije se díval na kyvadlo hodin odtikávající vteřiny.
„Nenávidím je za to,“ povzdechl si Jurij. „Nenávidím sebe. Nenávidím dokonce i tebe za to, že se nikdy nedozvíš, kam až se můžeš snížit, jako jsem to zjistil já.“ Jeho výraz se za celou dobu nezměnil. Stále se nepatrně usmíval, jako by znal nějaké obrovské tajemství, které si Andrew ani neuměl představit. „Chci svou pomstu,“ zašeptal nakonec. „V tom se naše cesty protnuly.“
Andrew se rozhodl. Cítil vinu, protože tohle všechno se tolik lišilo od toho, jak podle něj měla válka vypadat. Ale tady šlo o přežití. Jurij se konečně dostal do bodu, kam ho opatrně naváděl od chvíle, kdy se poprvé setkali.
„Pomůžu ti s ní,“ řekl Andrew, vstal a zašel ke skříni v rohu, otevřel ji a ukázal dovnitř. „Dosáhneš jí s tímhle.“
„Jít dál je nebezpečné,“ prohlásil Hulagar a postavil svého koně před Jubadího. Qar qarth kývl na souhlas a spokojeně se usmál, když se mezi stromy zadíval na řeku. Uprostřed kotvil obrnenec a jeho děla mířila na řeku. Na obou březích řeky byly rozestoupené rojnice, válečníci stříleli a odpovídalo jim hluboké hřmění děl.
„No, konečně jsme se vrátili, příteli,“ prohlásil Ju-badí.
Hulagar se usmál a kývl strážnému, jenž na ně čekal. Válečník přistoupil, hluboko se poklonil a natáhl ruce s koženým pouzdrem. Jubadí strhl obal a s úsměvem se chopil jílce meče.

„Poznačil jsem si, kde jsi ho hodil do řeky," řekl Hulagar. „Tento válečník byl s předsunutou stráží daržského uměnu, umístěného před Suzdalem. Pod palbou se vrhal do řeky, dokud zbraň nevyzvedl."
Jubadí si válečníka prohlédl, kývl na poděkovanou a sesedl. „Na dar by se mělo odpovědět darem," prohlásil a ukázal na svého koně.
Válečník couvl a natáhl ruce. „Můj qarthe, to nemůžu."
„Vezmi si ho a jezdi dobře," pravil Jubadí s úsměvem.
Válečník nadšeně vyskočil do sedla.
„Teď se vrať a zabíjej dobytek," dodal Jubadí.
Válečník vykřikl radostí, postavil koně na zadní a odcválal do lesa.
„Máš velkorysou náladu, můj qarthe."
„Odměňuji věrnost a udatnost," opáčil Jubadí a kývl na Hulagara, aby ho následoval na břeh řeky. Větvemi nad nimi se sykotem proletěla střela minié. Hulagar se postavil před Jubadího a pokynul mu, aby si stoupl za strom.
„A tebe jsem přesto nikdy neodměnil," pravil Jubadí, když udělal, co mu štítonoš nakázal.
„Jsem tvůj štítonoš. Mě nemusíš odměňovat cet-kami a koňmi."
„Dobře řečeno," poznamenal Jubadí. „Věrnost je pro štítonoše jeho život, vede ho jeho tu."
„Něco ti dělá starosti," řekl Hulagar.
„Tamuka."
Hulagar mlčel, věděl, že se to blíží.
„V bitvě opustil mého syna a šel hledat krev. A vidím nenávist, která mezi těmi dvěma vře. Tak by vztah štítonoše a qartha vypadat neměl."
„Ne, můj qarthe," přitakal Hulagar, poněvadž se na nic jiného nevzmohl.
„Proč tomu tak je?"
„Co myslíš ty, můj pane?"
Jubadí se tiše zasmál. „Vracíš otázku zpátky ke mně, protože si myslíš, že už znám odpověď."
Hulagar přitakal. „Protože Vukou opovrhuje, věří, že Vuka zabil svého bratra."
„Tvá slova, ne má," podotkl Hulagar opatrně.
„Někde na téhle prokleté řece," pravil Jubadí a přes Hulagarovy námitky vystoupil zpoza stromu, aby se mohl podívat na Něpru a obrněnec jen sto yardů daleko. „Myslíš, že to Vuka udělal?"
„Není na mně, abych to vyslovil." Hulagar byl stále opatrný.
„Hulagare, ano, nebo ne?"
„Ano, můj qar qarthe."
Jubadí se mu podíval do očí a štítonoš neuhnul pohledem.
„Chápu," povzdechl si Jubadí. „Kdybych na tomto tažení padl, on by nedokázal vést můj lid k vítězství?"
„Jeho ka je silné," opáčil Hulagar.
„Příliš silné."
Hulagar kývl.
„Vrhl se do útoku přes můj rozkaz a pak se v poslední chvíli zastavil, aspoň tak jsem to slyšel."
„Já to slyšel stejně, můj pane."
Kolem proletěla další střela, ale Jubadí si jí nevšímal, jen se otočil a praštil pěstí do stromu. „Proč nepřežil Mantu?" zašeptal.
„Bugglaah zavolala jeho jméno," odtušil Hulagar. „Osud je osud."
„Teď je Vuka jediným pokrevním synem, kterého mám," pravil Jubadí a opět se podíval Hulagarovi do očí. „Až zemřu, bude qar qarthem."
„Nemluv o smrti, Jubadí," varoval ho Hulagar, „protože předkové by to mohli považovat za přání."
„Tamuka musí přísahat, že ho bude chránit a vést."
„Bude."
„Vuku nemá kdo nahradit."
Hulagar mlčel.
„Nikdo!" zařval Jubadí a popadl Hulagara za ruku.
„Sloužím ti, můj qarthe, víc než jeden okruh, ale nejsem štítonošem zan qartha."
„A kdyby se Tamuka rozhodl jinak?"
„Můj pane, jenom otec může nařídit smrt syna a jenom rada mého klanu může nařídit smrt qar qartha. Tamuka o tom nerozhoduje."
„Já vím," zašeptal Jubadí.
Hulagar se podíval na Jubadího ruce a qar qarth ho téměř omluvně pustil a couvl. Kolem prolétla další střela a udeřila do stromu nad Hulagarovou hlavou.
„Přijít o štítonoše při takové střelbě je jedna věc," poznamenal Hulagar s nuceným úsměvem, „ale pro qar qartha se to naprosto nehodí."
Jubadí se zase postavil za strom a Hulagar hned dýchal klidněji. „Vím, že Tamuka nesouhlasí s tím, jak vedu tuto válku," řekl Jubadí, opřel se o strom a vzal si láhev zkvašeného kobylího mléka, kterou mu štítonoš nabídl.
„Mluví jeho tu, které ho vede."
„Pořád tomu nerozumím. Bojujeme s dobytkem, abychom si zachránili život, způsoby našich předků, a on to přece chce nakonec zničit. Jistě, Rusy nejspíš musíme zničit, možná se povede nadělat z Románů mazlíčky – i když ta nová věc je nejspíš už příliš nakazila – ale vybít dobytek na celém světě? A ta nenávist, která hoří v jeho srdci, tomu prostě

nerozumím, zvlášť ne u štítonoše. On chladně počítá, nemá horkou krev, spíš ledovou mysl vašeho řádu. Ale když vybijeme všechen dobytek, tak nakonec budeme hladovět."
„To je problém, na který neznám odpověď," přiznal Hulagar.
„Ale nějaká odpověď musí existovat," prohlásil Jubadí. Podíval se na meč, který držel, čepel byla vyleštěná a jílec ovinutý novou kůží, a pak zpátky za řeku. V lese se rozsvetlilo, a když se Jubadí podíval na oblohu, viděl, že mraky řídnou a objevila se i modrá obloha. Usmál se. „Bouře utichá."
Hulagar kývl a zvedl hlavu, jak mezi stromy pronikl tenký paprsek slunečního světla. Nadechl se. Na rozdíl od nekonečného moře trávy tu byla cítit vlhká hlína a stromy, kterým neopadávalo jehličí. Nemohl se rozhodnout, jestli mu to voní nebo páchne.
„Zítra by měla začít půda vysychat. Pak můžeme pokračovat."
„Chci být do sedmi dní za řekou," prohlásil Jubadí a podíval se na vzdutou řeku. „Nevěřím, že tihle Yankeeové zůstanou poražení dlouho."
„Jsou tu všichni?" zeptal se Andrew a rozhlédl se po katedrální lodi.
Kal unaveně kývl a pokynul strážím, aby zavřely vrata. Venku na náměstí panoval chaos. Byl vyvěšen seznam obětí a budovou se rozléhal zoufalý křik, i když byla dubová vrata zavřená. Tři suzdalské pluky byly úplně vyhlazené – patnáct set mužů v jednom okamžiku zmizelo. Stejné seznamy se vyvěšovaly po celé Rusi a ve vzduchu visela panika.
„Je to těžký den," řekl Kasmar a vstal. Požehnal shromáždění a důstojníci a senátoři padali na kolena, všichni kromě protestantů z Nové Anglie a Marka.
Andrew mu poděkoval a vystoupil před skupinu. Zvláštní místo pro konání válečné rady, pomyslel si, ale budovu Senátu před hodinou zasáhla vzducholoď. Kdyby bylo načasování trochu jiné, mohl nepřítel jednou ranou zničit celé velení. Vysoká okna, na nichž byly vypodobněny životy svatých a Chesuse, zářila měkkým světlem a v kostele voněly tisíce svíček a kadidlo, jež tu za staletí vypálili. Katedrála byla pro Rusy střediskem od chvíle, kdy sem přišli světelným tunelem před téměř osmi sty lety. Její čas skončil.
„Všichni víte, že čelíme vážným potížím," začal Andrew.
Rozhostilo se ticho.
„Čekám, že i když bitvu vybojujeme na Nepře, ztratíme i tuto pozici –je mnohem méně zabezpečená než Potomac. Poté soudím, že oblehnou toto město. Na rozdíl od Tugarů budou mít děla. I když se udržíme, je teprve půlka jara. První úroda přijde až za několik měsíců, a až přijde, bude v jejich rukou, ne v našich. Mohli bychom se tu udržet několik týdnů, možná i měsíců. Ale nakonec…" Odmlčel se.
„A co Novrod, Kev, Vazima, všechna ostatní ruská města?" křikl zezadu jeden ze senátorů. „Chceš říct, že Suzdal budete bránit a my ostatní se o sebe budeme muset postarat sami?"
Andrew zvedl ruku a kývl. „To neudělám. Pro začátek, všichni Rusové se do města nevejdou. Za druhé, nepožádám kevské pluky, aby opustily své město a bránily hlavní. Kolem těchto měst jsme vybudovali opevnění pro případ, že by k nim pronikl oddíl nájezdníků. Ale kdybychom se pokoušeli bránit všechna města, prostě by je zničili jedno po druhém."
Muži se na Andrewa dívali zvědavě.
„Tak co navrhuješ?" chtěl vědět jeden senátor.
„Navrhuji evakuovat celou Rus a přesunout se na východ dřív, než Merkiové přijdou. Všichni, kdo ne-budou bojovat, se přepraví do Rómy – půl milionu lidí. Marcus Licinius Graca sem přišel, aby vyjádřil souhlas a našim lidem nabídl přístřeší a jídlo. Všichni, kdo mají co do činění s armádou, se přesunou na východní hranici v Bílých horách za Kevem, kde se jim postavíme nyní. Všechno, co bude možné použít, vezmeme s sebou, tedy to, co nezničíme. Všechny továrny rozebereme. Nástroje, stroje i surový materiál vezmeme s sebou a v případě potřeby je postavíme i na zelené louce a budeme pokračovat v práci. Všechno, co jíme – krávy, prasata, obilí – půjde s námi a to, co nebudeme moci vzít, zničíme. Otrávíme studny, půdu osejeme pastmi. Nenecháme jim ani mrť. S naším loďstvem budou řeka a moře stále naše a budeme je otravovat na každém kroku. Vojsko bude bojovat na Nepře, a ostatním tak získá čas, aby mohli uniknout, znovu se připravit a bojovat dál. Žádám od vás všech dva týdny, aby naši lidé měli čas uniknout. A až odejdeme, necháme po sobě jen pustinu, na které ti parchanti chcípnou hlady!"
V katedrále propukla vřava a Andrew mlčky stál,jenom se podíval na Johna Minu, s Fergusonema Bobem Fletcherem po boku. John hleděl před sebea neříkal nic. Andrew zvedl ruku a v katedrále serozhostilo ticho.
„Toto je jediná možnost. Nepru neudržíme. Také si uvědomuji, že můj sen udržet Potomac, byl marnou nadějí." Odmlčel se a čekal na odsouzení, hořké obvinění. Už se rozhodl, že pokud přijde, nabídne odstoupení.
V lodi se rozhostilo ticho. Andrew se podíval doočí svým generálům, těm, které s Hansem povýšili,senátorům, které stvořil, když sepsal ústavu, a nakonec Kalovi, jenž mlčky vstal z křesla a postavil sevedle něj.
„Veď nás, Andrewe Lawrenci Keane," pronesl Kal nahlas a jasně, „veď nás, a my tě budeme následovat."
V tichu, které nastalo, se Andrew podíval na otce Kasmara.
„Veď nás, a já tě budu následovat/' řekl Kasmar.
Andrew se podíval na ostatní. Marcus přistoupil a potřásl mu rukou. Muži se na něj dívali, zachmuření, plní chladu, jako by slyšeli volání do zbraně. Vstávali – nejdřív jeden, ale ve chvíli stálo celé shromáždění – a vyvolávali svůj vzdor.
Andrew se odvrátil a mrkal, aby potlačil slzy.

Kapitola osmá

„Všechny vaše nápady byly snadné," řekl John Mina, „ale hrozně nerad jsem tím, kdo zchladí vaše nadšení."
Andrew měl co dělat, aby neusnul. Dědovy hodiny v salonku pomalu tikaly. Vzal si horký čaj, co mu Kathleen

postavila na servírovací stolek vedle židle, a napil se. V salonku bylo příliš velké teplo, protože kvůli ohni, který zapálili, aby zahnal večerní chlad, bylo v místnosti dusno. Andrew si rozepnul límeček u košile a byl rád, že nemá těžkou uniformu a vestu. Venku na náměstí jejich malé novoanglicke dědiny v srdci Suzdalu bylo ticho. Masové shromáždění proběhlo klidně, muži se svými rodinami se mlčky rozešli domů. Deset z těch, kteří padli s Hansem, měli rodiny a v jejich domech teď byla tma. Andrew se snažil nemyslet na prostý srub z klád na druhé straně návsi, kde tichým hovorem strávil nejeden večer. U dveří stála stráž, uvnitř byla zima a tma. Bude tam muset zajít a rozhodnout, co udělat s osobními věcmi. Rychle tu myšlenku zahnal. Měl příliš mnoho starostí, než aby teď mohl truchlit.
Řekl jim, že je vše ztraceno, že mají opustit domovy, které si s takovou láskou postavili podle vzoru ze starého světa, a mají jít na východ za neznámým osudem. Podíval se na své přátele, společníky, kteří s ním byli od samého začátku. Byli tu Pat, John, Emil, Vincent, Chuck Ferguson, Kal, štábní důstojníci a dva noví vůdci, Marcus a Hamilkar. A samozřejmě Kathleen, jež si k němu přisedla.
„Lejte studenou vodu, co hrdlo ráčí," opáčil An-drew. „To je součást vaší práce, Johne, říkat mi, co můžeme a co ne. Ale tentokrát říkám já vám, že se to musí udělat."
„To já vím, Andréwe."
„Tak mi řekněte, jak to dokážeme."
„Máme šedesát šest lokomotiv a skoro osm set vagónů. Na tom musíme všechno založit."
„Podle sčítání lidu je na celé Rusi něco přes tři čtvrtě milionu lidí. To číslo se od loňska poněkud zvýšilo." Podíval se na Hamilkara. „Asi o třicet tisíc."
„Asi dvě stě tisíc z nich žije do sta mil od Kevu, včetně padesáti tisíc těch do dvaceti mil kolem města. Navrhuji, aby kromě starých a nemocných šli všichni pěšky."
„A co zásoby?" zeptal se Emil.
„To zařídím, doktore," slíbil unaveně John.
„Znamená to, že budeme muset přesunout nejméně pět set padesát tisíc lidí po kolejích. Měli bychom to udělat nadvakrát. Nejdřív dojedeme do Kevu – tak se dostaneme dvě stě padesát mil východně odsud. Odtamtud přesuneme všechny nebojující až do Rómy."
„Dvě stě padesát mil může horda urazit za pět dní," poznamenal chladně Hamilkar.
„A jak?" zeptal se Andrew. „Čekají, že budou žít z půdy, až se sem dostanou. Když ji při odchodu proměníme v poušť, bude to pro ně poněkud obtížnější."
„Zelenou trávu spálit nemůžete," namítl Hamilkar.
Andrew kývl na souhlas. „Mají přes milion koní. Johne, co potřebuje takový kůň?"
„Vzpomínám si, že jsem slyšel, že na jednoho koně běžné velikosti, ne ty obludy, co mají tady, je po-třeba pětadvacet akrů na rok. Pro tyhle bych odhadoval nejmíň třicet, spíš tak čtyřicet akrů skvělých pastvin."
„Nebudou tu celý rok," podotkl Emil. „Potřebují tudy jenom projít. Sedmdesát liber sena na den pro koně takové velikosti postačí."
„Milion koní, čtyři sta tisíc válečníků, čtyři sta děl, a všichni projdou Suzdalem," zavrčel Andrew. „A nezapomínejme, že to není jenom vojsko na pochodu, je to celý lid, Volkswanderung."
„Co to?" optal se Pat.
„Přesun lidu," přeložil mu Emil. „Víš, jako Hunové. Zeny, děti, starci, vozy, prostě všechno."
„A s nimi je další milion koní, to přinejmenším," dodal Andrew.
„Budou jíst koňské maso. Tugaři to odmítali, ale myslím, že tihle si to už rozmysleli."
„Dva tisíce koní na den, pokud není dostupná jiná potrava. To začne hezky rychle bolet, pokud se nám podaří je zpomalit. Nemůžou opustit své jurty, takže budou muset udržovat nákladní koně naživu. Půjde to z jejich náhradních jezdeckých."
„I se vší tou sladkou jarní trávou," řekl Pat s optimistickým leskem v očích, „deset koní spase akr téhle obdělané půdy za den. Za pár měsíců to silně klesne, tak na akr na koně a den."
„Sto tisíc akrů na den, jenom pro armádní koně, milion akrů za den uprostřed léta," upřesnil Andrew s úsměvem i přes ztrhané rysy.
„Neodpověděl jsi mi na mou dřívější námitku," podotkl Hamilkar a skoro nedal tlumočníkovi čas na práci. „Pořád můžou celou Rusí prohnat tucet uměnu během pěti šesti dní a pak rozdrtit zmatený dav kolem Kevu." Ztišil hlas. „Budou to jatka."
Všichni se podívali na Andrewa.
„Zpomalíme je. Tím si můžete být jistí." Andrew mluvil důrazně.
„Jak?"
„Dokážeme to," odvětil Andrew a jeho chování naznačovalo, že toto téma je uzavřeno.
„Budou se dál krmit mými lidmi," vztekal se Ha-milkar.
Andrew se na karthského vůdce podíval a ne-vzmohl se na slovo, pořád se styděl za ten masakr na Potomaku.
„Ale jsem pořád připravený bojovat," dodal Ha-milkar.
„Jestli s našimi obrněnci udržíme řeku, tak i poté, co ustoupíme, budou muset jít dál proti proudu, aby se dostali na druhou stranu, a nebudou moct cestovat podél řeky. Budou si muset prosekat jinou cestu skrz lesy, padesát i víc mil, aby tamtudy dostali vozy."
„A naše jídlo?" zeptal se Emil.
Andrew se s nadějí podíval na Johna.
„S tím, kolik mám vlaků, můžu do Kevu přepravit osmdesát tisíc lidí za den, každého s deseti librami věcí. Odhaduji, že na celé Rusi teď máme zásoby přibližně na devadesát dní – včetně živého dobytka a toho, co je ve stodolách.

Vzhledem k objemu to přijde na aspoň šest set nákladních vlaků.“ Chvíli se probíral v poznámkách. „Potřebujeme aspoň třicet dní, abychom všechny lidi a zásoby přepravili ve vlacích, a to jenom do Kevu. Ale je toho setsakra víc. Máme tu všechny nástroje a zařízení z kováren, hutí, sléváren, vozoven a pil. A doporučuji také všechno zemědělské nářadí, jestli chceme přežít – a jestli, čistě náhodou, vyhrajeme. Předpokládám, že to zvládnou za čtyřicet dní, když budou vlaky jezdit bez přestávky. Letos v zimě jsme nařezali spoustu dřeva, ale nejsem si jistý, jestli to bude stačit. A na uhlí jsme upravili jenom šest strojů.“

V místnosti se rozhostilo ticho.

„A pak, Andrewe, nesmíme zapomínat na armádu. Budeme muset udržet lodě na řece, a až linie konečně padne, budeme potřebovat všechno, co má kola, abychom odtamtud dostali vojsko. Totiž jestli chceme mít vojsko a výstroj, které jsme budovali tři roky. Jenom dostat odtamtud polní děla zabere všem valníkům dva dny. Další den je potřeba na děla rozmístěná ve městech.“

„A co loďstvo?“ zeptal se Bullfinch.

„Všechny obrněnce budou na řece nebo hlídkovat na moři,“ odpověděl Andrew.

„Galéry?“

„Když přistaneme o kus dál u pobřeží, mohli bychom evakuovat všechny mé lidi a některé Rusy, co žijí v okolí,“ navrhl Hamilkar.

Andrew vděčně kývl. „Tak začneme zítra,“ prohlásil. „Ti, kteří můžou jít pěšky, půjdou. Děti, matky s nemluvňaty, všichni nad šedesát, nemocní a ranění – ti pojedou vlakem, začneme zítra ráno.“

„Ježíši, Andrewe, na takovou věc nemáme žádný rezervní plán. Spočítat to potrvá několik dní.“

„My nemáme dny!“ štěkl Andrew. „Právě jste to řekl.“

„Bude to hrozný zmatek. Tihle lidé nebudou mít v Kevu kde bydlet.“

„Tak zařiďte několik vlaků, vezměte spací vozy, které používali železniční dělníci, a začněte je hned vozit do Rómy. Tak bychom mohli do Rómy dostat aspoň sto tisíc lidí.“

John kývl.

„Prvním krokem bude naložit po první vlně uprchlíků všechno jídlo. I když to nerad dělám, pane prezidente, musím od této chvíle vyhlásit stanné právo.“

Kal se usmál. „Předpokládal jsem to.“

„Musíme to udělat. Je nutné zabavit všechno jídlo. Webstere, vy s Gatesem začnete hned tisknout formuláře s povolením. Znárodňuji všechno jídlo. Každý dostane potvrzení, a až tohle skončí, pokusíme se jim to nějak vynahradit. Až bude statek čistý, sedlák s rodinou vyrazí na východ. Jestli bude nějaké místo ve vlaku, tak je naložíme.“

„Tak mizí kapitalismus,“ povzdechl si Webster a lítostivě se usmál.

„Rozebereme továrny. Jestli přijdeme o nástroje a mašiny, prohrajeme válku. Jak budou továrny rozebrané, budou mít prioritu – všichni dělníci s rodinami, kteří tam ještě zůstanou, nastoupí řia vlak s nimi. Nechceme, aby se ti lidé oddělili od svého vybavení, protože jsou jediní, kdo ví, jak je dát dohromady. A nakonec sebereme všechno, s čím budeme moct hnout. Vozy a spřežení, dokonce i koleje, a pak vojsko, až už se neudrží.“

„Budeme to muset zvládnout do tří týdnů,“ prohlásil Andrew a podíval se na Johna. „Nemůžu vám slíbit ani deset dní, ale zkusíme se udržet déle.“

John neříkal nic.

„A jestli prorazí dřív, než skončíme?“ zeptal se Kasmar.

„Priority platí,“ zašeptal Andrew. „Jakmile se zorganizujeme, půjdou nejdřív nebojující, pak jídlo, jak bude přicházet, a továrny, jakmile budou rozebrané, a nakonec to, co zbyde z armády. Jestli prorazí dřív, vojsko půjde první spolu s továrnami a zbytek bude muset do Kevu dorazit pěšky.“

Kasmar jen mlčky kývl.

„Zapalte města,“ navrhl tiše Emil.

„Moskvu?“ zeptal se Andrew váhavě a podíval se na ostatní. „Ne. Města jsou Merkiům k ničemu. Až to skončí, třeba ještě něco z nich zůstane stát.“ Rozhlédl se po svém domově a poprvé si uvědomil, co nařídil a jak se to vztahuje na něj. Hodiny tikající v rohu, stůl, který vyřezal nějaký ruský mužik a nechal jednou ráno u jeho dveří, prosté talíře v kuchyni, dokonce i sperkovnice, kterou Kathleen kdysi dávno věnoval, tenkrát, když se spolu poprvé procházeli ulicemi Suzdalu. To všechno tu zůstane. Chvíli se s tou představou potýkal a pak se podíval na Kathleen. Jejich ruce se setkaly.

„Emile, chci, abys zítra odjel do Kevu se všemi raněnými. Začni tam zřizovat špitál a zorganizuj zdravotnická opatření. Fletchere, vy pojedete s ním –jste zodpovědný za organizaci a rozdělování zásob jídla. Budeme muset zabrat skladiště, abychom to měli všechno kde uskladnit.“

Pro jednou se doktor nehádal.

Andrew se podíval na Kathleen.

„Odjedeme s Maddie až s tebou,“ prohlásila. Andrew jí jen stiskl ruku.

„Je tu ještě jedna věc, Andrewe,“ ozval se Kal. „Co s těmi zatracenými vzducholoděmi, co pořád otravují?“

„To je důležité,“ řekl John. „Podél vojenské železnice nějakou obranu máme, ale za odbočkou na Novrod je trať na míle nechráněná. Jakmile chytí vítr, můžou sem zaletět, vybombardovat kus dráhy, možná dokonce i přistát a pár kolejí vytrhat. Jedno vykolejení může trať ochromit na celý den i víc.“

Andrew se podíval na Chucka. „Minulý týden jste s tím strojem letěl?“

„No, pane, pilotoval Hank.“

„Celou dobu jsem věděl, co máte za lubem i přes mé rozkazy,“ zabručel Andrew káravě. „Je loď připravená k boji?“

„Pořád dolaďujeme nějaký menší problémy.“

„Do tří dnů ji chci mít ve vzduchu nad Suzdalem. A s těmi ostatními loděmi pohněte, jak nejrychleji to půjde.“
„Ty hangáry nad Vazimou jsme pomalu ještě ani nedostavěli, pane. A taky, pane, to bude záviset na větru. Potřebujeme severovýchodní nebo ještě lip východní vítr, abychom se sem dostali.“
„Dostavte je a dostaňte ty lodě do vzduchu, synku. Nemáme čas postavit celou flotilu, abychom je překvapili, jak jsme původně plánovali, ale jestli přijdou na to, co máme za lubem, nahrnou se na Něpru bez ohledu na ztráty.“
„Tenhle Jubadí se poučil z Muztových chyb. Je metodický, své muže šetří. Ale nebude je šetřit, jestli si začne myslet, že bychom mohli uniknout. Potřebuji vzdušnou ochranu.“
Chuck se opatrně usmál. „Mám volnou ruku, abych udělal, co budu považovat za nezbytný?“
„Ovšem. Rozkazy budou připravené, až budete odjíždět.“
Chuck se pousmál a posadil se. „Jak si přejete, pane.“
John se na Chucka podezíravě podíval, vycítil, že Andrew nejspíš právě vydal mnohem volnější rozkaz, než tušil, ale byl příliš unavený, a tak neříkal nic. Uvědomoval si, že celá operace je jen bláznivý sen. I když to Andrew smetl ze stolu, jakmile jednou Merkiové prorazí, části jejich sil v rychlém pochodu na východ už nic nezabrání. Pozice v Bílých horách budou na útok stěží připravené. Andrew je všechny krmil pohádkami. Tohle byl konec všeho. John by byl rád něco řekl, ale Andrewuv přísný pohled mu prozradil, že teď na to není vhodná chvíle, takže jen sklopil zrak, otupělý tím, co se od něj opět žádalo.
* * *
Tamuka popadl větev a cítil, jak se pod jeho vahou lehce prohýbá. Vytáhl se nahoru, sedl si a zády se opřel o kmen. Koruna se mírně kývala ve vánku od severu, chladném a voňavém. Štítonoš se zadíval k západu. Kam až oko dohlédlo, vedla lesem široká stezka plná koní, válečníků a baterií děl. Všichni postupovali jako jediný pomalu se vlnící had.
Tamuka si pomyslel, že je to hrozné tempo. Vzpomněl si na útok: dlouhá řada Navhagů, za nimi uměny v zástupech, všichni se ženou otevřenou stepí. A teď tohle. Čtyři dny a u řeky je teprve třetina severního křídla. Les pod ním byl plný koní dusajících po listí, říční břeh zdéli padesáti mil lemoval přicházející voj.
Vzduchem proletěla střela trousící za sebou jiskry a vybuchla nad stezkou. Ozvalo se zaječení, pak šel jeden válečník i s koněm k zemi na krvavou hromádku. Rozervaná těla v červeném měsíčním světle vypadala strašidelně. Vypálilo další dělo a Tamuka se ohlédl k východu. Zapráskaly výstřely. Vzduchem létaly náboje a vybuchovaly podél stezky v korunách stromů. Tamuka se cítil bláznivě nahý. Kolem prosvištěl šrapnel a přerazil pár větví. K zemi šli další válečníci a v zástupu zavládl zmatek. Dobytčí děla se odmlčela.
Mistrovské, přiznal jim Tamuka neochotně. Opevnění podél řeky byla působivá, dvě řady na svahu, před každým téměř neproniknutelné bludiště naostřených kůlů a křoví. Břeh byl pokrytý těly válečníků
tří pluků, které se pokusily prorazit, jen aby je zničila křížová palba železných lodí a baterií na březích. Tamuka zavřel oči a snažil se nevnímat bolestný křik zdola. Zhluboka dýchal, rychle, stále rychleji. Strom se zhoupl a ve větvoví tiše šeptal vítr, vzdychal a dýchal spolu s ním. Jako by říkal, že on, vítr a obloha jedno jsou.
Tamukův duch se vznesl. Cítil, jak padá, a ačkoliv to jeho tu nevědělo, rukama stále pevněji svíral větev, slupka čekající na návrat. Na západě zazářilo světlo a táhlo se stovky mil. Životní síla jeho lidu, hordy, bez přestávky postupující kupředu, pach koní, lidí, jurt, ohňů, otevřených travnatých plání, nekonečné stepi, plující kolem jeho tu, soustřeďující jeho energii.
Vznášeli se tu duchové předků i široká řeka věčně proudící nebesy nad nimi, udávající směr jejich nekonečné jízdy. Obrátil duchovní oči k nebi a viděl. Znovu se mu k duši upnula ta toužebná vzpomínka, klenoucí se oblohou. Předkové předků volali. Kdysi jsme byli takoví, putovali jsme po hvězdách, stvořili jsme světelné tunely, abychom mohli cestovat po světech. Dokonce i po světě dobytka jsme kdysi kráčeli, za svého mládí, a vybudovali jsme průchody na jeho zelených pláních, vystavěli brány v zemích nyní pohřbených v moři, na jeho otevřených stepích, ve vysokých horách, v říších pod tyrkysovými oceány. A teď je to pryč, všechno je pryč – zničeno naší pýchou, naše nenávist k sobě samým to rozervala před deset tisíci pokoleními a to, co z nás zbylo, teď sídlí na Valdennii, pouhé pozůstatky naší velikosti.
Tamukovi pukalo srdce – porozuměl všemu, co bylo ztraceno, vzpomínky mu pronikaly do kostí, krev otců je předala až do jeho srdce. Kdysi jsme měli v rukou celý vesmír a nyní jsme jen tohle, zápolíme s tě-
mi, jež jsme se ani nenamáhali brát na vědomí, když jsme byli pány hvězd. A teď, šeptali mu předkové, povstali ti, již zažívali úsvit v dobách našeho poledne. Povstali, aby nás zničili, aby nás pobili.
Takto předkové hovořili k Tamukovi, štítonoši, tomu, jehož duch tu kráčí po nebi, po stezce vědění, a jehož duše hořce pláče. Jeho tu křičelo vzteky, až se dokonce i jeho ka ve slupce držící se stromu chvělo, a ze zavřených, nevidoucích očí mu kanuly slzy. Plakal, protože jeho lid právě vstupoval do soumraku svých dnů a dobytek vyrážel do jasného rána.
Ach, otcové! volal němým hlasem, vraťte slunce zpátky, veďte mne zpět do jasu našeho zenitu!
Tam, ó Tamuko, jsme kdysi byli, šeptali mu předkové v odpověď. Popatři na naši velikost a plač, protože okruh je jen bledým odrazem našich velkých jízd, kdy vesmír byl jako step a my se těšili ze své moci. A nyní povstali ti, jimiž jsme opovrhovali. Skoro jako na posměch před jeho duchem poletovaly smutné, nešťastné obličeje a ukazovaly na oblohu.
Jeho duch zamířil k východu, pryč od říše předků, kteří se vznášeli vedle něj, neboť nedokázal snést nevýslovnou bolest svého vědění, a tak se soustředil na to, co bylo tady a teď, a ne na všechno, co bylo ztraceno v dávné minulosti. Protože tu minulost, slávu, na niž v slzách hleděl, tu si nechával pro sebe. Mluvit o ní nemělo smysl.Odvrátil se od snových vzpomínek praotců, kteří se ani nenarodili na Val-dennii, a vedl svého ducha zpátky mladšími vzpomínkami. Znovu projížděl světem, skrze nekonečná pokolení, prožíval ve vzpomínkách jejich minulost, až přišel dobytek a s nimi dar předků, kůň, osvoboditel, jenž jim dal celý svět, aby po něm jezdili. Dvě stě okruhů a sláva, duch ka, duch válečníka, duch
jezdce, kdy cítil vítr ve tvářích, slyšel pláč nepřátel, nepřátel, ale přece bratrů, prožíval slávu útoků, oslavy vítězství,

pláč z porážek, přičemž však věděl, že přijdou jiná vítězství. Protože copak nakonec sláva života vezdejšího není všechno jenom iluze? Jeho toulavá duše prolétala okružními jízdami a obrazy stovky předků mu našeptávaly, smály se radostí a plakaly zármutkem, a když jejich krátká chvíle na tomto světě pominula, vyrážely na nekonečnou jízdu po věčných nebesích.
A pak, konečně, proletěl kolem obraz jeho vlastního otce, vracel se ke svým. Ke všem pokolením Merkiů, vyvolených. A on poznal varování, že docela dobře může nastávat soumrak předků, všeho, čím byli, a toto poznání jím otřáslo do hloubi duše. Zodpovědnost za to, aby to zarazil, ho bodla u srdce, volala na jeho ka, aby vykonalo, co je třeba.
Podíval se k východu a svět před ním byl temný, jako by se před jeho očima zatáhla opona. Mocní duchové dobytka mu zakrývali výhled. Co se asi děje za řekou, hranicí mezi nimi a námi? Napínal zrak. Neviděl nic než tmu, ale i ta vířila, odplouvala, silná, pohybovala se po stezce ze železa. Cítil nejasnou předtuchu. Jestli se síla přesouvá na východ, co to může znamenat?
Vzhlédl zpět k nebesům, k Velkému kolu, které mu žhnulo v duši a plnilo jej touhou. Ale nic neuslyšel, žádný předek mu nepomohl odhrnout závoj. Ještě zdaleka nejsou vyřízení, šeptalo mu jeho tu. Zdaleka nejsou vyřízení. Přicházejí na tento svět pokaždé silnější, přicházejí z naší minulosti, aby nás strašili, protože nebýt tunelů, nikdy by se sem nedostali.
Cítil mračna duchů, vzpomínku na všechny hordy, Merkie, Bantagy, Tugary, Kuvaky, Orgy, všechny lidi. Jsme staří, uvědomil si, na milion pokolení, z čehož náš čas tady je jen kratičkým záblesk em, jsme umírající rasa na posledním osamělém světě. A oni jsou mladí, tenhle dobytek, jejich hvězda stoupá, plná života, přicházejí skrze nástroje, které jsme po sobě zanechali, přicházejí na tento svět jako naši otroci, jen aby se obrátili proti nám a zahubili nás ve svém vzdoru.
Předkové mlčeli. Tamuka cítil chladný vztek nad jejich rezignací. „Osud není osudem," zasyčel a polekal se, jak se jeho slova rozléhala pod nebeskou bání. Obrátil své myšlenky zpátky k východu, kde čekali, vzdorovitá hrstka, první předzvěst bouře, rasa vzcházející z kolébky, aby je vyzvala.
Stahují své síly k východu, ale proč? Odpověď nepřicházela –jen temná předtucha. Tak ať skomírající rasa vysaje sílu z nové a odhodí její vyschlou slupku. Ztloustli jsme a zestárli, aniž bychom věděli, co jsme ztratili, uvědomil si. Tak si tu sílu a vědomosti vezměme zpět a staňme se opět tím, čím jsme bývali.
Zvedl oči k nebi a náhle step, nekonečná jízda, byly jako nic, jen vrávorající stařec, jehož opustil rozum, zatímco ka klopýtalo poslepu.
Zablesklo se a cosi pronikavě hvízdlo. Tamuka ucítil teplo a bodnutí. Jeho tu se vrátilo, vidění pominulo. Ucítil bodavou bolest v paži. Když otevřel oči, uviděl, jak mu po rukávu stéká pramínek krve. Kožený kyrys měl roztržený a mělkou ránu v rameni. Zubatá střepina náboje, která ho zasáhla, trčela z kmene stromu za ním. Znovu se zablesklo a ze stezky dole se ozvalo další ječení. Tamuka, jenž konečně pochopil, slezl ze stromu a zamířil do noci. Přichystal plán, našeptávalo mu jeho tu. Pěstoval si vybraný kus celá léta, mučil ho a pak odměňoval. Ať už do-
bytče zareaguje tak nebo tak, výsledek bude stejný. Tamuka se usmál.
* * *
„Cesta je volná až do stanice Kennebec!" hlásil tele-graíista, jenž stál před svou kanceláří a s úžasem vzhlížel.
Hank Petracci kývl a ťukl na výfukový ventil. Létající oblak nepatrně klesl. Pozemní čety, stojící na prázdných dobytčácích, mávly, že je vše v pořádku, a upevnily poslední lano. Hank se nervózně podíval na lokomotivu o dobrých sto stop níž.
„Fjodore, uvolňování lan v pořádku?"
Fjodor se vyklonil ze sedadla, až málem visel hlavou dolů.
„Vypadá to, že jo, kapitáne."
Hank sáhl dolů a uchopil zástrčku. Podle Chucka mělo jedno trhnutí uvolnit všechna lana držící vzducholoď u vlaku dole.
„Všechno připraveno!" křikl Hank a snažil se zakrýt hrůzu a děs z tohoto šíleného plánu. Chuck ho načrtl už před několika měsíci a na papíře vypadal docela snadný. Ale jako všechno ostatní na tomto bláznivém projektu, i tohle zkoušeli za pochodu, a jestli se něco zvrtne, bude v ohrožení jeho život.
Přitáhnout vzducholoď vlakem celou cestu až z Va-zimy vypadalo docela snadno, dokud seděli u stolu. Sehnat vlak, připojit pár lan a jede se. Teď to bylo skutečné. Sto stop pod nimi syčela lokomotiva a z komína občas vyletěla nějaká ta jiskra. Od severu vál mírný větřík a tlačil loď na jih od trati. Fjodor trochu přidal obrátky a Hank posunul kormidlo, aby se loď držela na místě.
Na dobytčácích stálo sto mužů z pozemních čet a nervózně loď pozorovalo. Veškeré vybavení pro Létající oblak – sudy paliva, násypné vozy naložené zinkem, olověná uzavřená cisterna plná kyseliny sírové pro výrobu vodíku – to všechno bylo naloženo a přesunuto na hlavní dráhu MFL&S železnice.
Hank se podíval k severu. Jako by sem kvůli tomu přišlo celé město Hispánie. Konečně bylo odhaleno tajemství toho, co se děje v lesích nad městem.
„Čekají na tebe, pane!" křikl strojvůdce lokomotivy do hlásné trouby.
Hank se ohlédl na Fjodora.
„Všechno připraveno, kapitáne."
Hank ztěžka polkl, zpod sedadla vytáhl zelenou signální vlaječku a zamával. Strojvůdce zmizel v kabině, z komína vyletěl oblak kouře a Hank sebou trhl. Vlak se pohnul. Lana se napjala a vzducholoď trochu poklesla, jak se vzpírala tahu. Hank se podíval dolů na dlouhý stín, který za ně vrhalo zapadající slunce. Stín přeletěl nádrž s vodou za nádražím. Zdola přicházelo bafání. Mosazné měřidlo, které podle jeho doporučení vyrobili k měření síly větru, se pohnulo a ručička na ciferníku se přesunula přes pět mil za hodinu. Lokomotiva nabrala rychlost a balon klesal stále víc k zemi.

„Přidej trochu šťávy!“ křikl Hank.
Fjodor poslechl a vrtule, která pomalu klapala, se změnila v rozmazanou skvrnu. Balon zase stoupl. Hank dál mával zelenou vlaječkou a lokomotiva zrychlila.
„Patnáct mil v hodině.“
Telegrafní sloupy, čistě náhodou na severní straně trati, se jen míhaly. Lokomotiva se hnala k východu. Vzducholoď se otřásla, jak s ní smýkl závan větru. Hank upravil kormidlo a loď se opět srovnala, pak
zamával žlutou vlaječkou. Lokomotiva srovnala rychlost na dvacet mil v hodině. Bude to pěkně dlouhá cesta, a Hank se snažil usadit co nejpohodlněji a čekal, až mu povolí stažený žaludek.
Chuck stál opodál a díval se, jak jeho první vzducholoď postupně mizí k západu, zpátky na frontu, z níž se právě vrátil.
„Myslíš, že to bude fungovat?“ zeptal se Vincent, jenž stál vedle něj s rukama zkříženýma na hubené hrudi.
„Musí. Stavěli jsme je tady, aby byly v bezpečí. Kdyby merkijský lodi zjistily, co děláme, než jsme je dostali do vzduchu, zničily by nás dřív, než bychom vůbec vzlítli. Je to vachrlatej manévr – moc napětí a mohlo by to loď roztrhnout, nebo možná i vy kole-jit vlak. Kdyby tam letěla sama, spálíme spoustu paliva a stejně by to nemusela zvládnout. Ty zatracený merkijský vzducholodi můžou s těma svejma moto-rama, ať už je sebrali, kde chtěli, zůstat ve vzduchu věčně. Moc rád bych jeden dostal do rukou a rozebral/‘
„Znáš rozkazy,“ poznamenal Vincent. „Je v nich nějaký jed. Musejí se zakopat.“
„Hrome, vždyť já to vím.“
„První bitva mezi vzducholoděmi… to bych moc rád viděl,“ zašeptal Vincent.
„Lítáš rád?“
Vincent se usmál. „Můj poslední let byl vskutku zajímavý.“ Znovu ten úsměv. Chuck neříkal nic.
Zapískal vlak na výhybce.
„Je čas jít,“ prohlásil Vincent s pohledem upřeným na vlak, v němž se vezl první náklad uprchlíků,
kteří ráno po poradě vyjeli ze Suzdalu. Každý vagón byl nacpaný k prasknutí. Kal svůj osobní vůz zapůjčil Chuckovi, Markovi a Vincentovi, a oni se o něj podělili s padesáti matkami a více než stovkou ječících mimin. Chuck znechuceně nakrčil nos – pokud tohle znamenalo být otcem, tak se toho potěšení s radostí vzdá. Zápach špinavých plínek, vyplivnutého mléka a stovky nemytých dětí ho nejednou vyhnal na plošinu. Marcus ho překvapil, protože se choval skoro jako politik a nejedno brečící děcko pochoval. Zvláštní pohled. Pravý patricij – šedovlasý, s rysy jako vytesanými ze žuly, stále lnoucí k tradičnímu kyrysu a červené pláštěnce – chovající v náručí ječící dítě.
„Blíží se zatracený boj,“ poznamenal Vincent s pohledem upřeným k západu.
„Mluvíš, jako by ses na to těšil, Vincente.“
Generál se na Chucka podíval a usmál se. „Taky se těším.“ A otočil se a odešel.
„Divný chlapík.“
Chuck se ohlédl na Theodora, jenž s otevřenou závistí pozoroval své dvojče odlétající do války.
„Válka tě buď zabije, nebo se z ní zblázníš.“
„Nebo obojí.“
„Nebo obojí,“ přitakal Chuck.
Ozvalo se pronikavé pískání.
„Náš vlak,“ řekl Chuck a zamířil k lokomotivě, podobné hračce, která čekala, aby ho odvezla k hangárům pro vzducholodě a k továrně.
„Udělejte, co chcete,“ řekl mu Andrew a Chuck se usmál. John teď bude mít plné ruce práce, než aby mu chyběl nějaký ten prach, vysoce kvalitní ocel a vrtačky. Odškrtne si to na vzducholoďový program.
„Čemu se směješ?“ chtěl vědět Theodor.
„To zjistíš. Teď se vrátíme domů a vypustíme Yan-keeský kliper.“
„Ježíši Kriste, to je zmatek,“ zaúpěl Pat.
Andrew jenom kývl na souhlas. Seřaďovací nádraží bylo už samo o sobě špatné. Město se vylidnilo, takže již po čtyřech dnech vypadaly ulice prázdné. Přestal tu znít dětský smích, utichl ruch na tržištích, zpěv z kostelů, šum lidí. Šest tisíc dalších odešlo před úsvitem a veškerý pořádek šel vepsí, jak se trhaly hysterické rodiny – muži zůstávali až do konce, ženy a děti se vykláněly z oken vagónů nebo sklíčeně seděly na valnících, kde byl naložen jejich ubohý majetek. Jejich jediné spojení s budoucností byla karta s číslem, jež muži dostávali, aby věděli, ve kterém vlaku odjela jejich rodina. Vlaky odjížděly v tichu, aby pozorovatelé na druhém břehu řeky nic nepoznali.
Večer předtím začala pálit baterie a plivala náboje přes řeku. Děla byla ve srovnání s padesáti a sedm-desátiliberkami na obrněncích a na jižní baště lehká, ale byl to jasný důkaz, že Merkiové jsou tu, pozorují, a nepochybně jim neuniknou jiskry, když vlaky projíždějí po mostě přes Vinu, která byla vzdutá, jak vypouštěli nádrž.
Velká slévárna bylá jako noční můra, samý zmatek. Stovky dělníků, kteří ještě před několika dny pracovali v dvanáctihodinových šichtách a vyráběli děla, muškety a pušky, teď rozebíraly své stroje, balily drahocenné nářadí do hrubých beden a bedny strkaly a šoupaly ze dveří k výhybce. Vlak byl přistavený k cihlové budově a oddíly mužů se snažily dostat těžké kusy vybavení na valníky, kde je pak zakrývaly plachtami a přivazovaly.
„Každý den, který takhle ztratíme, přijdeme o tři sta pušek a mušket a další dvě polní děla,“ poznamenal Pat lítostivě a ustoupil, aby tým mužů mohl ze dveří vytáhnout lis.
Andrew se rozhlédl a povzbudivě se usmál, než vstoupil do rozlehlé budovy. Tohle místo bylo jádrem, srdcem všeho jejich úsilí. Nedávno tu bylo plno kouře a jisker. Z vysoké pece ve vedlejší hale tahali zpocení muži surové železo a přesouvali ho sem, kde z něj vyráběli ocel a litinu. Lili ho do forem a soustružili a vrtali hlavně. To vše dělali, aby vytvořili moderní válečný stroj, připravený zachránit lidi.
Na tomhle byl založen sen o přežití. Jak se rozrostl! Vzpomínal na jejich první slévárnu, pouze poloviční, jejíž budovu

smetla povodeň z vyhozené přehrady. Ohně stále hořely, aby zmátly pozorovatele za řekou, a z komínů stoupal černý dým. Vedle, kde se kovaly koleje, byl stejný zmatek. Po námořní válce kovárna dosáhla vrcholu a vyráběla téměř sto padesát tun kolejí denně, čtyřicet kolejnic za hodinu, dvacet čtyři hodin denně. Lesklé železo se přímo z forem a kováren nakládalo na čekající valníky, které přiváželi přímo k budově. Celé měsíce vlaky jezdily na východ, každých osm hodin jeden, jak se opravovala trať do Rómy, rozebraná při výrobě obrněnců. S příchodem podzimu se vlaky přesunuly na sever podél řeky, pak přes Něpru a na západ na vojenskou železnici na Potomaku. Na té trati dřelo deset tisíc mužů a dokončili ji jen pár dní před útokem Mer-kiů. A všechna ta námaha nebyla k ničemu.
Za kovárnou, kde muži rozebírali lisy a formy, stál nejnovější přídavek k jejich továrnám, vyrábějící palcové plechy pro flotilu obrněnců. Plechy šly do loděnice na Nepře, nyní bombardované, a pak po železnici až do Rómy, kde se v druhé loděnici na Tibeře
dokončovaly další dvě lodě posledního modelu se šesti děly.
Na západní straně válcovny stála továrna na náboje, kde se do plechových obalů kartáčů vkládaly palcové kuličky, a vedle byly prostory s formami na čtyř, dvanácti, padesáti a pětasedmdesátiliberní kule. Další cihlová budova vedle byla postavená spíš jako bunkr. Tady se vyráběly výbušné náboje pro napo-leony a do perkusních nábojnic pro třípalcové kule se plnil prach a zápalné šňůry a pak se skládaly do muničních beden.
Dole pod kopcem bylo železniční depo a výrobna lokomotiv. Uvnitř se někteří z nejcennějších a nejlépe vycvičených mužů z celé republiky snažili dokončit dvě lokomotivy na lince, zatímco další balili nástroje a kovadliny a rozebírali další tři lokomotivy, teprve částečně dokončené, které chtěli odeslat na východ, kde je budou moci složit později. Kolejiště již bylo rozebráno, formy na kola a rámy pro vagóny ráno odeslali na lodích do přístavu u Hispánie. Z Hispánie se stalo druhé hlavní seřa-ďovací nádraží, ještě než válka vůbec začala, a nyní se stane i střediskem pro veškerý železniční průmysl.
Andrew prošel poslední továrnou. V této se vyráběly různé předměty, sekačky, pluhy, obruče pro děla, západky, hřebíky, bodáky, kamna na dřevo, a dokonce i zvony pro kostely. Všude to bylo stejné, šílený chaos rozsáhlé stěhovací operace, který dosáhl onoho strašného okamžiku, kdy se člověk rozhlédne po svém domě, proklíná se, že nasbíral tolik krámů, a je přesvědčený, že prostě nedokáže všechno připravit, až přijde den stěhování.
„Bože, myslíš, že to všechno stihneme?“ zašeptal Pat.
Andrew se na přítele podíval. Něco v rozložitém Irovi povolilo. Začalo to, když se tak pomalu uzdravoval z rány do břicha. Muselo to uzrát, když pak stál na tom kopci a díval se, jak Hans a jeho brigády jdou k zemi. Vychloubačný mluvka byl pryč, přestal předstírat, že je přihlouplý, útočný opilec. Jako by Pat vycítil, že Andrew teď potřebuje spíš společníka pevného jako skála než veselého kumpána a šťouru.
„Musíme to zvládnout, Pate. Můžeme evakuovat všechny naše lidi a jídlo, ale jestli přijdeme o tohle,“ – ukázal na továrny – „můžeme se klidně odplížit do lesů, nebo se začít toulat a věčně prchat před hordou. Postavit nám to trvalo skoro čtyři roky a já to sakra nehodlám ztratit. Budovy můžeme nahradit, ale ne tyto muže a jejich nástroje.“ Do hlasu se mu při řeči vloudila vášeň, až se v hněvu odvrátil. „Ať se propadnu, jestli nás dostanou!“ A odešel.
Pat se za ním usmál. Plukovníkovi se vracelo něco z jeho starého ohně. Pravda, vypadal hrozně – strhaný, bledý, oči zapadlé – ale ta věčná jiskra, jiskra profesionálního zabijáka, aspoň ta stále žhnula.
Vedle výrobny děl zabafala lokomotiva a podél vlaku běžel výpravčí a mával na výhybkáře, aby uvolnil cestu. Kola lokomotivy zabrala a vlak se s trhnutím rozjel. Na čtrnácti valnících byly vysoko naložené krabice a půlka bucharu tak těžká, že vůz museli zpevnit trámy. Vagóny byly plné mužů, kteří jeli se svým vybavením, a jejich rodiny se mačkaly ve třech dobytčácích na konci vlaku. Při pohledu na Andrewa muži vstávali, vzdorovitě zvedali pěsti a drsně křičeli.
Andrew jim zasalutoval, pak vlak projel výhybkou a nabral rychlost pro cestu podél Viny, kde uhne na most a bude pokračovat do Hi-spánie.
Když ho vlak míjel, Pat zvedl ruku zaťatou v pěst. „Ať ten všivej krám zase funguje!“ zavolal za nimi. „Potřebuju ty zatracený děla!“
Muži patřící k jeho sboru poznali svého velitele a zajásali. Pak kolem projely dobytčáky, z nichž vyhlížely zamlklé rodiny, a vlak byl pryč.
„Trčí tady pět tisíc našich nejlepších mužů – celá divize,“ poznamenal Pat.
„Víc je potřebujeme v továrnách,“ poukázal An-drew. „Jenom doufejme, že než to skončí, taky jim nebudeme muset dát do ruky zbraň.“
Ozval se zvon z katedrály, melodické vyzvánění, a Andrew se zachvěl.
„Vzducholodi…“ Podíval se na muže, kteří ustali v práci a dívali se k jihozápadu. Přiběhl posel a podal Andrewovi telegram.
„Z hlídkové stanice nad doly. Čtyři vzducholodě přilétají podél pobřeží Vnitřního moře,“ četl Andrew.
„Možná uvidíme první vzdušnou bitvu,“ odtušil Pat a zaleskly se mu oči.
„Čtyři na jednu, to by mělo být vskutku zajímavé,“ ucedil Andrew chladně.
„Zvedněte ji!“ křičel Hank, vybíhaje z telegrafní stanice. Muži už vyskakovali, neboť je upozornil zvonec. Z hangáru se vyřítil Fjodor a poháněl čety do práce. Muži se chápali lan a další otevírali obrovské dveře hangáru. Pozemní náčelník se podíval na strážní věž a prapor, který na ní vlál.
„Severní vítr. Vytáhněte ji, pomalu.“
„Kde jsou?“ zeptal se Fjodor, když dorazil k Han-kovi.
„Blíží se podél pobřeží.“ Hank se odmlčel. „Jsou čtyři.“
„Chesus to vem!“ štěkl Fjodor.
„Kotel?“
Fjodor kývl. „Plná nádrž.“

„Aspoň budeme mít cestou vítr v zádech.“
Přihnali se pomocníci, aby Hankovi a jeho druhému strojvůdci pomohli do těžkých obleků a vlněných čapek. Parovzducholoď se vynořila z hangáru proti větru. Dvě stovky mužů, většina z nich z původní románské posádky, se ji snažily udržet uprostřed.
Hank nervózně přecházel sem a tam a snažil se příliš nemyslet na to, co přicházelo. Létání bylo už tak dost špatné, ale ten zbytek… Honem tu myšlenku zahnal.
Objevila se proutěná kabina, stroj a konečně i vrtule. Hank a Fjodor se rozběhli k lodi, která se již zvedla nad zem. Vyšplhali do kabiny a vzducholoď opět klesla a kola pod kabinou dopadla na zem. Z hangáru se dostal i ocas a loď se otočila ve větru. Muži se ji snažili udržet v klidu.
„Kotel naplno?“ zeptal se Hank přes mluvící trubku, kterou na jeho návrh připevnili včera a kterou měl Fjodor přidělanou k uším. Dělily je jenom tři stopy, ale při dlouhé a vyčerpávající jízdě, kdy je táhl vlak, zjistili, že mají problémy se slyšet.
„Kotel naplno.“
Musíme vypadat jako dva sloni ve vášnivém objetí, pomyslel si Hank, když nás spojují ty trubky. Seděl tam, třásl se vzrušením a strachem a čekal, až se prostřední vak naplní horkým vzduchem a zvedne je. Šéf pozemní posádky stál vedle něj a díval se na kola. Konečně zvedl ruku. Hank kývl a muž sáhl pod kabinu a zatáhl za páku, která uvolnila podvozek. Vzducholoď se zvedla.
„Pomalu vpřed!“
„Pomalu vpřed.“
Vrtule se roztočila a válečná loď začala stoupat. Pozemní posádky odhodily lana a kněz stojící na mýtině zamával v požehnání větví namočenou ve svěcené vodě. Hank se v odpověď pokřižoval jako katolík a kněz kývl, i když to podle ruského zvyku bylo obráceně. Mýtina se od nich začala vzdalovat. Čtyři hangáry tvořily hrubý čtverec a falešné komíny po stranách plivaly kouř, aby vypadaly jako továrny. Několik merkijských lodí na výzvědách to oklamalo, takže jenom proletěly kolem a pokračovaly v cestě. Ale Hank věděl, že dneska se Merkiové vrátí, poněvadž usoudili, že ten balon musí pocházet odněkud za Suzdalem. Údolí bylo několik set stop pod nimi a stromy na stráních se lehce kývaly ve vánku.
„Čtvrtinová rychlost!“
Motor zněl hlasitěji a Hank trochu sklopil klapky. Nos se zvedl a pracovní čety dole zajásaly. Hank vzducholoď pootočil doleva a údolí ubíhalo pryč.
„Tříčtvrtinová rychlost!“
Vrtule hučela a Létající oblak se šplhal nahoru rychlostí téměř dvě stě stop za minutu. Stín lodi se teď hnal přes otevřené pláně a byl stále menší. Z východu minuli Vazimu, jejíž ulice byly plné uprchlíků, kteří na ně ukazovali a křičeli. Hank mohl jenom doufat, že velká ruská vlajka namalovaná na břiše, se jménem Létající oblak napsaným azbukou i latinkou na přídi, zabrání vojákům ve střelbě.
Fjodor se vyklonil z kabiny a zamával, a ti, kdo se na ně dívali, pochopili a s otevřenou pusou civěli na vzducholoď, která byla na jejich straně. Davy nadšeně jásaly, děti pobíhaly ulicemi města a mávaly. Začaly zvonit kostelní zvony, až se chvěl vzduch.
„Skoro se díky tomu cítím jako hrdina,“ poznamenal Hank.
„No, hrome, to taky jsme!“ vykřikl Fjodor nadšeně.
Teď jejich tajemství pozná celá Rus, uvědomil si Hank, když konečně odhalili to, čemu posledních devět měsíců věnovali úsilí. Hergot, jestli přežije dnešek, ještě by se z něj mohl stát zatracený hrdina, a jak si přestavoval svůj triumfální návrat, na okamžik ho opustil strach. Představil si Svjetlanu, mladou Rusku, jíž si všiml na vazimském nádraží. Její otec tam byl telegrafista. Představoval si, jak ho přichází vítat, oči jí září, vrhá se mu do náručí a tiskne k němu těžká, kulatá prsa. Mohlo by to stát za to, říkal si Hank. Loď dál stoupala a pod ní ubíhala zvlněná ruská pole, malé statky, vesničky, kapličky zasvěcené Paromovi a říčky lemované stromy. Cítil se jako anděl.
Objevila se hlavní trať do Suzdalu – protínala bok kopce a právě po ní projížděl vlak, lokomotiva s námahou bafala do kopce, dobytčáky byly plné lidí, další stovky se vezly na střechách, a zprvu ustrašeně, pak rozjásaně si ukazovali. Na západě se zvedaly kopce porostlé hustým lesem, který přes hloučky stromů přecházel v úrodnou černozem. Uviděl, jak daleko na severozápadě líně stoupá k nebi kouř. Za ním, jen stěží viditelný, byl vysoký modrozelený hřeben.
Bitva, někde na Nepře. Na obzoru se cosi lesklo, odraz na vodě. Nádrž nad Suzdalem. Hank upíral oči na zem a hledal význačné pozemní body, které si zaznamenával do papíru připevněného na desce, již měl položenou na kolenou. Den byl jasný a svěží, obzor nekonečný, jelikož však možná bude muset totéž provádět v mnohem horším počasí, bude dobré mít co nejlepší mapu. Dál čmáral podrobnosti. Kos-
tel s vysokou věží, malá víska se starým bojarským sídlem s jasně červenou střechou s procesím vyřezávaných medvědů na hřebeni. Další vesnice, vypálené chýše nahrazené tugarskými jurtami ukořistěný-mi za války. Vozy obtížené zásobami, mířící z celé krajiny k nejbližší trati, kudy budou projíždět vlaky, na něž se pak drahocenné zásoby přeloží. V jedné osamělé dědině poblíž velkého lesa hořelo několik stodol, jak sedláci zapalovali krmivo. Zástup mravencům podobných tvorů mířící z města na jih k železnici, lidé s sebou hnali prasata, dobytek, štěkající psy a za nimi následovalo několik vozů tažených koňmi.
Pokud by se teď nad krajinou objevila nepřátelská vzducholoď, museli by Merkiové na ní být slepí, aby jim nedošlo, co se tu děje. Hank se vyhnul vesnici a zaznamenal hořící stodoly. Fjodor za ním dělal totéž, později si mapy porovnají.
„Novrod!“ křikl Hank trochu příliš hlasitě do trubky a ukázal na město, uhnízděné na mírném jižním svahu, spadajícím až ke břehu Viny. Z nádraží právě vyjížděl dlouhý vlak s pasažéry. Za ním do kopce k městu pomalu šplhal další vlak – dlouhá řada valníků vysoko naložených stroji, s několika dobytčáky na konci.

„Už je to blízko!“ zavolal Fjodor, vyklonil se ze sedadla a olejničkou s dlouhým hrdlem promazal hnací hřídele. Zkontroloval hladinu paliva v první plechové nádrži a rychle vypočítal zbývající zásoby.
Hank vyndal polní dalekohled a díval se k jihozápadu. Ve chvilce na obzoru zahlédl čtyři tmavé lodi.
„Vidím je!“
Fjodor se otočil, vzal si svůj dalekohled a podíval se, kam mu Hank ukazoval, pak jen kývl a neřekl nic.
„Zvedneme ji.“ Hank trochu pohnul pákou a nechal nos stoupnout, pak loď ještě během stoupání vyrovnal. S Fjodorem spoustu hodin probírali taktiku, mockrát na sebe ječeli a připomínali si navzájem, že jestli se ten druhý zmýlí, půjdou k zemi v plamenech oba. Konečně se shodli aspoň na tom, že výhodu bude mít ten, který poletí výš, rychleji a s větrem v zádech.
Zbytek byl záhadou. Hank usoudil, že dokážou stoupat rychleji než Merkiové, ale nebyl si jistý. Mer-kijské lodi byly rozhodně větší a on se bál, že jejich motory jsou mnohem silnější. Plukovník Keane vydal přísný zákaz zničit některou nad městem, poněvadž se bál, že kdyby se některý stroj poškodil, ten tajemný jed, co byl uvnitř, by unikl ven, ale Hank věděl, že pokud dojde k bitvě, tohle bude jeho poslední starost. Merkijské lodě byly prostě balony, které udržoval plyn uvnitř, kdežto Létající oblak měl proutěnou strukturu spletenou z bambusu podobné rostliny, jež měla duté, lehké a nesmírně pevné stonky.
Dorazili nad severozápadní roh nádrže a Hank zabočil víc k západu. Teď byl jasně vidět Suzdal. Zlatá střecha katedrály chytala polední slunce a odrážela zlatorudé světlo. Vysoké budovy z klád ve starém městě vypadaly jako z pohádky, barvy na střechách se málem třískaly, kdežto části vybudované po válce vévodila Yankeeská čtvrť a věže metodistického a kon-gregacionalistického kostela se bíle leskly. Všechno vypadalo jako hračky pro děti, což ho fascinovalo, a tento dojem byl stále větší, jak loď stoupala. Nádrž teď byla pod nimi a táhla se několik mil mezi nízkými zalesněnými kopci. Dál na jihu byly vidět nízké hřebeny nad opuštěným Fort Lincolnem, kde se těžila ruda a uhlí. Na nejvyšším pahorku čněla strážní
věž, z níž jako první zahlédli nepřátelské vzducholodě. V údolí pod sypanou hrází přehrady se rozkládal složitý tovární komplex, ke každé budově vedly koleje a nyní se všude hemžili dělníci rozebírající stroje a lokomotivy couvaly na boční koleje a tlačily dlouhé řady prázdných dobytčáků. Obracelo se k nim hotové moře obličejů a Hank v duchu zajásal. Byli s Fjodorem na scéně sami, jako staří rytíři jedoucí do boje, David čelící čtyřem Goliášům. Dokonce i v takové výšce slabě slyšel radostný pokřik.
„No, teď už to vědí všichni!“ křikl Fjodor.
„Doufejme, že se vrátíme, abychom si užili té slávy.“
Nepřátelské lodě již byly nad ústím Něpry a pomalu pluly nad řekou za sebou s mílovými rozestupy. Hank se teprve musel naučit, jak odhadovat relativní výšku a vzdálenost, protože veškeré vjemy v této říši, fyzické i zrakové, byly příliš nové. Ale bylo zřejmé, že na merkijske lodi musí mít nějaký vliv. První plavidlo se téměř zastavilo a tři ostatní se přiblížily a přesunuly k východu.
Létající oblak dál stoupal nad továrnami a mířil přímo nad Suzdal. Kostelní zvon se rozezněl a lidé, kteří ještě zůstali ve městě, se dívali nahoru, křičeli a ukazovali. Byl to hezký pohled. Staré město bylo bludištěm uliček ústících na velké náměstí s katedrálou a částečně vybombardovanými troskami prezidentského sídla a budovy senátu.
„Otec Kasmar!“ zavolal Fjodor a ukazoval na věž katedrály, kde stála osamělá postava v černém a vzrušeně mávala. Fjodor se pokřižoval a Hanka napadlo, jestli mohou modlitby vzlétnout vzhůru, aby si je mohli chytit.
Na druhém břehu řeky se zvedaly nízké kopečky, na jejichž vrcholcích byly pokácené stromy a nově vybudovaná střelecká hnízda. Les se táhl na míle daleko a na obzoru byla vidět otevřená step. Jižní odbočka Potomacké vojenské železnice vedla lesem přímo k jihu, rovně jako když střelí. Nyní byl průsek nacpaný merkijskými válečníky na koních. Hanka to lákalo popoletět blíž a trochu si zapátrat, ale i tady měl jasné rozkazy: Neriskovat loď nad nepřátelským územím. Kdyby jim teď vysadil motor, vítr by je snesl daleko za řeku, než by Hank dokázal loď dostat na zem. Představa, že by přistáli v merkijském týlu, ho zrovna netěšila.
Nepřátelské vzducholodě se zastavily zhruba nad Fort Lincolnem, jako by čekaly, co udělá. Hank posunul kormidlo doleva a Létající oblak zamířil k jihu s větrem v zádech.
„Rozhodně jsme nad nimi!“ zařval Hank.
Prolétly nad jižním krajem Suzdalu, řeku měli po pravici a uprostřed kotvily dva obrnence. Trať MFL&S vedla ještě pár mil k jihu k Fort Lincolnu, ale již zarůstala vysokou trávou. Staré sruby jejich prvního domova na tomto světě byly opuštěné a rozpadaly se. Čtyři nepřátelské vzducholodi se blížily v jedné řadě s nosy nahoru, jak se snažily získat výšku.
„Připrav se, Fjodore!“
Ruský strojvůdce otevřel proutěný koš vystlaný slámou a opatrně zvedl tenkostěnnou nádobku uzavřenou voskem, z níž vyčníval lněný knot, a jak se přiblížili k nepříteli, nervózně se ohlédl na Hanka.
„Jsme o dobrých tisíc stop výš než ti prevíti!“ zavolal.
Hank kývl a stlačil kormidelní páku. Létající oblak sklopil nos a okamžitě zrychlil. Jak loď začala klesat, motor přímo vyl.
„Zapaluju!“ ohlásil Fjodor. Rukou v rukavici otevřel dvířka kotle a připálil knot. Pak, celý nesvůj,
nádobku držel a díval se, jak plamínek poblikává. K smrti se bál, že by mohla vyletět jiskra a dostat se až k balonu. Ohlédl se přes rameno.
„Házu teď!“
Pustil nádobku, kterou vzápětí obalily plameny. Se zaúpěním se díval, jak nádobka spadla před prostřední vzducholoď a dál klesá k zemi. Knot dohořel. Nepřátelská loď pod nimi stoupala, nos měla zdvižený, takže byly vidět orlí oči namalované na spodku. Hank mířil přímo k ní.
„Plný výkon, Fjodore!“

Otočil kormidelní pákou a Létající oblak se stočil k východu a proletěl nepřátelským lodím, jež stále stoupaly, za zádí. Merkijské vzducholodě připomínaly černé nebeské velryby. Když Létající oblak letěl rovnou k východu, vítr ho tlačil dál od nepřítele. Hank pokračoval v obratu a nakonec loď srovnal, takže se dostal dobré půl míle za nepřátelská plavidla, jež stále ještě mířila k severu a pomalu stoupala. Hank si vybral loď nejdál na východ a zamířil přímo k ní. Přeletěli nad starou kovárnu a první slévárnu na celé Valdennii. Dělníci byli venku, poskakovali a nadšeně je povzbuzovali.
Závod ve stoupání pokračoval a nepřátelské lodě je pomalu předháněly, i když Hank zjistil, že s uzavřeným větracím otvorem dokáže stoupat o něco rychleji. Lodě teď letěly rovnoběžně s MFL&S železnicí směrem k Suzdalu.
„Nemůžeš z toho vytřískat větší rychlost?“
„Klapka je už naplno!“ křikl Fjodor.
Hank spustil loď do mírného klesání. Do tváře ho šlehal vítr a loď se v severní bríze houpala. Občasný teplý proud z otevřené planiny ji postrčil vzhůru. Začali se dotahovat. Hank, pevně svírající ovládání, vedl Létající oblak blíž, takže se dostali za nej východ-
nější loď, která ještě stoupala, když on začal klesat. Otočil pákou prudce doprava, aby nenarazil do zádi nepřítele, a pak prudce doleva.
„Teď, Fjodore!“
Když se lodě dostaly vedle sebe a dělilo je jen deset yardů, až se balony doslova otíraly o sebe, strojvůdce a mechanik zvedl revolver. S vytřeštěnýma očima se na něj podívali dva Merkiové. Fjodor namířil revolver a stiskl spoušť, natáhl a znovu vystřelil, a ještě jednou. Jeden Merki sebou trhl a druhý hrozil pěstí, jejich rozzuřený křik bylo slyšet i přes řev tepelného motoru. Nepřátelská loď stoupala a oni proletěli kolem. Když měl Fjodor revolver prázdný, zvedl mušketu s upilovanou hlavní, vyklonil se a vystřelil. Zpětný ráz dvojité dávky jeleních broků jím mrštil do sedadla s takovou silou, že zbraň upustil a ta spadla na zem. Jeden z Merkiů se zhroutil a držel se za rameno.
„Dostal jsem ho!“ zaječel Fjodor.
Hank vesele vykřikl a zvedl nos Létajícího oblaku nahoru. Nepřátelská loď se zatím začala obracet k západu a pokračovala v letu. Hank provedl mírný obrat doleva, pak nahoru a zamířil ke zbývajícím třem lodím. Nejbližší se náhle prudce zvedla v úhlu pětačtyřiceti stupňů a oba merkijští strojvůdci viseli v sedadlech vedle sebe. Hanka to lákalo vrazit nosem Létajícího oblaku rovnou do kabiny visící pod balonem, ale představil si, co by se mohlo stát, a rychle zatlačil páku dopředu, takže loď klesla, a pak ji stočil zase k severu. Plavidla se minula, Merki byl nahoře. Drclo to.
„Dobrý Chesusi!“ zavřískl Fjodor.
Hank se podíval dozadu a viděl, jak k zemi padá merkijská bomba a ze zápalné šňůry odletují jiskry. Bomba se změnila v černou tečku a vybuchla na poli jižně od města.
„Hodil ji na nás a ona nevybuchla,“ vydechl Fjo-dor.
Hankovi se začaly třást nohy, jako by se mu změnily v rosol. Druhé dvě lodi se také obracely přímo na ně.
„Drž se, Fjodore!“ Stáhl páku k sobě.
Vzducholoď stoupala a on se modlil, aby merkijská loď, která hodila bombu, už odletěla, protože přes balon vůbec nic neviděl. Petactyřicetistupnový úhel se změnil v šedesátistupňový, takže Hank loď raději vyrovnal. Fjodor za ním hlasitě nadával, jak visel v bezpečnostních pásech.
Merkijské lodě a ruská loď stoupaly vzhůru do stejného místa. Hank otočil páku doprava a loď se stočila k severozápadu. Jedna merkijská loď je minula vpravo a dostala se do opačného směru. Strojvůdci v kabině zuřivě hrozili pěstmi. Hank vytáhl revolver, Fjodor také, a oba začali střílet. Merkiové se sklonili, když se lodě míjely, a když se přestalo střílet, zase se narovnali a začali nadávat. Před nimi byla poslední loď a Hank viděl, že stoupají o něco rychleji než nepřítel.
„Připrav další!“
Fjodor sáhl vedle sebe a tentokrát košík, naplněný křehkými nádobami, odřízl, postavil si ho do klína a jednu nádobku vyndal. Strčil knot k plameni a pak bombu vrátil k ostatním do koše. Když koš začal hořet, podržel ho vedle sedadla.
„Honem!“ zařval.
Hank otočil loď zpátky k jihozápadu a nepřátelská loď je minula jen o sto stop níž. Fjodor pustil hořící koš, který narazil do vršku nepřátelského balonu ve chvíli, kdy merkijský pilot začal otáčet loď k západu v marné snaze letět rovnoběžně s Létajícím oblakem. Koš sklouzl po straně balonu a za ním vyskakova-
ly plameny. Nepřátelská loď pokračovala v obratu a hedvábný vak olizovaly plameny, které však jako by zhasly v oblaku kouře.
Fjodor se vyklonil ze sedadla a vše sledoval. Hedvábný vak náhle jako by se roztavil a na vršku lodi, kde se do látky vsákl benzen z rozbité nádoby, vyšlehly jen tak tak viditelné modré plameny.
„Chytila!“ zajásal Fjodor.
Hank se ohlédl. Propálený kruh hedvábí se rozhrnul a ven vyletěl proud modrého ohně.
„Stoupá!“ zaječel Hank.
Merkijská loď se otřásla, pak se vak zbortil. Vzducholoď se začala převracet a k nebi na žhavém proudu létaly útržky hořícího hedvábí. Horký vzduch mířil přímo na spodek Létajícího oblaku, jenž se hnal vzhůru a divoce se kymácel. Hank, strachy bez sebe, otočil kormidlo doprava a obracel loď k severozápadu rovnou nad Něpru. Nepřátelská loď se začala prohýbat dovnitř a padat obloukem dolů za řeku, přičemž se za ní táhl oheň. Na hladině se odrážela jasná záře jejího pádu, když se řítila z oblohy jako ohnivá koule. Z kabiny vyskočilo kouřem obalené tělo, a i když to byl Merki, Hankovi se při pohledu na to, jak padá, mává pažemi a trousí za sebou kouř, udělalo špatně. Tělo narazilo na západní břeh a vzápětí do lesů dopadl i zbytek lodi a zapálil stromy.
„Chesus a Parom nás před tím chraň,“ zašeptal Fjodor.

Hank, ohromen tím, co udělal, nechal loď ještě chvíli stoupat a mlčky pozoroval hořící vrak o půl míle níž.
„Ostatní mizí," hlásil Fjodor. Hank se ohlédl a viděl, že loď se zraněným strojvůdcem je již několik mil za jejich zádí a zbývající dvě lodi spěchají za ní. Oni sami teď byli víc než míli daleko od západního
břehu řeky a dívali se na řadu merkijských děl zakopaných na hřebeni kopce. Hluboko na jihu, přes třicet mil daleko, Hank zahlédl tmavé, kroutící se řady, zástupy hordy.
„Zaujmeme postavení nad městem," prohlásil Hank a náhle ho silně znepokojilo, že je nad nepřátelským územím, kde by náhlé selhání motoru mohlo mít rozhodně velmi nepříjemné následky. Rychle loď otočil k východu a cestou minuli ještě hořící vrak.
„Udělej jeden zářez," řekl chladně.
„Mají jenom asi dvacet dalších," potěšil ho Fjodor.
Hank kývl. Tentokrát to bylo překvapení – příště přiletí připravení k boji. Podruhé to nebude tak snadné. Vrátili se přes řeku a Hank otočil Létající oblak proti větru. Fjodor přiškrtil motor, až se srovnali se severním větrem a zůstali viset nad velkým náměstím. Zvon katedrály zvonil a náměstí pod nimi bylo mořem obrácených obličejů. Až nahoru byl slyšet jásot. Fjodor se ohlédl přes rameno a ujistil se, že nepřátelské lodě pokračují k jihu. Byly stále menší.
„Pro dnešek končíme," prohlásil Fjodor.
„No, tak se půjdeme hřát ve slávě!" vykřikl Hank. Zatáhl za černou šňůru a nechal loď klesnout. Když byli jen několik set stop nad náměstím, otvor zavřel a kopl do kormidelní páky, aby loď otočil k severovýchodu. Po chvíli zpomalil a za hromového jásotu zůstal viset nad továrnami.
„Čas na večeři!" křikl nakonec Hank. „Jedeme domů!"
Fjodor pustil stroj na plný plyn, zvedl nos k obloze a nechal loď kousek vyšplhat, než zamířili zpátky k hangáru.
„No, teď musíme vymyslet, jak s nimi budeme bojovat příště," prohlásil Fjodor vážně.
„Ježíši, jedno po druhým," vyhrkl Hank s hlavou stále plnou hořícího těla, padajícího až k surovému konci.
* * *
Jubadí, vzteky bez sebe, se díval, jak se dobyta vzducholoď obrací k severovýchodu a stoupá po odpolední obloze.
„Jak, u kůže Bugglaah, jak?"
„Je to pořád totéž," řekl Hulagar. „Oni něco postaví, my si to vezmeme a postavíme taky. A oni vzápětí přijdou s něčím novým, čím nás překonají. My získali výhodu s oblačnými létavci. Oni teď vymysleli totéž."
„Měli jsme to předvídat!" štěkl Jubadí.
„Předvídali jsme. Jenom jsme nezjistili, kde je staví."
„Ale ten stroj! My naše našli v mohylách předků. Kde ho našli oni?"
„Vyrobili si vlastní," poznamenal Muzta.
Jubadí se na Tugara rozzlobeně podíval. „Musím vědět, kde jsou, co dělají za tou zatracenou řekou."
„Já za to nemůžu," podotkl Muzta s úsměvem.
„Možná můžeš," přisadil si Vuka. „Kdyby ses o svůj dobytek postaral hned na začátku, neměli bychom s ním teď potíže my."
„Nemůžu se dočkat, až uvidím, jak je zkoušíš, ó zan qarthe. Třeba bys mohl vést útok přes řeku, jako to jednou udělal můj nejmladší syn." Na chvíli se odmlčel. „Samozřejmě tam padl."
„Pochybuješ o mé odvaze, Tugare?" prskal Vuka. Popošel blíž k Muztovi a tugarske stráže kolem nich popošly blíž s rukama na jílcích.
„Yankeeové se smějí dvakrát tak hlasitě," poznamenal Tamuka. „Smějí se svému vítězství. A kdyby nás viděli, jak se takhle hádáme, smáli by se ještě víc."
Muzta se na Vuku jízlivě zašklebil. „O tvé odvaze bych, samozřejmě, nepochyboval," zašeptal. „Všichni vědí, jak dobře jsi bojoval na řece před námi."
Vuka se naježil, ale v očích se mu náhle objevil znepokojený výraz.
„Zan qarthe," vyjel Jubadí. „Nepřítel je za řekou."
Vuka s kletbou pustil jílec a odkráčel.
„Musíme zjistit, kde schovávají své oblačné létavce, kde je vyrábějí, a zničit je," radil Hulagar. „A udělat zbraně, které další oblačné létavce vyřídí."
„Kdo je udělá?" chtěl vědět Tamuka.
„Dobytek, který začal ty stroje nejdřív vyrábět," odpověděl Jubadí.
„No ano, ovšem," zavrčel Tamuka.
Skupinku polekalo prásknutí bičem a Jubadí se ohlédl ze svahu. U trati se na dohled objevil dlouhý zástup klopýtajícího karthského dobytka.
„Zítra budou u prvního brodu. Můžeme začít stavět další molo. Chci, aby byla řeka naše na sto mil kolem do pěti dní. Musíme na ně tlačit. Jestli nás začnou zadržovat tady v lese, hrozí pohroma."
Tamuka neříkal nic, jen se pozorně podíval na Muztu, který hleděl na hořící vrak a nepatrně se usmíval.

Kapitola devátá

„To je ale zmatek, hrozný zmatek!"
John Mina se plácl rukavicemi o nohu, jak se brodil mořem uprchlíků vystupujících z vlaku. Kam až oko dohlédlo, byly kopce na jih a východ od Kevu pokryté stanovým městem. Bylo tu slyšet bušení kladiv, volání, dětský pláč a ženský křik, šílenou změť zvuků. Koňské spřežení kolem táhlo vůz naložený čerstvým dřívím a ohodilo ho blátem. John se podíval na svou špinavou, ucouranou uniformu a zaklel. Jednu věc na vojsku vždycky nesnášel – to, že prostě

nedokáže zůstat čistý. Doma ve staré Potomacké armádě se nenáviděl a cítil se trapně ode dne, kdy zjistil, že má vši. Nezáleželo na tom, že všichni ostatní, od Andrewa dolů, byli plní parazitů. Ti odporní tvorečkové byli na něm a na ničem jiném nezáleželo.
Nervózně se poškrábal. Svědí ho to, protože nosí stejné šaty už pět dní a nocí, neboje zase chytil? Dál se tlačil mezi lidmi a nevšímal si delegace městské rady, která se pořád pokoušela chytit každého úředníka, co jí přišel pod ruku, aby na něj mohla ječet stížnosti. Na chvíli se zastavil u hromady pšenice v plátěných pytlích, ležících u cesty v blátě a promáčených deštěm.
„Kterej zabedněnej ďáblův zplozenec je za to zod-povědnej?“ zařval vzteky bez sebe a ukázal na zničené potraviny.
Správce nákladů stál jako němý.
„Tady je dost pšenice pro tisíc lidí a je zkažená!“ ječel John.
„Zastavuje tady pětasedmdesát vlaků denně!“ namítal přednosta stanice. „Je to zmatek!“
„Ovšemže je to zmatek!“ vřískal John. „Je to šílenství, zatracený šílenství!“ Podíval se na muže na nástupišti. „Kdo je tu zástupce velitele?“
Vystoupil stařík s kulatými rameny. „Petrov Gri-gorijevič, Blahorodí.“ Strhl si čapku z lysé hlavy a klaněl se.
„Tak, Petrove, teď je z tebe plukovník Petrov. Jestli se to do zítra nezlepší, dostaneš padáka taky, dokud nenajdu někoho, kdo tu udělá aspoň trochu pořádek.“ Otočil se na propuštěného správce. „Tvůj pluk? A kde je umístěný?“
„Patnáctý kevský. Co jsem slyšel, tak severně od Brodu.“
„Najdi si flintu, nasedneš do příštího vlaku a připojíš se k němu,“ štěkl John a odešel. Muž se úplně třásl.
„Dělal, co mohl,“ namítl jeden z pobočníků.
„Nebylo to dost,“ prskl John. Prošel nádražím a přelezl provizorně položené vedlejší koleje. Ozvalo se pronikavé hvízdnutí a do nádraží vjel dlouhý vlak, aniž by zpomalil. Lidé, kvičící prasata, kvokají-cí slepice a pomalé krávy se před ním rozprchly. Vlak projel stanicí a z komína mu vlála červenozlatá vlaječka rychlíku jedoucího přímo do Rómy. Za lokomotivou bylo deset spacích vozů, divoce se kymácejících z přetížení. Vozy byly k prasknutí nacpané těmi, kteří měli štěstí a jeli přímo do poměrného bezpečí o tři sta mil dál.
„Mino!“
John se se zaúpěním otočil, když z boudy vystoupil Emil Weiss a připojil se k němu. „Kde, hrome, jsou mé stany?“
„Někde v Suzdalu.“
„Mám tady tři tisíce raněných z poslední bitvy a spousta z nich leží pod širákem. Denně ztrácím třicet chlapců, které bych mohl zachránit.“
John zvedl ruku, jako by prosil.
„A kromě toho potřebujeme stany pro lidi, dříví na baráky a vodu, Johne. Berou ji přímo z Volhy –bez filtrace, bez ničeho. Už mám pár případů tyfu –brzy z toho bude zatracená epidemie.“
„Později, doktore.“
Emil šel s Johnem ke kolejím. Na druhém konci města se trať stáčela k severu do dlouhého svahu na úbočí Bílých hor. John pokračoval v cestě přes koleje a brodil se blátem na náspu, Emila si nevšímal a hulákal rozkazy na svůj štáb. Ukázal na další hromadu zapomenutých potravin a při pohledu na mrtvého koně, zpola rozporcovaného, jehož zbytky zapadaly do bahna, dostal záchvat vzteku. Emil z toho puchu nakrčil nos a prostě se Johna držel i cestou do kopce za městem.
„Vím, že děláš, co můžeš,“ promluvil Emil náhle laskavým tónem a John se na něj překvapeně podíval. „Jak se držíš?“ zeptal se ho doktor.
„Jako obvykle,“ odvětil John a nechtěl ani pomyslet na to, jak se cítí. Žaludek měl stažený. Začalo to ve chvíli, kdy se Andrew zmínil o evakuaci, a pokračovalo to dalších deset dní.
„Kdy jsi naposledy spal?“
John se zasmál, zavrtěl hlavou a s odpovědí se ani nenamáhal. Emil si ho pozorně prohlížel. John cestou do kopce zpomalil a Emilovi to neuniklo.
„Kolik je ti let, synku?“
„Třicet tři.“
„Mně je dvakrát tolik a tobě dochází dech. Chlapče, úplně se strháš.“
John zvedl ruku, jako by chtěl Emila zarazit. Železnice obtočila kopec a zahnula k severu do dlouhého čtyřmílového stoupání k průsmyku v Bílých horách. Vedla skoro osm set stop nade dnem údolí, zatočila do uměle vysekané soutěsky a pokračovala dolů, rovně jako když střelí, k mostu přes Kennebec o sto mil dál.
Kopce byly stále hustě porostlé vysokými sosnami, i když je poslední týden káceli po tisících, jak se mýtily svahy – západní kvůli stavbě opevnění, východní pro dočasné továrny a kůlny. Ještě den a točna na druhé straně kopce bude hotová, takže nebude nutné, aby vlaky projížděly za kopce, kde je teprve vyložili, a pomalu se vracely.
John se zastavil a díval se, jak vlak s uprchlíky projíždí Kevem a šplhá do stráně. Lokomotiva vyfukovala chuchvalce tmavého dýmu, neboť to byla jedna z prvních na uhlí, kterou vyrobili. Náklad byl skoro příliš těžký – lokomotiva měla co dělat, do vzduchu létaly jiskry a těžký, ostře páchnoucí kouř zůstával u země.
V zatáčce před Kevem se objevil další vlak a zamířil do kopce. Valníky byly vysoko naložené soustruhy a formami na děla. Z lokomotivy, táhnoucí vybavení, sundají stroj, který pak bude pohánět soustruhy. Jakmile bude evakuace hotová, skoro polovinu lokomotiv rozeberou do továren. John se v duchu proklínal, že nepřevedl továrny na parní pohon už dřív a že raději zůstal závislý na téměř nekonečné energii, získávané z Vinské přehrady.
Zpomalil a šátkem si otřel obličej. Aniž by mu záleželo na tom, zda dělá správný dojem, posadil se na pařez, z něhož ještě prýštila smůla. Už tak vypadal hrozně, takže bylo jedno, jestli bude mít ještě zadek od smůly. Vyndal dalekohled a zadíval se k západu.

Bylo krásně vidět až do samého srdce Rusi. Noční přeháňky ustoupily teplému jarnímu dni, obloha byla jako vymetená, křišťálově modrá. Ze stromů v sadech opadávaly poslední kvítky a pahorky jižně od Kevu byly celé růžové. Kdyby jen mohl zapomenout na šílenství kolem, byl by to krásný pastorální výjev hodný Churchova či Coleova štětce. Vůně zelených polí, nové trávy, lučního kvítí a borovic téměř překrývala pach potu, nemytých těl a výkalů. Na severu, několik mil daleko, přecházely poslední výběžky velkého hvozdu v houští lemující potoky a vlhké žleby, které protínaly zvlněnou krajinu. Za ním se od hvozdu táhly rovnou k vnitrozemskému moři vrcholky Bílých hor, korunované vysokým panenským porostem, kdy mnohé stromy byly přes sto stop vysoké.
John se snažil představit hrubé mapy, které se dělaly v době sčítání lidu. Ruská říše sahala od Něpry sem, skoro dvě stě padesát mil. Na rozlehlých pláních, táhnoucích se tři sta mil k Hispánii a Romě, stálo jen pár roztroušených osad. Pokud někde bylo místo, které se dalo bránit, bylo tady – to Andrew zvolil dobře. Dál na západ směrem k Suzdalu bylo mezi velkým lesem a oceánem průměrně přes šedesát mil, místy skoro sto, otevřené plochy. Tady byla jediná další úžina, tisíc stop vysoký hřbet Bílých hor, hustě zalesněný, tvořil přirozenou přehradu – takže bylo třeba bránit jen dvacetimílovou frontu.
Údolí bylo hotovým mořem chaosu. Procházela tudy skoro třetina z milionu uprchlíků, k východu mířil jeden vůz za druhým, vysoko naložený potravinami a ubohým majetkem, s nímž se Rusové nedokázali rozloučit. Všichni práceschopní lidé dřeli na západním podhůří, káceli stromy a kopali jámy, někteří jen naostřeným klackem. John viděl ženy, starce,
desetileté děti. Dlouhá řada se táhla na míle. Štábní ženisté, kteří se poučili na Potomacké frontě, nyní upravovali palebná pole, zaráželi značkovací kolíky a usměrňovali dělníky.
„Kde, ve jménu Božím, berou na tohle sílu?“ zašeptal John anglicky.
„Jsou to Rusové,“ poukázal Emil, přisedl si k Joh-novi, utrhl vadnoucí modrý kvítek a nepřítomně ho otáčel v prstech. „Myslíme si, že jsme je dohnali na dno sil, a oni jdou pořád dál. Patří to k rolnické duši. Věř mi, Johne, já to znám – víš, jsem ze starého kontinentu. Žid, jak jinak. Ve starém světě by mi jejich bratranci s radostí spálili vousy. Ale slovanskému rolníkovi můžeš nakládat na hřbet další a další utrpení a on ho ponese. Á, Bůh ví, že ti podříznou krk, když se špatně pokřižuješ. Ale vědí, že buď budou teď trpět při práci, nebo nakonec všichni zemřou.“
„Jen si pomyslete, o kolik snazší by to na světě bylo,“ řekl John, „kdybychom poslouchali Tobiáše. Pamatujete, tenkrát v radě, kterou jsme svolali, když se ukázal tugarský hlásný.“
„Nevzpomínám si,“ podotkl Emil. „Já toho nafou-kaného hlupáka nikdy moc neposlouchal.“
„Řekl, že bychom měli odejít, najít si na jihu místo a počkat, až hordy přejdou, a pak se vrátit a mít dvacet let na budování. Víte, kdybychom to byli udělali, hordy by teď už byly pryč.“
„A taky dvacet procent Rusů, Románů a Karthů by bylo v hodovních jamách.“
„Můj milý doktore, v posledních pěti letech zemřela polovina Rusů, a vsadím se, že příští zimu neuvidí ani jeden Kartha z deseti.“
„Nezapomínej, že tím, že jsme zůstali, jsme ukončili neštovice, které by předcházely Tugary, takže to
počet životů, zachráněných v Romě a jinde, víc než vyrovnává. Jakkoliv to vypadá nezúčastněně, Johne, rovnováha nastane.“
„Jestli prohrajeme tady, Rómu dostanou do zimy. To město je past – ze tří stran jsou kopce. Merkiové ho rozstřílejí na kusy.“
„Tak běž a zeptej se těch lidí, co dole kopou, jestli by to chtěli jinak.“
„To určitě – co myslíte, že mi řeknou?“ John si odfrkl, předklonil se a utrhl stéblo trávy.
„Hraješ si s ‚kdyby‘, Johne,“ pokračoval Emil. „To je pro rolníka příliš velká starost. On jenom ví, že je svobodný, a bude-li třeba, zemře v boji. Jistě, mohli jsme utéct. Byli bychom našli bezpečné místo? Pochybuji. Kdybychom utekli, byli bychom našli železo a uhlí vedle sebe? A co s tím, že bychom byli v Tobiášových rukou – viděl jsi, co se z něj vyklubalo. Jsem rád, že to dopadlo, jak to dopadlo.“
„I když prohrajeme.“
Emil se usmál. „Viděl jsi někdy pogrom?“
„Co to?“
„Vy Američané.“ Emil potřásal hlavou. „Já se narodil tam, kde kdysi bývalo Polsko. Mého otce v roce 1813 zavraždila tlupa opilých maďarských vojáků, když Francouzi ustupovali z Ruska. Plivali na otcovo jméno, nazývali ho špinavým židákem a pak znásilnili mou matku. Ovšem ona nebyla dost špinavá, aby jí tuto laskavost neprokázali. Odmlčel se a hleděl do prázdna. „Z toho, co se stalo, zemřela,“ zašeptal, „opustila mě a mého staršího bratra, který pak zemřel na tyfus, co se táhne za vojskem. Nikdy jsem nezapomněl, jaké to je, žít ve strachu. I když jsem vyrostl u strýčka, stal se v Budapešti doktorem a odešel odtamtud do Vídně, pořád jsem se bál. Ano, byl jsem doktor, to jistě, ale stejně jsem nikdy nevěděl,
kdy na doktora skočí nějaký Maďar, nebo jakýkoliv jiný gój, a bude se smát, protože bude vědět, že mě může zabít, aniž by se musel bát odplaty. Proto jsem nakonec přijel do Ameriky. Vy Američané, narození ve vaší požehnané Nové Anglii, jste takový strach nikdy nezažili.“ Povzdechl si a podíval se k západu.
„Proto jsem miloval vaše Maine, svoje Maine. Proto jsem nenáviděl to, za čím stála Konfederace, i když jsem zachránil život nejednomu jižanskému klukovi, co uvízl ve válce, kterou nechtěl. Byl jsem strachy bez sebe, když jsme tu přistáli a zjistili jsme, že to jsou Rusové, a oddechl jsem si úlevou, když jsem zjistil, že nevědí, co je to žid. Pro ně jsem byl jenom další Yankee.“ Posměšně se zasmál. „Jsem uprostřed šiksas, a oni si myslí, že jsem jeden z nich. Dokonce ani nepoznají jiný přízvuk.“
Mina se na něj podíval a usmál se. „Mluvíte lip anglicky než spousta lidí, co jsem slyšel. 0‘Donald má občas vážně silný přízvuk.“

„O tom právě mluvím. 0‘Donald – někdy se ho zeptej, jak jeho starší sestra umřela během bramborového hladomoru. On ví, o čem mluvím, o tom hrozném strachu. No, tihle lidé se v něm narodili a vyrostli v něm. Ve strachu z bojarů, z Tugarů, z vlastní církve. Dali jsme jim ochutnat život beze strachu. Proto kopou, dokud se nezhroutí vyčerpáním. Proto s nimi budou bojovat na řece, na pláních před námi, v kopcích, a bude-li třeba i po celém tomhle zatraceném světě.“
Odmlčel se. „Proto jejich synové a otcové umírali s Hansem a zpívali ‚Bojovou hymnu‘, když umírali.“ Musel se na chvíli odmlčet. „Tak už nikdy neříkej, že jsme ty chudáky ubohý měli nechat napospas Tuga-rům.“
John kývl a podíval se na pláň. Díval se, jak k moři líně kloužou stíny kumulů, nadýchané teplem jarního dne po deštivé noci. „Těžko uvěřit, že tu do měsíce bude válka, je to tak hromsky klidné.“
„Možná tu bude klid pro tvoje děti,“ poznamenal Emil unaveně a vstal. „Mimochodem, Johne, mám v Suzdalu, Novrodu a Vazimě uskladněné zásoby pro špitály a chci, aby je sem přednostní vlak dovezl hned.“
John se zasmál. „Já věděl, že na mě začnete jednou tlačit.“
„Je to má práce,“ opáčil Emil a natáhl ruku, aby Johnovi pomohl vstát.
„Dobrá, napíšu příkaz a odešlu ho,“ slíbil John. „Dostanete je pozítří.“ Podíval se na jih k místu, kde se černá čára stáčela do bývalého borového lesa. Jestli se jim podaří tuto pozici opevnit včas, bude to zatracené palebné pole. Dvacet mil od moře k lesu, s kopci místy až dvanáct set stop vysokými. Les měli přímo za zády – stačilo jen nasekat kůly a zarazit je. Jediným nedostatkem byla tvrdá, kamenitá půda, tolik nepodobná měkkému jílu na Potomacké frontě, kde byl hotový ráj pro kopání zákopů. Za měsíc mohl mít jednu řadu, za tři měsíce bašty, postavení pro ústup, opevnění blokující průsmyky a na předním svahu zátarasy. Čas, vždycky šlo o čas.
Ohlédl se přes rameno. O sto yardů výš tvrdě dřela jedna četa na nízkém bunkru s dvojitými stěnami, obsypanými hlínou. Muži odváděli dobrou práci, a až skončí, bude tu bezpečno téměř před vším.
„Kolik času máme?“ zeptal se Emil. „Jsem tu trochu mimo.“
„Včera v noci tvrdě zaútočili na brod, dostali se přes řeku, a my je zatlačili teprve dnes ráno. Přišli jsme o tisíc mužů – 1. orelský a 2. románský dostaly ošklivě zabrat. Zapomněl jsem vám to říct, večer přijede vlak s raněnými.“
Emil nepřítomně kývl. „Asi si půjdu odpočinout –bude to dlouhá noc.“
John neříkal nic. Nejvíc se bál, že ho jednou k Emilovi přinesou, a tentokrát kvůli jeho profesionálnímu názoru. Prošel válkou bez škrábnutí, ale pobýval ve spoustě polních nemocnic – plných křiku, skřípání pilek a blýskajících se skalpelů – aby z nich měl cokoliv jiného než děsivou hrůzu. Podíval se na Emila a říkal si, jak tak laskavý muž – protože pod tím popudlivým zevnějškem byla nekonečná studna něhy – může skalpelem řezat rozervaná těla mladých vojáků. Když se tak díval na doktorovy svraštělé ruce, zřejmě stále zarudlé po žíravinách, které používal jako prevenci infekce, cítil nutkání zeptat se ho, kolik paží a nohou amputoval.
„Bojíš se?“ zeptal se Emil.
„Strašně,“ přiznal John.
„Tentokrát se bojíme všichni. Chvíli jsem si myslel, že kvůli tomu ztratíme Andréwa. Vidím to na tobě, na Fletcherovi i Kalovi a hluboko uvnitř i na mladém Hawthornovi.“
„Ale ne na Patovi. Myslím, že ten to miluje.“
„Je umíněný, ale potřebujeme i takové jako on. My všichni. Když jsme se sem dostali, báli jsme se, ale myslím, že jsme měli tolik práce, že jsme neměli čas dělat si s tím starosti. Vloni v létě nás to zasáhlo nepřipravené. Myslím, že to trochu otřáslo naší sebedůvěrou, i když jsme vyhráli. Znervóznilo nás to a pak přišla ta pohroma přede dvěma týdny, jak se přes nás přehnali, to námi otřáslo do hloubi duše, díky tomu jsme si uvědomili, že tentokrát můžeme skutečně prohrát.“
„Vzpomínám si na jednoho tyrana u nás ve Wa-terville,“ řekl John a pousmál se. „Celé týdny se mi posmíval a já se ho k smrti bál. Nakonec jsem prostě
vybuchl, a Bůh je mi svědkem, zmlátil jsem ho jako psa. Cítil jsem se skvěle. Druhý den ráno, cestou do školy, jsem ho uviděl s modřinou na oku. Za ním šel jeho starší bratr, dvakrát větší než já, který mě málem utloukl k smrti.
S Tugary a pak Merkii je to podobné. Asi proto se tolik bojím. To, co tu děláme, je poslední zoufalý pokus, doktore. Ztrácíme celou Rus, všechno, jen abychom se je pokusili vyřídit. Víte zatraceně dobře, že jestli teď prorazí, někteří z nás by se mohli dostat do Rómy, ale už se nikdy nevrátíme. Pak to skončí navždy.“
„A ty myslíš, že k tomu dojde, i po tomhle všem?“
John smutně kývl. „Víte, vím, že Andrew hraje nějakou hru. Jakmile prorazí a zjistí, že je tam prázdno, poženou se dál, zásoby nezásoby. Budou muset. Šest dní nato budou tady, můj milý doktore, a my nemůžeme udělat nic, abychom jim v tom zabránili.“
„Andrew pořád říká měsíc.“
John zavrtěl hlavou. „Propaganda, poslední naděje. Akorát se modlím k Bohu, aby on věděl, že je to jenom sen. Věřte mi, doktore, ti prevíti sem dorazí s vraždou v očích. Dejte mi měsíc a mohl bych to tu zařídit. Ale myslím, příteli, že za měsíc z nás všech zbydou jen kosti v hodovních jamách. Jakmile se dostanou za linii, nic už je nezastaví.“
„Doufejme, že se mýlíš,“ zašeptal Emil, ale John z jeho hlasu cítil strach.
Zamířili dolů z kopce. Cestou jim zasalutovalo několik vojáků z pluku ženistů, ale rolníci si jich příliš nevšímali. Emil Johna pozval do své boudy za řadou stanů s otevřenými vchody. John jen koutkem oka mrkl na lůžka uvnitř – oběti z boje na Potomaku, neutuchajících šarvátek podél řeky, byly jich stovky. Považoval za svou povinnost tam zajít, strávit s nimi
pár minut a trochu je rozveselit, ale pro strach a únavu se podíval na druhou stranu, i když při tom cítil vinu. Slyšel, jak sténají, modlí se, jak sípe muž střelený do prsou, a šílený smích někoho, kdo viděl příliš a nezvládl to. Měl pocit, jako by se mu kolena změnila v rosol. Bože, nedovol, ať se to stane. Ať je to rychlé, ale ne tohle – ne abych se musel dívat do očí Emilovi a řvát na stole jako raněné zvíře. Hlavou mu proletěla vzpomínka na chvíli v nemocnici po Cold Harboru. Před stanem ležel chlapec, obě nohy měl amputované nad koleny a křičel a křičel.

„Jsi v pořádku, Johne?“
Mina viděl, že ho Emil pozoruje. „Jak to vydržíte?“ zašeptal mladík.
Emil se pokusil o úsměv. „Nevydržím. Jenom se snažím vzpomínat na ty, které jsem dal dohromady. Ti ostatní…“ Mávl rukou, jako by zaháněl zlého démona, a šel dál.
„Měl bych zajít do depa,“ prohlásil John.
Emil ukázal na svou boudu. „Nejdřív se napijeme.“
„Musím chytit vlak na druhou stranu kopců. Budou stavět pec pro dočasnou výrobu kulí a já tam musím být.“
„Jenom chviličku.“
John unaveně kývl, vstoupil do boudy a posadil se na lůžko. Emil došel k dřevěné truhle, vyndal láhev, nalil do kádinky a podal Johnovi, který do sebe alkohol kopl a povzdechl si. „Chutná to dobře. Co je to?“
„Slušná vodka s přídavkem laudana. Jižně od Rómy jsme našli nějaké opium, takže jsem to mohl namíchat.“
„Co jste mi to sakra dal?“ zeptal se John pomalu.
„Silné kapky na spaní. Za pár minut, můj milý pane, budeš spát jako nemluvně. Doktorův příkaz. Buď to, nebo skončíš v nemocnici s infarktem nebo nervovým zhroucením.“
„Zatraceně, nemám čas,“ supěl John.
„To nikdo z nás.“
John chabě nadával, když mu Emil zvedl nohy na lůžko, a ve chviličce už pochrupoval.
„Moje postel,“ povzdechl si Emil. Nespal už déle než den a čekala ho dlouhá noc. Amputace – řezání a další řezání – a v duchu se chvěl při pomyšlení na cenu, kterou si na něm válka vybírala. Měl dojem, že nikdy nic jiného nedělal. Prošel si poznámky u mikroskopu vedle – drahocenný výzkum úbytí, tyfu, infekce ran a té zvláštní plísně, kterou našel na kůře jistých stromů, jež zřejmě zabíjela infekci. Ještě to bude muset počkat. Vyšel ven a viděl, že tu trpělivě čeká Johnův štáb.
„Jděte, vypadněte odsud a najděte si nějaké klidné místo na spaní!“ zařval na ně a mával rukama, jako by odháněl hejno poplašených hus. „Vraťte se zítra ráno.“
Muži se po sobě podívali, nejdřív zmateně, pak skoro vděčně, a vydali se k naskládaným krabicím překrytým plachtou, kde se uložili.
„Seženu vám něco k jídlu,“ slíbil Emil, otočil se a vydal se na další vizitu. Ležel tu jeden románský chlapec s ošklivou ranou v břiše. Od chvíle, kdy zachránil Pata, už zranění břicha neodmítal, neposílal je do odděleného stanu zemřít. Potíž byla v tom, že amputace zabrala jen pět minut, rána v břiše půl hodiny i víc. Ale nemohl je nechat zemřít. Tentokrát ránu nacpal tou zvláštní plísní a teď chtěl zjistit, zda se zanítila. Třeba, z vůle Boží, to bude fungovat. Pokud ano, bude muset poslat lidi do lesa, aby nasbírali další plíseň, a naučit všechny ranhojiče, jak tato zranění ošetřovat, což v minulosti pomíjel.
Vzhlédl a viděl, že z kopce pomalu sjíždí vlak, táhnoucí další obrovskou vzducholoď. Opovržlivě si od-frkl. Další způsob, jak se navzájem zabíjet, pomyslel si rozzlobeně, a pak zmizel ve stanu.
„Krásný den,“ poznamenal Andrew a s povzdechem se zase opřel o strom. V dálce to dunělo, jako při letní bouřce, ale on si toho nevšímal. Nad Suzdalem se zablesklo, poblíž Yankeeské čtvrti. Po delší době se od kopců odrazilo tlumené zahřmění. Snažil se nemyslet na Kathleen a Maddie. Kathleen bude nejspíš v katedrále a pracuje ve zvláštním špitále s několika tucty žáků kolem sebe. Nebyla to veselá představa. Jeho žena nakojí jejich dítě a o hodinu později má v ruce pilku a uřezává nějakému zraněnému chlapci ruku jako součást výcviku. Dávala život dvěma tak odlišnými způsoby – skrze lásku, vlastně obojí dělala z lásky, i když tím druhým způsobem mrzačila. Až skončí, uměje se a zase si vezme Maddie.
„Tisíc třicet dva yardů k vnější bráně,“ sdělil Andrew Jurijovi. „Blíž les nesahá.“
Jurij kývl v odpověď. „Trochu daleko,“ přiznal s očima upřenýma do dalekohledu.
„Cvičil jsi?“ chtěl vědět Andrew.
„Vlastně jsem v tom docela dobrý,“ přiznal Jurij s nádechem pýchy v hlase.
Andrew své veškeré naděje upíral k této jediné věci.
„To tajné pole, kde cvičíš – jsou s tím nějaké problémy?“
Jurij zavrtěl hlavou a dál hleděl do dalekohledu.
„Všechno se řídí obřadem,“ řekl Jurij nakonec. „Suzdal je totéž jako zlatá jurta soupeře qar qartha, získat ho je symbolem svržení nepřítele. Tugaři získali velkou jurtu Merkiů u Onci, a to vyvolalo takové ponížení, že se přes to ještě nepřenesli. Znamená to, že qarth nedokáže ochránit kruh ohně svého vlastního ohniště. I když jste jenom dobytek, to, že nedokážete ochránit svou velkou jurtu, je zmate.“
„A Jubadí?“
Jurij se zasmál, překulil se a posunul se, aby se mohl opřít zády o strom. „Prostě se soustředí na Suzdal – stejně jako když s vámi bojovali Tugaři.“
„Proč to neudělat přímo v Suzdalu?“ zeptal se Andrew.
Jurij zavrtěl hlavou. „Tak hloupí nejsou. Vaše město pročeše celý uměn, než do něj Jubadí vůbec vkročí.“
Andrew přikývl. „A až zjistí, že město je prázdné?“
„Á, to se rozčílí. Budou to považovat za čin naprostých zbabělců, kteří opustí vlastní jurty, vzdají se kruhů ohně bez boje. To žádný Merki nepochopí. Odvažuji se říct, že okamžitě vyrazí, jako psi po čerstvé stopě. Ať už krajinu zničíte sebelíp, on stejně pošle deset nebo víc umenů rovnou na východ. Za pět dní budou před Kevem.“
„A my ještě nejsme připravení,“ řekl Andrew. „Nejméně měsíc potrvá, než budou všichni lidé bezpečně pryč a linie opevněná. Bojeschopní muži jsou v armádě na frontě nebo v továrnách. Kopou jen ti, co zbyli.“
„A tady přicházím já,“ pronesl Jurij.

Andrew by byl raději, kdyby to Jubadímu „předložil“, jak tomu teď říkal, někdo jiný. Ale nikdo neznal obřady, štít a odznaky qar qartha lépe než Jurij. Musel to být on. Návrh, že s ním půjde ještě někdo, Jurij odmítl. Nemělo smysl mu to přikazovat. Kromě
toho se Andrew nedokázal odhodlat, aby žádal dobrovolníka. Jurijova námitka, že je dobrý jako kdokoliv jiný, byla rozumná. Veškeré naděje spočívaly na něm.
„Říkám svým lidem, že než Merkiové přijdou, potrvá to pár týdnů.“
Jurij se zasmál a zakroutil hlavou. „Přát si to můžeš, ale Jubadí není hlupák. Ví, že čekat znamená říkat si o pohromu, a kromě toho bys ho tak přechyt-račil. To mu moc nesedí. Podle mě sní o tom, že s pádem Suzdalu válka, ze všech praktických důvodů, skončí. Ne, on půjde dál. Budou to zase rohy –dvě útočící křídla, jedno podél pobřeží, druhé podél lesa, čelo uprostřed. Naučil se vás obejít lesem a udělá to zas.“
Tady bude zase náš nejslabší bod, pomyslel si Andrew a neříkal nic. Padl na ně stín, sunul se od kraje hustého hvozdu přes otevřené svahy k Vině a pak podél severní hradby Suzdalu. Andrew si uvědomil, že je krásný den a krajina posetá stíny mraků. Dokonalé počasí pro vzducholodě, které se od své porážky kupodivu neukázaly.
„Andrewe Keane, musíš se naučit být Merkim, jestli máš vyhrát.“
„Snažím se,“ odpověděl Andrew a podíval se na muže, jenž byl součástí obou světů a nemohl se mezi nimi rozhodnout.
„Co ta ostatní ujednání?“ chtěl vědět Jurij.
„Švadlena hlásí, že už skončila.“
Jurij se usmál. „To je moc dobře, pomůže to.“
„Dejme tomu, že pořád lžeš,“ vyhrkl náhle Andrew a podíval se na Jurije. „Dejme tomu, že všechno, co jsi mi řekl, je jenom intrika uvnitř intriky, prostředek, aby ses mohl bezpečně vrátit zpátky k Merkiům a přinést s sebou všechno, co ses o mně dozvěděl.“
Zadíval se za Jurije na několik strážných povalujících se opodál. Tvářili se lhostejně, ale každý Jurijův pohyb pozorně sledovali.
„Jestli si to myslíš, tak proč mě to necháváš dělat?“
„Protože jsi jediný, kdo to může dokázat.“ Jurij se usmál. „Ale jak to je, nezjistíš, dokud se to nestane,“ podotkl.
Z dřímoty ho probudil polekaný výkřik. Hulagar, vytržený z temných snů, byl vmžiku na nohou. Popadl svůj šamšír a rozhrnul závěs ve chvíli, kdy se do malé jurty vřítili němí. Na druhé straně seděl Jubadí.
„Sen?“ zeptal se Hulagar.
Jubadí, trochu zmateně, kývl. Hulagar se podíval na stráže a pokynul jim, ať odejdou. Vzal svíčku a přiložil knot k řeřavým uhlíkům uprostřed jurty, aby poskytl trochu světla. Přisedl si k Jubadímu, svíčku upevnil na lebku, téměř otcovským gestem zvedl plášť a přehodil ho Jubadímu kolem ramen.
„Pít,“ šeptl Jubadí.
Hulagar se natáhl k lakovanému stojanu, vzal kožený měch se zkvašeným mlékem a podal ho qar qarthovi. Jubadí zaklonil hlavu, zhluboka se napil a podal měch Hulagarovi, jenž se také napil, než ho zase zazátkoval.
„Tohle je zvláštní místo,“ povzdechl si Jubadí. „Ten les, mokro a zima, déšť. Nesnáším to.“
„V naší staré říši by již step zalévalo jarní teplo a tráva by sahala do pasu a zlátla by. Tady jen kape ze stromů a je tu šero – ani není vidět obloha. Jsou tu cítit dobytčí zbraně, lesem nečekaně proniká
smrt a naši válečníci umírají, aniž by jim do tváře svítilo slunce, když se podívají k věčným nebesům.“
„Brzy budeme venku,“ uklidňoval ho Hulagar.
Jubadí unaveně kývl, s povzdechem si lehl, přitáhl si plášť k nahým ramenům a stočil se pod těžkou plstěnou pokrývku. „Pamatuješ, když jsme byli mladí? Otec nás poslal ven.“
„Sehnat fraquského qartha kvůli potrestání,“ řekl Hulagar, jak se přátelé dělili o vzpomínky.
„A vypukla ta bouřka. Vyhrabal jsi díru do sněhu a zabil svého koně, abys měl tu díru čím zavřít, a pak jsi mu rozřízl břicho, abychom se ohřáli. Byl to tvůj první kůň.“
Hulagar s nádechem smutku odvrátil zrak. „Odměnil jsi mě tisícem koní.“
„Ale ti ho nenahradili,“ podotkl Jubadí.
„Pamatuj, můj qarthe, zachránil jsem taky sebe. Nedělej z toho nic.“
„Dělám z toho hodně už skoro dva okruhy.“
Hulagar znovu otevřel měch, napil se zkvašeného mléka a nabídl Jubadímu, který tentokrát odmítl.
„Co tě trápilo ve spánku, můj qarthe?“
„Viděl jsem černý prapor,“ odpověděl Jubadí a podíval se Hulagarovi do očí.
„Sny jsou jenom sny,“ namítl Hulagar trochu příliš rychle.
Jubadí se uchechtl. „A tohle mi říká štítonoš!“
„Jestli chceš vyložit sny, pošli pro Šagu,“ navrhl s úsměvem Hulagar.
Jubadí zavrtěl hlavou. „Toho starého podvodníka by k smrti vyděsilo, kdyby se doslechl, že se jeho qarthovi zdálo o černém praporu. Nikdy neměl dost rozumu, aby držel pusu zavřenou – rozneslo by se to po celém táboře.“
„Víš stejně dobře jako já, co ten sen znamená,“ podotkl Hulagar.
„Když jsem teď opět ve světě skutečných věcí, není to tak hrozné jako před chvílí.“ Na chvíli se odmlčel. „Je to špatné znamení?“
„Možná, můj qarthe, ale špatná znamení znamenají varování, ne výsledek.“
„Copak pěvci nepřednášejí příběhy o těch, kteří kvůli zlému znamení uhnuli z cesty, jen aby tak došli svého konce, protože uhnuli před nebezpečím, jež tam doopravdy nebylo?“
„Zvláštní otázka, můj qarthe.“
Jubadí se natáhl pro měch a Hulagar mu ho podal. Qar qarth se napil a vzdychl. „Touhle dobou bychom měli být měsíc

cesty od Karthy, vjížděli bychom do kopců s temně rudými květinami. Místo toho…“ Ukázal na vstup do jurty a temný les za ní.
„Udělali jsme, co jsme museli. O tom jsem nikdy nepochyboval, Jubadí.“
Qar qarth kývl, položil měch na zem a lehl si s rukama pod hlavou, jen se mu vlnily svaly na chlupatých předloktích.
„Dobytek bylo po tom boji v létě skoro příliš snadné zlomit, i když vyřídil Tugary.“
„Tugaři byli hlupáci.“
„Pořád to jsou dobří válečníci. Ale to přiznám jenom tobě.“
„Muzta mě pořád zneklidňuje. Nikdy neodporuje. Jako by neměl pýchu, jiskru. Na mou krev je příliš zamlklý.“
„Je třeba ho sledovat,“ odtušil Jubadí. „Byl by hlupák, kdyby si myslel, že až tahle válka skončí a dobytek bude pokořený, obrátíme se na jih proti Bantagům a jeho si necháme v zádech.“
„Soudím, že tohle jsi plánoval.“
„Mladí a vybrané ženy půjdou s námi. Ti ostatní,“ –a na chvíli se odmlčel – „nezapomněl jsem na Onci.“ Znovu si povzdechl a zavřel oči. „Jsou špatná znamení pravdivá?“
„Skutečně ti to dělá starosti,“ podotkl Hulagar tiše.
„Kdyby se to zdálo tobě, taky by ti to dělalo starosti.“
Hulagar se zasmál. „Nezapomínej, můj qarthe, že až zemřeš, zemřu taky na tvém hrobě. Rád bych tě viděl žít ještě hodně dlouho.“
„Vedou tě osobní zájmy, co?“
Hulagar se zasmál a poplácal přítele po ruce. „Tuhle válku jsi naplánoval dobře, můj qarthe. Zítra budeme za řekou. Do týdne bude jejich velké město Suzdal v obklíčení. Do měsíce bude všechen dobytek na Rusi buď mrtvý, nebo pokořený, a my budeme znát jejich tajemství. Rómu dostaneme v půlce léta a další jaro uhneme na jih, zpátky na naše staré pastviny, a budeme mít desetkrát víc dobytčích zbraní než Bantagové. Pak oni zjistí, kde je jejich místo. Není se čeho se bát.“
„Jen nečekaného. V tom, jak říkáš, byla vždycky má síla, že jsem čekal nečekané. Proto zatím vítězíme, my dva jsme přežili dva okruhy, dvacítku velkých bitev, stovku šarvátek, tucet plánů, jak mě zabít. Vím, jak uvažují ti, co jsou jako my. Dobytku nerozumím.“
„Tamukův mazlíček to určitě zařídí, až přijde čas. Ví, co se stane, jestli to neudělá.“
„Už měl jednat.“
„Udělá to, až to udělá. Náš dobytčí špeh, co se dostal ven během zimy, říká, že je stále naživu. Keane si k němu chodí pro rady stejně, jako ty bys mluvil s tím z nás, kdo by celý okruh jezdil s Keanem.“ Hulagar si opovržlivě odfrkl. „Skoro si přeju, abych mohl vidět Keana živého, než to, co jsme naplánovali. Vzbuzuje ve mně zvědavost. Udělal bych si z něj mazlíčka.“
„Jako z těch ostatních zajatců a těch jako Hinsen.“
„Hinsen je zrádce. Využíváme ho, odměňujeme, ale nikdy mu nebudeme důvěřovat. Až udělá chybu, půjde na měsíční hostinu stejně jako Cromwell.“
Jubadí líně zívl. „Už musí být po půlce noci,“ vzdychl, protáhl se a zase se stočil do klubíčka.
„Zítra bude dlouhý den, můj qarthe. Odpočiň si.“
Jubadí kývl.
„Věříš ve sny?“ zašeptal Jubadí.
Hulagar mu přitáhl pokrývku kolem ramen a tiše se vzdálil.
Pat unaveně slezl z koně, a když si protahoval hřbet, rázně zaklel.
„Už jsem moc dlouho nejezdil,“ štěkl a ohlédl se na staré kamarády od Ctyřiačtyřicátého, kteří sloužili jako jeho štáb. „‚Kapku krutý, majore, zlato.‘“ Vedle něj sesedl Harrigan, bývalý velitel dělostřelectva Ctyřiačtyřicátého, který díky jasně rudým licousum mohl být 0‘Donaldovým dvojníkem. Teď se smíchem vytáhl láhev.
„Zahoď to!“ zavrčel Pat. „Jsem zatracenej generál-poručík a ty, ty prevíte mizerná, briga dní generál.“
Harrigan předstíral, že láhev háže do lesa, a pak si ji strčil zpátky do kapsy. Když Pat vyrazil po pěšině, ze tmy se vynořil ruský velitel brigády a zasalutoval.
„Co máte?“ zeptal se ho Pat.
„Připravují se k útoku.“
„No, tak se koukneme.“
Ruský brigádní generál ukázal před sebe a Pat tam zamířil. Oba měsíce byly těsně po úplňku a jejich paprsky ozařovaly les, takže byl plný světel a stínů. Pat byl právě u brodu, když byly v úplňku, a z křiku karthských zajatců na druhém břehu mu stydla krev v žilách, znělo to jako kvílení bánší. Těsně před úsvitem Merkiové jednoho z nich ukázali a Pat uviděl plameny. Potlačil nevolnost při té vzpomínce, která ruské vojáky dohánělа k zuřivosti. Pak si uvědomil, že ten, kdo to udělal, byl hlupák, protože jestli existovalo něco, co posílilo odhodlání mužů bojovat až do konce, tak to byl tenhle výjev.
„Přikrčte se,“ sykl ruský generál. „Začínají v tom být zatraceně dobří. Někteří z nich ukořistili naše flinty.“
Ukořistili jich dost na dvě divize, pomyslel si Pat chladně. A jako na zdůraznění, když se Harrigan postavil, aby se rychle rozhlédl, musel se okamžitě vrhnout na jehličí, protože strom vedle jeho hlavy rozrazila střela minié. Vklouzli do zákopu rovnoběžného s řekou a postupovali k místu, kde byla mezi dvěma kládami úzká střílna. Pat opatrně vyhlédl. Řeka byla jen sto yardů široká a měsíční světlo propůjčovalo mrtvolám lidí i Merkiů na protějším břehu přízračnou záři. Nad vodou se neslo zvonění seker. Molo sahalo jen třicet yardů do proudu, vepředu byly těžké zátarasy z klád a na kusy je rvaly dvanácti-liberní kule odpalované z bezprostřední blízkosti. O kus dál proti proudu Pat zahlédl záblesky světla, jak obě strany neustávaly ve vražedné palbě.

„Stavějí celou noc," hlásil generál. „V lese musejí být tisíce těch karthských chudáků, připravují se, že vory zablokují řeku."
Pat kývl. „Všichni muži jsou vzhůru?"
„Od včerejšího rána nikdo nespal."
„Připrav je."
„Jakou budu mít podporu?"
Pat se usmál. „Tohle naplánovali podél celé linie, padesát mil. Dostávám tytéž zprávy. Mají šest mol jako tohle a je tu půl tuctu dalších brodů. Ti parchanti se přes hlubší místa dokonce plaví na kládách. Jsou připravení do toho jít."
„Já si dělám hlavu jen kvůli sobě," poznamenal generál.
„Bude to dlouhej den, Iljo, je mi líto."
„Jeden pluk dopoledne, víc nežádám. Hrome, generále, tou dobou už budou za řekou."
„Tady bys to raději neměl dopustit," prohlásil Pat. „Za várna vede dobrá cesta pro koně. Jestli zklameš, projdou přes nás jako horkej nůž máslem."
„No, tak děkuju za podporu," zasyčel briga dní generál.
„S potěšením, generále, s potěšením," opáčil Pat a poplácal ho po rameni. Po chvíli řekl: „Iljo?"
Ruský generál se rozzlobeně ohlédl.
„Potřebujeme, aby ses udržel, co nejdýl to půjde, rozumíš? Věřím, že než svým mužům dovolíš ustoupit, dáš do toho všechno."
„Díky, už to chápu." Hlas zněl chladně, jako by již vycházel z hrobu.
Pat se odplazil zákopem zpátky a zamířil do týla. Střel, hvízdajících kolem, si nevšímal. Nakonec se postavil a došel ke svému koni.
„Ten chudák nemá šanci," poznamenal Harrigan anglicky.
„Vždycky musí někdo držet nejhorší flek a tady je to on," opáčil Pat a tvářil se smutně. „Stejný to bylo, když nás Tugaři poprvé obklíčili. Bylo jasné, že se poučí.
„Pošlete mu zálohy?"
„Jsou zakopaní o pět mil dál v údolí. Nic víc nemáme."
„Takže nepošlete."
„Nikdy neposílej zálohy tam, kde budeš určitě poražený," zašeptal Pat. „Jsme slabí po celé linii a musíme zachránit většinu tyhle armády pro Kev. Kupujeme jim tu čas, Harrigane. Kupujeme čas. Pět mil za den lesem, to přinejlepším – o to Andrew žádá a to taky dostane. Potřebujeme aspoň tři sbory, abychom se jim mohli u Kevu postavit, a potřebujeme další dva týdny, abychom všechny dostali pryč. To znamená, že při tom umře spousta lidí." Když obracel koně a cválal pryč, snažil se potlačit pocit viny.
* * *
Andrew vyšel z velitelství do neutuchající bitevní vřavy. Nad ním proletěl náboj a vybuchl na druhé strany mýtiny. O půl míle dál u brodu dosahovalo hřmění ostrého vrcholu. Nad duněním děl a ostrými salvami se ozýval křik Merkiů. Přesto to byla jenom ukázka. Andrew se podíval na telegram od Pata, který držel v ruce.
„Jerganinský brod proražen na půlmílové frontě. Doporučuji evakuaci celého 2. sboru na jih.""
Merkiové se dostali přes řeku patnáctý den, když on doufal ve třicet. Opřel se o vagón. Do pěti dní bude Suzdal a srdce celé Rusi v rukou nepřítele.
„Navhagové a Vuškové se dostali přes brod!"
Jubadí se podíval na rozjásaného posla a jenom kývl. Unaveně se protáhl. Moc rád by si byl sundal zbroj, ale musel jít svým válečníkům příkladem. Jeho qarthove a velitelé umenů zabručeli radostí nad tou novinou.
„Už prorazili na padesát mil lesem až k otevřené pláni před jejich městem Vazimou," poznamenal Muz-ta klidně. „Jsou tam samé úvaly, srázné rokle a bažiny. Naposledy neměli dost mužů, aby kryli přístup, a tak ustoupili. Bude to tvrdý boj, Jubadí."
„Zatlačujeme je zpátky," namítl Vuka.
„A dochází nám jídlo," poukázal Muzta. „Koně nedokážou v lese vyhrabávat kořínky dlouho. Nemůžou žrát lidské maso. Koně nám umírají."
Jubadí zvedl ruku, aby všechny umlčel. „Dostaneme se do jejich země. Pak ji vyjíme."
„Jestli tam ještě budou," podotkl Tamuka.
Jubadí se na štítonoše podíval. „Už máš zase vidění?"
„To bylo tu, vnitřní zrak, o tom mluvím, můj qar qarthe."
Vuka si opovržlivě odfrkl, obrátil koně a odklusal.
„Tohle zjistíme, až budou moci opět vzlétnout naši oblační létavci," vložil se do hovoru Hulagar. „Jsou připravení, čekají jen na příhodný vítr."
„Jakmile se vítr změní, ať okamžitě vzlétnou," štěkl Jubadí. „Musím to vědět." Vzhlédl k temnému nebi s těžkými bouřkovými mračny a zaklel.
Patův kůň uklouzl v blátě a důstojník mu přitáhl otěže tak prudce, že zvíře málem upadlo.
„Musíte se tu udržet až do tmy!" křikl Pat a šavlí ukázal na vrcholek strže.
Muži u cesty kývli, došli k nízkému hřebeni a rozestavili se přes cestu. Zpoza druhého hřebene se vynořili zablácení muži, klopýtavě utíkali, mnozí beze zbraní. A za nimi se ozýval posměšný křik. Pat pobídl koně na vrcholek hřebene. V údolí pod ním se muži brodili podmáčenou zemí po obou stranách stezky. Nahoře se, v dešti a mlze stěží viditelný, vynořil hlouček Merkiů, někteří na koních, většina pěšky. Mávali šamšíry, pár jich mělo springfieldky, zbytek luky. Pat nejdřív chtěl držet další linii pět mil od řeky, ale pocit viny nakonec zvítězil a on poslal jeden pluk

dopředu, aby kryl Iljovy zničené jednotky. V lese po obou stranách stezky se ozýval křik.
„Stejně zlý jako v Divočině."
Pat se podíval dolů a viděl, že vedle jeho koně lapá po dechu jeden z důstojníků. Nosil plukovnickeho orla ruské armády a na sobě měl vybledlou modrou unionistickou uniformu s jasně viditelnými seržant-skými prýmky.
„Skoro," procedil Pat suše. „Co se tam stalo?"
„Můj pluk byl napravo od brodu. Vystříleli jsme většinu munice jen na ty karthské chudáky na vorech. Ucpali řeku u mola a ve chvilce byli na druhé straně. Byly jich tisíce. Celá linie se rozpadla, pane."
„Dřív nebo později k tomu muselo dojít," odtušil Pat hořce.
„Obešli nás, tak jsem chlapcům nařídil, aby se stáhli. Párkrát nás odřízli, ale dostali jsme se z toho. Řekl jsem mužům, ať jdou rovnou na jih a míří k silnici, aby se odtud dostali."
Pat kývl. Práskla salva a zasáhla Merkie na druhém hřebeni, čímž zpomalila jejich útok. Muži dole běželi, co měli sil, a své raněné táhli s sebou. Přeživší probíhali linií a pokračovali v běhu. Pat uviděl ruského generála a zajel k němu.
„Snažili jsme se, ale oni pořád útočili," zasupěl Rus.
„Dělali jste, co se dalo."
„Ztratil jsem tam půlku brigády. Doufám, že to stálo za to," dodal generál trpce.
„Taky doufám," přiznal Pat a nabídl muži pití. Důstojník si láhev vzal, zhluboka si přihnul a podal ji zpátky.
„Ať muži postupují dál k jihu," pokračoval 0'Do-nald. „Seřadí se za úsvitu, vytáhnou na jih a pryč odtud. Jakmile budete venku z lesa, dejte se k Vazi-mě – tam vás vyzvedne vlak."
„A potom kam, k další porážce?" zeptal se generál ostře, a aniž by počkal na odpověď, pokračoval v cestě.
Merkiové, jež na okamžik zdržel nový pluk, se rozběhli ze svahu a cestou vykřikovali jména svých klanů. Dorazili k bažině a zabořili se až po kolena, ale brodili se dál. Les byl plný ostrého kouře a kulky, které minuly cíl, vyhazovaly gejzíry bláta. Nepřátelé pokračovali, přelézali své mrtvé a neúnavně útočili. Po povalové stezce se rozběhl zástup. Čelo zástupu rozbily salvy a zbytek se rozlil po obou stranách cesty. Válečníci přeskakovali těla svých druhů a hrnuli se dál. Po dešti navlhlé tětivy posílaly do kopce jen líné šípy, i když ty měly stále dost síly, aby prošly tělem. Muži v linii padali a chytali opeřené střely.
„Zranění, kteří jsou schopní chůze, si vezmou zbraně s sebou!" zařval Pat. Při neuspořádaném ústupu lesem již přišli o příliš mnoho zbraní. Pat se pozorně díval. Nový pluk se činil a rozervané zbytky jednotek se bezpečně dostaly do týla. Ir dojel k veliteli pluku.
„Zanedlouho vás obejdou. Pošlete pár záložních setnin na další hřeben a dostaňte odsud chlapce dřív, než vás přemůžou!"
Velitel mlčky kývl a Pat odjel. Musel si připomínat, že už není polním velitelem. Byl zodpovědný za celé pravé křídlo armády, plné dva sbory, a měl udržet padesát mil lesů kolem řeky. Kdyby nechal své oddíly padnout tady, Kev už by neměl kdo držet. Vracel se. Po cestě kulhal zraněný ruský voják a nechával za sebou krev ze střelné rány na noze. Pat natáhl ruku.
„Polez nahoru, hrome!" štěkl, popadl vojáka a vytáhl ho za sebe. Voják se šklebil, i když se snažil vděčně usmívat. Pat pobídl koně do cvalu. S cákáním se ztratil v mlze.
Vlak tiše dorazil na nádraží a syčící pára se mísila s mrholením na konci dlouhé bouřky, která trvala dva dlouhé dny a noci. Andrew unaveně vystoupil. Uvítací výbor vypadal v mlze jako sbor přízraků rámovaných svítilnami a deštníky, lesknoucími se deštěm. Celá scéna byla strašidelně tichá. Měl tolik vzpomínek na jiné dny na této stanici: den, kdy sem přijel první vlak s občany Rómy, ráno poté, co odsud odjel, aby vedl zálohy ke spojencům, nebo to, jak sem před třemi týdny přijel po porážce na Potoma-ku. Teď ve vzduchu visela další porážka. Před třemi dny nepřítel přešel přes Něpru. Do rána nejspíš budou předsunutí zvědové vycházet z lesa a do setmění se dostanou k Vazimě. Ve chvíli, kdy merkijské jednotky zaútočí na železnici, všichni na západ od Vazimy budou odříznutí.
„Četl jsem zprávy," poznamenal Kal, jenž popošel blíž, aby Andrewovi potřásl rukou.
„Bojují jako ďasi, ale pořád si myslím, že budeme mít dost času," odpověděl Andrew.
„Už je čas odejít?" chtěl vědět Kal.
Andrew smutně kývl. „Všichni, kdo ještě zůstali ve městě, musí do rána pryč. Do zítřejšího večera budeme mít u brodu brigádu. Jakmile se setmí, všechny vlaky se budou vracet, aby posbíraly oddíly stahující se od Vazimy a brodu. Pár pluků zůstane ve městě až do konce. Ustoupí na jih k moři a tam je vyzvedne Hamilkar s obrněnci. Pak už Suzdal uvidí jen Bullfinchova flotila, která zůstane celou dobu na řece. Jak si vedeme, Johne?" zeptal se Andrew, když se připojil ke skupince, a všichni zamířili na Velké náměstí. Nad nimi přeletěl náboj z druhého břehu, vybuchl ve vzduchu a vzápětí následovala salva přes náměstí k Yankeeské čtvrti. Andrew se snažil nelámat si s tím hlavu.
„Máme jenom polovinu jídla z toho, v co jsme doufali," vysvětloval John. „Musíme spálit desítky tisíc tun ve stodolách a na polích, které jsme mohli dostat pryč. Na západ od Vazimy jsme sebrali v podstatě všechno, ale na východ, zvlášť od Nižilu po Kev, zůstalo ještě asi padesát tisíc tun. Jestli se Merkiové poženou rovnou k východu, budeme muset všechno zapálit."
„A lidé?"
„Jako něco z bible. Exodus. Pochodovali k východu, silnice byly úplně ucpané, vlaky praskaly ve švech. Skoro všichni na západ od Vazimy už jsou pryč, ale bojím se, že i když si pospíší, pár set tisíc by tam mohlo zůstat. Sto a víc mil západně od Kevu je pořád hrozná spousta lidí a taky je jich hodně kolem Vazimy samotné. Z odlehlejších oblastí jsme už pár dní nedostali žádné zprávy. Někteří z těch chudáků nevěří tomu, co se děje, a odmítají odejít, nebo se na cestu vydali příliš pozdě. U moře jich máme dobře padesát tisíc. Hamilkar pro ně posílá galéry a přesouvá je ke Kennebeku, odkud můžou dojít k železnici a chytit vlak na východ. Někteří dokonce odcházejí do lesů."
„Snad budou mít štěstí a přežijí to," podotkl Kal.

„Povídám vám, je to jako ty příběhy, co čtete o Rusech a Napoleonovi. Někteří rolníci dokonce za-orali úrodu, než odešli. Přes cesty kácejí stromy. Rozdělil jsem pár setnin ženistů a poslal je skoro do každého města, aby lidem ukázali, jak nadělat pasti a zátarasy. Viděl jsem, jak jeden mazaný prevít nachytal jedovaté hady a strčil je do sudu, který vypadal, že by v něm mohlo být jídlo. Jestli to nějakého Merkiho nezabije, určitě ho to vyděsí k smrti.“ John se zasmál a ostatní potřásali hlavami. „Vzali jsme asi pět set vadných kulí, které neodlili správně, a stejně je nacpali prachem a dali do nich perkusní rozbušky. Při ústupu je zakopáváme na silnicích. To by s nimi taky mělo otřást.“
„Dobrá práce. Až se dostanou do Kevu, cokoliv, co je zpomalí, nám koupí čas a jim ještě víc uškodí.“
„Jakmile prorazí, mohli by být za pět šest dní v Bílých horách,“ poznamenal John. „Kdybychom tak jen měli jednu dvě divize jezdectva, zpomalilo by je to. Jsme vázaní na tu jedinou železnici. Kdekoliv se je pokusíme zpomalit, prostě nás obejdou.“
Andrew neříkal nic a po chvíli ticha si John uvědomil, že mu velitel žádné informace neposkytne.
„Teď ty špatné zprávy. Docházejí nám lokomotivy. Deset jsme jich rozebrali, stroje jsou v továrnách. Dneska v Hispánii vyrobili první pušky a už také odléváme kule. Ale dvanáct dalších lokomotiv je vyřízených – jsou v Hispánii na generálce. Tři jsme tam museli odtáhnout, ostatní to jen tak tak zvládly samy. Za měsíc jsme opravili tolik, co normálně za rok. Andrewe – koleje se rozpadají.“
„No, nemyslím, že si s tím pozítří budeme muset lámat hlavu.“
„Šedesát mil na západ od Kevu čekají dělníci. Jakmile projedou poslední oddíly, začnou za námi rozebírat trať. Při sto tunách na míli to bude šest tisíc tun železa. Budeme tak mít kov na zbraně – můžeme ho dokonce použít na opevnění.“
„Dobrý nápad,“ pochválil ho Andrew. „Ale ten rozkaz vydáte, až řeknu.“
„Ale jídlo, s tím je problém. Přinejlepším nám vystačí na čtyřicet dní pro obyvatelstvo. Vojenské dávky vydrží šedesát, i když jsem musel nechat spoustu odeslat do Hispánie, kde mají dost skladišť. Emil si dělá starosti kvůli chorobám. Objevuje se hodně případů tyfu – šíří se po té epidemii, co jsme měli vloni v zimě v Jaroslavi. Dokonce se objevilo pár případů neštovic. Taky uplavice, když teď tolik prší.“
„Smíšené požehnání,“ podotkl Kasmar.
„Otče, rozhodně bych ocenil, kdybys přišel s modlitbou za hezké počasí.“
„Na zítřejší mši, můj synu.“
Andrew vděčně kývl. Dorazili na náměstí. Město bylo ztichlé a strašidelné, jak jen prázdné město může být. Andrew měl pocit, že to tu přebírají duchové.
„A co továrny?“
„Včera jsme je vyčistili.“
„A vládní materiály?“
„Všechno je pryč,“ ozval se Bili Webster. „Tiskárny na peníze, plný dobytčák papírů na vyhlášky, formuláře a obvyklé smetí, potřebné pro práci byrokracie, včetně všech záznamů. Totéž platí pro ministerstvo financí a veřejné korporace.“
Andrew potřásl hlavou. Jen těžko si uměl představit, že na takové věci museli vyčlenit několik vagonů, ale pokud budou později chtít všechno přebudovat, bylo to nezbytné.
„Na co jsme zapomněli?“ zeptal se tiše.
Muži chvíli mlčeli.
„Na způsob, jak zachránit taky město,“ poznamenal smutně senátor Jaro.
„Kéž by to šlo,“ zašeptal Andrew a díval se na náměstí a na katedrálu. Nádherný orloj, který sestrojil Hawthorne, nad nimi odtikával čas a zvony mohly také varovat před útokem vzducholodí. Vrátí se nakonec jen k vypáleným troskám? A vrátí se vůbec, nebo jsou z nich odteď uprchlíci, jako desítky tisíc tuláků, kteří navěky prchali před hordami?
„Konečný ústup začne zítra, pánové. Všichni bychom se měli trochu prospat,“ prohlásil Andrew a vzhlédl. Mraky se protrhávaly a zvedal se vítr od jihozápadu. Kolo bylo na půlnoční obloze jasně vidět.
„Zítra bude den na lítání,“ řekl John. „Budou ve vzduchu a nejspíš na to konečně přijdou.“
Andrew kývl a zamířil sám zpátky k domovu.

Kapitola desátá

„Napadlo mě, že sem zajdu a promluvím si s tebou o svých mušketách,“ procedil Vincent mezi zuby.
„To je Johnův píseček, ne můj,“ namítl Chuck. Vincentova neohlášená návštěva ho poněkud vyvedla z míry.
„John trčí tři sta mil odsud. Už pár dní mi vůbec neodpověděl. Včera jsem viděl odjíždět vagón, na kterém jich byly naložené tisíce, rovnou z továrny v Romě, a vezli je na západ. A já chci hergot vědět proč\“
Dělníci se zarazili a dívali se na Vincenta, jako by začal ječet uprostřed bohoslužby. Chuck na něj kývl, ať jde za ním, a zamířil ven do časného rána.
„Neruš moje lidi,“ napomenul ho chladně. „Právě vyrábějí velmi přesný nástroje. Jestli někdo ujede, zničí to celý dni, možná tejden práce.“
Vincent se neomluvil, jen se na Chucka rozzlobeně podíval. „Skoro polovina mých lidí pořád nemá zbraně. Jak se mám asi cítit?“
„Chápu to, Vincente,“ uklidňoval ho Chuck.
„A co, hrome, provádíš tady? Slyšel jsem, že jsi stáhl stovku lidí ze zbrojovky v Romě. Jak to vidím já, tak to je spousta zbraní, co se nevyrobí. Scházejí nám tuny prachu a zmizela jedna úzkorozchodná lokomotiva a nikde není ani kousek cínu. Povídá se, že si tu za starými hangáry stavíš tajnou továrnu.“
Chuck se zaškaredil a pokrčil rameny ve špatně hrané nevinnosti.
„Ví o tom John?“

„Mám od Andrewa povolení podniknout všechny kroky, co budu považovat za nezbytný, abych zařídil jistý věci.“
„To na Andrewa zrovna nevypadá, obvykle své rozkazy formuluje dost přesně.“
„No, tohle řekl,“ bránil se Chuck a mluvil jako školáček, který se svým lhaním dostal do kouta. „A mám to černý na bílým.“
„Chci pět tisíc mušket, Fergusone, deset baterií a munici.“
„To mě žádáš, nebo nařizuješ?“ chtěl vědět Chuck.
„Nařizuji. Ty ovládáš zdroje na tomhle konci. Všichni Johnovi lidé přeorganizovávají frontu u Ke-vu. Tak zatahej za provázky, zfalšuj formulář, ale chci to.“
„Nebo?“
„Nebo si někdo z mého štábu promluví s Johnový-mi lidmi a zmíní se, že každý den ztopíš tunu prachu. Že na to, co tu provádíš, mizí každý den padesát kulí.“
„Ty parchante,“ zašeptal Chuck.
„Správně,“ odtušil Vincent chladně. „Půlka Markových lidí bojuje na jižní hranici s několika uměny Merkiů. Já mám tady vytvořit dva sbory, a ať se propadnu, jestli, až dojde na zúčtování, budu pořád jenom trčet na cvičišti. Chci do téhle války a Bůh je mi svědkem, že bych vydíral i samotného Krista, aby mě do ní dostal.“
„Bože, Vincente, co se to s tebou stalo?“ vydechl Chuck a podíval se za Vincenta, kde stál Dimitrij. Starý voják hádku sledoval se zájmem, i když anglicky nerozuměl ani slovo.
„Jenom dělám svou práci,“ prohlásil Vincent.
„Začalo to pro tebe být moc osobní,“ podotkl Chuck. „Jistě, taky ty všiváky nesnáším, kdo bý ne?
Ale pro Boha, Vincente, nedovolím, aby mě to takhle užíralo. Právě porušuju pravidla, dělám něco, na co nemám oprávnění, to připouštím. Ale dělám to, poněvadž mám pocit, že je to správný a mohlo by nám to pomoct vyhrát. Ale ty to děláš, protože se nemůžeš dočkat, abys už mohl zabíjet.“
„Nekaž mi tu,“ zašeptal Vincent.
„Bývaly časy, kdy jsi klidně kázal celýmu našemu pluku, co je morálně správný. Nejednoho z těch kluků jsi na začátku přesvědčil, že tu mají zůstat, když Tobias hlásal, že se máme sbalit a zmizet. Teď na tobě vidím jenom nenávist, Vincente. Merkiove nedostali tvý tělo, ale rozhodně mají tvou duši.“
„Tohle nemusím poslouchat,“ vyjel Vincent a otočil se na patě.
„Jestli chceš ty svý všivý muškety, tak holt budeš muset.“
Vincent se ohlédl.
„Hele, Vincente, mám tě rád, vždycky jsem měl. Hrome, vyrůstali jsme spolu ve Vassalboro. Vzpomínám jsi, když jsi tajně chodil s náma staršíma plavat do Webberovic rybníka. Tvůj táta tě chytil a udělal ti peklo, že jsi byl venku nahatej jako my ostatní.“
Vincent se pousmál.
„A pamatuju se, jak jsi byl umanutej na mou sestřičku Alici,“ pokračoval Chuck.
Vincent neříkal nic, jen svěsil hlavu a kývl.
„Tenkrát jsme byly jen nevinný děcka.“ Chuck si povzdechl. „Nikoho z nás nenapadlo, že až výrostem, stanou se z nás zabijáci. Já chtěl bejt inženýr a dělat mašiny, tys chtěl jenom studovat, učit nebo psát, jako kdysi plukovník. No, uvízli jsme ve válce. Vincente, to, co dělám teď, dělám, protože je to moje práce, ale ty, Vincente, ty to děláš, poněvadž to miluješ.“
„A jenom tak vyhrajeme,“ namítl Vincent.
„Koukni se na Keana. Hergot, pamatuju, jak u Get-tysburgu… Věděl jsem, že to miluje – viděl jsem to na něm, i poty, co mu zabili bratra. Ale podívej, co to s ním udělalo. Teď je z něj velkej generál. Někdo to dělat musí, a díky Bohu, že je to on. Ale za nic na světě bych nechtěl bejt na jeho místě. Zestárl z toho o dvacet let. Je to jako rakovina, Vincente – nenakaz se taky. Jistě, budeš jako Keane, už teď jseš zatrace-nej hrdina, ale nakonec zůstaneš uvnitř prázdnej a mrtvěj.“
„Už jsi skončil s kázáním, bratře Fergusone?“
Chuck kývl.
„Dostanu své zbraně.“
„Něco vymyslím. Slibuju ti, zeje dostaneš, jak nejdřív to bude možný. Ale bude to sakramentská práce, zaonačit zmizení deseti tisíc mušket,“ slíbil Chuck.
„V tom případě je tvoje tajemství taky v bezpečí. Děkuji.“
„Jak to vypadá v Romě?“
„Vládne tam zmatek. Julius řídí ubytování uprchlíků a přesouvá je na venkov. Odvádí dobrou práci. Vynořilo se pár problémů – nějaké rvačky, nemoci. Ale Romani nám prokazují dobrou službu. Rolníci asi rozumějí rolníkům. Potíž je, že k nám přicházejí uprchlíci i z jihu. Merkiů není dost, aby mohli na jihu napáchat skutečné škody, ale tu frontu musíme držet. Mohli bychom přijít o část jarní úrody. Město je jako jedna obrovská zatracená školka. Mám v domě dvě matky a pět dětí, Taniny příbuzné.“
„A Juliova dcera, Olívie?“
Vincent zrudněl. „Ta je v pořádku. Ptala se po tobě.“
„Proč se červenáš, Vincente?“
„To nic.“
„Pověz, mezi váma dvěma něco bylo? Slyšel jsem pár řečí,“ zeptal se Chuck trochu naježeně.
„Přísahám, že k ničemu nedošlo,“ řekl Vincent trochu moc rychle.
Chuck se rozhodl, že to nechá plavat, protože to vlastně ani nechtěl vědět.
„Viděl jsi tu zprávu, co přišla dneska ráno?“ zeptal se Ferguson nedbale, když se Vincent trochu uvolnil.

„O tom, že dneska evakuují Suzdal?“ Kývl.
„Špatná zpráva. Nějak si neumím představit, že jsme o město skutečně přišli. Je to jako slyšet, že Ji-žani dostali Maine. Byl to domov. Tisíc láteř, měl jsem tam vážně pěknou chaloupku a začal jsem budovat skutečnej domov, vyřezávání na verandě, věžička, laťkovej plot. Místo, kde bych se mohl usadit a založit rodinu. Sakra, až tohle skončí, nejspíš z toho zbude jen popel.“
„Válečná štěstěna,“ odtušil Vincent a znovu se napjal a ohlédl se. „Co ty odstřelovačské pušky, ty whitworthky?“
Chuck zaváhal. „Ještě pár jsem jich udělal. Po takový práci jsem to prostě nemohl jen tak zahodit.“
„Viděl jsem tu, co jsi dal Andrewovi. Chci taky jednu.“
„Hodláš se pustit do zabíjení?“
Vincent se jenom usmál a odešel.
„Co to mělo, sakra, všecko znamenat?“ zeptal se Theodor, jenž se připojil k Chuckovi.
„Jenom trocha obchodování s někým, kdo je po-sedlej.“
„Ale je to dobrý generál,“ poznamenal Theodor. „Mám u Osmého pluku pár bratranců. Ti tvrdí, že je vzácného druhu, plný ohně.“
„Oheň pálí,“ poukázal Chuck, kývl Dimitrijovi a vrátil se do dílny.
Dimitrij se usmál, kývl v odpověď a připojil se k Vincentovi. Nasedli na koně a vydali se na dlouhou cestu zpátky do Hispánie.
„Získal jsi ty zbraně?“
Vincent se usmál.
„Co ještě povídal?“
„Nic moc.“
„Vážně bych se měl tu vaši angličtinu naučit – člověk zřejmě dokáže být dost vášnivý, když nepovídá nic moc.“
„To jen, že on mluvil skoro jako ty, Dimitriji.“
Dimitrij věděl, že raději nemá odpovídat.
Ještě několik měsíců potrvá, než bude připravený, ale Vincent Hawthorne věděl, že až přijde čas, připravený bude.
Falešně si pohvizdoval, když pobízel koně do klusu, a Dimitrije zanechal za sebou v blátě.
Poprvé po několika měsících uviděl Andrew v jejích očích slzy. Neohrabaně ji šel obejmout, i když v náručí stále chovala spící Maddie.
„To jenom, že jsme se kvůli tomuhle všemu tolik nadřeli,“ řekla Kathleen zadrhávajícím se hlasem, a když se rozhlížela po prosté jizbě, oči se jí leskly.
„Tyhle záclony mi dala Ljudmila, když jsem ještě bydlela v tom malém srubu ve Fort Lincolnu – její první dárek.“ Odstoupila od něj. „Maddiina kolíbka. Pamatuješ, jak byli chlapci ze setniny C pyšní, když nám ji dávali?“ Obrátila se a rukou pohladila opěradlo židle, jako by se loučila se starým přítelem, a pohledem spočinula na zarámované obrázku jich dvou, který vytiskli v Gatesových novinách. Na jediném holém místě na zdi visíval diplom pro jeho Kongresovou medaili cti, podepsaný samotným Lincolnem.
Tato cennost nyní spočívala v jejím desetiliberním zavazadle. „Bože, přijdeme o všechno.“ Pevně objala dítě a utekla z místnosti. Andrew ji následoval.
Na zápraží stáli dva muži od Pětatřicátého s An-drewovým zavazadlem. Pluk již byl seřazen na návsi a těch několik rodinných příslušníků, kteří ještě zůstali ve městě, postávalo vedle zástupu. Svůj majetek měli naložený na trakařích či hozený na zádech. Andrew vyšel na verandu a přehlédl řady vojáků. Jen jeden z pěti pocházel z původního pluku. Všichni ostatní, alespoň ti naživu, byli v poli a veleli jednotkám. Tohle bylo jádro, muži určení k práci pro vládu nebo ve městě. Zbytek řad zaplnili Rusové a nyní také celá jedna setnina z Rómy, a dokonce i několik odvedenců z Karthy. Slibní mládenci, které poslali sloužit v elitním pluku Republiky, aby se po čase vrátili a zaujali důstojnická místa jinde. Všichni měli staré uniformy: námořnicky modré sako, blankytné kalhoty, přes rameno stočenou pokrývku, v ruce springfieldku a na hlavě buď starou kepi nebo klobouk s číslem 35 na dýnku. Vepředu vlála stará americká vlajka, kterou nosili už od Antietamu, celá záplatovaná, se jmény více než dvaceti bitev vyšitými na hedvábných záhybech. Vedle vlála tmavomodrá vlajka Maine a mezi nimi modrobílá ruská. Za ní pak nesli zástavu Čtyřiačtyřicátého, stejnou jako americká, se znakem newyorské baterie.
I v tak nešťastné chvíli cítil Andrew pýchu. Pluk přetrval, přetrvá navěky. Jestli bylo jejich osudem, že budou zničeni a už se sem nikdy nevrátí, pluk stejně nějak přežije. Kdyby přežil byť jediný z nich, aby odnesl prapory a zapamatoval si legendy, čest, zástupy pyšně nastoupené po ránu, ohořelé řady pyšně držící linii, jestli si tohle lidé zapamatují, i když je poženou přes celý svět, pluk přežije. Měl pocit, ja-
ko by se kolem vlajek vznášel houf duchů. Stovky mrtvých, na něž se jen stěží pamatoval, nějak žily s plukem, jeho bratr John, Kindred, Houston, Sadler a Dunlevy od Čtyřiačtyřicátého. A samozřejmě Hans.
„Vrátíme se,“ řekl a jeho hlas se nesl přes náměstí. Díval se jim do tváří, jako by se duchové vrátili do řad, rozšířili je, připojili se k bratrstvu krve a citů.
„Tento pluk přetrvá až do konce světa. Tohle město, celou tuto zemi, můžou spálit na uhel, ale na nás stejně nezapomenou. Naše jména si budou připomínat stále, a až přijde den, kdy budou naši vnukové mluvit o této chvíli, vzpomenou si na vás, na vás všechny, a na to, co jste tu obětovali. Možná to není útěcha za to, co jsme ztratili, ale budoucí vzpomínky těch, kteří ještě ani nesní. Mělo by to stačit. Naše domovy, naše město můžou zničit, ale my ho znovu postavíme, a tentokrát beze strachu. To je naše oběť pro ty, co přijdou. Kvůli tomuhle bojuji já.“ Odmlčel se a kývl na Maddii, která stále spala v matčině náruči. „Ona stojí za mnohem víc, než dnes vlastním a dnes ztratím. A jednou bude stát na tomto místě a vyprávět svým vnukům, kteří nebudou znát strach, příběh o tom, co jsme vykonali. Pamatujte si na tento slib, až odsud vytáhneme. A pamatujte si to, až se vrátíme, i kdybychom kvůli tomu museli obejít

celý svět.“ Podíval se do ulice a vzpomněl si, jak tudy kráčel noc předtím, než začala válka, a tiše se smál, jak Pat hrál Romea a mladý Grigorij Jindřicha V.
„„Nás mála, mála šťastných, hrstky bratří,‘“ šeptal si pro sebe, když sešel z verandy. Kathleen šla za ním. Ještě se ohlédl na svůj dům. Dveře byly otevřené.
Kathleen se na něj smutně usmála. „Nemělo smysl zamykat,“ zašeptala.
Nuceně se usmál a zlehka ji políbil na čelo, pak Maddie, která se zavrtěla a uhnízdila se matce na prsou.
Andrew mávl rukou a zástup vykročil na cestu. Muži šli zachmuřeně a mlčky. Minuli kongregacio-nalistický kostel. Ze dveří vycházel mladý kaprál, změněný v ministranta, s puškou přes rameno a biblí v podpaždí. Z radnice se vynořilo několik mužů a zařadilo se do zástupu. Nesli plukovní záznamy, deníky sahající do dne, kdy byly pluk a baterie založeny. Od jihu se ozvalo hlasité zabzučení a Andrew nervózně vzhlédl a uviděl tucet merkijských vzduchoIodí, rychle přilétajících na jihozápadním větru. Ostražitě je pozoroval, připraven vydat rozkaz rozprchnout se, pokud by se některá rozhodla zaútočit na tak lákavý cíl, jako je těsný zástup lidí. Jedna vzducholoď letěla hodně vysoko, zamířila k západu za řeku a klesla.
„Musí hlásit, že město je prázdné,“ poznamenal Andrew se smíchem. „Nebude to úžasné překvapení?“
Zbytek lodí letěl několik tisíc stop nad městem dál k jihovýchodu.
Když vojáci dorazili na velké náměstí, třídou k východní bráně a nádraží za ní mířili uprchlíci, i když jich nebylo moc. Z kostela vyšel otec Kasmar s několika tucty kněží. Zastavil se před vraty, pokřižoval se a dva nižší duchovní zatím zavřeli vrata. Náměstím se rozlehlo duté zadunění. Byli s ním Kal, Ljudmila a několik desítek vládních úředníků. Všichni poklekli a pokřižovali se. Potom vstali a připojili se k Andrewovi.
„Posvátné relikvie,“ řekl Kasmar a ukázal na čtyři kleriky, kteří nesli truhlu obitou železem. „Doufám, že chápeš, proč jsem trochu pozměnil váhové omezení.“
Andrew se usmál. „Nalož je na vůz, Blahorodí.“
„Prosím, Andrewe, jenom Kasmar.“
Andrew kývl, vážil si tohoto velmi neobvyklého a skromného kněze. Měl na sobě sutanu z obyčejného doma tkaného sukna, obarveného na černo, a žádné ozdoby kromě Chesusova prostého železného kříže a obrácené Paromovy ruky.
„Mohl by poslední, kdo bude odcházet z města, zhasnout a zavřít dveře?“ požádal Kal a muži se zasmáli. Ti, kteří stáli dál, opakovali jeho slova. Z druhého břehu se opět ozvala střelba – náboje vybuchovaly na náměstí. Andrew se znepokojeně ohlédl. Nikdo nebyl zraněn. Z boční uličky vyšel Bullfinch, zasalutoval a připojil se k Andrewovi.
„Pamatujte, pane Bullfinchi, teď je to na vás. Jakmile odjedeme, chci, abyste baterii a poslední suzdalský pluk odvezli na pobřeží. Tuto řeku musíte udržet. Až půjdou po silnici od Brodu, dejte jim zabrat. Donuťte je z ní sejít, zpomalit, ale ať určitě dorazí do města před západem slunce. Máte přísný zákaz s nimi bojovat do vzdálenosti dvou mil od města.“
„Tohle pořád nechápu, pane.“
„Až otevřete zapečetěné rozkazy, pochopíte,“ ujistil jej Andrew. „Poté jim nedovolte přesunout zásoby po moři. Jestli budete mít příležitost provést výpad na břeh, proveďte ho.“
Bullfinch kývl a s páskou přes oko a zjizvenou tváří vypadal jako pěkně divoký pirát. „Rozkaz, pane.“
„Myslím, že tohle se vám bude líbit.“
„Určitě, pane. Nezávislé velení flotily – kdo by to nechtěl?“
„Hlavně se vraťte v pořádku zpátky, mladý muži, a neztraťte žádný z obrněnců. Mina zařídil, abyste po Kennebeku dostávali jídlo, dřevo a uhlí. Pokud byste mohl uvolnit nějakou loď na podporu Hamil-karových nájezdů, udělejte to.“
„Právě to chtěl slyšet. Bude šťastný.“
„Hodně štěstí, synku.“
„Nemohl byste mi aspoň prozradit, k čemu jsou všechny ty tajnosti, pane? Ledacos se proslýchá: jedna oblast za městem je už týdny uzavřená, žádné střílení kolem města. Co máte za lubem, pane?“ vyptával se Bullfinch tiše.
„Máte zapečetěné rozkazy. Neotevírejte je, dokud neuvidíte to, co jsem vám řekl, že máte hledat.“
„Jak přikazujete, pane,“ řekl Bullfinch očividně zklamaný.
„Dobrá. Tak jdeme.“
Bullfinch řízně zasalutoval a rozběhl se zpátky k přístavu. Zástup konečně dorazil na nádraží. Čekaly tu dva vlaky částečně naplněné posledními uprchlíky. Zástup se rozdělil podle vagónů. Ze štábního vozu vystoupil John a zasalutoval.
„Pat hlásí, že do soumraku budou u Vazimy. Zadní stráž ale bude mít těžké časy – Merkiove na ně tvrdě tlačí.“
„Pat. Dal o sobě vědět?“
„Od půlnoci ne.“
„Potřebuji toho zatraceného blázna,“ zavrčel An-drew. „Modlím se k Bohu, aby neuvázl jako Hans.“
John kývl.
„A na říční frontě jižně od Brodu?“
„Poslední jednotky se stáhly od Brodu těsně před rozedněním – vlak by měl brzy projet. Merkiove už nejspíš přecházejí.“
„Tak jedeme.“
John pomohl Kathleen do vozu, který brzy zaplnil Andrewův štáb a Kalovi úředníci a také Kasma-rovi kněží. Jeden z telegrafistů visel na telegrafním sloupu u nádraží a díval se na Andrewa.
„Odpojte nás,“ nařídil Andrew.
Chlapec uštípl drát a telegrafista ve voze ho stočil. Kluk se vyškrábal do vozu a zarazil se.
„Pane, a co ten drát, co jsi nařídil stáhnout?“

„Nech to plavat," řekl Andrew a postrčil hocha do vagónu. Pak zůstal stát sám na nástupišti a díval se na nervózní výrazy mužů, kteří ho pozorovali z otevřených dveří dobytčáku. Zašel do nádražní budovy do místnosti za telegrafní stanicí. Tam čekal Jurij. Když ho uviděl, vstal.
„Spoléhám na tebe," řekl Andrew. „Bůh ví, že bych neměl, ale spoléhám na tebe."
„Proti zdravému rozumu," podotkl druhý muž.
Andrew kývl. Jurij sáhl do haleny a vyndal dopis.
„Neřekl jsem ti celou pravdu. Měl jsem důvody. Otevři to později."
Andrew kývl. Jurij taky, nejistě, a Andrew viděl, že nemá smysl z něj něco páčit – ani jednomu z nich by to neprospělo. Váhavě natáhl ruku.
„Hodně štěstí, Juriji."
Jurij ruku téměř stydlivě přijal a v očích se mu leskly slzy, když se odvracel. „Nikdy nevíš, jak prostý skutek z lásky všechno změní," řekl. Byl otočen zády a Andrew již dávno odešel.
Vyšel do jasného ranního slunce a podíval se na své město. Bylo tiché, jen občas zaduněla střelba. Připomnělo mu to vesnici v létě, kdy ještě není nikdo vzhůru. Jako by měla brzy ožít, kypět životem. Nyní však byl Suzdal plný jen vzpomínek. Andrew mávl na strojvůdce, jenž se vykláněl z kabiny. Vlak se otřásl.
„Sbohem," jen tohle Andrew zašeptal, když nastupoval. Lokomotiva se rozjela, vlak před nimi již projížděl vnějším opevněním. Andrew se díval, jak se za nimi ztrácejí valy. Vlak zahnul a nabral rychlost. Po pravici zůstaly mohyly pobitých Tugarů. Lokomotiva projela po mostě přes Vinu. Andrew se podíval dolů a viděl, že je řeka vzdutá, stavidla přehrady byla otevřená. Na okamžik zahlédl továrny v údolí – z komínů se nekouřilo, poslední falešné ohně, které měly zmást nepřítele, již dávno vyhasly. Celý svět vypadal chladný, i když už slunce jasně zářilo a od jihozápadu vál teplý větřík. Vlak projel přes most a za nimi dopadl nepřátelský náboj.
Kola rachotila stále hlasitěji a rychleji. Vlak zahnul k východu do kopce na druhé straně přehradní nádrže a zpomalil. Nahoře zapískal strojvedoucí na píšťalu. Andrew se vyklonil a viděl, že výhybkář již přibíhá a naskakuje do vozu. Strojvedoucí se vyklonil z kabiny, aby se ujistil, že nastoupil, a pak znovu přidal páru. Vlak prosvištěl výhybkou. Nalevo se objevila hlavní trať do Vazimy, kdežto oni jeli rovnou na Novrod, kde se o sto mil dál napojí na hlavní trať mimo dosah Merkiů.
Andrew se ohlédl k západu. Byly vidět již jen věže. Vlak přejel nízké návrší. Na okamžik se v dohledu objevil celý Suzdal, jako ten první den, kdy ho uviděl, město jako z pohádky, s dřevěnými věžemi, starobylými hradbami a vysokými budovami z klád, vyřezávanými do oku lahodících tvarů. A pak bylo pryč.
* * *
Na hřebeni zaštěkaly výstřely. Pat zadumaně seděl, žvýkal obložený chleba a pozoroval baterie děl. Přiblížili se pomocníci a připojovali kusy k muničním bednám. První dělo zamířilo z kopce, rychle se řítilo polem. Z hřebene přiletělo několik střel. Jedna bedna vybuchla a vyletěla do vzduchu a dělo za ní se převrhlo jako rozbitá hračka.
„Dobrý Bože," zašeptal Pat.
Ostatní baterie pokračovaly v cestě. Vzápětí se na hřebeni objevila vlna merkijské jízdy, válečníci se předkláněli v sedlech a probodávali těch pár zraněných opozdilců. Nerovná řada pěchoty, podporující děla, se nyní dostala na svah před ním. Prapory pleskaly ve větru, důstojníci vykřikovali rozkazy. O chvíli později se na hřebeni zvedly chomáče prachu. Postupující merkijská rojnice zpomalila, pak jezdci otočili koně zpátky.
„To by ty všiváky mělo zpomalit," zasmál se Schneid.
„Tví lidé bojují dobře," opáčil Pat a mávl mohutnou tlapou, jak salutoval záložní brigádě mířící do kopce. Muži ho halasně zdravili. Pat zvedl polní dalekohled a obhlížel pole kolem sebe. Ve velkém půlkruhu se stahoval 2. sbor. Frontu označoval převalující se kouř. Linie se slušně držela, což by ještě včera, když Merkiové vyjeli z lesa a na půl tuctu místech frontu rozbili, nepovažoval za možné. Ale padesátimílová cesta lesem pro ně byla mnohem horší než pro ruskou a románskou pěchotu, která území znala a stahovala se k zásobovací základně. Menší oddíly Merkiů byly odříznuty a nemilosrdně zlikvidovány. Dnes ráno prošlo po cestě od Jaroslavi první organizované těleso Merkiů, do poledne se jich přihnal plný uměn. Pata to lákalo provést protiútok, ale tím by dosáhl pouze menšího vítězství ve srovnání s tím, že by mohl ztratit své dva sbory. Nestálo to za to.
Nikdy jsem si nemyslel, že budu takhle opatrný, říkal si. Musím stárnout. Před rokem bych byl nechal zatroubit do útoku a k čertu se vším. Ne teď, už ne. Dojedl chleba, odšpuntoval čutoru a spláchl mastné vepřové hltem teplé vody, jen se zašklebil nad tou pachutí. Znovu zvedl dalekohled. Daleko na západě právě stačil rozeznat nízké kopce na sever od Suzdalu, čtyřicet mil daleko, a to, co musely být břehy Něpry, lemovaly tenké proužky kouře.
„Vzducholodě ve vzduchu!" zařval kdosi a Pat se podíval k jihu. Vysoko ve vzduchu se pohyboval tucet malých teček a kostelní zvony začaly bít na poplach. Ve městě již tak panoval hrozný zmatek. Stály tu vlaky čekající na to, aby mohly odvézt oddíly. Za městem, v mělkém údolí obklopeném lesy, Pat viděl vysoké střechy hangárů Hankovy flotily. Ze strážní věže vlála červená vlajka.
„Zatraceně ubohá ukázka," štěkl Schneid.
„Telegrafní linku do Suzdalu už nejspíš přerušili, nedošlo ani ň."
„No, jestli zasáhnou lokomotivu a zablokují trať, tak jsme vyřízení."
Pat se podíval k severozápadu. Přes pole postupovaly tmavé zástupy – Merkiové se rozestupovali, pátrali na křídlech, byli připravení dorazit kořist.
Hank vběhl do kabiny Létajícího oblaku. Stroj již byl nahřátý. Dnes už byli nahoře dvakrát, létali podél fronty, mapovali postup Merkiů a nalétávali nízko, když předávali hlášení. Byl to děsivý pocit. Zástupy Merkiů vycházely z lesů celou cestu až k Nepře. Vypadalo to, jako by ožil sám les, jak se všude vlnil podrost. Občas se zaleskl kov, objevila se

vydělaná kůže, kůň, mnohobarevné zástavy, lesní stezky zabíraly baterie děl. Na druhé straně mýtiny se z hangáru plížil Yankeeský kliper. Loď Čínské moře již před hodinou odletěla k jihu, mířila ke Kevu, kde se stavěly nové hangáry. Hank ji chtěl do hodiny následovat, pozemní čety mířily k železnici, aby chytily poslední vlak. Muži byli celí nesví, ale on je ujistil, že ještě pár hodin potrvá, než sem Merkiové dorazí.
Dva týdny počasí nebylo vhodné k létání. Když několikrát odstartovali, vál silný severák. Merkijské lodi mu buď nedokázaly čelit, nebo se obávaly dalšího boje. Dvakrát je zahlédli, ale když se k nim přiblížili, stáhly se. Hank tak trávil čas obhlížením terénu shora a sledováním Merkiů. Teď se mu konečně opět postavili.
„Blíží se rychle!“ křikla hlídka a ukázala k jihu.
Z telegrafní stanice vyběhl Fjodor a skočil za Hanka. Pozemní velitel pozoroval podvozek a ukazoval mužům, že mají táhnout dál. Za Hankem syčel kotel a kov praskal, jak se teplem roztahoval.
„Stoupáte!“ křikl velitel a uvolnil podvozek. Hank se podíval na věž a pozoroval prapor.
„Čtvrtinovou rychlost, Fjodore!“
Vrtule se roztočila.
„Uvolnit lana!“
Létající oblak začal stoupat a držel se ve větru. Hank se ohlédl na Yankeeský kliper, jehož posádka čekala, až odstartují. Něco v návrhu druhé vzducholodi nebylo úplně v pořádku, třebaže Hank strávil mnoho hodin, když se snažil přijít na to co. Nejspíš byly volnější některé švy, takže plyn a horký vzduch trochu unikaly. Lodi trvalo příliš dlouho, než se zvedla, ale teď nebyl čas, aby si s tím dělali starosti. Hank zvedl nos své lodi nahoru.
Merkiové již byli pět mil daleko a několik tisíc stop nad zemí. Hank by se nejradši obrátil po větru a několik mil odletěl. Dostat se tak vysoko mu potrvá
nejméně patnáct minut. Ale kdyby to udělal, Vazima by zůstala úplně bez ochrany. Jediná bomba na trati by mohla způsobit pohromu, možná dokonce ohrozit evakuaci.
„Plnou parou, Fjodore. Jdeme nahoru!“ Zvedl nos ještě výš a motor zařval. Nepřátelské lodě začaly klesat a vytvořily řadu přes míli dlouhou. Hank nervózně hladil držák vedle sebe, na němž viselo půl tuctu revolverů. Fjodor za ním měl zásobu benzenových bomb a dvě muškety s upilovanými hlavněmi, které mu upravil jeden člen pozemní osádky. Vypadaly nebezpečně. Hank se bál, že budou stejně nebezpečné pro Fjodora jako pro kohokoliv v dostřelu. Lodě pokračovaly a změnily formaci, šest zůstalo pozadu, zbytek se hnal dál. Zvláštní. Proč to udělaly? Ohlédl se přes rameno a viděl, že Yankeeský kliper konečně stoupá.
„Půjdou po nás z vejšky!“ křikl Hank. Ti všiváci měli vítr v zádech, a když pak klesnou, naberou rychlost nejméně dvakrát větší, než bude mít on. Zachmuřeně v tom vysokorychlostním tanci smrti držel krok. Oči namalované na přední části nepřátelských lodí vypadaly temně a hrozivě. Byly jen míli daleko. Vazima ležela skoro přímo pod nimi, na se-řaďovacím nádraží panoval hrozný zmatek, jako by někdo rozkopl mraveniště. O pár mil dál byla jasně vidět blížící se bitva, stoupající kouř, jak se Merkiové přibližovali k hlavní základně, poslednímu místu na Rusi. Přes řev motoru bylo jasně slyšet dunění děl. Hank se přinutil věnovat pozornost opět nepřátelským lodím. Když zvedl dalekohled a podíval se na nejbližší, zmocnila se ho panika. Před merkijským strojvůdcem se blyštěl kov.
„Hrome, oni na ní mají kanón!“ zařval. Strachy bez sebe sklonil nos dolů a prudce uhnul doprava.
Tři lodě letěly dál rovně, nalevo od něj, a nepochybně se blížily k Yankeeskemu kliperu, zatímco tři další mířily přímo nad něj. Mohl letět pouze dolů, a tak stlačil nos dolů a otevřel průduch. První loď proletěla nad ním. Zaslechl tiché křupnutí, ale neviděl nic. Zase začal dýchat volněji. Jelikož nad sebe neviděl, náhodně obracel kormidlo sem a tam. Země se prudce blížila. Zavřel průduch.
Nalevo se cosi zablesklo. Zahlédl, jak k zemi padá něco, co vypadalo jako kovový ozub, jako harpuna, a za tím vlál kus provazu s hořící pochodní na konci. Jako lov na nebeskou velrybu, pomyslel si, a udělalo se mu slabo. Harpuna shora – kov proletí a pochodeň to přitáhne k díře, kudy uniká vodík.
Podíval se na něj Fjodor a kývl. Oba se dívali, jak se harpuna zabodává do země kousek od nádraží. Spodek předního vaku se roztrhl, jako by ho rozervala neviditelná ruka. Na zemi dole vyskakovaly obláčky prachu z kartáčového náboje vystřeleného shora.
„Ježíši Kriste, ti parchanti po nás ještě střílejí!“
„No, a cos sakra čekal?“ křikl Fjodor v odpověď. „Museli něco udělat.“
Hank zatáhl za kormidlo. Nos se zvedl a vzducholoď přeletěla těsně nad nádražím a začala zase šplhat k nebi. Hank se vyklonil a podíval se nahoru. Ve vaku bylo pár tuctů děr a trčela z něj přeražená výztuha. Nahoře to bude stejné a on se snažil spočítat, jak dlouho potrvá, než plyn unikne.
„Není to tak zlé!“ zavolal Fjodor. „Ještě chvíli se udržíme!“
„Pořád to znamená, že do Hispánie se s ní nedostaneme.“
„Hlavně leť dál!“ křičel Fjodor.
Hank viděl, že tři vzducholodě, které na něj zaútočily, se právě obracejí proti větru. Podíval se napravo, kde čekalo zbylých šest lodí, stále několik mil proti větru. Cosi ho napadlo.
„Těch šest támhle musí nést náklad bomb! Nejspíš neunesou obojí! Po tomhle jdeme!“
Ozvala se střelba z děl a Hank viděl, že začaly pracovat čtyřliberní protivzducholoďové kusy podél kolejí. Střílely na nepřátelské lodě, které nyní klesly. Tři se obracely a tři mířily k hangárům, kde se Yan-keeský kliper snažil nabrat výšku. Hank dál stoupal a zaklel, když se lodě za ním pustily do pronásledování. Nyní měly výhodu v rychlosti, ale on zase stoupal rychleji a své výhody plně využíval. Vzducholodě s bombami, čekající mimo dosah, se začaly obracet po větru a snažily se udržet dosavadní vzdálenost. Tři vzducholodě za ním se blížily. Byly téměř stejně vysoko, několik set yardů daleko.
U první se zablesklo a Hank se přikrčil. Když kolem letěla kule, cítil se jako nahý v trní. Závod pomalu pokračoval,

Létající oblak se nyní ocitl nad svými pronásledovateli, ale stále daleko mimo dosah těch, které pronásledoval. Nepřátelé byly příliš vysoko.
„Kéž bychom měli dělo, které by je dostalo!“ křikl Hank. Delší dobu letěl dál jen s malou nadějí, že se přiblíží – lodi byly příliš daleko proti větru. Ve výšce tisíc stop se podíval dolů. Blížili se k bitevní linii. Na dalším hřebeni pěšky postupovala dlouhá řada mer-kijských válečníků s mušketami. To bylo poslední, co potřebovali.
„Otočím ji, Fjodore. Vletíme na ty parchanty za námi!“ Při řeči přiletěla z druhé lodi koule a vrazila do zádi Létajícího oblaku a vzápětí se vynořila vepředu spolu s úlomky dřeva a kusy látky.
„Vodík by mohl pronikat zepředu a zezadu do tep-lovzdušného vaku!“ děsil se Fjodor. „Jedna jiskra a shoříme!“
„Připrav bomby!“
Hank otočil kormidlo doprava a stočil loď přímo proti větru. Ohlédl se přes rameno. Nepřátelské lodě se také obracely, aby se vyhnuly pozemní palbě Rusů, ale svým manévrem je dostal. Vzdálenost se rychle zkracovala.
„Fjodore, připrav se!“
Fjodor se nervózně podíval otvorem do balonu a vyndal nádobku s benzenem.
„Teď!“
Fjodor zapálil doutnák a hodil bombu na nos nepřátelské lodě sto stop pod nimi. Nádobka zasáhla vak s plynem, pomalu se kutálela dolů a spadla.
„Hrome, musí existovat lepší způsob!“ zaječel Hank. Rozčileně vyndal revolver a vystřílel celý bubínek přímo do nepřátelské lodi. Fjodor také namířil mušketu a střelil, udělal do plátna spoustu dírek. Pak vytáhl další dvě nádobky a zapálil je. Hodně se vyklonil a hodil. Jedna se odrazila od napjaté látky. Druhá praskla, ale doutnák vypadl, a pak byla loď za nimi. Hank křičel všechny nadávky, na které si jen vzpomněl, jak je to unášelo dál.
„Poloviční výkon!“
Začal se obracet a druhá loď byla padesát yardů napravo a dole. Merkiove nedokázali přestat střílet. Třetí loď byla skoro stejně vysoko jako oni a stoupala. Dva Merkiove v kabině dobíjeli malé dělo. Opět se dostali nad Vazimu a vítr je unášel k severu. Hangáry byly napravo. O míli dál se Yankeeský kliper a tři nepřátelské lodě honily v kruzích, jako neohrabaní obři, a nedokázaly se zasáhnout.
Hank byl vzteky bez sebe. Nepřátelská loď proletěla nalevo, Merkiove nechali dělo být. Jeden z nich zvedl luk a střílel po něm šípy. Hank vytáhl další revolver a střílel jako pominutý. Fjodor, s ošklivými
nadávkami, namířil druhou mušketu a vystřelil, ale bezvýsledně.
„Plný výkon, Fjodore! Do toho!“
Znovu loď zvedl a cítil, že pomalu začínají ztrácet vztlak. Pak zamířil k východu přímo do pranice s Yankeeským kliperem. Nepřítel za ním se ještě obracel. Podíval se k jihu. Lodě s bombami pořád čekaly mimo dosah. S větrem, který vál v jejich prospěch, se k nim v žádném případě nemohl dostat, a tak pokračoval k východu/Jestli nepřítel poškodí hangáry teď, nebudou mít kde přistát a opravit škody včas, aby unikli do Kevu.
Jeden z Merkiů bojujících s Yankeeským kliperem se stočil podél lodi a z lehkého děla vypálil přímo na kabinu. Hank trpce zaklel, když viděl, jak se strojvůdce sesul na sedadle a loď letí naslepo. Jeho pomocník odepjal pásy na zadním sedadle, přelezl ke kormidlu a otočil parovzducholoď přímo k východu.
Druhá merkijská loď se dostala nad Yankeeský kliper, klesla a střílela zezadu.
„Raději se drž, Fjodore.“
„Co máš hrome v plánu?“
„Taranujem toho parchanta!“
Hank popadl kormidlo a upustil trochu horkého vzduchu, pak lehce sklonil nos. Nepřátelská loď, soustředěná na svou kořist, se dál obracela ocasem k nim. Hank zrychlil klesání.
„Ty ses zbláznil!“ zavřískl Fjodor a s vykulenýma očima se přes rameno díval na Hanka.
„Zavři zobák a drž se!“
Namířil si to přímo na nepřítele. Padesát yardů, pak dvacet, nepřítel se pomalu připravoval ke střelbě. Předek Létajícího oblaku narazil do zadku merkijske lodi a vak s plynem se zavlnil. Hank cítil, jak přední výztuž jeho lodi praská, když v poslední vteřině
zdvihl nos a prorazil vršek nepřátelské vzducholodi. Rozbitá přední tyč se zarazila do nepřítele. Hank loď prudce zvedl a nadšeně jásal, když uviděl klikatou trhlinu v nepřátelském balonu.
„Hoď na toho prevíta bombu!“
„Shoříme!“
„Udělej to!“
Fjodor vytáhl další pětigalonovou nádobu a zapálil doutnák. Trhlina byla jen třicet stop pod nimi.
„Hoď!“ zaječel Hank.
Nádoba vyletěla a dopadla vedle díry. Nerozbila se, jen balancovala na vršku nepřátelské vzducholodi. Knot jasně blikal. Kolem díry se vzňal téměř neviditelný modrý plamen a šířil se dál. Nádoba se skulila do díry a zmizela, modré plameny vyšlehly výš. Ve chvilce jako by celý vršek balonu rozervala čepel z modrého ohně. Létající oblak vyletěl na proudu horkého vzduchu a kolem létaly kusy hořící látky. Vak nepřátelské lodi se zbortil a celá vzducholoď padala k zemi.
„Musíme přistát!“ ječel Fjodor.
Hank se ohlédl na záď. K jeho lodi se přilepil kus hořícího hedvábí, dobře deset stop napříč, a jasně plápolal. Hank prudce otevřel průduch a zároveň se obracel. Bylo to jako v noční můře: hořící hedvábí z nepřátelské lodi se přilepilo na jeho loď a hořelo, a on mohl jen čekat, nemohl udělat vůbec nic. Průduch byl úplně otevřený, prudce klesali.
Napravo viděl, jak merkijská loď dopadla na zem a změnila se v ohnivou kouli, a vzpomněl si na tělo padající z poslední

lodi, kterou zničil.
„Myslím, že chytila!“ zavřískl Fjodor.
Hank se ohlédl. Kus látky se odchlipoval, objevila se dřevěná kostra pod ním.
„Vodík stoupá! Kdyby to bylo nahoře, už by bylo po nás!“ křikl Hank a díval se, jak z lodi šlehají plaměny s modrými okraji. Chuck mu řekl, že by uprostřed lodi mohl klidně škrtnout zápalkou a nic by se nestalo, protože k zapálení bylo třeba, aby se vodík smísil se vzduchem. To však byla jen malá útěcha, protože nějaký plyn musel unikat.
Látka hořela dál. Zablesklo se a plamen se rozběhl po straně vaku. Hank se podíval dolů. Pořád byli dost vysoko. Nepřátelské lodi se zezadu blížily, zatímco Yankeeský kli-per napravo unikal k východu, stahoval se z boje a mířil na Kev. Aspoň tuto loď zachránil.
Co to sakra dělám? říkal si. Teď shoří můj zadek, k čertu s jinou lodí! Já shořím! Začal křičet. Loď klesala stále prudčeji. Fjodor volal všechny svaté, odříkával své hříchy a prosil za odpuštění.
„Co tím myslíš, že jsi spal se Svjetlanou?“ zaječel náhle Hank. „Já myslel, že ona chce mě\“
„Promiň!“ kvílel Fjodor. „Ach, Chesusi, to pálí.“
„Shoříš, krucinál!“ vykřikl Hank. Cítil, jak se loď otřásla, vztlak zmizel a země se rychle blížila. K zádi se hnal plamen a pak nahoru na vršek lodi, ale přední vak byl stále nedotčený. Země se jim řítila vstříc, roztroušené stromy se z náhorní pastviny zvedaly jako oštěpy, nabodávající umírající zvíře.
Hank zvedl kormidlo. Na okamžik si myslel, že to mají spočítané, ale pak ovládání zabralo a nos se zvedl. Ale padali příliš rychle, i když zvedal nos stále výš. Stín lodi se hnal po zemi jako splašený. Hank cítil rostoucí žár, Fjodor za ním skučel. Hank zatáhl za páku a země se jim vrhla vstříc.
Pat stál na návrší a tiše klel, když se z lesa zvedla ohnivá koule.
„To byla jedna z našich,“ zašeptal kdosi.
Pat kývl.
„Aspoň vzal toho parchanta s sebou,“ vydechl jiný.
„Oni si to můžou dovolit, my ne.“
Zbývajících šest vzducholodí se pohnulo, řítily se z oblohy a motory hučely. Na otevřené části železnice ve městě tisíce vojáků zvedaly zbraně, práskla salva. První bomby dopadly a nádraží rozryly výbuchy a blížily se k městu. Přiletěla druhá a třetí loď. Třetí se stočila kousek na jih od kolejí, klesla a blížila se ve výšce pouhých několika set stop. Do vzduchu vyletěla jedna lokomotiva, přímý zásah. Pat zaúpěl a odvrátil zrak. Loď, která ji zasáhla, letěla dál k severu, pomalu stoupla a otočila se kolem dokola, pak znovu.
„Museli zabít posádku!“ křikl kdosi.
Ostatní lodi se držely mnohem výš a jejich bomby padaly daleko od cíle. Nakonec se pomalu, hrozivě otočily a zamířily na východ. V dálce se snažila zvednout osamělá ruská loď, stále pronásledovaná nepřítelem, a merkijské plavidlo s mrtvou posádkou se dál otáčelo a snášel je Vítr.
„Pěkná šlamastyka, pánové,“ prskl Pat. „Budem mít štěstí, jestli odsud teď vyvázneme.“
„Co tím myslíš, že je kraj prázdný?“ zavrčel Jubadí. Po obou stranách se po silnici k jihu hnaly cvalem zástupy válečníků. Jubadí se podíval na řeku. Dva yankeeské obrněnce kotvily těsně pod brodem a zasypávaly řeku střelami, takže uměny musely přecházet dál proti proudu. I pak si museli přechod načasovat mezi střelami z těžkých nepřátelských kusů.
Jeden oblačný letec, mincí k místu, kde yankees-ká armáda nastupovala na své železné oře, shodil zprávu, která to vyjevila. Suzdal byl prázdný, kraj kolem také. Byli pryč. Jubadí tomu nevěřil. Teď přijel posel, jenž to potvrdil. Jubadí se podíval na Poříční silnici, po níž rychle ujížděl zástup bojovníků. Z lodi ukotvené dál po proudu vyletěl kartáč a desítky jich zkosil. Válečníci se prodrali změtí těl a cválali dál.
„Najděte nějakou cestu dál od silnice!“ zařval Jubadí. „Nemůžeme postupovat na Suzdal a nechat se takhle pobíjet!“
„Žádné jiné cesty nejsou,“ sdělil mu Muzta klidně.
Jubadí se na něj rozzlobeně otočil. „Tak, u předků, si tu zatracenou cestu prosekáme! Přiveďte karthske vězně, ať na tom pracuje celý uměn. Postupujeme příliš pomalu.“
„A s čím bude ten uměn sekat?“ optal se Muzta s nádechem pobavení v hlase.
„Svými meči, bude-li třeba!“ odsekl Jubadí a podíval se na Tamuku a Hulagara. „Co je to za lidi?“ zařval vztekle. „Vědí, že jsou poražení. Nabídli jsme jim podmínky, návrat ke starým způsobům. Copak to nestačí? Teď utíkají, všichni, opouštějí svou zemi. Myslel jsem, že země je pro tenhle dobytek vším.“
„Očividně ne,“ poznamenal Tamuka.
„Jak už jsem zjistil,“ dodal Muzta.
„Ale porazili jsme je v každé bitvě. Myslel jsem, že dobudeme Suzdal a tím to prostě skončí.“
„Proč?“ štěkl Vuka, na okamžik přestal se tvářit opovržlivě a podíval se na Tamuku.
Jubadí po něm vztekle loupl okem, pak se vrátil k poslu. „Viděl jsi město?“
„Byl jsem v něm. Je prázdné, můj qarthe. Poslední osádky děl se stáhly a míří k jihu, k moři.“
„Prázdné,“ sykl Jubadí. Myslel na chvíli vítězství, kdy se jeho houf seřadí a zaútočí, aby prorazil či padl. Nebo aby se ohromený nepřítel vzdal, ke svému ponížení i Muztovu. Nevypadalo to, že k něčemu z toho dojde. Ohlédl se na silnici. Ležely na ní mrtvé stovky jeho nejlepších bojovníků, zničily je železné lodě, které je znepokojovaly celý den cestou k jihu.
„Ať všichni chcípnou!“ zaječel Jubadí. Otočil koně a pobídl ho do cvalu. Proletěl svým štábem a zamířil k jihu. Cesta byla volná a on se hnal dál, nevšímaje si obrněnců, které si zase nevšímaly jej a mířily na hloučky bojovníků o kus dál.
„No tak, k čertu s děly, utíkejte!“ zařval Pat.
Město Vazima za nimi bylo v plamenech ozařujících děsivou scénu. Dlouhá řada vlaků se konečně pohnula, trosky

byly odklizeny, trať o kus dál, kde se několik Merkiů spustilo ze vzducholodi v marném pokusu železnici přerušit, opravená. Dvacet děl za ním bylo přitaženo do půlkruhu přes koleje a ze všech stran se blížila merkijská kavalerie. O míli dál se rovnoběžně s kolejemi hnal zástup Merkiů. Dělo-střelci vystřelili ze všech děl zároveň, pak se otočili a prchali.
Pat stál na obrněném voze na konci posledního vlaku. Dělostřelci proběhli kolem něj a děla na voze pod ním vysílala kartáčové střely nad hlavami ustupujících mužů. Ze všech stran duněla střelba, kolem hvízdaly kulky a svištěly šípy.
„Jedem, jedem!“ ječel Pat, běžel po střeše vozu a mával lucernou. Lokomotiva se rozjela s pronikavým pískáním. Když Pat přeskakoval na vedlejší vagón, vlak sebou zrovna trhl, takže Ir málem upadl, ale běžel dál. Na druhé straně vagónu přeskočil na
valník plný mužů, kteří se natahovali přes boky a pomáhali nahoru posledním prchajícím dělostřel-cům.
„Támhle!“ vykřikl kdosi.
Pat se podíval a viděl, jak se z dloužících stínů vynořují dva muži a navzájem se podpírají.
„Hanku, pohyb!“
Petracci přidal do kroku, i když silně kulhal, a Fjo-dor se držel u něj. Pat se podíval dopředu, ale neměl, jak by vlak zastavil.
„Jdeme!“ křikl, seskočil na zem, zakopl a rozběhl se.
„Hrome, generále, nemůžeme ztratit i vás!“ zaječel někdo.
„Tak mi pomozte, vy pitomci!“
Několik mužů seskákalo za ním a sbíhalo po náspu. Popadli Fjodora a Pat maličkého inženýra málem zvedl do náručí. Vzápětí už utíkal po náspu, jen mu podkluzoval volný štěrk. Vlak nabíral rychlost.
„Utíkejte, hergot, utíkejte!“ Bylo to jako popěvek z hrdel stovek mužů vyklánějících se z dobytčáků a valníků, aby viděli to drama, jenže si kvůli tomu nevšimli merkijské jízdy, která se blížila z druhé strany. Patovi začínal docházet dech a žaludek se mu svíral námahou. Muži se natáhli, popadli Hanka a vytáhli ho nahoru. Další pomáhali Patovi. Jak byl těžký, dostal se nebezpečně blízko ke kolům, ale pak už byl v bezpečí na valníku a lapal po dechu.
„Neříkal jsem, že nemáme házet tu zápalnou bombu?“ supěl Fjodor a rozzlobeně se mračil na Hanka.
„No, měl jsem tě tam nechat!“ zaječel inženýr. „Za mými zády jsi lezl za Svjetlanou!“
„Ona to chtěla!“ odsekl Fjodor. „A ať se propadnu, jestli s tebou ještě někdy poletím – tím zatraceným taranováním jsi mě málem zabil.“
Pat se rozesmál.
„Nemá někdo něco k pití?“ zeptal se Hank, příliš unavený, aby se dál hádal.
Půl tuctu mužů mu hned nabídlo láhve s vodkou. Hank se usmál a podíval se na své obdivovatele. Vlakem se už rozletěla zpráva, že se sem dostali strojvůdci ze vzducholodi.
„To teda bylo,“ zafuněl Pat, přidřepl si k Hankovi, vzal si od něj láhev a zhluboka se napil.
„Díky, že jste mě zachránil. Myslel jsem, že to nezvládneme.“
„Stálo to za to,“ opáčil Pat.
Hank podal láhev Fjodorovi, který se sice stále škaredil, ale vzal si ji a poplácal Hanka po rameni.
„Díky, že jsi mě vytáhl z toho vraku,“ vydechl.
„Nemohl jsem tě tam nechat – nevypadalo by to dobře,“ opáčil Hank a rukama plnýma puchýřů si vzal láhev.
„Emil vás dá dohromady a brzy budete zase nahoře,“ sliboval Pat a muži kolem něj kývali a usmívali se. Hank se na ně podíval a ztěžka polkl. Zpátky nahoře? pomyslel si. Ani za nic, za nic na světě. Ležel na zádech na hrkotajícím voze a snažil se zapomenout na hrůzu, jakou cítil, když padali, padali do pekelných plamenů. Jakkoliv se snažil, nepřestával se třást. Pat mu položil ruku na rameno, pak vstal a zadíval se k západu. Dostali se z toho, byť jen o fous. Poslední vlak z Vazimy, a jemu se dělalo mdlo, když na to pomyslel. Ti parchanti zabrali celý kraj téměř beze ztrát –jenom za zlomeček toho, jaké ztráty utrpěli Tugaři – a přes patnáct tisíc jeho mužů padlo, ztratilo se, či bylo zraněno. Vojáci ve vlaku vzrušeně rozprávěli o tom, jak unikli, konečně si volně vydechli po posledních hodinách plných napětí, kdy se museli udržet, dokud nebude trať uvolněná. Pat věděl, že jakmile vyprchá vzrušení z útěku, nahradí je studená realita. Nyní byli celou rasou ve vyhnanství.
Vlak projížděl mírnou zatáčkou a Pat se podíval dopředu. Vlaky se táhly až k obzoru, odjížděly do večera, jeden vlak za druhým, jen jiskry létaly. Skoro třicet tisíc mužů se přesouvalo na východ, alespoň dočasně unikali smrti stahující se kolem nich. Muži okolo, potěšení Hankovým návratem, se chovali, skoro jako by dosáhli vítězství. Jestli je tohle vítězství, pomyslel si Pat, tak bych hrozně nerad viděl porážku.
Jubadí qar qarth zastavil koně a srdce mu prudce bušilo pověrčivým strachem. Cíl byl před nimi. Domov Yankeeů, středisko jejich moci, vše, co ohrožovalo jeho lid a všechny rasy věčné jízdy. Bylo to před ním. Ale nechali tu ještě něco jiného. Jak to mohli vědět?
Od města přicválal jezdec a na tyčce na zádech se mu třepetala zlatá qar qarthova vlajka. Když pobídl koně, ti na dřevěném mostě přes Vinu mu uhýbali z cesty. Hnal se do svahu a stříbrné rolničky, které měl přivázané k sedlu, varovně zvonily, takže se zástup předsunuté stráže před ním rozestupoval. Jubadí prudce zastavil koně a sklonil se v sedle. Nad hlavou mu zavlála špinavá zástava.
„Prázdné, můj qarthe. Úplně prázdné, přesně podle původních zpráv.“
Jubadí odvrátil zrak. Byli pryč. Jak to mohl dobytek udělat? Bylo předurčeno, že dobytek je qujaga huth, ti na jednom místě – jenom Vyvolení byli věčně na cestách. Copak se celá země proměnila v ty prokleté tuláky?
„Hulagare!“
„Můj qarthe.“ Zablácený štítonoš se k němu připojil.
„Město je prázdné! Jsou pryč, úplně pryč!“
Hulagar jen mlčky kývl a zadíval se doleva na husté stromy u silnice. Něco ho varovalo, jakási nejasná předtucha,

našeptávalo mu jeho tu. Podívej se, dívej se, hned. Zahleděl se na velký prapor vlající před mostem a v duchu se na něj soustředil. Před městem Suzdal, mezi dvěma žerděmi, vlál prapor žalu, černý prapor s rudým okem Bugglaah, prapor, který se vyvěšoval jen tehdy, když zemřel qar qarth.
„Jak to mohli vědět?“ zašeptal Jubadí a snažil se neukazovat strach. Všude kolem se ozýval poplašný křik, jak válečníci vyjeli z průsmyku a poprvé uviděli prapor. Jubadí věděl, že nesmí dávat najevo strach, ale srdce mu v hrudi prudce bušilo.
„Jak to mohli vědět?“
„Mazlíčci tohle znají,“ zašeptal Hulagar plný podezření. Opět tu byl ten nejasný pocit a on se ohlédl k lesu.
„A oni jsou pryč,“ dodal Jubadí. Co teď? Myslel, že zde přijde vyvrcholení, že se vše rozhodne tady. Myslel si, že v této chvíli bude vjíždět do budov, kde prováděli své zázraky, a prohlásí je za vlastní.
„A továrny?“
„Nic tam není,“ hlásil posel třesoucím se hlasem. „Všechno je pryč –jejich stroje, stroje, které dělaly stroje – všechno, zůstaly jen prázdné budovy.“
„Jsou pryč, že?“
Jubadí se ohlédl a viděl, že se k nim připojil Tamu-ka s Vukou po boku. Pohled na Tamuku ho rozběsnil. Snažil se ovládnout. Štítonoš měl pravdu, jeho tu mu to prozradilo. Jubadí se v nitru třásl. Kdyby teď Ta-muka řekl špatné slovo, jeho hlava by letěla do bláta.
„Mrzí mě to, qar qarthe,“ řekl Tamuka beze stopy pocitů v hlase.
„Ti zbabělí zmetci!“ prskal Vuka. „Opustit své jurty bez boje! Nestojí za nic!“
„Nezapomínej, že bojuješ s dobytkem,“ opáčil Tamuka.
Dorazil k nim Muzta, se svým synem a štábem za patami. Zastavil koně a podíval se na vysoké kopce po levici. „O tohle místo tvrdě bojovali – tady jsme je skoro dostali. Keane se obratně stáhl.“
„To zní, skoro jako bys to dobytče obdivoval!“ štěkl Vuka.
„Jistým způsobem ano,“ přiznal klidně Muzta. „Porazil mě a teď to vypadá, že unikl i vám.“
„Ne na dlouho!“ zařval Vuka. Mezi oběma nastala chvíle napětí.
„Rád bys mě zabil, viď?“ zeptal se Muzta.
„Nevysmívej se mi, Tugare,“ procedil Vuka mezi zuby.
„Nebo?“
Mezi ně se vklínil Hulagar. „Nepřítel je támhle!“ štěkl a ukázal k východu.
„Ale ovšem,“ odtušil Muzta s úsměvem.
Během celé hádky seděl Jubadí mlčky na koni a díval se na prapor, líně se vlnící mezi dvěma žerděmi ve večerním vánku. Sundal si lakovanou přilbu a otřel si čelo. Jak to mohli vědět? Děkoval předkům, že tu není Šaga. Starý šaman by nejspíš padl v křečích na zem, a to by nebylo dobré pro morálku. Uvědomil si, že se skupinka kolem něj odmlčela a čeká.
„Nemůžou utíkat věčně,“ prohlásil nakonec. „Nejsou jako tuláci. Jejich stroje je zdržují, jsou uvázaní na svou železnou cestu.“ Podíval se na Muztu. „Kam utekli?“
Muzta se obrátil na jednoho ze svých pěvců, který značil cestu věčné jízdy, a šeptem si promluvili. „Země je rovná, úrodná, hlína černá třicet dní pochodu podle jurt odsud. Mezi tím je země úzká, jen deset pochodů jurt napříč mezi lesem a mořem. Země Rusů končí na hřebeni kopců stojících v řadě mezi lesem a mořem. Tam je vzdálenost jen dva pochody jurt.“
„Třicet dní, šest pro uměn,“ poznamenal Hulagar.
„Jestli sebrali všechno,“ ozval se Tamuka, „mohlo by postupovat čtyři pět umenů, ale všechny…? A co horda, co bude jíst?“
„Už ani slovo!“ zaječel Jubadí na Tamuku a hrozba v jeho hlase byla zcela jasná.
Hulagar poodjel od svého qartha a postavil se vedle Tamuky. „Jestli si ceníš svého života,“ zašeptal, „nech to být.“
Tamuka loupl okem po Jubadím, uklonil se, přiměl koně couvnout a poodjel stranou od cesty. Hulagar jej následoval.
„Snažil jsem se ho varovat,“ syčel Tamuka, když byli z qar qarthova doslechu.
„Jsi štítonoš, ne qarth ani válečný rádce,“ odsekl Hulagar a popadl Tamuku za rameno. „Ty máš na starosti být Vukovým tu. Přehnal jsi to, když jsi promluvil před qarthy, a on tě nechal mluvit, protože v té chvíli bylo lepší, když to řekneš ty, než aby to vyslovil. Ale u všech předků, Tamuko, on je pořád můj qar qarth, i tvůj. Ztratil jsi pojem o tom, kde je tvé místo.“
„Tohle je nový svět,“ namítl Tamuka. „On to nevidí. Hluboko v nitru si pořád ještě moc věří, má pocit, že tohle není vážné nebezpečí. Já vím, jak to je.“
„Chtěl bys být qar qarthem?“ zeptal se ho Hulagar jízlivě.
„Ano!“ zasyčel Tamuka.
Hulagar zděšeně couvl. „Tohle jsem neslyšel,“ zašeptal. „Podle všeho bych tě měl okamžitě zabít.“
Tamuka se na něj vzdorovitě díval. „On ví, že dědic zavraždil vlastního bratra. Nevidí skrytou hrozbu, jakou tento dobytek znamená. On nevládne, Hula-gare, a to říkám pod ochranou svého úřadu.“
„Jasně že se za to schováváš,“ vztekal se Hulagar. „On je můj qar qarth a přítel a vedl si dobře.“
„To je tvůj problém, Hulagare štítonoši, dovolil jsi, aby se tvůj svěřenec stal tvým přítelem.“
Hulagar se nenamáhal popírat něco, co byla pravda. Pak řekl: „Ale pořád vládne dobře.“
Tamuka mlčel.
Hulagar se ohlédl na Jubadího, jenž čekal. „Měl bys přestat dělat štítonoše zan qarthovi,“ prohlásil nakonec.
Tamuka se zasmál. „A kdo by jezdil s Vukou a chránil ho před ním samým?“

„Vždycky je tu někdo jiný.“
Tamuka si v duchu spílal za svou neuváženost. Takže bylo po všem. Bez poznámek se zařadil za Vu-ku, který se po něm podíval. I když hádku mezi dvěma štítonoši neslyšel, vycítil, že v ní Tamuka něco ztratil, a jeho znepokojení ho potěšilo.
„Okamžitě pošleme dál deset umenů. Zbytek bude následovat za tři dny,“ prohlásil Jubadí. „K večeři budeme mít ruské maso. Oblační létavci zamíří k východu, aby zjistili, kde se skrývají, a označí nám to místo. Karthský dobytek necháme tady, aby sklidil pole a pracoval na půdě za námi, aby, až dorazí naše jurty, tu něco bylo. Utekli před námi, ale my jim to nedarujeme.“ Podíval se na prapor, stále se vlnící ve vánku. Znovu ho zasáhla temná předtucha. Ohlédl se na Hulagara, jako by hledal radu.
„Prapor žalu spálí nový qar qarth,“ zašeptal štítonoš.
Jubadí se úkosem podíval na Vuku, který prapor sledoval se zvláštní směsicí strachu a touhy, jako by již označoval jeho nástup k moci.
„Musím to udělat sám,“ prohlásil Jubadí. Hulagar kývl na souhlas a Jubadí se zhluboka nadechl a pobídl koně do klusu. Když minuli poslední stromy značící okraj průsmyku, oba se podívali doleva. Hulagar znovu ucítil tu neblahou předtuchu a znepokojeně si posunul bronzový štít. Jubadí sjížděl po mírném svahu k řece. Yankeeský obrněnec, zakrytý nízkým pahorkem, byl stěží vidět, prozrazoval ho jen sloup kouře a na vrcholku stěžně vlající ruská vlajka.
„Ať oni vidí, jak vjíždíme do jejich města,“ frkl Jubadí a štáb se zasmál. Němí se rozestavili kolem něj do kruhu a vše pozorně sledovali, nic jim neuniklo. Vedle silnice leželo několik mrtvých koní se svými jezdci, zakrytými plášti, vedle sebe.
„Zabili je, když na silnici umístili náboje – je to zbabělé,“ zavrčel Jubadí.
„Ale zabíjí to stejně,“ podotkl Muzta a podíval se za něj do kopců východně od města, kde se v podvečerním slunci zvedaly zlaté mohyly. „Tady odpočívá má sláva,“ dodal tiše.
Jubadí kývl. Byl unavený a zklamaný, ale tato chvíle mu přinášela potěšení. Byli za řekou, v srdci Rusi. Ztráty nebyly příliš těžké, vzhledem k tomu, čemu čelili. Yankeeové utrpěli dvě porážky a jejich morálka musela klesnout. Cítil, že jeho kůň začíná být unavený. Nenamáhal se dát tomuto zvířeti jméno. Byla to marnivost, vzhledem k tomu, jak rychle umírala. Dobytek je dobytek, ale kůň je životním společníkem, znělo staré rčení. Kdyby si dovolil cítit
něco ke všem koním, které ztratil, už by měl dávno prázdné srdce. Podíval se na Hulagara, jenž jel, jako obvykle, po jeho boku se štítem na paži. Juba-dí si vzpomněl, jak jeho štítonoš, když si myslel, že je sám, zaplakal poté, co mu zabili prvního koně. Usmál se.
„Teplý den, co?“ prohodil Jubadí a podíval se na tmavomodrou oblohu.
„Myslel jsem, že nikdy nepřestane pršet,“ dodal Hulagar.
„Počasí se muselo změnit,“ pronesl nepřítomně Jubadí. Když sjeli ze svahu, za ohybem údolí několik mil proti proudu uviděl velké budovy Yankeeů. I z takové dálky vypadaly obrovské. Naplňovaly ho neklidem. Doufal, že je získá i s jejich tajemstvím uvnitř. Teď to byly jenom prázdné schránky, jako mrtvoly, které vyhnily zevnitř, zbytečná kůže a kosti, víc nezbylo. Most železné cesty zůstal nedotčený. I on působil znepokojujícím dojmem. Naprosto nechápal, jak ho postavili. Železná cesta, oři dýchající páru, kteří po ní jezdili, děla, oblační létavci, lodě ze železa, co plují. Všechno to byla záhada.
Ohlédl se na Tamuku, jenž jel za ním vedle Vuky. I on měl štít na ruce. Neměl mladý štítonoš nakonec pravdu? Měli by skutečně vybít dobytek na celém světě? Jak nás to změní? napadlo ho. Kdo bude naší potravou? Kdo bude vyrábět všechny ty ostatní potraviny, které pojídáme s takovou chutí? Kdo bude vyrábět naše luky, naše sedla, naše jurty, železné podkovy pro naše koně, zbroj, již nosíme, šípy, co létají, ozdoby, které nám skýtají potěšení?
Jubadí se podíval na město. Jeho válečníci již byli na hradbách. Okny viděl, že jsou i v budovách. Na kamenné stavbě dobytčí bohoslužby zavlála merkij-ská zástava a kolem ní se hemžili válečníci. V celém
městě nikdo nebyl. Zvláštní chvíle. Čekal, že buď vstoupí do města v plamenech, nebo do něj vjede, jako vjel do ostatních dobytčích měst za posledního dva a půl okruhu – kde zvířata ležela na zemi s tvářemi poslušně vtisknutými do hlíny. Tohle doposud nikdy neviděl.
„Chci, abychom vyjeli hned zítra za rozbřesku,“ řekl Hulagarovi. „Nesmíme jim dát čas se přeskupit. Jejich osudem je, že je sníme, a vědí to, já to vím. Můžeme je uštvat. Jejich parní stroje nedokážou za ten krátký čas odnést všechen dobytek celou cestu až do Rómy. Musejí se cestou zastavit, v těch kopcích, co o nich mluvil Muzta. Tam je vyřídíme nadobro.“
Hulagar kývl na souhlas.
„Nesmíme jim poskytnout ani trochu času,“ pokračoval Jubadí. „Jestli se pohneme dost rychle, zachvátí je panika, možná se dokonce vzdají. Jestli ne, pozeneme je dál a Róma se určitě vzdá také.“ Otočil se na svůj doprovod. „Toto je jen dočasné zdržení. Lišky utekly, ale mají krátké nohy, kdežto my dlouhé. Než dojde měsíc do půlky, zaženeme je do kruhu.“
Štáb přikyvoval, ustarané výrazy zlehčoval úsměv. Sjeli dolů na nivy a zamířili k dřevěnému mostu přes Vinu. Na nízkém protějším břehu začínaly stavby. Jubadí vjel na most a na prknech vydávala kopyta jeho koně dutý zvuk. Hulagar se nervózně ohlížel na Něpru. Zvláštní, v dohledu nebyl žádný yankee-ský obrněnec. Tohle bylo ideální místo, kde by mohli mít připravenou loď s kartáčovými střelami, která by smetla každého, kdo by přecházel řeku. Přímo před nimi byly vnější bašty a v polovině svahu se temně vlnil prapor. Hulagar z něj byl celý nesvůj. Jubadí tam jen dlouho seděl, než konečně sesedl.
„Pochodeň,“ požádal.
„Moment, můj qarthe,“ zarazil ho Hulagar. Mávl rukou a němí zamířili v řadě nahoru.
Rojnice dorazila k místu těsně pod praporem, když se zablesklo a zahřměl výbuch. Hulagar skočil před Jubadího, jenž se přikrčil. Kouř se pročistil. I když němí nemohli mluvit, mohli ječet. Stranou ležely rozervané pozůstatky jednoho, druhý

se držel za pahýl nohy a ze rtů mu unikal vysoký pronikavý skřek. Jeden z jeho společníků si k němu klekl a mával rukama ve znakové řeči. Zraněný se třásl bolestí, zvedl ruce a pohyboval jimi v odpověď. Jeho společník se narovnal a vytáhl šamšír. Ocel se blýskla a kvílení ustalo.
Hulagar pomalu vydechl a podíval se na Jubadího, který celou scénu bez zájmu sledoval.
„Věděli, že tě to přitáhne," podotkl Hulagar. „Nějak to věděli. Byla to past."
Jubadí vzhlédl. „No, když teď sklapla, spálíme tu zatracenou věc. Jsem unavený a mám hlad. Přiveďte dobytče. Večer se dobře najíme a na tohle zapomeneme."
Jeden němý přistoupil s pochodní. Hulagar v Jubadího očích viděl špatně skrývaný strach, když se podíval na černý prapor.
„Jak o tom mohli vědět?" zašeptal qar qarth a vydal se do kopce s Hulagarem za patami. Cestou se pozorně rozhlížel. Na hradbách stáli jeho válečníci. Řeka byla prázdná. Jak to mohli vědět? Dorazili k praporu.
„Tohle je jen dobytčí rouhání!" zařval a jeho hlas se nesl až k tisícům válečníků, kteří byli rozestavení na pláni. „Já, Jubadí, si beru jurty dobytka za své. Já, Jubadí, stále živý qar qarth, pliju na opečené kosti našeho nepřítele – dobytka." Přiložil pochodeň k praporu a držel ji tam, dokud látka nevzplála. Pak couvl.
Hulagar se rozhlížel po okolí. Jak? Náhle mu to došlo: dobytče Jurij. Mrkl na Tamuku, jenž pozoroval obřad a nepatrně se usmíval.
* * *
Jurij odstrčil šedé plátno a vyhlédl. Několik Merkiů přejelo přímo přes něj, první vlna. Jeden z koní cestou přes kluzké kamení uklouzl a spadl a jezdec klel tak silně, až se Jurij málem zasmál. Merkiove však jeli dál a jeho skrýš nenašli.
Ano, správná chvíle přišla. Vylezl z nory vyhrabané mezi balvany a mezi stromy opatrně vyhlédl. Snažil se potlačit třas, ačkoliv si nebyl jistý, jestli se třese proto, že celý den ležel ve vlhké díře, nebo strachy. Zvedl dalekohled, roztáhl tubus do plné délky a prostrčil ho plátnem, aby se mohl podívat na zástup jezdců na silnici. Neměl problémy ho najít. Široká ramena, ten způsob jízdy. Nebyl to dvojník, o němž věděl, že ho používá v bitvě. Ne, tohle byl rozhodně on.
To, že ho tak dobře znal, bylo klíčem ve sporu s Keanem. Jen on dokázal Jubadího poznat. Někteří Karthové ho také zahlédli, ale obvykle jen nakrátko. Tohle mohla provést pouze jediná osoba. Jezdil za ním dvacet let, mazlíček štítonoše jeho syna. Jen on sám mohl Jubadího najít kdekoliv, ať v plné obřadní zbroji se standartami kolem, nebo jako teď, v bitevní zbroji, kdy vypadal téměř stejně jako jeho němí.
Byl tam i Hulagar a Jurij pocítil lítost. Štítonoš otočil koně a ohlédl se přes rameno. Volalo na něj jeho tu? Jurij ztuhl a zadržel dech. Rychle uhnul s dalekohledem, aby se nedíval přímo na něj, ze strachu, že ho ten jeho vnitřní duch bude varovat. Skoro cítil, jak pátrá, rozhlíží se. Viděl příliš mnoho ukázek
vnitřního zraku štítonošů, aby nevěřil v jeho moc. Vlasy na hlavě se mu ježily. Vyčkával.
Hulagar otočil koně a pokračoval po mostě za qar qarthem Jubadím.
Jurij pomalu natáhl ruku a přitáhl si kožené pouzdro, rozvázal tkanici a vyndal dlouhou mosaznou rourku, ve tmě vlhké nory stěží viditelnou. Díru naplnil pach oleje, kovu a leštěného dřeva. Jurij pomalu dýchal. Pořád měl trochu času. Pět úderů srdce na jednom místě, tak mu to Andrew řekl.
Znovu vyhlédl za závěs. Obloha tmavla, blížil se večer. Na jihu bude tepleji. Jurty hordy se již rozmisťovaly do klanových kruhů. Strážci slunce se připravovali ke zpěvu večerní modlitby.
„Vu Bac Nov domicak gloiriang, nobis cu."*
S úsměvem ta slova zašeptal. Keane měl pravdu, stal se jedním z nich, už nebyl člověkem, dobytčetem. Byl pyšný na svého pána, zan qarthova štítonoše. A ano, jedl jejich maso. A zachutnalo mu. Andrew to vycítil. Proto mu nikdy nedovolil pochovat své dítě.
Já měl taky dítě, Olgu. Její matka. Usmál se. Čínská dívka, poddajná, půvabná, s oválným obličejem, skoro byla ještě sama dítě. Utloukli ji k smrti za to, že na svou paní, Jubadího první ženu, vylila kvašené mléko, a pak ji rozřezali na rožeň. Olga, mé jediné dítě. Bylo lepší, že jsem ji zabil vlastníma rukama, než aby ji hodili do jámy.
„Jak dlouho?" zašeptal.
Po návštěvě Barkth Nom, místa, kde do slaného moře vtékají tři řeky. Čtrnáct období. Období za obdobím si tu vzpomínku pěstoval, nenávist, opovržení k sobě samému, že nic neudělal. Za to, že dřepěl
* Slyšte, předkové, jedoucí nyní noční oblohou
nad kostmi, které z jurt vyhazovali pro mazlíčky. Nekonečná období jízdy – aspoň v tom byl život. Viděl celý svět, hory zvedající se až k nebi, moře tak plná soli, že se ve vodě nikdo nepotopil. Viděl prudké bouře a nebe ozářené ohněm a v duchu se smál, když se jeho pánové krčili. Viděl bitvy, z vysokého kopce – krásu umenů pohybujících se mořem vysoké trávy, oddíly desítek tisíc postupující jakoby vedené jedinou rukou, plnící nebesa duněním.
Viděl dvacet dobytčích ras – Činy své milované, tmavé Uby, Toltéky, Konstany, další Rusy na druhé straně světa. Viděl jejich zářící města, jejich klanějící se obyvatele. Slyšel lamentování a hrůza toho všeho mu zmrazila duši, takže začal být necitelný jako sama země. Aspoň si to myslel.
Protože pak přišla Sofi. Mazlíček odebraný Kon-stanům. Kde asi je? Nejspíš v Hulagarově jurtě a s ní další dítě. Zahřálo ho u srdce, o němž si myslel, že již ztvrdlo na kámen.
Tohle mu Tamuka slíbil. Zabij Keana, a budou volné, neuděláš to, a půjdou na hostinu – i dítě, které se nejdřív bude dívat, jak umírá jeho matka.
„Nemysli na to," šeptal si. Uvědomil si, že by to bylo tak snadné, a podíval se na prsten, který nosil. Zatlačil na něj palcem a stiskl maličký knoflík. Vysunula se otrávená jehla, ve tmě neviditelná.
Proč ne? Protože jsem zbabělec? říkal si a zavrtěl hlavou. Strach přestal mít už dávno – ve světě bez naděje se mazlíček nakonec přestane bát. Svobodný člověk se bojí smrti, protože tou ztratí radost ze života, ale pro otroka je smrt vykoupením.

Proč ne? Té noci, kdy se s ním poprvé setkal, byl připravený. Změnil to ten krátký pohled na dítě. Ta Keanova prostá lidskost. Prostá slušná lidskost rodinného života beze strachu, lidskost, která může být
zničena za nevinný hřích rozlití hrnku mléka. Mysleli si, že zapomněl, vždyť také nebyl než dobytče, bezduchý tvor. Sofi nakonec pochopí, že dítě aspoň nikdy nepozná hrůzu života pod vládou Mer-kiů. Protože kdyby zabil Keana, oni by skutečně vyhráli.
A tak ho Keane poštval proti nim. Jurij věděl, že ho Keane využívá, že mu ani zbla nezáleží na tom, co s ním bude teď, jen na tom, jestli uspěje. Smutně se usmál a poprvé za dlouhá léta si dovolil litovat sám sebe. Znovu vyhlédl a díval se, jak němí míří do kopce. Zablesklo se. Čtyři údery srdce, pět… Prásk. Jak mu řekl Keane, bylo to těsně přes tisíc yardů. Míra mu nic neříkala. Pak ho Jurij znovu spatřil, jak jde nahoru. Natáhl se pro svou whitworthku, od-střelovačskou pušku, vyndal ucpávku z hlavně a pozorně prohlédl šestiúhelníkový vývrt, aby se ujistil, že tam neuvízla tříska či kousek hlíny. Od chvíle, kdy Keane přišel s návrhem, jak je ještě všechny zachránit, Jurij s touto strašlivou zbraní denně cvičil. Andrew uvažoval o mnoha dalších plánech. Pasti ve městě, odstřelovač ve městě, ukryté nálože, střelba ze železných lodí. Jurij se na všechno jen smál a oponoval metodami Merkiů. Teprve když mu Keane ukázal whitworthku, poznal Jurij, že jedna možnost existuje.
S první stovkou cvičných výstřelů pomalu zvětšoval vzdálenost. Při druhé stovce si brousil mušku. Třetí stovkou dolaďoval své umění. Střílel na tajné střelnici u dolů nad Fort Lincolnem, kde terén odpovídal tomu, jaký měl nyní před sebou.
Nyní sledoval praporek vlající na vrcholku žerdi s praporem. Vítr přicházel v nárazech od západu. Kdyby byl příliš silný vítr, nebo kdyby pršelo, kdyby sem Jubadí dorazil příliš pozdě, kdyby se jezdci, kteří
projížděli kolem, podívali trochu pozorněji… Nahrávalo mu příliš mnoho „kdyby“.
Zvedl těžkou pušku a zkontroloval perkusní kapsli na trnu. Vysunul hlaveň ze závěsu a opřel ji do zářezu, který vytesal do kamene. Zbraň zapadla do tvrdé kamenné podpěry. Jurij si opřel o rameno pažbu, zvlášť upravenou pro něj, a přiložil oko k mosazné rource zaměřovače, upevněného na hlavni. Posunul zbraň mírně doleva, pak z kapsy vyndal tenký kousek olova. Trochu pušku zvedl a podložil olůvko pod hlaveň a znovu se podíval dalekohledem. Trochu nízko. O kousíček zvedl pažbu. Křížek byl nastavený právě na tuto vzdálenost. Zbraň byla vyladěná pro tento jediný a žádný jiný výstřel. Palcem natáhl kohoutek.
Jubadí zamířil do konce a Jurij zbraň lehce posunul, jak ho sledoval. Pět úderů srdce na jednom místě, tak dlouho potrvá, než kulka doletí k cíli. Kouř z pochodně v Jubadího ruce se stáčel zprava doleva. Těžké. Hledí bylo nastavené na vzdálenost – on jen musel namířit na cíl. Vítr. Kouř se posunul, teď stoupal přímo vzhůru. Vydržet.
Jubadí se předklonil a přidržel pochodeň u spodku praporu. Látka se vzňala. Qar qarth merkijské hordy couvl a pustil pochodeň.
Jurij položil prst na první spoušť a stiskl. Cvaklo to. Spoušť byla velmi lehká, teď stačilo jen dotknout se druhé spouště a bude po všem. Jubadí tam stál a díval se, jak prapor hoří. Jurij se naposledy nadechl a zpola vydechl. Kouř se přesunul doleva. Posunul křížek maličko doprava, skoro na Jubadího ruku. Prstem zavadil o druhou spoušť. Kohoutek dopadl.
* * *
„Pane, trať před námi je volná. Merkiové jsou u severní dráhy a ve Vazimě. Za pár hodin budou tady, možná dřív. Na co čekáme?“
Andrew se podíval na telegrafistu, jenž nervózně postával vedle vlaku. „Za chviličku,“ zašeptal a znovu se podíval k západu.
Hulagar se otočil. Něco tu bylo. Věděl to. Podíval se na Tamuku, jenž se mu znepokojeně díval do očí. Hulagar přesunul štít a zamířil k Jubadímu. Obřad ať jde do háje.
Jurij zasykl kletbu, na čele se mu zaperlil studený pot. Znovu natáhl kohoutek. Nevybuchlá perkusní kapsle byla vklíněná na trnu. Zabral nehtem a snažil se ji uvolnit. Zlomil si nehet, ale bolesti si nevšímal, a nakonec, s hlasitým lupnutím, kapsle povolila. Sáhl do patrontašky u pasu a většinu kapslí rozsypal. Popadl novou měděnou kapsli a nasadil ji na trn, pak kohoutek natáhl úplně. Předklonil se, přiložil oko k zaměřovači a nervózně whitworth-kou pohnul. Tam. Jen klid, říkal si. Máš jen tuhle jedinou šanci. Nemysli na nic jiného, jenom na tohle. Ne na ni, ne na zabité batole bezvládně ležící ve tvém náručí, ne na Sofi, na jámy, na krev na tvých rukou. Na nic, nemysli na nic jiného. Mysli na dvacet let čekání na vykoupení. Vykoupení přijde teď s pohybem prstu.
Nadechl se a stlačil první spoušť. Viděl, jak se k jeho cíli blíží Hulagar a za ním jde Tamuka. Tamuka.
Okamžik pochopení, když se zan qarthův štítonoš jakoby podíval přímo na něj. Mohlo by to nakonec…? Tu myšlenku zahnal a stiskl druhou spoušť.
* * *
„Můj qarthe, ihned odejdi!“ sykl Hulagar.
Jubadí se po něm podíval a prapor se vlnil a kroutil, jak po hedvábných záhybech běžely plameny. „Na tomhle místě je cosi strašného/‘ pravil tiše. „Scházejí mi stepi doma.“
Hulagar se otočil a koutkem oka cosi zahlédl. Co? Obláček kouře. Výstřel? Proč? Bylo to příliš daleko. Hulagarovi se sevřelo srdce, jako by zamrzlo. A pak se znovu rozbušilo, prudce.
„Jubadí!“
Hulagar se otočil. Pohyboval se neuvěřitelně pomalu. Rozběhl se za Jubadího a zvedal štít. Měl pocit, že mu pukne srdce. Jubadí se mu díval přímo do očí, zvědavě, s tázavým úsměvem… a náhle oči ohromeně vykulil.
„Ne!“
Ve chvíli, kdy Hulagar doběhl a zvedl štít za Jubadího, viděl, jak se jeho příteli v zádech objevuje díra, tak malá, a z hrudi mu až na hořící prapor vystříkla strašlivá sprška krve.

„Ne!“
Jubadí se začal obracet. Měl zvláštní výraz, jako by se již obrátil v prach a temnotu. Oči upíral na štítonoše.
„Hulagare?“ zašeptal.
Štít spadl, jako by ho země přitáhla. Dopadl a kutálel se z kopce. Hulagar natáhl ruce a uchopil přítele, jenž odmítal padnout. Cítil, jak Jubadímu z těla proudí krev, s každým stahem srdce vystříkl menší a menší pramínek. Hulagar ho pevně objal.
„Právě jsem spálil svůj pohřební prapor,“ zašeptal Jubadí, jako by se stal obětí paradoxu, který nedokázal pochopit.
„Můj qarthe.“
„Ten sen,“ šeptal Jubadí.
„Počkej na mě, můj qarthe.“
Jubadí se pousmál. „Tento dobytek je…“ Zachvěl se a s výdechem se mu hlava skulila na Hulagarovo rameno.
Štítonoš zvedl oči k věčným nebesům a mlčky stál.
Jubadí va Griska, qar qarth merkíjské hordy, byl mrtev.
Hulagar tam stál sám, držel tělo a cítil poslední stah srdce, podlamující se nohy a o tvář se mu otřel poslední výdech.
Rozhostilo se ticho, jako by svět skončil, jako by Bugglaah zatáhla závěs přes přítomnost. Ozval se výkřik, vysoké žalostné bědování, a vzápětí se k němu připojily další hlasy, až se zemí nesl řev tisíců.
K Hulagarovi došel Vuka s Tamukou, jenž ho kryl svým štítem. Kolem se tlačili němí.
„Vuko va Jubadí, věz, že Bugglaah odnesla tvého otce,“ ohlásil zdušeným hlasem Hulagar. „Až pomine měsíc smutku, budeš prohlášen qar qarthem merkij-ské hordy.“
Vuka mlčky kývl.
„Tamuko štítonoši, splň svou povinnost. Odveď ho do bezpečí, dokud nenajdeme vraha.“
Tamuka kývl němým, ať se připojí k dědici a odvedou ho. Vuka se ani neohlédl, těla svého otce se ani nedotkl a nechal se odvést pryč.
„Čas smutku nemůže být,“ namítl pak Tamuka a podíval se Hulagarovi do očí.
„Bude měsíc smutku!“ zařval Hulagar. „Než bude pomazán dědic, vládnu já, a zákon je třeba uposlechnout. Horda se do té doby zastaví.“
„Proto to udělali!“ zaječel Tamuka a přes zoufalé bědování ho skoro nebylo slyšet.
„Až skončí smutek, tvému qar qarthovi se dostane pomsty, ale dřív ne. Teď odejdi.“
Tamuka zaváhal. „Je mi líto, starý příteli,“ zašeptal a položil Hulagarovi ruku na rameno.
„Mě nebo Merkiů?“
„Tebe,“ odvětil Tamuka.
Hulagar se mu podíval do očí a cosi ho napadlo. Již věděl, kdo tohle spáchal. Ale co Tamuka? Štítonoš nového qar qartha se otočil a odešel, aniž by si všímal Tugara Muzty, který stál stranou a neříkal nic. Hulagar zvedl tělo svého qartha do náručí, otočil se a podíval se na dohořívající prapor. Kouř stoupal k věčným nebesům.
Strážný odhrnul závěs. V malé prohlubni to páchlo kouřem ze střelného prachu a také smrtí. „Našli jsme ho!“
Merki natáhl ruku, popadl Jurijovo tělo za ruce a vyvlekl ho ven. Cosi ho zabolelo, jako by se píchl o trn. Dobytče k němu vzhlíželo nevidoucíma očima, rysy mělo ztuhlé ve zvědavém úsměvu. Válečníkovi se náhle udělalo slabo, zatočila se mu hlava. Posadil se a znovu se podíval na tělo. Jurij měl na prstě prsten a z něj trčela malá jehla. Merki zaječel, neboť mu došlo, co právě udělal. Nekřičel dlouho.
„Vyvěsit signální vlajku,“ nařídil Bullfinch chlapci, který se krčil vedle něj v kormidelně obrněnce Frede-ricksburg. Znovu se podíval na zapečetěné rozkazy, které podle rozkazu otevřel, když se na břehu ozval ten šílený řev, z něhož stydla krev v žilách.
„Pane Turgejeve.“
„Ano, pane.“
Bullfinch nahlédl průlezem na dělovou palubu pod nimi a usmál se.
„Předat zprávu posádce. Merkijský vládce je mrtvý. Teď jim nasypte pár střel do těch jejich ukňuče-ných kůží.“
Narovnal se a viděl, že na Novrodu, jenž kotvil několik mil pod Suzdalem, vlají tři rudé vlajky. Zpráva byla předávána po řece k místu, kde ho zachytí signální věž nad doly.
* * *
Obloha tmavla, rudé slunce měnilo mraky v šarlatové chuchvalce. Jediným zvukem bylo tiché bafání lokomotivy. Andrew cítil napětí lidí kolem sebe, divili se, proč čeká tady, třicet mil za Novrodem. Uslyšel klapání telegrafního klíče a sevřelo se mu srdce. Vyčkával. Dveře do telegrafní místnosti se otevřely a bylo slyšet, jak chlapec utíká skrz celý vagón, než otevřel dveře za ním a podal mu proužek papíru. Andrew ho rozevřel a dlouho se na něj jen díval, než ho zmačkal a nastoupil do vozu.
Čekali trpělivě, nikdo nevěděl, proč nechal vlak zastavit tady.
„Právě jsem dostal zprávu od Bullfinchových lodí na Nepře,“ sdělil jim tiše a znovu se podíval na papírek. „Na Fredericksburgu vlají tři červené vlajky.“
Tázavě se na něj dívali.
„Jubadího, qar qartha Merkiů, zabil odstřelovač před branami Suzdalu.“
Všichni se znepokojeně vrtěli.
„To znamená,“ pokračoval Andrew ostrým a chladným hlasem, „že útočné operace Merkiů ustanou na třicet dní, než skončí čas smutku. Budeme mít čas dodělat trať u Kevu a budeme mít čas se připravit.“
„Sláva,“ vydechl si Kal.
Andrew kývl, nemohl promluvit.

Vstal Kasmar. „To udělal Jurij?!
„Byl to Jurij.“
„A?“
„Nejspíš je už mrtvý. Řekl mi, co chce udělat. Neměl naději, že unikne, to věděl, když se přihlásil.“ Andrew se odmlčel. „Když jsem ho k tomu přihlásil.“
„Kéž nalezne klid,“ řekl Kasmar a přežehnal se.
„Zachránil nás vyvrženec.“ Kal kroutil lítostivě hlavou. Po chvíli vstal, došel k Andréwovi a vzal ho za ruku. „I ty jsi nás zachránil.“
„Ne, jenom jsem nám poskytl víc času,“ namítl Andrew. „Ne, to Hans a všichni ti chlapci, o které jsme přišli, naši lidé, ti, co ještě zemřou. To oni nás zachránili a zachrání.“ Zaváhal. „A Jurij… našel klid a dal nám poslední šanci. A teď pojedeme.“ Chtěl říci víc, povědět jim, co přichází. Že teď mají třicet dní, ale že až se Merkiové vrátí, přijdou si také pro pomstu. Vzpomněl si na Jurijův dopis, kde mu vyložil své důvody, dával mu rady a psal mu, co má čekat. Vuka bude nevypočitatelný, ale ten nejspíš bude poslední z jejich starostí.
„Omluvte mě,“ zašeptal a vyšel ven na plošinu. Ani nevnímal radostný křik, nevšiml si, jak se jim zvedla nálada a vrátila naděje, že nakonec by mohli přežít. Byla to euforie topícího se, který uprostřed oceánu najde vor. Nastane chvíle radosti, než mu dojde, že nejspíš vyměnil rychlou smrt utopením za
pomalou smrt hladem. Ale prozatím jim to pozvedlo ducha.
Andrew chtěl říci víc, ale slova nepřicházela. Jak by mohl přiznat, že schválně zařídil něčí smrt? Válka byla neosobní, zabíjelo se v žáru boje, tak tomu bylo vždy. Ale teď se to změnilo. Od prvního setkání s Ju-rijem se začal tvořit ten plán a ráno po Hansově smrti vykrystalizoval. Jak plán evakuace, který měl vždycky někde vzadu v hlavě, spatřil světlo světa, tak věděl, že nebudou mít dost času. Vždycky došlo na čas, již od toho dne, kdy se rozhodli postavit Tugarům. Nikdy neměli dost času na všechno, co potřebovali udělat. Podrobnosti vypracovával, když seděl s Juri-jem a učil se, jakým způsobem uvažují, a plánoval vraždu. A ono to vyšlo. Podíval se na dopis od Jurije.
Vím, že mě všichni využívají, zvlášť ty, abys zachránil mé vlastní lidi, kteří by mě nejradši zabili. Tímto činem zajistím smrt jediných dvou lidí, které ve svém srdci z kamene stále miluji. Vím, že mě využívá i Tamuka, protože v obou případech jsem pouhým nástrojem.
Ale tobě odpouštím, Andrewe Lawrenci Keane.
Andrew dopis zmačkal a vrátil do kapsy. Spáchal chladnou, vypočítanou vraždu svého soupeře. Nezáleželo na tom, že Jubadí plánoval totéž pro něj. Jurij to nikdy nepřiznal, ale Andrew to věděl, došlo mu to, když slyšel příběh, jak mazlíček zabil qartha, aby zachránil rodinu.
Neměl by litovat, ani cítit vinu. Byla to válka o přežití obou ras. Kdyby to neudělal, kdyby se Jurij nebyl obětoval pro lidi, kteří jím opovrhovali, do deseti dní by Merkiové prošli Bílými horami a pobíjeli uprchlíky po stovkách tisíc. Jurij zachránil Rusy, všechny lidi, jedinou vraždou. Ale Andrewovi se to nelíbilo.
Vlak sebou trhl a on se musel chytit zábradlí. Poslední vlak z Rusi. Země za ním byla prázdná, strašidelná, všechen lid odešel do vyhnanství. Napadlo ho, jestli se ještě někdy vrátí, nebo jestli je tohle začátek exodu, který povede kolem celého světa. Bylo těžké představit si, že si někdy probojují cestu zpátky.
Zatraceně, oni se musí vrátit. Tohle byla jejich země, jejich sen, jejich domov. Suzdal byl jejich. I kdyby to trvalo celé pokolení, vrátí se. Možná zemře, v příštích měsících možná všichni zemřou, ale někteří z nich přežijí a vrátí se, a nakonec zvítězí.
Vlak cestou z kopce nabíral rychlost a malé nádraží už bylo za nimi, budova a stoh sena vedle jasně hořely stejnými barvami jako večerní obloha. Když se vagón dostal na vrcholek kopce, Andrew ještě naposledy vše zahlédl: nízké pahorky podél Něpry na obzoru v dálce, ztichlá úrodná pole, ztichlé vesnice, i kostelní zvony, které tak dlouho ohlašovaly konec dne, ztichly.
„Nějak se vrátíme.“ Podíval se na Kathleen, jež vyšla ze dveří a opřela se o zábradlí. Držela spící Maddie. Oba se pak dívali, jak se v dálce vytrácí jejich země.
„Udělal jsi, co jsi musel.“ Volnou rukou ho uchopila kolem pasu.
„To neznamená, že se mi to musí líbit.“
„Nemilovala bych tě, kdyby se ti to líbilo.“
Podíval se na ni a poprvé od Hansovy smrti se usmál.
Strojvůdce na píšťalu zapískal smutnou písničku; jako by se naposledy loučil, a poslední vlak z Rusi ujížděl z kopce a v houstnoucím šeru se hnal k východu.
Forstchen, William R(obert) (1950-
Americký historik a SF autor, narodil se v New Jer-sey, několik let pracoval jako učitel, v roce 1989 se vrátil ke studiu, aby poté získal doktorát z historie se specializací na americké vojenské dějiny 19. století. Zajímá se rovněž o archeologii, pár let archeologického výzkumu strávil i v Rusku a v Mongolsku. Dnes žije v Black Mountain v Severní Karolíně, kde pracuje jako univerzitní profesor historie. Za svou největší vášeň považuje jednoznačně cestování, mezi zvlášť oblíbená místa patří i naše Praha. S profesí vášnivého historika je spojena rovněž záliba v hledání kovů či spíše ztracených mincí a jiných artefaktů.
Do žánru vstoupil trilogií Ice Prophet (1983), The Fláme Upon the Ice (1984) a A Darkness Upon the Ice (1985), v níž zobrazil svět po ekonomické pohromě způsobené celkovým ochlazením planety. Děj se soustředí hlavně na snahy o znovuoživení technologických znalostí, které byly po katastrofě zakázány. Obyvatelé Země a mnoha jiných planet soutěží v galaktické válečné hře pod dohledem nadřazené rasy Dozorců v trilogii Gamestar Wars: Alexandrian Ring (1987, č. Alexandrijský prste-nec/Banshies 2001), The Assassin Gambit (1988, č. Válečný gambit/Banshies 2002) a The Napoleon Wager (1993, č. Napoleonská sázka/Banshies 2003). Jako aréna zde slouží obrovský prstencový svět a s

použitím cestování v čase je soutěžícím povoleno získat nejlepší bojovníky historie. Série vyšla v jednom svazku pod názvem The Gamester Wars (1995). Ve spolupráci s Gregem Morrisonem vznikla dvojice fantasy románů The Crystal Warriors (1988) a The Crystal Sorcerers (1991), jejíž protagonisté jsou přeneseni mocným polobohem z bojiště druhé světové války do podivného magického světa.
Skupina vojáků Unie z dob americké Občanské války je přemístěna do alternativního světa středověkého zřízení v populární SF sérii The Lost Regiment: Rally Cry (1990, č. Unie ve zbrani/KJV 2001), Union For-ever (1991, č. Unie navěky/KJV 2002), Terrible Swift Sword (1992, č. Prapor svobody/Triton-KJV 2006), Fateful Lightning (1993), Battle Hymn (1997), Nevěr Sound Retreat (1997), A Band of Brothers (1998), Men of War (1999) a Down to the Sea (2000).
Vojenská vesmírná akademie je důležitou součástí kolonizovaneho vesmíru 22. století v trilogii Star Voyager Academy (1994), Article 23 (1998) a Prométheus (1999). Jediným, po všech stránkách samostatným románem autora stále zůstává SF titul Into the Sea of Stars (1986), satirická space opera o vědecké expedici zkoumající v odlehlém vesmíru množství politicky různorodých společností. U nás známe rovněž ambiciózní román 1945 (1995, č. 1945/Deus 1998), jehož vydání se díky spoluautorství významného amerického politika Newta Gingricha stalo skutečnou literární událostí. Děj románu je zasazen do alternativního světa druhé světové války, kdy se německá armáda rozhodne ochromit americký výzkum atomové bomby. V neméně úspěšném románu Gettysburg: A Novel of the Civil War (2003, sp. Newt Gingrich) zvítězí vojska Konfederace u Gettys-burgu, tedy v bitvě pokládané za klíčový střet v americkém občanském konfliktu. Odlišný průběh historických událostí má být popsán v dalších dvou dílech
plánované trilogie, včetně nedávno vydaného románu Grant Comes East (2004).
V posledních letech se čile věnuje psaní na zakázku. Na motivy známé počítačové hry napsal několik SF titulů ze série Wing Commander. End Run (1994, sp. Ch-ristopher Stasheff, č. Nálet bez návratu/KJV 2001), Fle-et Action (1994, č. Flotila útoaVKJV 2001), Heart of the Tiger (1995, sp. Andrew Keith, č. Tygří srdce/KJV 2002), The Price of Freedom (1996, sp. Ben Ohlan-der, č. Cena svobody/KJV 2003), Action Stations (1998, č. Na bojové stanoviště/KJV 2005) a Falše Co-lors (1999, sp. Andrew Keith, č. Pod cizí vlajkou/KJV 2005). V románech Magie: The Gathering: Aréna (1994, č. Aréna/Classic 1996) a Fantasy Adventures: The Four Magics (1996) využívá prostředí karetních fantasy her. Na motivy počítačové hry vznikl ještě román Shattered Light'. Catseye (1999, sp. Jaki Demarest) a název románu Star Trek: The Next Generation: The Forgotten War (1999) hovoří samozřejmě sám za sebe. Řadu mimořádně úspěšných románů ze světa R. E. Feista pomohl ve spolupráci s původním autorem rozšířit v úvodním svazku série Legends ofthe Riftwar. Honoured Enemy (2001, č. Čestný nepřítel/Wales 2003). Americkou občanskou válku sleduje z pohledu bývalého otroka bojujícího za svobodu v historickém románu We Look Li-ke Men of War (2001). Mimo beletrii dále patří historické knihy It Seemed like a Good Idea: A Compendium of Great Historical Fiascoes (1988), Hot Shots: An Oral History of Air Force Combat Pilots of the Korean War (2000), Hot Shots: American First Jet Aces (2002, sp. Jennie E Chancey) a Honor Untamished: A West Point Graduate's Me-moir of World War n (2003, sp. Donald Bennett).
Martin Šust

William R. Fortschen Prapor svobody
Vydalo nakladatelství Klub Julese Vernea
(Malá řada Poutník sv. č. 40)
& TRITON
jako svou 650. publikaci, v edici TRIFID svazek 68
v Praze roku 2006.
Vydání 1.
Z anglického originálu Terrible Swift Sword
přeložila Dana Krejčová.
Ilustrace na obálce Milan Fibiger.
Grafická úprava obálky Dagmar Krásná.
Autorský medailon Martin Šust.
Vytiskla tiskárna EKON, Jihlava.
ISBN 80-7254-529-9 (Triton)
ISBN 80-85892-68-5 (KJV)
www.triton-books.cz
Doporučená prodejní cena 249,- Kč (členové SFK TRIFID 179,- Kč)